

Bajgora projekat vetro-parka

Priručnik za sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS), uključujući organizacionu strukturu

Dostavljen za:

SOWI Kosovo

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Dostavljen od strane:

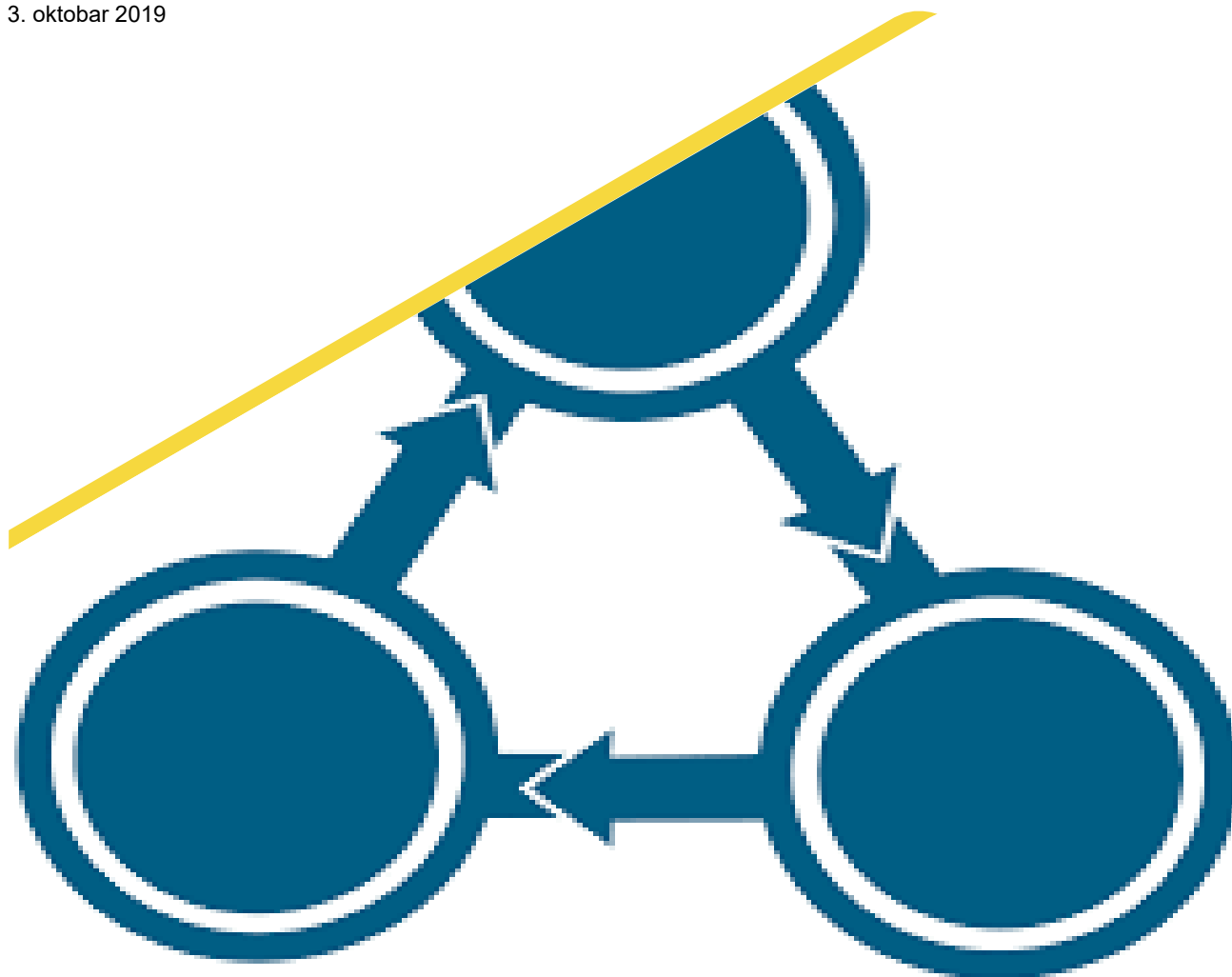
Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12271 FINAL DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice i definicije

ESMS	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
KPI	Ključni pokazatelji učinka
PR	Zahtevi učinka (izdati od strane EBRD)
PS	Standard učinka (izdat od strane IFC)
HSE	Zdravlje, sigurnost i životna sredina
ESIA	Procena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja
EPC	Inženjering, nabavka i izgradnja
ERP	Plan hitnih reakcija
EU	Evropska unija
ESHS	Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost
ESMP(s)	Plan(ovi) za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima
MP	Planovi upravljanja
WF	Vetro-park
OHL	Nadzemni vod
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
OHS	Zdravlje i bezbednost na radu
BAT	Najbolja dostupna tehnika
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent:	SOWI (Solar & Wind) Kosovo
Projekat:	Vetro-park Selac 1, 2 i 3 se nalazi u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.
Postrojenja:	Projekat se sastoji od 27 VTG-ova tipa GE 3,8-137 snage 3,83MW sa visinom glavčine 110m i ukupnim kapacitetom od 103,41MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Ova linija se smatra delom Projekta tokom njegove faze izgradnje i smatraće se pripadajućim postrojenjem za fazu rada.
EPC Izvođač:	NOTUS
Upravljanje gradilištima:	Sve ključne menadžerske uloge, uključene u upravljanje gradilištima i u radu vetro-parka se uglavnom odnose na osoblje SOWI.

Sadržaj

1.0	NAMENA I OBIM	1
2.0	OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI.....	2
2.1	Nacionalni standardi i regulative	3
2.2	Međunarodni standardi	3
2.3	Granične vrednosti projekta	4
2.3.1	Planiranje za zaštitu životne sredine i socijalno planiranje	4
2.3.2	Planiranje zdravlja i bezbednosti	5
3.0	ESMS STRUKTURA.....	6
3.1	Struktura Priručnika.....	7
3.2	Struktura ESMP-a	7
4.0	SPROVOĐENJE I EKSPLOATACIJA.....	9
4.1	Resursi, uloge, odgovornost i autoritet	9
4.2	Obuka, podizanje svesti i nadležnosti.....	12
4.3	Komunikacija	12
4.4	Dokumentacija	14
4.5	Operativna kontrola	14
4.5.1	Društveni i aspekti zaštite životne sredine	14
4.5.2	Aspekti zdravlja i bezbednosti na radu	15
4.6	Spremnost i reagovanje u vanrednim situacijama	17
5.0	PROVERE	19
5.1	Nadzor i merenja	19
5.1.1	Nadzor vezan za životnu sredinu i socijalna pitanja	19
5.1.2	OHS nadzor	19
5.1.3	Procena saglasnosti.....	19
5.1.4	Kontrola evidencije.....	21
5.1.5	Revizija.....	22
6.0	PREGLED RUKOVODSTVA	22
TABELA		
	Tabela 1: Lista Izvođača uključenih u fazu izgradnje	2

Tabela 2: Nacionalni standardi i regulative.....	3
Tabela 3: Međunarodni standardi.....	3
Tabela 4: Lista ESMP-a.....	6
Tabela 5: Uloge i odgovornosti.....	10

DODACI

DODATAK A

Organizaciona šema

1.0 NAMENA I OBIM

Ovaj Priručnik identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje Sistema upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS) projekta Bajgora vetro-parka (projekat); Priručnik je razvijen u skladu sa SOWI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovskim pravnim okvirom, sa EBRD Zahtevima za politike za zaštitu životne sredine, socijalne politike i učinak, IFC standardima učinka i IFC opštim i sektorskim EHS smernicama

Ovaj dokument je zamišljen kao sveobuhvatni ESMS dokument i u daljem tekstu će se nazivati „ESMS Priručnik“ (ili jednostavno „Priručnik“). Izraz „ESMS“ će se koristiti za upućivanje na Priručnik ESMS-a, planove za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP) i svu srodnu dokumentaciju.

ESMS opisan u ovom Priručniku se odnosi i na **fazu izgradnje i fazu eksploatacije** Projekta. Takođe daje smernice izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjeringa, nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za rešavanje aspekata zaštite životne sredine i socijalna pitanja u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta stići u dogledno vreme; zbog toga se preporučuje da ovaj Priručnik o ESMS-u i s njim povezani ESMP-i podležu procesu sistematskog preispitivanja pre početka rada kako bi obuhvatili i razmotrili sve informacije koje se odnose na životnu sredinu i društvena pitanja. Svrha ovog Priručnika je da definiše:

- standardi za Projektni ESMS tokom faze izgradnje i rada;
- opseg ESMS-a tokom faze izgradnje i rada;
- odgovornosti i obaveze za sprovođenje ESMS-a;
- okvir za definisanje i sprovođenje mera ublažavanja primenljivih na Projekat;
pruža okvir za definisanje, primenu i upravljanje aktivnostima nadzora.
- okvir za pregled ekoloških i društvenih performansi i za adekvatnost Priručnika o ESMS-u, i ESMP-a.

ESMS se primenjuje za normalne uslove rada tokom aktivnosti izgradnje i eksploatacije, i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Vanredne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ESMS-a je da identifikuje mere ublažavanja i nadzora aktivnosti izgradnje i rada, kako bi se postiglo:

- da se usvoji hijerarhija ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, da se minimizira uticaj na životnu sredinu i vrati prvobitno stanje;
- da se razviju i sprovode politike, planovi i postupci za integrisanje socijalnih i aspekata zaštite životne sredine u sveukupni okvir upravljanja projektom tokom svog životnog ciklusa;
- da se uspostavi program nadzora za procenu efekta zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- da se izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi osiguraju korektivne akcije kako bi se postigli planirani ciljevi.

Kompanija će imati potpunu kontrolu nad poslovanjem, međutim, postoje dobavljači koji su obećali da će obavljati različite dužnosti tokom radnog perioda.

SOWI će imati sledeće ugovore o radu vetro-elektrane:

- FSA sa dobavljačem turbina (GE) za rad i održavanje turbina

- BoP + Upravljanje dobrima sa drugim izvođačem radova za rad i održavanje vetro-elektrane (isključujući turbine)

Pored toga, u fazi izgradnje će biti uključeni sledeći izvođači radova.

Tabela 1: Lista Izvođača uključenih u fazu izgradnje

Br.	Radovi/Usluge	Kompanija
1	BOP Izvođač	Notus energy Kosovo (Kosovo/Nemačka)
2	Građevinski radovi - prilazni putevi i tvrde podloge	GEO Mineral (Kosovo)
3	Građevinski radovi - WTG temelji	Schmees Bau (Nemačka)
4	- OHL 110 kV - Unutrašnje kablovske linije	Elektrostublla (Kosovo)
5	- Građevinski radovi SS Selac - Unutrašnje kablovske linije - Električni radovi SS Selac – primarna i sekundarna električna oprema - Građevinski radovi SS Vučitrn - Električni radovi SS Vučitrn - SCADA (SS i TSO)	Wibres (Nemačka)
6	Obezbeđenje	Bajgora Security (Kosovo)
7	Nadzor građevinskih radova / Zdravlje & bezbednost	H & B consulting (Kosovo)
8	HSE Menadžer	Zonnum (Kosovo)
9	Geometar	N.SH Geodeti (Kosovo)
10	Dostavljač turbine	GE & ZabgrebTrans (SAD/Nemačka i Hrvatska)
11	Sklapanje turbine	GE (SAD/Nemačka)

2.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve date politike, standarde i zahteve za reference za ESMP-e koji su primenljivi na Projekat tokom faze izgradnje i tokom faze rada.

Ovaj odeljak sadrži reference:

- na odgovarajuće nacionalne zakone i propise, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- na važeće međunarodne standarde, tj. one koji su izdati od strane:
  - Zahtevi učinka EBRD-a (maj 2014.) i srodna dokumenta sa uputstvima, i regulatorni okvir EU-a (uredbe i direktive EU).

- IFC standardi učinka (2012) i opšte i sektorsko-specifične smernice EHS-a

Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za učinak EBRD-a (uključujući pravni okvir EU). Opšte smernice IFC-a za EHS će biti primenjive u slučaju nepostojanja važećih standarda Kosova i EU.

2.1 Nacionalni standardi i regulative

Tabela 2: Nacionalni standardi i regulative

Kosovski pravni okvir
Zakon br. 03/I-025 o zaštiti životne sredine
Zakon br. 03/I-043 o integrisanoj kontroli sprečavanja zagađenja
Zakon br. 03/I-233 o zaštite prirode
Zakon br. 03/I-214 za procenu uticaja na životnu sredinu
Zakon br. 03/I-230 o strateškoj proceni životne sredine
Zakon br. 03/I-160 o zaštiti vazduha od zagađenja
Zakon br. 04/I-174 o prostornom planiranju
Zakon br. 03/L-212 o radu
Zakon br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu
Zakon br. 04/L-219 o strancima
Zakon br. 05/L-023 o dojenju
Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu
Zakon br. 03/L-200 o štrajku
Zakon br. 04/L-006 o socijalno-ekonomskom savetu
Zakon br. 2002/9 o inspekciji rada

2.2 Međunarodni standardi

Tabela 3: Međunarodni standardi

Međunarodni standardi
EBRD Politike za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja i Zahtevi učinka (PR) – Maj 2014
EBRD PR 1: Procena i upravljanje uticajima i problemima u društvenoj i životnoj sredini

Međunarodni standardi
EBRD PR 2: Rad i radni uslovi
EBRD PR 3: Efikasnost resursa i sprečavanje i kontrola zagađenja
EBRD PR 4: Zdravlje i bezbednost
EBRD PR 5: Nabavka zemljišta, nenamerno doseljavanje i ekonomsko raseljavanje
EBRD PR 6: Očuvanje biološke raznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima
EBRD PR 7: Urođenici
EBRD PR 8: Kulturna baština
EBRD PR 9: Finansijski posrednici
EBRD PR 10: Otkrivanje informacija i angažman aktera
Direktiva 2011/92/EU koja je dopunjena Direktivom 2014/52/EU
Sve EU Direktive i propisi koji su primenjivi na Projekt (detalji dostupni u svakom ESMP-u)
IFC Standardi učinka (PS) i napomene smernica (GN)
IFC opšte EHS smernice: Životna sredina
IFC opšte EHS smernice: Zdravlje i bezbednost na radu
IFC opšte EHS smernice: Zdravlje i bezbednost zajednice
IFC opšte EHS smernice: Izgradnja i demontaža
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Energija vetra (07/08/2015)
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Prenos i distribucija električne energije (20/04/2007)
IFC Standardi učinka (PS) i napomene smernica (GN)
Smeštaj radnika: procesi i standardi - Vodič IFC-a i EBRD-a

2.3 Granične vrednosti projekta

2.3.1 Planiranje za zaštitu životne sredine i socijalno planiranje

SOWI je definisao set planova za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja (ESMP-e), u skladu sa SOWI politikama i obavezama, koji se bave ekološkim i socijalnim aspektima koji su u ESIA identifikovane kao stavke koje potencijalno imaju najznačajnije rizike i uticaje.

ESMP-ovi se moraju detaljno primeniti unutar SOWI organizacije i u Projektu, uključujući:

- EPC Izvođača (uključujući njegove podizvođače), ostale izvođače i primarne dobavljače nad kojima SOWI ima kontrolu ili uticaj;

- Pridruženi objekti (kako je definisano u EBRD PR1: „objekti koji se ne finansiraju od strane EBRD-a kao deo projekta i mogu biti posebna pravna lica, ali čija održivost i postojanje zavise isključivo od projekta i čije su robe i usluge od suštinskog značaja za uspeh operacije”).

Nivo detalja i složenosti ESMP-a je srazmeran očekivanim uticajima i rizicima Projekta.

Svaki od ESMP-ova jasno identifikuje opšte ciljeve (ili svrhu) i ciljeve. ESMP-ovi takođe identifikuju KPI-e koji mogu biti kvalitativnog ili kvantitativnog tipa, a koji će se nadgledati radi procene učinka. Za svaki KPI plan identifikuje, ako je primenljivo/izvodljivo, posebne ciljeve (za kvantitativne pokazatelje) ili kriterijume prihvatanja (za kvalitativne pokazatelje) koji se mogu pratiti tokom određenih vremenskih perioda. Ciljevi ili kriterijumi prihvatanja mogu biti izvedeni iz određenih pravnih zahteva ili graničnih pragova; slučaj kada identifikovani ciljevi takođe predstavljaju regulatorni zahtev je naveden u planu.

2.3.2 Planiranje zdravlja i bezbednosti

SOWI se obavezuje da će sprovesti sve razumne mere predostrožnosti za zaštitu zdravlja i bezbednost radnika. Preventivne i zaštitne mere se moraju uvesti po sledećem redosledu prioriteta:

- Otklanjanje opasnosti uklanjanjem aktivnosti iz procesa rada
- Kontrola opasnosti na njenom izvoru korišćenjem inženjerskih kontrola;
- Minimiziranje opasnosti dizajnom sistema sigurnog rada i administrativnim ili institucionalnim merama kontrole;
- Obezbeđivanje odgovarajuće lične zaštitne opreme (PPE) uz adekvatnu obuku, upotrebu, i održavanje PPE.

Primena mera prevencije i kontrole za radne opasnosti se zasniva na sveobuhvatnoj proceni rizika i analizi opasnosti na radnom mestu. Rezultati ovih analiza se postavljaju kao prioriteta i kao deo akcionog plana zasnovanog na verovatnoći i ozbiljnosti posledica izloženosti identifikovanim opasnostima.

„OHS plan“ opisuje glavne elemente za sprovođenje sistema za upravljanje aspektima OHS-a. Ovaj plan se odnosi na radne aktivnosti i zaposlene pod kontrolom SOWI-a, EPC Izvođača/podizvođača i drugih Izvođača.

Pored toga, JHA-i koji se sprovode za svaku poziciju radne snage ukazuju na postupke OHS i radne instrukcije koje treba da razviju sve kompanije koje rade na gradilištu, i sve kompanije koje će raditi na radu i održavanju vetro-parka.

Postupak i radna uputstva moraju biti u skladu sa prirodom i obimom Projekta i moraju sadržati preventivne i zaštitne mere, uključujući modifikaciju, zamenu ili uklanjanje opasnih uslova ili supstanci.

3.0 ESMS STRUKTURA

Struktura ESMS-a Projekta je izvedena na sledeći način:

- SOWI ESHS Politike;
- Priručnik ESMS-a (ovaj dokument);
- Planovi za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMP-i);
- Postupci, instrukcije za rad;
- Evidencija/izveštaji kao dokaz primene ESMS-a.

Pre pripreme nacрта ESMS-a, pripremljen je Rani plan upravljanja gradilištem (CEMP) za prvi deo LNTPI radova u svrhu definisanja zahteva za bavljenje potencijalnim uticajima koji su posledica predviđenih građevinskih aktivnosti

Lista ESMP-a koja treba da se primeni za ispunjenje obaveza koje je SOWI preuzeo u ESIA-i je navedena u donjoj tabeli; oni su navedeni prema zahtevima učinka EBRD-a. Poslednje dve kolone pokazuju da li je plan razvijen za fazu izgradnje, za fazu rada, ili za obe faze.

Tabela 4: Lista ESMP-a

EBRD PR (IFC PS)	Planovi / Postupci	GRAD.	Rad
PR 1: Procena i upravljanje uticajima i problemima na životnu sredinu i socijalna pitanja (IFC PS1 5-24)	<ul style="list-style-type: none"> ■ ESIA ■ ESMS Priručnik ■ Postupci obuke i podizanja svesti 	X X X	X X X
PR 2: Rad i radni uslovi (IFC PS2)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ljudski resursi, postupak rada i plan rada ■ Izvođač, plan upravljanja lancima snabdevanja i plan nabavke 	X X	X X
PR 3: Efikasnost resursa i sprečavanje i kontrola zagađenja (IFC PS3 - IFC EHS GL)	<ul style="list-style-type: none"> ■ CEMP (plan rane gradnje) ■ Plan za sprečavanje zagađenja <ul style="list-style-type: none"> ■ Otpad ■ Otpadne vode ■ Kvalitet vazduha ■ Buka ■ Opasni materijal ■ Saobraćaj ■ Kontrola erozije i vraćanje u prvobitno stanje 	X X X X X X X X	X X X X
PR 4: Zdravlje i bezbednost (IFC PS4 - IFC EHS GL)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Plan upravljanja zaštitom zdravlja i bezbednosti na radu (OHS) ■ Plan upravljanja zaštitom zdravlja i bezbednosti u zajednici ■ Plan upravljanja saobraćajem ■ Plan za sprečavanje i reagovanje u vanrednim situacijama ■ Plan upravljanja azbestom 	X X X X X	X X

EBRD PR (IFC PS)	Planovi / Postupci	GRAD.	Rad
PR 5: Nabavka zemljišta, nevoljno preseljenje i ekonomsko raseljavanje (IFC PS5)	-	-	-
PR 6: Očuvanje biološke raznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima (IFC PS6)	■ Plan upravljanja biodiverzitetom	X	X
PR 7: Urođenici (IFC PS7)	-	-	-
PR 8: Kulturna baština (IFC PS8)	■ Plan upravljanja kulturnom baštinom (uključujući postupak pronalaska šansi)	X	-
PR 10: Obelodanjivanje informacija i angažman zainteresovanih strana (IFC PS1 25-36)	■ Plan angažovanja zainteresovanih strana (SEP)	X	X

3.1 Struktura Priručnika

Ovaj Priručnik i povezani ESMP-ovi obuhvataju, za specifične aspekte zaštite životne sredine i socijalna pitanja, čitav proces upravljanja kako je zamišljen u ISO 14001: planiranje, rad, provera i pregled.

Ovaj Priručnik je, prema tome, strukturiran prema sledećoj šemi:

- 1.0 Namena i obim
- 2.0 Osnovne politike i standardi
- 3.0 ESMS struktura
- 4.0 Sprovođenje i rad
- 5.0 Provera (npr. nadzor i revizija)
- 6.0 Pregled upravljanja

3.2 Struktura ESMP-a

ESMP-i su strukturirani prema sledećoj šemi:

- Namena i obim plana

Ovaj odeljak daje opšti i sintetički opis zahteva, obaveza, akcija, ublažavanja itd. koje plan namerava da sprovede

- Uloge i odgovornosti

Ovaj odeljak opisuje uloge i pozicije u okviru Projekta (SOWI i Izvođača) koji je odgovoran za sprovođenje plana ili za obezbeđivanje da je plan sproveden od strane Izvođača. U ovom odeljku je jasno navedeno da li Izvođač mora da izda planove za sprovođenje.

- Osnovne politike i standardi

Ovaj odeljak uključuje politike, standarde i zahteve referenci za plan. Može da sadrži spiskove ili tabele sa ključnim pokazateljima i ciljevima učinka, zahtevanih zakonodavstvom ili standardima. Sledeći pod-odeljci daju spisak izvornih dokumenata za zahteve sadržane u planu (videti odeljak „Pravni i drugi zahtevi“ ovog Priručnika).

- Nacionalni standardi i uredbe
- Međunarodni standardi
- ESIA
- Ostali izvorni dokumenti (npr. dozvole)

■ Mere ublažavanja

U ovom odeljku su predstavljene akcije i mere ublažavanja (izvedene iz izvornih dokumenata) koje svaki plan namerava da sprovede. On uspostavlja jasnu vezu između obaveza (proisteklih iz izvornih dokumenata) i neophodnih akcija/mera ublažavanja, i između akcija/mera ublažavanja i kriterijuma prihvatanja. Jasne odgovornosti su dodeljene kako bi se osiguralo da za svaku akciju postoji odgovorna strana (SOWI, izvođač, podizvođač) za njenu primenu (vidi takođe odeljak „Operativna kontrola“ ovog Priručnika).

■ Akcije nadzora

Ovaj odeljak predstavlja nadzorne radnje (zamišljen kao merenje) koje svaki plan namerava da sprovede. Jasno identifikuje metodologije merenja, KPI, ciljeve/kriterijume prihvatanja i sve obavezne granice (i relativni izvorni dokument). Jasne odgovornosti su dodeljene kako bi se osiguralo da svaka akcija nadzora ima odgovornu stranu (SOWI, Izvođač, Podizvođač) za njenu primenu (vidi takođe odeljak „Nadzor (merenja) ovog Priručnika).

■ Revizija i pregled

Ovaj odeljak uključuje šemu revizije i pregleda za obezbeđivanje ispravne primene ESMS-a.

■ Izveštavanje

Ovaj odeljak definiše zahteve za izveštavanje o rezultatima aktivnosti nadzora i učinka nasuprot ciljevima / kriterijumima prihvatanja koji su određeni u planu, kao i učestalost i odgovornosti izveštavanja.

4.0 SPROVOĐENJE I EKSPLOATACIJA

4.1 Resursi, uloge, odgovornost i autoritet

Efikasno uspostavljanje i primena ESMS-a zahteva da sve stranke uključene u Projekat (SOWI, Izvođač i podizvođači) definišu namensku organizaciju sa jasno utvrđenim odgovornostima za upravljanje aspektima zaštite životne sredine, socijalne zaštite, zdravlja i bezbednosti unutar projekta.

Organizacioni grafikoni dati u Dodatku 1 predstavljaju SOWI organizaciju usvojenu za uspostavljanje i sprovođenje ESMS-a tokom faze Izgradnje (uključujući puštanje u rad). Za fazu rada će se morati pripremiti izraditi radna šema.

Za fazu izgradnje i eksploatacije, Izvođač mora da razvije i primeni namensku organizacionu ESHS strukturu. Ova struktura mora da uključuje jasne međuzavisnosti između ključnih upravnih uloga SOWI-a i Izvođača za HSE.

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ESMS-a su navedene u svakom ESMP-u i u Tabeli 5 ispod.

Tabela 5: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Rukovodstvo	<ul style="list-style-type: none"> Rukovodstvo će osigurati da se kontinuirano dodeljuju dovoljni i kvalifikovani resursi za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti nadzora pod odgovornošću SOWI-ja. Ovo će obuhvatati izbor specijalizovanih Izvođača za specifične zadatke koji će se obavljati u okviru primene ESMS-a, kao što su (ali ne ograničavajući se na) upravljačke ankete, aktivnosti nadzora i analiza podataka i izveštavanje; Određivanjem specifičnog osoblja na gradilištu ili na administrativnom nivou, jasno definišite njihove uloge i odgovornosti u sistemu upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima; 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno odobrenje ovog Priručnika i povezanih ESMP-ova i planova/postupak za izvođače i podizvođače za Projekat; Preduzimanje odgovarajućih akcija za rešavanje glavnih nesuglasica zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o nadzoru učinka i predloženom pristupu menadžera SOWI HSE
HSE Menadžer	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da su ovaj Priručnik i povezani ESMP-ovi ažurirani i da odgovaraju prirodi i obimu Projekta i da se osigura njihova efikasna primena; Osiguravanje da su ovaj Priručnik i povezani ESMP-ovi ažurirani i da odgovaraju prirodi i obimu projekta i da se osigura njihova efikasna primena Programiranje inspekcija i revizorskih aktivnosti radi osiguravanja ispravne primene ovog Priručnika i povezanih ESMP-ova; i specijalizovanih poslova Izvođača Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka nadzora, i izveštaja o praćenju učinka koje pružaju specijalizovani ugovarači, i dostavljanje rezimea rezultata takvih izveštaja rukovodstvu, 	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da se akcije/mere i aktivnosti nadzora direktno u okviru odgovornosti SOWI sprovedu blagovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Priručnika i povezanim ESMP-ima; Rešavanje neusaglašenosti kroz definisanje preventivnih / korektivnih akcija koje se predlažu rukovodstvu, ako je potrebno, izmene i / ili dopune ovog Priručnika i povezanih ESMP-ova i izdavanje revizija; Odmah upozoriti rukovodstvo za glavne nesuglasice;

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
	akterima i Zajmodavcima	
EPC Izvođači i pod-izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Efikasno izvršavanje specifičnih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim priručnikom, sa ESMP-om i sa ugovornim aranžmanima; ■ Poštovanje EHS zahteva uključenih u ESMS; ■ slažu se sa vremenskim rasporedom i logistikom aktivnosti nadzora 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pružaju relevantne podatke o nadzoru i izveštaje o nadzoru kako je navedeno u ovom Priručniku i u povezanim ESMP-ima; ■ mogu da predlažu izmene i integracije za aktivnosti nadzora uključene u ovaj Priručnik i u povezane ESMP-ove; predložene izmene procenjuju i odobravaju HSE menadžer i rukovodstvo
Svi zaposleni i izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pridržavajte se zahteva za upravljanje životnom sredinom. ■ Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biološke raznolikosti. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dajte dokaz da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnim ESMP-ima pravilno razmatraju, sprovode i nadgledaju tokom izvođenja radova

4.2 Obuka, podizanje svesti I nadležnosti

SOWI svim zaposlenima i rukovodiocima pruža adekvatnu obuku, osiguravajući da:

- Je osoblje svesno važnosti razvoja i primene SOWI politika, ESMS-a i ESMP-a i ispunjavanja zahteva iz njih, i da neuspeh u ispunjavanju ovih zahteva može dovesti do značajnih uticaja na životnu sredinu, stanovništvo i radnike na projektu.
- Osoblje unutar organizacione strukture koja je direktno odgovorno za učinke projekta za zaštitu životne sredine, zdravlja, i sigurnosti ima znanje, veštine i iskustvo neophodno za obavljanje svog posla, uključujući trenutno znanje o važećim zakonima, propisima i zahtevima IFC standarda i smernica za rad;
- Osoblje poseduje znanje, veštine i iskustvo za sprovođenje specifičnih mera i akcija potrebnih u okviru ESMS-a, i metoda za obavljanje takvih akcija na kompetentan i efikasan način.

Izvođač je dužan da razvije „Postupak obuke i podizanja svesti“, i program obuke za svoje osoblje i za osoblje podizvođača. Postupak će identifikovati potrebe za obukom, planiranje obuke i izvršenje obuke; on će uključivati posebna uputstva za razvoj i održavanje ažuriranog programa obuke za ESHS.

Menadžer ljudskih resursa Izvođača je odgovoran za izdavanje/ažuriranje Postupka obuke koji podržava HSE Menadžer.

4.3 Komunikacija

U pogledu Projekta, mogu se razlikovati sledeći tokovi komunikacije:

- a) interna komunikacija između različitih nivoa i funkcija organizacije;
- b) interna komunikacija o Projektu između različitih učesnika Projekta (npr. SOWI, Izvođač);
- c) relevantna komunikacija od strane zainteresovanih strana u vezi sa pitanjima životne sredine i socijalnih pitanja

Interna komunikacija između različitih funkcija i uloga i između Projektnih strana je razmatrana u ovom Priručniku i u drugoj dokumentaciji ESMS-a, kao što su ESMP-i, procedure i radna uputstva.

Komunikacija sa, i žalbe spoljnih zainteresovanih strana su predstavljene u posebnom odeljku ispod. Savetovanje radnika i žalbe su takođe predstavljene u posebnom odeljku u nastavku.

Konsultacije i žalbe radnika

Izvođač je dužan da razvije „Mehanizam za podnošenje pritužbi“ koji pruža indikacije o upravljanju pritužbama radnika projekta. Mehanizam uključuje okvir za primanje, evidentiranje, odgovaranje i olakšavanje rešavanja briga i pritužbi radnika sa posebnim osvrtom na pitanja rada i OHS.

Da bi se osigurala efikasnost procesa i svele na minimum žalbe koje se odnose na pitanja OHS/rad, OHS procedure moraju biti razvijene u konsultaciji sa osobljem koje je direktno uključeno u procese analize opasnosti za relevantne zadatke.

Izvođač radova mora zahtevati da se prigovori radnika podizvođača upravljaju na sličan način.

Posebno se mora primeniti mehanizam za podnošenje pritužbi otvoren za zaposlene i radnike koji nisu zaposleni. Zbog toga treba da se obezbedi da svi radnici koji su direktno i indirektno zaposleni budu obavešteni o ovom postupku da podnesu žalbe. Treba osigurati da se mehanizmom za podnošenje žalbi upravlja u skladu sa naznakama SEP-a, i da se dodele odgovarajući budžet i resursi.

Angažman i žalbe zainteresovanih strana

SOWI je uspostavio efikasan proces angažovanja zainteresovanih strana, usmeren na izgradnju snažnih, konstruktivnih i odgovornih odnosa za uspešno upravljanje ekološkim i socijalnim rizicima i uticajima Projekta, još od faze ESIA.

Analiza i planiranje zainteresovanih strana navedeni su u „Planu angažovanja zainteresovanih strana“ (SEP) koji opisuje aktivnosti koje treba da sprovede SOWI kako bi osigurao uspostavljanje potpunog procesa participacije i da su svi relevantni akteri, uključujući potencijalno Ugrožene zajednice (posebno uključujući one koji rade u oblasti turizma i ribarstva) i bilo koje potencijalno ugrožene ili ranjive grupe, uključeni u proces angažovanja tokom celog životnog ciklusa Projekta.

SEP se redovno ažurira kako bi se osiguralo da:

- ostaje pogodan svrsi u svakoj fazi Projekta;
- se bavi rezultatima aktivnosti konsultacija sa akterima;
- se bavi žalbama koje su primljene od strane aktera.
- Konkretno, SEP je ažuriran za fazu izgradnje:
- Uključuje mehanizam za podnošenje žalbi, postupak koji pruža okvir za primanje, snimanje, odgovaranje i olakšavanje rešavanja problema i žalbi Ugroženih zajednica o ekološkim i društvenim učincima SOWI;

Osigurajte otkrivanje relevantnih informacija za pogođene zajednice o:

- Svrha, priroda i obim Projekta;
- Trajanje predloženih aktivnosti Projekta;
- Bilo koji rizik i potencijalni uticaji na takve zajednice i relevantne mere ublažavanja;
- Predviđeni proces angažovanja zainteresovanih strana;
- Mehanizam za podnošenje žalbi;
- Osigurati da je proces konsultacija i učešća zainteresovanih strana uspostavljen i kulturološki pogodan za potencijalno pogođene zajednice, njihov proces donošenja odluka i potrebe ugroženih ili ranjivih grupa.
- Dokumentirajte kako će povratne informacije od konsultacija i učešća zainteresovanih strana (uključujući stavove potencijalno pogođenih zajednica o stvarima koje mogu direktno uticati na njih) biti uključene u proces donošenja odluka SOWI menadžmenta, i kako će se koristiti za poboljšanje mera za ublažavanje uticaja;
- Osigurati pružanje periodičnih izveštaja potencijalno pogođenim zajednicama, koji opisuju napredak u primeni ESMS-a o pitanjima koja mogu uključivati tekući rizik ili uticaj na takve zajednice, kao i o pitanjima koja su Konsultativni proces ili mehanizam žalbe identifikovali za svoju posebnu brigu.

Izvođač radova nije dužan da razvije sopstveni SEP pošto ova aktivnost spada pod odgovornost SOWI-a. Izvođač je dužan da sarađuje sa SOWI, po potrebi, za:

- pružanje potrebnih informacija za odgovor na zahteve zainteresovanih strana;
- pružanje potrebne podrške za rešavanje žalbi zainteresovanih strana.

4.4 Dokumentacija

Na osnovu rezultata ESIA-e, razvijeni su svi potrebni planovi i postupci upravljanja.

U odnosu na sadržaj ovog dokumenta, ESMS dokumentacija se sastoji od:

- Politika;
- ESMS Priručnika;
- Planova zaštite životne sredine i društvenog upravljanja (ESMP);
- Planova/postupaka;
- Uputstava za rad (ako ih generalno treba izraditi izvođač);
- Evidencije/izveštaja kao dokaza o primeni ESMS-a.

Sva dokumenta i postupci ESMS-a se izdaju, revidiraju i kontrolišu u skladu sa SOWI sistemom za upravljanje projektima. U ovom Priručniku su navedene aktivnosti vezane za kontrolu evidencija.

Sledeća struktura je zamišljena kao opšte pravilo; SOWI ili Notus mogu izraditi više dokumenata po potrebi tokom faza izgradnje ili rada. U sadašnjoj fazi EPC treba da razvije:

- Politike faza rada
- Bezbednosne postupke
- Plan za vanredne situacije
- Instrukcije za rad
- Evidencije nadzora

4.5 Operativna kontrola

4.5.1 Društveni i aspekti zaštite životne sredine

Glavni aspekti zaštite životne sredine i socijalne politike kojima treba da se bavi ESMS identifikovani su u ESIA-i i mogu se sažeti na sledeći način:

- Pitanja zapošljavanja i rada
- Pitanja javnog zdravlja u vezi sa mešanjem radnika i lokalne zajednice
- Emisija vazduha (posebno prašine)
- Rizici i uticaji koji se odnose na saobraćaj
- Emisija buke
- Emisija otpadnih voda
- Proizvodnja otpada
- Upravljanje opasnim materijalima
- Upravljanje zemljištem
- Upravljanje vodnim / energetske resursima

■ Upravljanje bio-raznolikošću

ESIA nije predvidela značajne negativne uticaje na kulturnu baštinu. Pojava nalaza kulturne baštine tokom izgradnje je ocenjena kao niska. U svakom slučaju, kao deo SOWI ESMS-a razvijen je „postupak slučajnog pronalaska“ za upravljanje slučajnim nalazima koji se moraju primeniti u slučaju da se kulturno nasleđe naknadno otkrije, u skladu sa zahtevima ovog EBRD PR 8.

SOWI u ESMP-ima i posebno u odjeljku „Metode upravljanja i mere ublažavanja“ se bavi operativnom kontrolom značajnih aspekata životne sredine i društvenih aspekata, u skladu sa svojim ESHS politikama i obavezama uključenim u ESIA.

4.5.2 Aspekti zdravlja i bezbednosti na radu

Glavni aspekti OHS-a kojima bi se trebao baviti OHS plan Izvođača radova su:

- Prekomerno naprezanje, i ergonomske povrede i bolesti;
- Klizanje i slapovi na istoj nadmorskoj visini
- Rad na visinama, padanje s visine
- Udareni objektima vezanim za potencijalni pad materijala ili alata
- Izloženost prašini koju stvaraju različiti izvori
- Zatvoreni prostori i iskopavanja
- Pomeranje mašinerije
- Izloženost hemikalijama, opasnim ili zapaljivim materijalima, i otpadima

JHA-i su potrebni za svako radno mesto; JHA će navesti postupke OHS i radna uputstva koja trebaju razviti sve kompanije koje rade na gradilištu i koje će obavljati eksploataciju i održavanje vetro-parka nakon izgradnje.

Postupak i radna uputstva moraju biti u skladu sa prirodom i obimom Projekta i moraju sadržati preventivne i zaštitne mere, uključujući modifikaciju, zamenu ili uklanjanje opasnih uslova ili supstanci.

Proces identifikacije opasnosti, procene rizika i izdavanja HS postupaka je stalni proces i mora se ponavljati / sprovesti svaki put kada se dogode značajne promene radnih uslova ili se nove radne operacije ili nova vrsta mašina koriste u svrhu Projekta. Postupci OHS i radna uputstva su stoga podložni stalnoj reviziji na osnovu rezultata procesa procene rizika.

Zaposleni u SOWVI nisu direktno uključeni u izgradnju i/ili rad u svojoj organizaciji. Građevinske operacije organizuje i izvodi EPC Izvođač i njegovi pod-izvođači. Zaposleni u SOWI uglavnom obavljaju kancelarijske aktivnosti i neke terenske aktivnosti koje se uglavnom sastoje od inspekcija i revizija.

Za vreme izvođenja radova po Ugovorima o izgradnji, Izvođač radova treba da se pridržava važećih nacionalnih i međunarodnih zahteva koji su detaljno navedeni u odeljku „Pravni i drugi zahtevi“ ovog Priručnika. Izvođač radova će u svakom trenutku sprovesti i pokazati poštovanje ovih zahteva.

Izvođač mora da se pozabavi zahtevima datih važećih standarda u obliku Specifičnog građevinskog OHS plana koji ispunjava SOWI-eve minimalne OHS standarde za građevinske ugovore i posebne zahteve projekta navedene u ESIA i ovom Priručniku. Projektne radne procedure/uputstva detaljno opisuju kriterijume rada koji su potrebni za sprovođenje standarda razvijenih analizom opasnosti za posao.

Spisak OHS postupaka i radnih uputstava koja mogu biti potrebna da se pripreme od strane Izvođača i Podugovarača za svoje radnike se nalazi u nastavku (potreba za OHS postupcima i radnim uputstvima se zasniva na JHA):

- Trening i orijentacija
- Bezbednost u kancelariji
- Bezbednost pri putovanju
- Spremnost za hitne slučajeve (medicinska, vatrogasna, hemijska, vremenska)
- Dozvola za rad
- Program za sprečavanje zloupotrebe supstanci
- Kontrola radnog vremena/raditi sam
- Sigurnost
- Industrijska higijena
- Prehrambeni i sanitarni objekti
- Rad na vrućini
- Peskarenje
- Komunikacija vezana za opasnosti
- Kontrola supstanci opasnih po zdravlje
- Kontrola azbesta koji se javlja prirodno
- Medicinski pregled pre projekta - međunarodni / nacionalni
- Prevencija bolesti
- Kontrola jonizujućeg zračenja
- Lična zaštitna oprema
- Zaštita od pada / Rad na visini
- Rad pri vrućini (zavarivanje, sečenje, sagorevanje)
- Oprema pod pritiskom / komprimovanim vazduhom i cilindri komprimovanog gasa/operacije
- Dizalice i postrojenja za dizanje - Uvod / Pred-upotreba
- Utovar i istovar materijala
- Industrijski kamioni (viljuškari)
- Dizalice, radne platforme koje se dižu, i dizalice za materijal/osoblje
- Rad u blizini nadzemnih linija napajanja
- Prenosne merdevine
- Skele

- Ručno upravljanje
- Ručni i prenosni električni alati
- Električna bezbednost na radu
- Iskopavanje, kopanje i podupiranje
- Zemljani radovi, beton i zidanje
- Operacije bušenja i eksplozija
- Spajanje korišćenjem toplote
- Podizanje/montaža čelične konstrukcije
- Čišćenje vodom pod visokim pritiskom
- Testiranje sistema rezervoara i cevovoda
- Ulazi u ograničene prostore/prostorije
- Zahtevi za smeštaj vezani za zdravlje i bezbednost

Pored toga, Izvođač mora da obezbedi da:

- Postoje resursi za sprovođenje zahteva ESMS-a;
- Osoblje Izvođača dobije potrebnu obuku za sigurno obavljanje dodeljenih zadataka;
- Su uspostavljeni sistemi za rutinsku reviziju i inspekciju, kako bi se osigurala usaglašenost sa važećim nacionalnim i međunarodnim zahtevima, i usklađenost sa SOWI ESMS zahtevima;
- Su uspostavljeni sistemi za izveštavanje i istraživanje događaja u životnoj sredini, izbegnutih nesreća, nesreća, incidenata i potencijalnih opasnosti u dogovorenom i zakonski određenom vremenskom okviru

Izvođač mora podneti ažuriranja na dogovoreni način za SOWVI o napretku u vezi sa učinkom OHS-a.

Izvođač mora da čuva svu evidenciju i ostalu relevantnu dokumentaciju da bi dokazao usaglašenost / saglasnost sa Projektnim zahtevima tokom trajanja Ugovora.

4.6 Spremnost i reagovanje u vanrednim situacijama

Izvođač je dužan da uspostavi i održava plan(ove) reagovanja na vanredne situacije - ERP(e) (razvijen u skladu sa smernicama IFC EHS - 3.7. Spremnost i reagovanje u vanrednim situacijama) kako bi bili spremni da odgovore na slučajeve nesreća i vanredne situacije povezane sa Projektom, na način koji je primeren za sprečavanje i ublažavanje bilo kakve štete ljudima i/ili životnoj sredini.

Izvođač radova treba da obuhvati detaljne informacije za sledeće osnovne elemente u ERP(ima):

- Identifikacija vanrednih situacija koje se mogu dogoditi, i zajednice i pojedinci koji mogu biti pogođeni;
- Primenjivi zakonski zahtevi, reference i kontakt-podaci lokalnih vlasti (npr. policija, hitno spašavanje, lučka uprava);
- Uloge i odgovornosti
- Standardni operativni postupci za reagovanje u vanrednim situacijama (SOP);

- Pružanje opreme i resursa i određivanje odgovornosti za spremnost i reagovanje u vanrednim situacijama;
- Postupci komunikacije, uključujući onu sa potencijalno pogođenim zajednicama i agencijama lokalne uprave;
- periodične obuke kako bi se osigurao efikasan odgovor na moguće vanredne situacije.
- periodične vežbe za vanredne situacije, u koje su uključene pogođene zajednice i u cilju osiguranja spremnosti za moguće vanredne situacije
- Kontinuitet poslovanja i nepredviđene situacije

ERP-ovi se, gde je minimalni uslov, bave sledećim vanrednim uslovima:

- Životna i požarna bezbednost, uključujući prirodne nepogode (prema IFC EHS smernicama - 3.3. Životna i požarna bezbednost)
- Curenje ili izlivanje opasnih hemikalija/opasnog otpada na gradilištu i vetro-parku kada se izgradi (prema smernicama IFC EHS - 1.5 Upravljanje opasnim materijalom);
- Prevoz opasnih hemikalija/otpada van lokacije (prema smernicama IFC EHS - 3.5 Transport opasnih materija);
- Hitna pomoć u vanrednim situacijama (prema smernicama IFC EHS - 2.1. Opšte projektovanje i upravljanje objektima - Prva pomoć).

Izvođač radova će, uz podršku SOWI-a, uključiti pogođene zajednice i agencije lokalne uprave u pripremu ERP-a.

Izvođač radova će, uz podršku SOWI-a, sprovoditi periodične vežbe za vanredne situacije koje takođe uključuju ugrožene zajednice i agencije lokalne vlasti na tromesečnoj osnovi. Vežbe za vanredne situacije će morati biti dokumentovane od strane Izvođača radova.

ERP-ovi se moraju povremeno pregledavati i revidirati, po potrebi, kako bi odrazili eventualno promenjene uslove tokom faze izgradnje. Pre početka faze eksploatacije je potrebno razviti specifični ERP za upravljanje vetro-parkom.

Izvođač mora na odgovarajući način dokumentovati aktivnosti, resurse i odgovornosti za spremnost i reagovanje u vanrednim situacijama, i, na zahtev, treba da pruži odgovarajuće informacije potencijalno pogođenoj zajednici i relevantnim državnim agencijama.

ERP će biti podložan periodičnoj reviziji i inspekcijama od strane SOWI-a i od strane Izvođača, u skladu sa postupkom „Revizija i neusklađenosti“.

5.0 PROVERE

5.1 Nadzor i merenja

5.1.1 Nadzor vezan za životnu sredinu i socijalna pitanja

Aktivnosti nadzora i merenja i povezano izveštavanje o značajnim aspektima zaštite životne sredine i socijalnih pitanja se obrađuju u ESMP-ima, a posebno u odeljcima „Nadzor (merenja)“ i „Izveštavanje“, u skladu sa datim ESHS politikama i obavezama navedenim u ESIA.

ESMP-i pružaju relevantne informacije za nadzor/merenje ekoloških i socijalnih učinaka, kako bi se osigurala saglasnost ESMS-a sa nacionalnim i međunarodnim pravnim zahtevima i usklađenost sa zahtevima ESMS-a.

Opseg nadzora i merenja mora biti proporcionalan rizicima i uticajima ESHS-a Projekta, i odgovarajućim obavezama/zahtevima.

Obim, učestalost, metodologije i odgovornosti (SOWI ili izvođač) takvog nadzora i merenja, kao i potrebe izveštavanja, su naznačeni u ESMP-ima, i zavise od prirode i obima aktivnosti nadzora koje su utvrđene i koje se preduzimaju, u skladu sa važećim zahtevima Projekta (obaveze ESIA, EBRD PR i Kosovska regulativa).

Ako je potrebno, nadzor i merenja se moraju prilagoditi mogućim akcijama koje traže nadležna regulatorna tela.

SOWI je odgovoran za prikupljanje i objedinjavanje informacija u vezi sa aktivnostima nadzora koje sprovodi Izvođač i za razvoj, ažuriranje i upravljanje alatima za prikupljanje i objedinjavanje podataka.

5.1.2 OHS nadzor

Izvođač radova mora pripremiti program nadzora OHS-a. Program nadzora OHS-a treba da verifikuje efikasnost preventivnih i kontrolnih strategija. Odabrani pokazatelji treba da predstavljaju najznačajnije opasnosti na radu, za zdravlje i bezbednost, i primenu strategija prevencije i kontrole. Stoga, program nadzora OHS-a mora biti usko povezan sa nalazima JHA-a. Program nadzora zdravlja i zaštite na radu, koji izvođač treba pripremiti, mora uključivati najmanje:

Bezbednosni pregled, ispitivanje i kalibraciju:

- OHS kritične opreme (tj. viljuškara, dizalica i dizala)
- Sve sigurnosne karakteristike i mere zaštite od opasnosti usredsređene na inženjerske i lične zaštitne karakteristike (tj. PPE nastavlja da pruža odgovarajuću zaštitu i nosi se prema potrebi);
- Opasnih postupaka za rad (tj. dozvola za rad),
- Nadzor izloženosti radnika: Metodologija nadzora, lokacije, učestalost i parametri treba da se utvrde pojedinačno za svaki zadatak ili aktivnost u skladu sa JHA (tj. praćenje nivoa prašine, praćenje kvaliteta vazduha posebnih zatvorenih prostorija)

5.1.3 Procena saglasnosti

Procena saglasnosti će se vršiti putem interne revizije (za detalje videti odeljak „Revizija i neusklađenosti“); gde se procena saglasnosti posebno bavi:

- Regulatorni zahtevi Kosovskog zakonodavstva
- Odgovarajuće dozvole dobijene prema Kosovskom zakonodavstvu
- Obaveze koje je SOVI preuzeo u oblasti ESIA

Svaki zahtev gore-navedenih dokumenata koji nije ispunjen ili je samo delimično ispunjen će stvoriti „nesaglasnost“ koja će se tretirati kao što je navedeno u odeljku ispod „Nesaglasnosti, neusklađenosti, preventivne/korektivne akcije“.

Izvođač je dužan da primenjuje sličan sistem za procenu usaglašenosti svog rada i aktivnosti Podizvođača.

Nesaglasnosti, neusklađenosti, preventivne/korektivne akcije

Uopšte, Revizije mogu dovesti do identifikacije problema od strane revizorskih ekipa SOVI-ja koji su definisani na sledeći način:

- Nesaglasnost (N-CF): ne-izvršavanje, nedostatak ili odstupanje od zahteva ESMS-a, ili
- Neusklađenost (N-CP): ne-ispunjavanje, nedostatak ili odstupanje od zahteva spoljnih pravila i propisa, kao što su Zahtevi učinka EBRD-a i Kosovskih propisa).
- Zapažanja (OBS): pitanja za koja nije utvrđen jasan nedostatak ili odstupanje od zahteva, ali za koja mogu biti potrebne posebne akcije usmerene na poboljšanje učinka.

N-CF, N-CP i OBS može biti takođe identifikovana od strane bilo kojeg osoblja SOWI u bilo koje vreme tokom faze Izgradnje i faze Eksploatacije; u ovom slučaju, osoba koja veruje da je primetila određeno stanje koje može izazvati ekološku, socijalnu, zdravstvenu ili sigurnosnu brigu mora o tome odmah obavestiti menadžera HSE. HSE menadžer je odgovoran da proceni da li prijavljeno stanje predstavlja aktualni N-CF, N-CP ili OBS.

N-CF, N-CP i OBS se tretiraju od strane HSE menadžera primenom preventivnih/korektivnih akcija usmerenih ka uklanjanju njihovih posledica i uzroka, kako bi se sprečila ponovna pojava. Na osnovu procene, prijavljena pitanja su kategorisana po ozbiljnosti prema sledećim definicijama:

- Nivo 1: potpuno odstupanje ili ne-ispunjavanje zahteva, zasnovano na objektivnim dokazima. N-CF/N-CP-ovi su klasifikovani kao nivo 1 ako se njihovim rešavanjem mora upravljati u koordinaciji sa spoljnim telima (tj. Vlastima), ako se očekuje da će imati uticaja na operacije i aktivnosti SOWI-a, i ako se očekuje da za njih izveštavaju mediji. Za ove N-CF/N-CP-ove se mora odmah obavestiti rukovodstvo SOWI od strane HSE menadžera, kao deo procesa Pregleda rukovodstva. Menadžer HSE predlaže PA/CA-e; Rukovodstvo SOWI odobrava PA/CA-e i eventualno odlučuje o daljim akcijama koje treba sprovesti. N-CF/N-CP-i i sprovedeni PA/CA treba da budu predstavljeni akterima tokom jedne od periodičnih aktivnosti angažovanja.
- Nivo 2: potpuno odstupanje ili ne-ispunjavanje zahteva, zasnovano na objektivnim dokazima. N-CF/N-CP-ovi su klasifikovani kao nivo 2 ako se njihovim rešavanjem mora upravljati u koordinaciji sa drugim internim menadžerima, i ako se očekuje da će imati uticaja na operacije i aktivnosti SOWI-a. Za ove N-CF/N-CP-ove se mora odmah obavestiti rukovodstvo SOWI od strane HSE menadžera, kao deo procesa Pregleda rukovodstva. Menadžer HSE predlaže PA/CA-e; Rukovodstvo SOWI odobrava PA/CA-e i eventualno odlučuje o daljim akcijama koje treba sprovesti.
- Nivo 3: delimično odstupanje ili ne-ispunjavanje zahteva, zasnovano na objektivnim dokazima. N-CF/N-CP-ovi su klasifikovani kao nivo 3 ako njihovim rešavanjem može direktno upravljati HSE menadžer, i ako se očekuje da oni imaju samo ograničeni uticaj na SOWI operacije i aktivnosti. Ovim N-CF/N-CP-ovima se direktno bavi menadžer HSE-a putem PA/CA-a. Za napredak se periodično obaveštava SOWI rukovodstvo, kao deo procesa Pregleda rukovodstva.
- Nivo 4 je određen za sva zapažanja (videti iznad definiciju OBS-a).

Nivo 1 i Nivo 2 N-CF/N-CP-i se takođe nazivaju „ozbiljnim N-CF/N-CP-ima“; dok se N-CF/N-CP-i Nivoa 3 nazivaju „manjim N-CF/N-CP-ima“.

Korektivne akcije su odgovarajuće za efekte N-CF/N-CP-a koji su uviđeni, dok su preventivne akcije odgovarajuće efektima potencijalnih problema.

Izvođač je dužan da primenjuje sličan sistem za rešavanje N-CF/N-CP-a za svoj rad, i aktivnosti podizvođača.

Izveštavanje i istraživanje OHS incidenata

Svi incidenti i opasnosti koji su se dogodili u okviru Projekta će biti prijavljeni i istraženi; svi incidenti moraju biti prijavljeni HSE menadžerima SOWI-a i Izvođača.

Svo osoblje Projekta je odgovorno za prijavljivanje incidenata (uključujući izbegnute događaje) i opasnosti svom neposrednom rukovodiocu što je pre moguće nakon što se incident dogodi ili se utvrdi opasnost. Kad god je to izvodljivo, od svake osobe se traži da odmah ukloni utvrđene opasnosti, pod uslovom da se oni ne izlože nikakvoj opasnosti.

Incidenti mogu biti podložni detaljnoj istrazi i obaveznom izveštavanju. Izveštaj mora da ispunjava nacionalne zakonske norme za izveštavanje.

Neslaganja oko akcija preduzetih kao odgovor na prijavljenu opasnost će biti rešena u konsultaciji sa HSE menadžerima.

Svaka kompanija koja posluje na gradilištu i vetro-parku (kada se on završi) je odgovorna da pruži bilo kojoj osobi pod njihovom odgovornošću i koja je pogođena bilo kojim kritičnim incidentom sa:

- Odgovarajuće usluge savetovanja;
- Program pomoći zaposlenima;
- Blagovremeno obaveštenje i kontakt sa porodicom ili rođacima;
- Direktan pristup komunikaciji u svakom trenutku (poput telefona).

5.1.4 Kontrola evidencije

SOWI mora da vodi evidenciju koja dokazuje učinak ESMS-a i saglasnost/usklađenost sa zahtevima koji su utvrđeni u njegovom ESMS-u i nacionalnim i međunarodnim propisima. Odgovarajuće evidencije se moraju čuvati i arhivirati pod odgovornošću SOWI HSE menadžera.

Spisak glavnih dokumenata evidencije SOWI ESMS-a se nalazi u nastavku:

- Izveštaji o internim revizijama;
- Izveštaji revizije trećih lica;
- Obrasci za neusklađenost, korektivne/preventivne akcije;
- Zapisnici sa sastanaka za Pregled rukovodstva;
- Izveštaji o aktivnostima nadzora (merenja), uključujući analitičke sertifikate;
- Zapisnici o žalbama koje su predate SOWI-u;
- Evidencija izveštaja o incidentima i istragama;
- Komunikacija sa Vlastima; akterima
- Komunikacijski materijal upućen akterima;
- Evidencija aktivnosti angažovanja aktera;

- Bilo koji drugi relevantni dokument koji pruža dokaze o učinku ESMS-a

Proces upravljanja evidencijom je opisan u relevantnim odeljcima ovog Priručnika i u relevantnim ESMP-ima (odeljak za izveštavanje) i postupcima.

Izvođač je dužan da primenjuje sličan sistem za upravljanje evidencijom koji se odnosi na njegovo funkcionisanje i rad Podizvođača.

5.1.5 Revizija

Unutrašnja revizija

SOVI je sproveo unutrašnji sistem inspekcije i revizije kako bi periodično i efikasno potvrđivao:

- Ispravnu primenu SOVI ESHS politika, Priručnika za ESMS, ESMP-ova i usklađenost sa zahtevima koji su u njima postavljeni;
- Ispravnu primenu planova Izvođača (koji proizilaze iz SOWI ESMP zahteva);
- Usklađenost funkcionisanja projekta sa nacionalnim pravnim zahtevima (Kosovsko zakonodavstvo i odgovarajuće dozvole), sa ESIA obavezama, i sa IFC standardima učinka;
- Izvođač ispunjava svoje ugovorne obaveze

Program internih inspekcija i revizije uspostavlja, sprovodi i periodično održava SOWI, uzimajući u obzir ESHS aspekte, važnost datih operacija, i rezultate prethodnih revizija/inspekcija. Program revizije navodi raspored, učestalost i ciljeve revizije, kao i odgovorne interne revizore; program se može menjati na osnovu rezultata revizije i Pregleda menadžmenta.

Izvođač je dužan da primenjuje sličan sistem inspekcije i revizije u vezi sa svojim radom i operacijama podizvođača.

Spoljna revizija

Spoljne revizije mogu obavljati treće strane ako to dozvoli Rukovodstvo SOWI.

Te spoljne revizije imaju za cilj verifikaciju:

- Usklađenosti projekta sa Kosovskim pravnim zahtevima (zakonodavstvo i relevantne dozvole), sa ESIA obavezama, i zahtevima učinka EBRD-a;
- Ispravnu primenu SOWI ESMS-a, uključujući Politike, Priručnik, ESMP-ove, postupke i usaglašenost sa zahtevima koji su u njemu postavljeni.

Rukovodstvo SOWI i Izvođač će obezbediti punu dostupnost svojih resursa, kao i pun pristup lokaciji i dokumentaciji za dozvoljene spoljne revizije.

6.0 PREGLED RUKOVODSTVA

Rukovodstvo SOWI periodično (najmanje na pola godine) pregleda učinak ESMS-a, kako bi se osigurala njegova stalna pogodnost, adekvatnost i efikasnost.

HSE Menadžer je odgovoran za sazivanje sastanka za Pregled rukovodstva slučaju:

- Velikih nesaglasnosti i neusklađenosti (tj. onih Nivoa 1 i Nivoa 2);
- Teških ozleda/smrtnih slučajeva radnika SOWI-a, Izvođača ili Podizvođača;

- Značajnih promena u kontekstu ili Projektu usled čega je potrebno usvajanje postupka upravljanja promenama;
- Pritužbi koje mogu uticati na medije ili pokrenuti potraživanje;
- Značajnih promena pravnog okvira.

SOWI HSE Menadžer je odgovoran za pripremu dnevnog reda sastanka Pregleda rukovodstva, i za pripremu potrebne dokumentacije/ informacija. Potrebna dokumentacija/informacije za Pregled rukovodstva obuhvata, ali nije ograničena, na:

- Izveštaje o unutrašnjoj reviziji i evidenciju nesaglasnosti i neusklađenosti;
- Statistike povreda;
- Napredak korektivnih/preventivnih akcija;
- Revizorske izveštaje ostalih trećih lica;
- Izveštaje o nadzoru;
- Evidencije o žalbama.

SOWI HSE Menadžer je odgovoran za pružanje sažetka ESMS učinka od poslednjeg sastanka Pregleda rukovodstva, da sažme napredak akcije odlučene na poslednjem sastanku, da reši određena pitanja na osnovu potreba, i da predloži, ako bude potrebno, dalje akcije koje treba da odobri Rukovodstvo SOWI.

SOWI HSE Menadžer je odgovoran za pripremu zapisnika sa sastanka Pregleda rukovodstva, uključujući detaljan opis odlučениh akcija, usvojenih mera i odgovarajućih odgovornosti. To može uključiti izmene u ESMS dokumentaciji, uključujući politike, Priručnik, ESMP-ove, postupke i uputstva za rad.

SOWI rukovodstvo je odgovorno da odlučuje o akcijama i merama koje odgovaraju prirodi i obimu Projekta i odgovarajućim odgovornostima.

Izvođač je dužan da primenjuje sličan sistem Pregleda rukovodstva u odnosu na svoje funkcionisanje, i poslovanje Podizvođača.

golder.com

IZVEŠTAJ**Bajgora projekat vetrenjače****Procena uticaja na životnu sredinu i društvo***Plan za zaštitu životne sredine i socijalni menadžment u ranim radovima*

Dostavljen:

SOWI Kosovo LLC

Dostavio:

Golder Associates S.r.l.

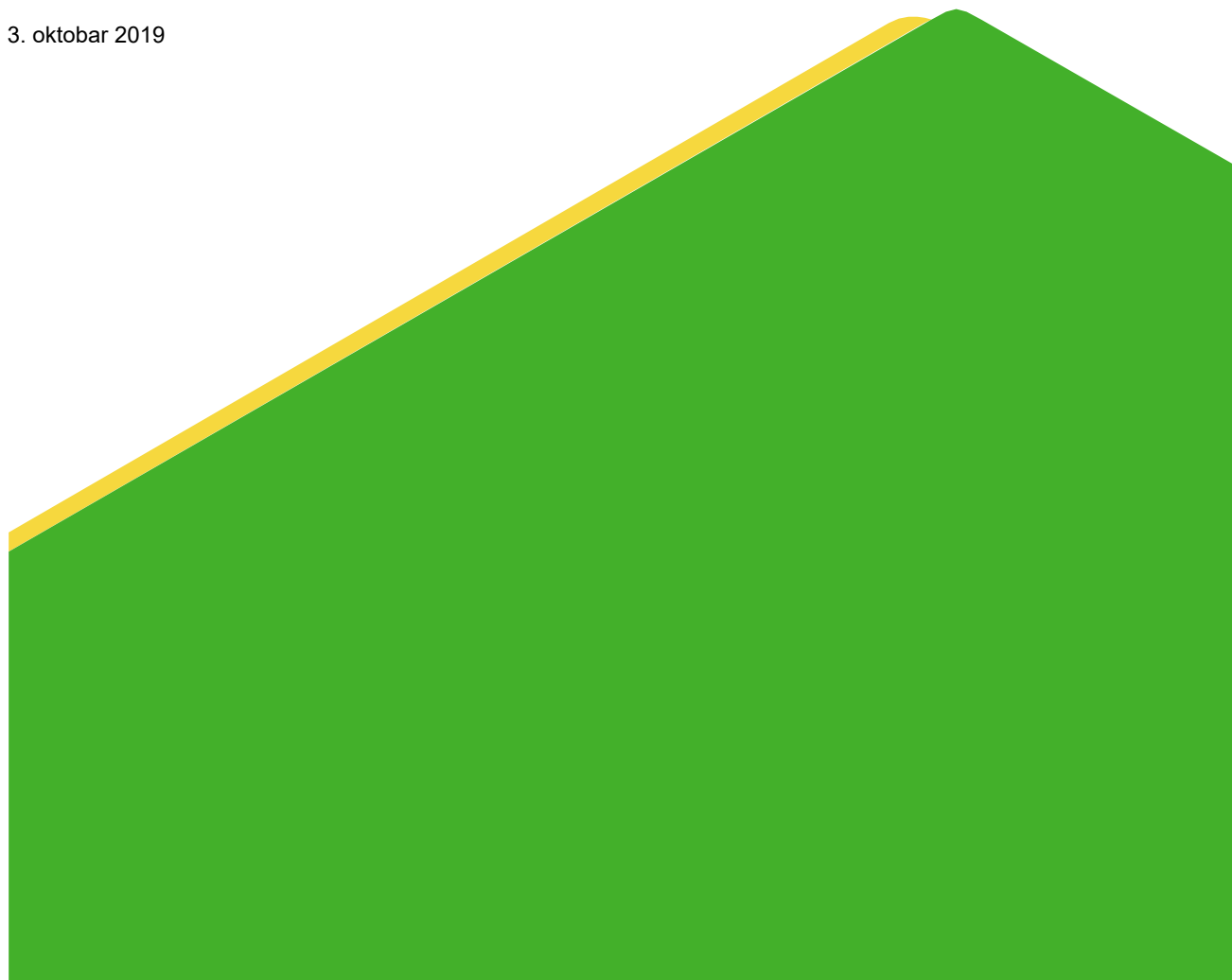
Banfo43 Centre Via Antonio Banfo 43 10155 Torino

Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12211 Final

3. oktobar 2019

Lista distribucije

1 copy to EBRD/Alpage

1 copy to SOWI Kosovo L.L.C.

1 copy to Enlight Energy

1 copy to NOTUS

1 copy to Golder Associates Srl

Pregled sadržaja

1.0	UVOD	1
2.0	DELOKRUG	4
3.0	ULOGE I ODGOVORNOSTI.....	4
4.0	MERE UBLAŽAVANJA I NADGLEDANJA	6
5.0	REVIZIJA I PREGLED	22
6.0	IZVEŠTAVANJE	22
6.1	Izveštaji mera ublažavanja.....	22
6.2	Izveštaj nadgledanja	22
6.3	Izveštaj revizije	23

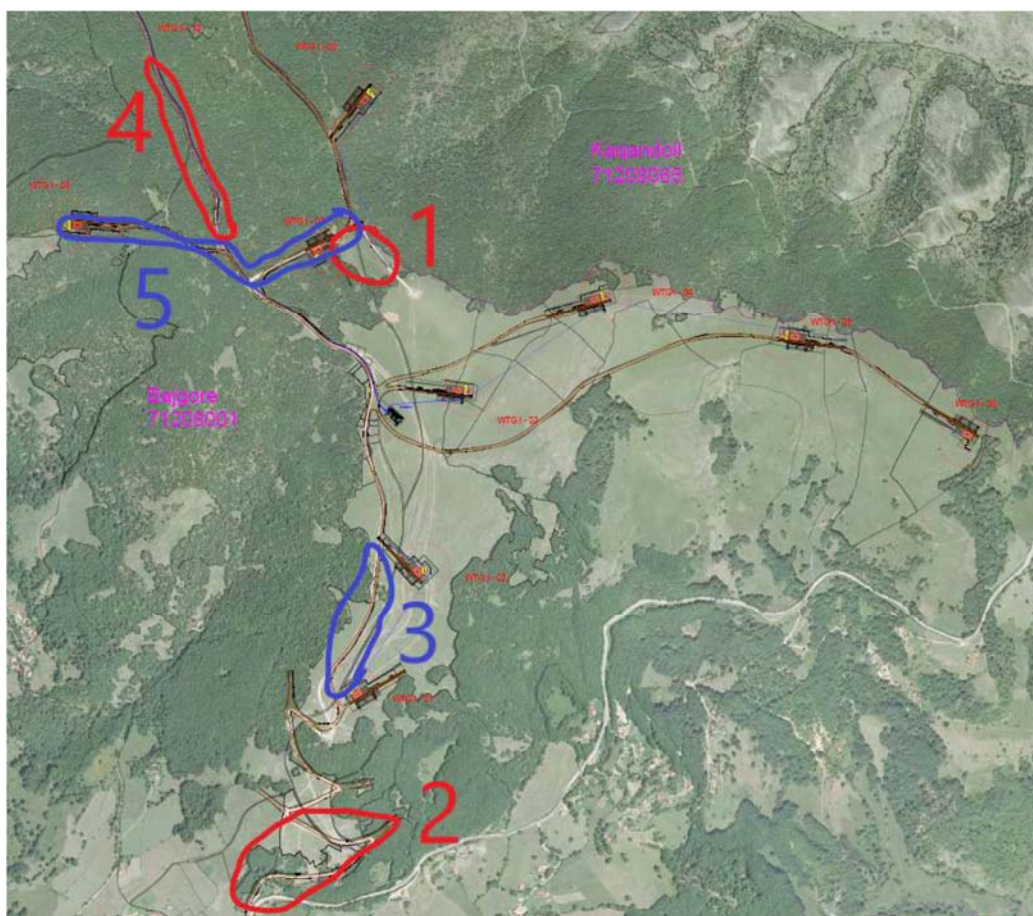
TABELE

Tabela 1: Ključne uloge i odgovornosti.....	4
Tabela 2: Mere ublažavanja i nadgledanja za građevinske aktivnosti	8

1.0 UVOD

Ovaj plan upravljanja pripremljen je za prve korake planiranih građevinskih radova (definisani kao LNTP1 radovi), ovde identifikovani kao „građevinske aktivnosti“, koji će uključivati (Slika 1):

- 1) postavljanje kampa podizvođača za izgradnju puteva;
- 2) rekonstrukcija oko 600 metara postojećeg pristupnog puta (proširenje nije potrebno);
- 3) početak proširenja (proseci i nasipanja) 500 metara postojećeg puta;
- 4) proširenje za koje se očekuje da uključuje miniranje i izravnavanje profila na 600m postojećeg puta za izgradnju obilaznog puta Selac II;
- 5) merač razmaka na WTG 7 i 8 u skladu sa građevinskom dozvolom (oko 1000 m).

Slika 1: Lokacije planiranih radova

Ove aktivnosti će se izvoditi prema već dobijenim građevinskim dozvolama. Aktivnosti 3 do 5 uključuju ograničeni gubitak prirodnog staništa. Aktivnosti 4 do 5 uključuju ograničeno raščišćavanje drveća kako bi se stvorio merač razmaka.

Pripremiće se posebni planovi upravljanja za menadžiranje ostalim projektnim aktivnostima u fazi izgradnje i rada i za pridružene uticaje na životnu sredinu.

Ovaj dokument je pripremljen da obezbedi usklađenost sa nacionalnim zakonima a biće i u skladu sa međunarodnim standardima i praksama koje uglavnom preovlađuju u energetskejoj industriji, uključujući

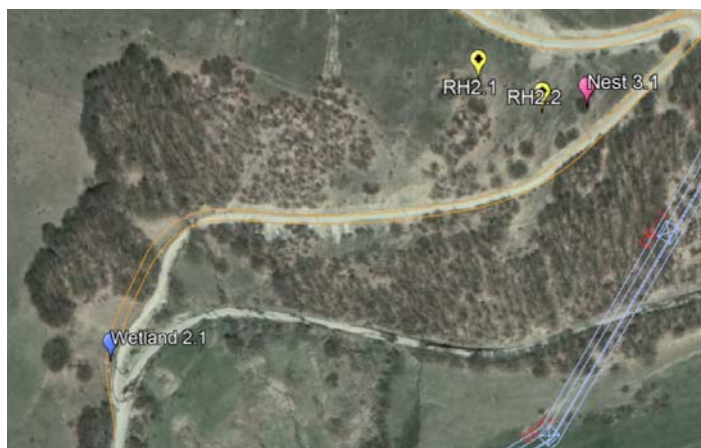

relevantne standarde učinka Međunarodne finansijske korporacije (IFC 2012 PS) i Evropske banke za obnovu i razvoj. (EBRD, PR, 2014.).

Dokumenat obuhvata neke mere specifične za lokaciju identifikovane nakon detaljnog istraživanja koje je lokalni konsultant Biomaster sproveo 4-5. Maja sa osobljem odgovorno za lokaciju, a koje su identifikovale neke karakteristike biodiverziteta kojima je potrebna posebna pažnja (slike 2-6).

Slika 2: Karakteristike biodiverziteta u sekciji 1

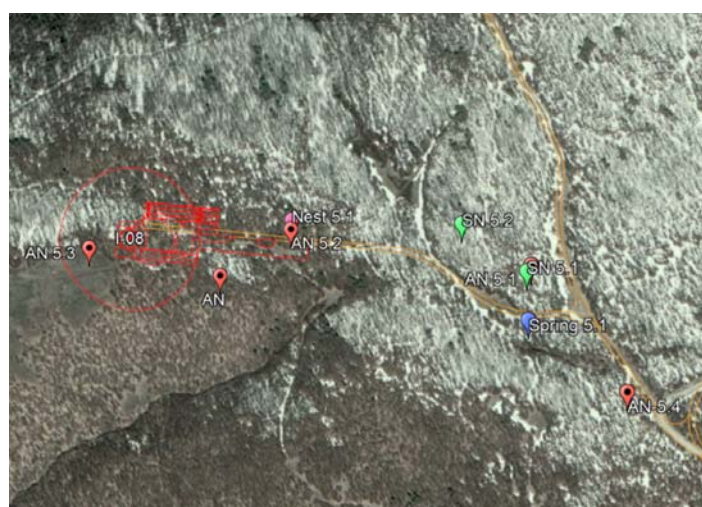
Slika 3: Karakteristike biodiverziteta identifikovanih u sekciji 2

Slika 4: Karakteristike biodiverziteta identifikovanih u sekciji 3

Slika 5: Karakteristike biodiverziteta identifikovanih u sekciji 4

Slika 6: Karakteristike biodiverziteta identifikovanih u sekciji 5

2.0 DELOKRUG

Svrha Plana za upravljanje životnom sredinom (PUŽS) jeste da definiše zahteve za bavljenje potencijalnim uticajima koji proizilaze iz građevinskih aktivnosti predviđenih za životnu sredinu tokom građevinskih aktivnosti.

Opšti ciljevi su identifikovanje mera za ublažavanje i nadgledanje građevinskih aktivnosti kako bi se:

- usvojila hijerarhija ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili gde izbegavanje nije moguće, minimiziranja i vraćanja uticaja na životnu sredinu;
- razvoj i striktna primena politika, planova i postupaka za integrisanje celokupnog upravljanja životnom sredinom u okviru planova/procedura za zaštitu životne sredine i socijalnog okruženja tokom trajanja projekta;
- uspostaviti program nadgledanja za procenu uticaja zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- izveštavalo o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi obezbediti korektivne radnje kako bi se postigli ciljevi plana.

3.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog plana su prikazane u dole navedenoj tabeli 1.

Organizaciona šema ranih građevinskih radova prikazana je na slici 7

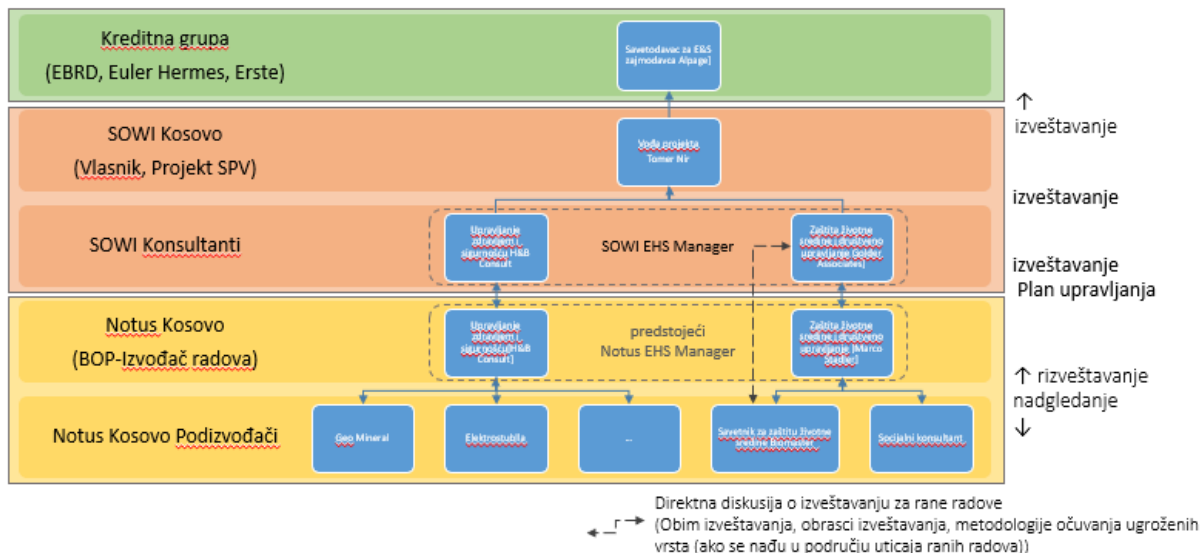
Tabela 1: Ključne uloge i odgovornosti

Uloge	Odgovornosti
Upravljanje	<ul style="list-style-type: none"> ■ konačno odobrenje plana za upravljanje; ■ obezbeđivanje stalne raspodele dovoljnih i kvalifikovanih resursa za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti nadgledanja. Ovo će uključivati izbor specijalizovanih izvođača za određene zadatke koji će se obavljati u sklopu primene ovog Plana upravljanja, kao što su (ali ne ograničavajući se na) biodiverzitetska istraživanja, aktivnosti nadgledanja i analiza podataka i izveštavanje; ■ određivanjem specifičnog osoblja na lokaciji ili na administrativnom nivou, jasno definišite njihove uloge i odgovornosti u sistemu zaštite životne sredine i društvenog upravljanja; ■ preduzimanje odgovarajućih radnji na rešavanju glavnih neusklađenosti, zasnovano na izveštajima revizije, izveštajima o nadgledanju učinka i predloženom pristupu i aktivnostima rukovodioca HSE.
E&S rukovodilac	<ul style="list-style-type: none"> ■ obezbediti da je ovaj plan upravljanja ažuriran i primeren i da isti obezbeđuje da se ovaj plan upravljanja efikasno sprovodi; ■ obezbediti da se akcije/mere i aktivnosti nadgledanja, direktno pod odgovornostima, sprovede pravovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Plana upravljanja; ■ predlaganje menadžmentu, ako i kada potrebno, izmene i/ili dopune ovog plana upravljanja i izdavanje plana revizije;

Uloge	Odgovornosti
	<ul style="list-style-type: none"> programiranje inspekcija i aktivnosti revizije kako bi se obezbedila tačna primena ovog Plana upravljanja i zadataka specijalizovanih izvođača; rešavanje sa nesukladnostima, definisanjem preventivnih/korektivnih akcija; menadžment neposredno upozoriti o većim nesukladnostima; prikupljanje, organizovanje i pregled podataka o nadgledanju i izveštaje o nadgledanju specijalizovanih izvođača i podnošenje sažetih rezultata takvih izveštaja menadžmentu, zainteresovanim stranama i zajmodavcima.
Specijalizovani ugovarači	<ul style="list-style-type: none"> efikasno izvršavanje određenih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim planom upravljanja i ugovornim dogovorima; poštovanje EHS zahteva koji su deo ESMS-a; složiti se sa vremenom i logistikom aktivnosti nadgledanja; pružiti relevantne podatke nadgledanja i izveštaje nadgledanja, kako je i naznačeno u ovom planu; mogu se predložiti izmene i integracije u aktivnosti nadgledanja koje su deo Plana upravljanja; predložene izmene ocenjuju i odobravaju rukovodilac HSE i rukovodstvo.
Sva zaposlena lica i izvođači radova	<ul style="list-style-type: none"> Uskladiti sa zahtevima za upravljanje životnom sredinom. Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biodiverziteta. Pokazati da su relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnoj građevinskoj EMP pravilno razmotrene, sprovede se i prate tokom izvođenja radova.

WF Selac Konstrukcija

Ekološka, socijalna, zdravstvena i bezbednosna struktura

Slika 7: Selac organigram ranih radova

4.0 MERE UBLAŽAVANJA I NADGLEDANJA

U ovom su odeljku predstavljene mere ublažavanja i nadgledanja koje Plan cilja da sprovede kako bi se ublažio uticaj na komponente životne sredine koje se odnose na građevinske aktivnosti.

Koncept „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija/obnavljanje, kompenzacija) primenjuje se za izbor mera kojima će se što više moguće ograničiti negativni uticaji na životnu sredinu.

Potencijalni uticaji koji proizilaze iz građevinskih aktivnosti predviđenih za komponente životne sredine su:

- 1) promene u lokalnoj morfologiji i hidrologiji;
- 2) povećana izloženost atmosferskim zagađivačima;
- 3) ometanje lokalnog saobraćaja/saobraćajnih nezgoda;
- 4) povećana izloženost zagađivanja tla i površinske vode;
- 5) povećana izloženost antropijskim bukmama;
- 6) gubitak staništa i fragmentacija staništa;
- 7) povećana smrtnost divljih životinja zbog pripreme terena i saobraćaja;
- 8) širenje nepoznatih vrsta.

Sljedeća tabela daje detalje o merama/radnjama za upravljanje životnom sredinom i nadgledanje, utvrđenim za građevinske aktivnosti. U svakoj identifikovanoj stavci u tabeli je prikazano:

- Predmet: kod identifikacije (ID.);
- Mera/aktivnost: opis mere/aktivnosti;
- Resursi: odgovorni za sprovođenje mere/aktivnosti;

- Vremenski okvir i učestalost: učestalost/vremenski okvir mere/akcije;
- Pokazatelj usaglašenosti, ako je primenljivo, i sa njima povezani kvantitativni cilj ili kvalitativni kriterijumi prihvatljivosti;
- Status: status sprovođenja mere/aktivnosti

Ovaj proces je namenjen kao adaptivni sistem upravljanja projektom, kako bi pristup ublažavanja i upravljanja bio prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizići iz programa nadgledanja.

Tabela 2: Mere ublažavanja i nadgledanja za građevinske aktivnosti

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
MU	Mere ublažavanja				
MU01	<u>Izbegavanje:</u> minimiziranje dužine unutrašnjih i pristupnih puteva	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Finalni dizajn	U toku
MU02	<u>Izbegavanje:</u> lov i sakupljanje divljih životinja od strane osoblja i izvođača radova strogo će biti zabranjeno u okviru Projekta.	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija interne uredbe - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
MU03	<u>Minimiziranje (povećana izloženost atmosferskim zagađivačima):</u> <ul style="list-style-type: none"> • upotreba radnih mašina sa niskim emisijama i dobrim nivoom održavanja; • prednost upotrebe mašina na kotačima umesto puzača i energijom proporcionalne intervenciji; • upotreba dizela sa niskim sadržajem sumpora; • periodično održavanje mašina sa motorom sa sagorevanjem; • u suvim periodima zemljane puteve i gomile tla treba prskati vodom kako bi se smanjila prašina; • brzinu vozila treba smanjiti na zemljanom putu unutar i izvan lokacije. 	Unutrašnji izvori	Tokom suvih perioda građevinskih aktivnosti	Evidencija o obukama - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
MU04	<u>Minimiziranje (ometanje lokalnog saobraćaja/saobraćajnih nezgoda):</u>		Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija interne uredbe - Godišnji	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<ul style="list-style-type: none"> Ograničenja brzine biće definisana i primenjena na svim građevinskim pravcima, a zakonski uslovi biće primenjeni za javne puteve. Vidljivi znakovi, signali i zastave biće postavljene na neophodnim mestima a službenici će biti imenovani za regulisanje tranzita. Tamo gde je potrebna privremena saobraćajna signalizacija (posebno na javnim putevima), detalji i lokacije znakova dogovoriće se sa nadležnim vlastima. Znakovi će se dobro pričvrstiti kako se ne bi odvojili ili pomerili, a biće vidljivi i razumljivi za sve. Izvođač radova će biti odgovoran za proveru znakova radi njihovog čišćenja i njihove bezbednosti, kad god je to potrebno. Kad god bude bilo potrebno zatvoriti puteve, planiraće se alternativni putevi i vlasti će se unapred obavestiti (uključujući hitne službe i službe javnog prevoza) i relevantno lokalno stanovništvo (putem javnih sastanaka koji će se organizovati pre izgradnje) a postaviće se i odgovarajući znakovi. Blagovremeno i unapred, obavestiti odgovornu osobu uoči tranzita teških vozila. Ako je potrebno, preduzeti dodatne mere u vezi sa školom u blizini, kao i ljudima koji se bave ispašom i lovom. 			Izveštaj o životnoj sredini	
MU04	<p>Minimiziranje (povećana izloženost zagađivanju tla i površinskih voda):</p> <ul style="list-style-type: none"> treba redovno održavati vozila i motore opreme, kako bi se izbeglo curenje maziva/goriva ili bilo kojeg drugog opasnog materijala; 	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<ul style="list-style-type: none"> dopuniti mašine/vozila gorivom a održavanje će se vršiti samo na nepropusnim površinama; biće obezbeđena prenosiva oprema za izlivanje i čišćenje lokacije i održice se obuka za aktiviranje opreme; Obezbediti odgovarajući materijali i sekundarni sistemi za zadržavanje za rezervoare za gorivo i za skladištenje drugih tečnosti i opasnih materija kako bi se sprečio gubitak u zemlji (npr. materijali treba da budu kompatibilni sa proizvodima koji se čuvaju u svim delovima skladišnih sistema i količina sekundarnih kontejnera treba biti adekvatna); otpad i opasni materijali trebaju se skladištiti na način koji sprečava kontakt između nespojivih supstanci i omogućava inspekciju između kontejnera radi praćenja propuštanja ili prosipavanja koja bi mogla uticati na tlo (npr. korišćenjem fizičkog odvajanja poput zidova ili zagradnih ivica i obezbeđivanja odgovarajućih prostora omogućiti implementaciju inspekcijskih programa za proveru integriteta sistema za skladištenje). 				
MU05	<p>Minimiziranje (povećana izloženost antropijskoj buci):</p> <ul style="list-style-type: none"> smanjite brzinu kamiona i vozila; redovno održavati sva vozila i građevinsku opremu; upotreba radnih mašina sa niskom emisijom buke i dobrim nivoom održavanja; što je više moguće ograničite radno vreme na dnevno vreme; 	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<ul style="list-style-type: none"> miniranje će biti prema rasporedu kako bi se izbegli osetljivi sati faune (izbegavajte sumrak i zoru) 				
MU06	<u>Minimiziranje (promene u lokalnoj morfologiji i hidrologiji):</u> primenjivaće se tehnike inženjerstva životne sredine kako bi se stvorio stabilan nagib i minimizirao rizik od erozije	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
MU07	<u>Minimiziranje (promene u lokalnoj morfologiji i hidrologiji):</u> propusti će biti projektovani i izgrađeni na prilaznom putu u skladu sa privremenim rečnim koritima ili drugim karakteristikama drenaže kako bi se smanjila smetnja u lokalnoj hidrologiji	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Konačni dizajn - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
MU08	<u>Minimiziranje (gubitak staništa ili fragmentacija staništa)</u> gradilišta će biti ograđena ili jasno ograničena kako bi se smanjio rizik od otisaka	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Prisutnost ograde	Nije započeto
MU09	<u>Minimiziranje (gubitak staništa ili fragmentacija staništa)</u> sva vozila će se voziti po određenim relacijama, osim ako nije drugačije odobreno	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija unutrašnje uredbe - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
MU10	<u>Minimiziranje (gubitak staništa ili fragmentacija staništa)</u>	Spoljašni botaničar	Nekoliko dana (ne više od nedelju dana) pre čišćenja	Evidencija predizvršnog istraživanja - Godišnji	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<p>Ekolozi koje imenuje građevinski izvođač izvršiće pre-građevinske preglede na područjima pre čišćenja vegetacije. Istraživanje će se fokusirati na ugrožene, zaštićene ili endemske vrste flore.</p> <p>Ako se unutar građevinskog otisaka nađe bilo koja vrsta biljnih vrsta, pojedinka će biti premeštena na najbliže sigurno mesto unutar odgovarajućeg staništa. Biljke će biti uklonjene obimom zemlje dovoljne da zaštite korenje i ponovo se zasade u najkraćem roku. Preseljene biljke će se zalivati u skladu sa njihovim ekološkim karakteristikama, a uspeh premeštanja biće praćen u prvoj nedelji i mesecu nakon premeštanja. Kada prisutno, seme će se skupljati za setvu u najbližem pogodnom staništu.</p>		vegetacije i aktivnosti za pripremu terena	izveštaj o životnoj sredini	
MU10	<p>Minimiziranje (povećana smrtnost divljih životinja zbog pripreme terena i saobraćaja):</p> <p>Ekolozi koje imenuje građevinski izvođač izvršiće pre-građevinske preglede na područjima pre čišćenja vegetacije. Istraživanje će se fokusirati na faune i gnezda.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ako se primete vrste faune ograničene pokretljivosti koje se ne mogu kretati pre izgradnje, ekolog će ih sakupljati i premestiti u neometana, ali slična mesta unutar LSA. Ako se zabeleže gnezda, preduzeće se najbolji naponi za očuvanje vegetacije na toj lokaciji. 	Spoljašni stručnjak za divlje životinje	Nekoliko dana (ne više od nedelju dana) pre čišćenja vegetacije i aktivnosti za pripremu terena	Evidencija predizvršnog istraživanja - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
MU11	Minimiziranje (povećana smrtnost divljih životinja zbog pripreme terena i saobraćaja): ograničenja brzine i putokazi za životinje biće postavljeni i primenjeni na prilaznom putu i na lokalnim putevima. Ako je potrebno, barikade nap utu i trake za buku biće postavljene i na ravnim delovima pristupnog puta; organizovaće se obuka za svo osoblje i izvođače radova o bezbednosti na putevima i podizanju svesti o divljim životinjama.	Unutrašnji izvori	Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
MU12	Minimiziranje (širenje stranih vrsta): ako se zabeleži širenje invazivnih vrsta, odgovarajući program iskorenjivanja će biti pripremljen i primenjen.	Unutrašnji izvori sa spoljašnjim stručnjakom za vegetaciju	Tokom aktivnosti izgradnje, ako je potrebno	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
MU13	Minimiziranje (gubitak staništa ili fragmentacija staništa): Nadgledanje slepih miševa odvijaće se između maja i oktobra u području projekta. U ovom periodu će biti važno da se svetlosno zagađenje svede na minimum, jer svetlost uznemirava slepe miševe i privlači insekte koji zauzvrat privlače slepe miševe. Sistem osvetljenja kampa biće naknadno opremljen kako bi u najvećoj mogućoj meri sledio uputstva „Šišmiši i veštačka rasveta u Velikoj Britaniji - Trud za očuvanje slepih miševa - Institut stručnjaka za osvetljenje - 2018“. U slučaju da se naknadno opremanje ne dokaže mogućim, sistem osvetljenja će biti isključen tokom	Unutrašnji resursi sa spoljašnjim stručnjakom za slepe miševe	Tokom aktivnosti nadgledanja slepih miševa	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	noći, kada će doći do nadgledanja u blizini kampa (500 m).				
MU14	<p><u>Obnavljanje (gubitak staništa i fragmentacija staništa):</u></p> <p>Deonice postojećih puteva biće napušteni jer će se novi put nalaziti na drugoj putanji. Napušteni delovi biće vraćeni u prirodnu vegetaciju primenom sledećih mera:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Izravnavanje površine puta sa okolnim terenom, sečenjem i nasipanjem nasipa; ■ Širenje vegetativnog tla na 30cm preko obnovljene površine puta; ■ Setva povraćenih površina semenskom mešavinom lokalnih vrsta. 				
MSL	Mere specifične za lokaciju				
MSL1	<p>Minimiziranje (gubitak staništa i fragmentacija staništa - povećana smrtnost divljih životinja zbog pripreme terena i saobraćaja):</p> <p>Mali izvori i močvarna područja identifikovana su tokom pregleda nad prilaznim putem na sledećim koordinatama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Izvor 3.1: 42.975120°N; 21.015219°E ■ Izvor 3.2: 42.970932°N/ 21.015623°E 		Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	U toku

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<ul style="list-style-type: none"> Močvara 3.1: 42.970167°N/21.015893°E Močvara 3.2: 42.962576° N, 21.011611°E Izvor 5.1 <p>Sledeće mere specifične za lokaciju biće preduzete na ovim lokacijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> Postavite odgovarajuće signalizacije za identifikaciju izvora/močvarnog područja i informišite radnike o merama ublažavanja; Izbegavajte iskopavanje i odlaganje materijala unutar 10m od spoljne granice močvarnog područja/izvora; Obezbedite hidraulični kontinuitet za dovod i odvod močvare/izvora koji su put prešli postavljanjem propusta odgovarajućeg prečnika; Postavite amfibijske barijere za odvajanje močvarnih područja od građevinskih radova (tačnu lokaciju i dužinu utvrđuje biolog lokacije). 				
MSL2	<p>Minimiziranje (gubitak staništa i fragmentacija staništa):</p> <p>Stenoviti izdanci identifikovani su tokom pregleda nad prilaznim putem na sledećim koordinatama:</p> <ul style="list-style-type: none"> Stenoviti izdanak 1.1: 42.978920°N/ 21.013383°E, 		Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	U toku

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stenoviti izdanak 2.1: 42.963971°N/ 21.014272°E ■ Stenoviti izdanak 2.2: 42.963827°N; 21.014714° E ■ Stenoviti izdanak 3.1: 42.970338°N / 21.016052° E <p>Stenoviti izdanci mogu ugostiti specifičnu floru i faunu, uključujući gmizavce. Sledeće mere specifične za lokaciju biće preduzete na ovim lokacijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Postavite odgovarajuće natpise i vidljivu traku na udaljenosti od 5m od spoljne granice stenovitog izdana, kako biste identifikovali područje i radnike informisali o merama ublažavanja; ■ Izbegavajte iskopavanje i odlaganje materijala na udaljenosti od 5m od spoljne granice stenovitog izdana. 				
MSL3	<p>Minimiziranje (gubitak staništa i fragmentacija staništa - povećana smrtnost divljih životinja zbog pripreme terena i saobraćaja):</p> <p>Gnezda Šumskog kosa (<i>Turdus viscivorus</i>) i Kos (<i>Turdus merula</i>) identifikovani su tokom pregleda nad pristupnim putem na sledećim koordinatama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Gnezdo 3.1: 42.963854°N, 21.015020° E ■ Gnezdo 5.1: 42.979272°N, 21.007434° E 		Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	U toku

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<p>Sledeće mere specifične za lokaciju biće preduzete na ovim lokacijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Postavite odgovarajuće znakove za identifikaciju gneznog područja i informišite radnike o merama ublažavanja; ■ Izbegavajte seču drveta i vegetacije koja ga okružuje; ■ Izbegavajte nepotrebna zaustavljanja vozila i osoblja na udaljenosti od 30 m od gnezda. 				
MSL4	<p>Minimiziranje (gubitak staništa i fragmentacija staništa - povećana smrtnost divljih životinja zbog pripreme terena i saobraćaja):</p> <p>Gnezda nekih mrava (<i>Formica rufa</i>) identifikovana su tokom pregleda nad pristupnim putem na sledećim koordinatama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Gnezdo mrava 1.1: 42.978920°N, 21.013383°E, ■ Gnezdo mrava 4.1: 42.980082°N, 21.010719°E, ■ Gnezdo mrava 4.2: 42.980278°N, 21.010651°E ■ Gnezdo mrava 4.3: 42.980424°N, 21.010499°E ■ Gnezdo mrava 5.1: 42.978889°N, 21.010188°E ■ Gnezdo mrava 5.2: 42.979192°N, 21.007425°E ■ Gnezdo mrava 5.3: 42.979036°N, 21.005017°E 		Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	U toku

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<ul style="list-style-type: none"> Gnezdo mrava 5.4: 42.978434°N, 21.010155°E Gnezdo mrava 5.5: 42.978920°N, 21.013383°E <p>Sledeće mere specifične za lokaciju biće preduzete na ovim lokacijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> Lokacija se treba ograditi vidljivom trakom na udaljenosti od 3m od ivice gnezda; Izbegavajte gaženje, odlaganje zemlje i materijala unutar ograničenog područja; <p>Gnezdo 4.1 treba da bude izmešteno koristeći sledeće mere predostrožnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> Treba koristiti bager koji ima dovoljno veliku korpu da primi celokupnu osnovu gnezda; Gnezdo treba ukloniti klizanjem korpe bagera ispod osnove i podizanjem celokupne mase gnezda; Gnezdo bi trebalo da se preveze do najbližeg sigurnog mesta u sličnom staništu i u što kraćem roku. Nova lokacija koja treba biti ograđena vidljivom trakom na udaljenosti od 3m od ivice gnezda; Izbegavajte gaženje, odlaganje zemlje i materijala unutar ograničenog područja; 				

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pratite novu lokaciju radi aktivnosti mrava. 				
MSL3	<p>Minimiziranje (gubitak staništa i fragmentacija staništa - povećana smrtnost divljih životinja zbog pripreme terena i saobraćaja): Pojedinci običnih puževa (<i>Helix pomatia</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Pozicija 5.1: 42.978840°N, 21.010139°E ■ Pozicija 5.2: 42.979238°N, 21.009403°E <p>Sledeće mere specifične za lokaciju biće preduzete na ovim lokacijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Postavite odgovarajuće signalizacije za identifikaciju područja gnezda i informišite radnike o merama ublažavanja ■ Proverite gradilišta pre građevinskih aktivnosti, a ako postoji više pojedinaca potrebno ih je propratiti van građevinskih aktivnosti. 		Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija aktivnosti - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	U toku
NA	Nadgledanje				
NA01	Razvoj gradilišta treba nadgledati svake nedelje kako bi se izbeglo menjanje putanje unutar i izvan linije ograde.	Unutrašnjii izvori	Nedeljno tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija nadgledanja - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
NA02	Praćenje erozije i akumulacije stajaće vode na gradilištima i površinama očišćenim od vegetacije trebalo bi da se obavlja svake nedelje. U slučaju da se primeti prekomerno nagomilavanje stajaće vode ili pojava erozije, potrebno je da se na efikasan i blagovremen način preduzmu dodatne mere ublažavanja (npr. dodatni propusti na linearnim infrastrukturama, kanalima odstupanja, tehnikama zaštite životne sredine za stabilnost nagiba)	Unutrašnjii izvori	Nedeljno tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija nadgledanja - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
NA03	Biće sprovedene rutinske inspekcije lokacije kako bi se utvrdila eventualne pukotine; Svaka nesreća koja uključuje izlivanje biće registrovana. Rezultati nadgledanja će se periodično pregledati i po potrebi preduzeće se dodatne mere ublažavanja radi kontaminacije tla i površinskih voda	Unutrašnjii izvori	Nedeljno tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija nadgledanja - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
NA04	Registruju se nesreće koje uključuju divlje životinje ili opažanja živih životinja ili leševa duž pristupnog puta. Rezultati nadgledanja će se periodično pregledati i po potrebi preduzeće se dodatne mere ublažavanja radi izbegavanja ubijanja na putevima (npr. ograde, prolazi za divlje životinje)	Interni resursi uz konsultaciju sa eksternim stručnjakom za divlji život	Tokom aktivnosti izgradnje	Evidencija nadgledanja - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto
NA05	Prisustvo i širenje invazivnih biljnih vrsta nadgledat će se svaka tri meseca tokom vegetativne sezone, sa posebnom pažnjom na ometana i obnovljena područja na najmanje 3 godine nakon završetka faze izgradnje	Unutrašnji resursi sa eksternim stručnjakom za vegetaciju	Svaka tri meseca u vegetativnoj sezoni (od maja do	Evidencija nadgledanja - Godišnji izveštaj o životnoj sredini	Nije započeto

Predmet	Mera/Aktivnost	Izvori	Raspored i učestalost	Pokazatelj usklađenosti	Status
			novembra) tokom izgradnje		

5.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja verifikuje se unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima „Unutrašnje revizije“.

Unutrašnja revizija će se baviti:

- tačnom primenom ovog Plana upravljanja;
- tačna izrada i primena plana specijalizovanih izvođača;
- svaka tačka navedena u tabelama u odeljku 4.0 ovog plana, a posebno:
  - verifikacija izvodljivosti nadgledanja i lokacije;
  - usklađenosti aktivnosti uzorkovanja (npr. procedure, frekvencije, korišćena oprema, prikupljanje podataka i terenska dokumentacija, priprema izveštaja);
  - uspostavljanje mreže interesnih grupa za proces angažovanja.

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije uključeni su u izveštaje revizije i evidenciji „Neusaglašenost i preventivne/korektivne mere“.

Rukovodstvo pregleduje rezultate inspekcija i revizija i učinak preventivnih/korektivnih akcija i preduzima dodatne odgovarajuće radnje ako je to potrebno.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i preduzeće se sve potrebne revizije koje će odraziti promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultate praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja biće odgovornost rukovodioca HSE, koji je zadužen za ovaj plan.

6.0 IZVEŠTAVANJE

6.1 Izveštaji mera ublažavanja

Dokazi i rezultati mera/akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4.0 ovog plana) moraju biti uključeni u Godišnjem izveštaju o životnoj sredini uz podršku specijalizovanih izvođača; ovi izveštaji moraju da sadrže sledeće minimalne informacije/podatke:

- spisak sprovedenih mera za ublažavanje, uključujući ID kod, opis;
- period primene mere (datum početka i krajnji datuma);
- postignuće (ili ne) ublažavanja.

6.2 Izveštaj nadgledanja

Dokazi i rezultati mera/akcija nadgledanja (detaljnije u odeljku 4.0 ovog plana) moraju biti uključeni u Godišnji izveštaj o životnoj sredini uz podršku specijalizovanih izvođača; ovi izveštaji moraju da sadrže sledeće minimalne informacije/podatke:

- lokalizaciju nadgledne stanice (geografske koordinate u sistemu WGS84 i nadmorska visina);
- vreme prikupljanja podataka (datum početka i datum završetka);
- detaljan opis primenjene metodologije;
- obavljeno posmatranje;

- prijavljivanje bilo kakvih anomalija koje su mogle delimično ili u potpunosti uticati na rezultate;
- Procedure za garantovanje kvaliteta i kvaliteta kontrole koji se primenjuju da bi se osigurala konzistentnost i pouzdanost analiza.

6.3 Izveštaj revizije

Dokazi o tačnoj primeni ovog Plana upravljanja prikupljaju se kroz aktivnosti inspekcije i revizije.

Izveštaj revizije daje dokaze o radnjama, merama i povezanim rezultatima sa lokacije inspekcije i aktivnosti revizije. Izveštaj revizije takođe identifikuje korektivne radnje koje će se koristiti u narednim nadgledanjima.

Izveštaj revizije za ovaj plan upravljanja izdaje se na kraju radova.

Strana potpisa

Golder Associates S.r.l.

Roberto Mezzalama
Direktor projekta

Marco Orecchia
Menadžer projekta

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
Società soggetta a direzione e coordinamento di Enterra Holding Ltd. ex art. 2497 c.c.

[https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project files/5 technical work/working/delivery 1910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_early works construction environmental and social management plan_ser.docx](https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project%20files/5%20technical%20work/working/delivery%201910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_early works construction environmental and social management plan_ser.docx)

golder.com

Projekat vetroelektrane Bajgora

Plan upravljanja bioraznovrsnošću (PUB)

Prima:

SOWI Kosovo

Dostavlja:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italija

+39 011 23 44 211

19122298/12276 Final

3. oktobar 2019

Skraćenice

BIO Bioraznovrsnost

SESU Sistem za ekološko i socijalno upravljanje

PEU Plan za ekološko upravljanje

EBRD Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj

IFC Međunarodna finansijska korporacija

KPU Ključni pokazatelji učinka

UU Uslov za učinak (od EBRD-a)

SU Standard za učinak (od EBRD-a)

ZBŽS Zdravlje, bezbednost i životna sredina

PUŽSD Procena uticaja na životnu sredinu i društvo

INI Inženjering, nabavka i izgradnja

PVS Plan za vanredne situacije

EU Evropska unija

ŽSSZB Životna sredina, socijalno zdravlje i bezbednost

PESU Plan za ekološko i socijalno upravljanje

PU Plan upravljanja

VE Vetroelektrana

DLV Dalekovod

DMPI Dobra međunarodna praksa industrije

PPZBR Program procene zdravlja i bezbednosti na radu

NDT Najbolja dostupna tehnologija

ISO Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent: SOWI (Solar & Wind) Kosovo

Projekat: Vetroelektrana Selac 1, 2 i 3 u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Obuhvata 20 km priključka na dalekovod.

Objekti: Projekat se sastoji od 27 VTG tipa GE 3.8-137 kapaciteta 3,83 MW sa visinom čvora od 110 m i ukupnim kapacitetom od 103,41 MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV dalekovoda (DLV), sa otprilike 20 km dužine. Dalekovod se smatra delom Projekta tokom njegove izgradnje, a smatraće se povezanom strukturom tokom faze rada.

NOTUS

Svaka ključna rukovodeća uloga u okviru rukovodstva na mestu izgradnje i u radu vetroelektrane, uglavnom se prenosi kadru organizacije SOWI.

Sadržaj

1.0 SVRHA I DELOKRUG	1
2.0 DUŽNOSTI I OBAVEZE.....	2
3.0 SRODNI PRAVILNICI I STANDARDI.....	4
3.1 Domaći standardi i propisi.....	4
3.2 Međunarodni standardi	4
4.0 MERE ZA SMANJENJE UTICAJA.....	5
4.1 Izgradnja.....	5
4.2 Radovi	15
5.0 MERE NADZORA	22
5.1 Izgradnja.....	23
5.2 Radovi	25
6.0 REVIZIJA I OCENA	29
7.0 IZVEŠTAVANJE	30
7.1 Podnošenje izveštaja o merama nadzora.....	30
7.2 Podnošenje izveštaja o reviziji	30
7.3 Izveštaj o samostalnom nadzoru.....	30

TABELE

Tabela 1: Dužnosti i obaveze	2
Tabela 2: Domaći standardi i propisi	4
Tabela 3: Međunarodni standardi.....	4
Tabela 4: Mere za smanjenje uticaja u fazi izgradnje	7
Tabela 5: Mere za smanjenje uticaja u fazi rada.....	16
Tabela 6: Mere nadzora u fazi izgradnje	23
Tabela 7: mere nadzora u fazi rada.....	25

1.0 SVRHA I DELOKRUG

Planom upravljanja (PU) bioraznovrsnošću (BIO) utvrđuje se i predstavlja okvir i strategija za primenu Sistema organizacije SOWI za ekološko i socijalno upravljanje (SESU) u vezi sa aspektima bioraznovrsnosti.

Isti je izrađen u skladu sa pravilnicima organizacije SOWI, obavezama preuzetim kroz PUŽSD, regulatornim okvirom Kosova, Ekološkom i socijalnom politikom EBRD-a i uslovima učinka PR6, i u skladu sa standardima učinka IFC-a PS6 i opštim i sektorskim smernicama IFC-a za ŽSSZB.

Ovaj PU BIO odnosi se i na fazu izgradnje i na fazu rada Projekta. Istim se daju i smernice izvođaču radova zaduženom za poslove inženjeringa, nabavke i izgradnje (INI) u Projektu u vezi sa ekološkim i socijalnim aspektima u odnosu na gore navedene standarde.

Dodatni podaci u vezi sa fazom rada Projekta očekuju se u daljem periodu; stoga, preporučljivo je da se ovaj plan sistematski preispituje pre početka rada, a da bi se obuhvatile i uzele u obzir sve informacije koje su relevantne za pitanja BIO.

Svrha ovog PU je da se utvrde:

- standardi Projekta za upravljanje pitanjima BIO u toku faze izgradnje;
- delokrug i primenljive međufaze za upravljanje BIO i praćenje aktivnosti tokom faze izgradnje;
- dužnosti, odgovornosti, postupci rada i uputstva za primenu ovog PU;
- mere za smanjenje uticaja koje se odnose na Projekat, a u vezi sa aspektima BIO
- i upravlja merama nadzora učinka u vezi sa aspektima BIO.

Ovaj PU se odnosi na uobičajene uslove rada tokom izgradnje i rada i ne obuhvatna posebno nijednu vanrednu situaciju. Vanredne situacije predmet su posebnog Plana za vanredne situacije (PVS).

Opšti cilj ovog PU je da se utvrde mere za smanjenje i nadzor, a u cilju:

- usvajanja hijerarhije mera za smanjenje uticaja radi predviđanja i izbegavanja, ili ako izbegavanje nije moguće, smanjenja i ispravke uticaja na životnu sredinu;
- izrade i primene pravilnika, planova i postupaka za integrisanje ekoloških i socijalnih aspekata u opšti okvir upravljanja projektom tokom njegovog životnog ciklusa;
- uspostavljanja programa nadzora radi procene dejstava rezidualnih uticaja na životnu sredinu;
- podnošenja izveštaja o rezultatima periodičnih revizija i utvrđivanja popravnih mera, po potrebi, da bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 DUŽNOSTI I OBAVEZE

Glavne dužnosti i obaveze za primenu ovog plana navedene su u Tabela 1 nastavku.

Tabela 1: Dužnosti i obaveze

Dužnost	Opšte obaveze	Posebne obaveze
Rukovodstvo	<ul style="list-style-type: none"> Rukovodstvo je dužno da obezbedi da je dovoljno i da su kvalifikovani resursi izdvojeni redovno za postizanje delotvorne primene postupaka, mera i poslova nadzora, a koji su obaveza organizacije SOWI Ovo obuhvata izbor specijalizovanog-ih izvođača radova za određene zadatke koje treba izvršiti u sklopu primene ovog Plana upravljanja, kao što su (između ostalog) ispitivanja načina upravljanja bioraznovrsnošću, nadzor poslova i analiza podataka, kao i podnošenje izveštaja Određivanje određenog kadra na licu mesta ili na upravnom nivou, sa jasnim određivanjem njihovih dužnosti i obaveza u okviru sistema za ekološko i socijalno upravljanje 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno usvajanje ovog Plana upravljanja i planova/postupaka kooperanata za Projekat Preduzimanje odgovarajućih mera za rešavanje slučajeva nepoštovanja uslova na osnovu izveštaja o reviziji, izveštaja o praćenju učinka i predloženog pristupa rukovodioca organizacije SOWI za ZBŽS
Rukovodilac za ZBŽS	<ul style="list-style-type: none"> Obezbeđuje da je ovaj Plan ažuran i prikladan imajući u vidu karakter i razmere Projekta i obezbeđuje da je isti Plan upravljanja delotvorno primenjen Određuje poslove nadzora i revizije radi obezbeđivanja ispravne primene ovog Plana upravljanja; i zadataka specijalizovanog-ih izvođača radova Sakuplja, organizuje i vrši uvid u podatke dobijene od nadzora i u izveštaje o praćenju učinka dobijene od specijalizovanog-ih 	<ul style="list-style-type: none"> Obezbeđuje da su mere i poslovi nadzora koji su neposredno obaveza organizacije SOWI izvršeni blagovremeno i na odgovarajući način u skladu sa uslovima ovog Plana upravljanja Rešava slučajeve nepoštovanja uslova tako što utvrđuje preventivne/popravne mere, a koje predlaže rukovodstvu, po potrebi, sa izmenama i/ili dopunama ovog Plana upravljanja i vrši izmene plana

Dužnost	Opšte obaveze	Posebne obaveze
	<p>izvođača radova te iznosi sažetak rezultata istih izveštaja pred rukovodstvo, zainteresovane strane i zajmodavce</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Odmah upoznaje rukovodstvo sa slučajevima grubog kršenja uslova
Izvođač radova i kooperanti za INI	<ul style="list-style-type: none"> ■ Delotvorno izvršavaju posebne zadatke na koje su raspoređeni u skladu sa ovim Planom upravljanja i prema uslovima ugovora ■ Poštuju uslove ZBŽS sadržane u SESU ■ Saglašavaju se sa rokovima i logistikom u pogledu poslova nadzora 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Daju relevantne podatke dobijene nadzorom i izveštaje o nadzoru prema uslovima ovog plana; ■ Mogu da predlože izmene i integraciju poslova nadzora sadržanih u Planu upravljanja; predložene izmene ocenjuje i usvaja rukovodilac za ZBŽS, kao i rukovodstvo
Svi zaposleni i izvođači radova	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dužni su da poštuju uslove ekološkog upravljanja ■ Dužni su da prijave svaku aktivnost koja uzrokuje nepotrebne probleme u pogledu bioraznovrsnosti 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dužni su da obezbede dokaze da su relevantne mere za smanjenje uticaja, a koje su utvrđene ovim planom za upravljanje bioraznovrsnošću, uzete u obzir na propisan način, primenjene i praćene tokom izvođenja radova

3.0 SRODNI PRAVILNICI I STANDARDI

U ovom odeljku navedeni su svi pravilnici, standardi i uslovi za upućivanje za potrebe ovog Plana upravljanja, a koji se primenjuju u odnosu na Projekat tokom faze izgradnje.

U ovom odeljku upućuje se

- na domaće merodavno pravo i pravilnike, uključujući zakone zemlje domaćina koja je zadužena za realizaciju te obaveze koje proizilaze iz međunarodnog prava i ugovora;
- na važeće međunarodne standarde, tj. standarde koje donose:
  - EBRD, Uslovi učinka (maj 2014) i srodne smernice i regulatorni okvir EU (pravilnici i direktive EU).
  - IFC, Standardi učinka (2012) i opšte i sektorske smernice za ZBŽS.

Očekuje se da će projekat ispuniti najstrožije domaće standarde i Uslove učinka EBRD-a (uključujući i regulatorni okvir EU). Opšte smernice IFC-a za ZBŽS primenjivaće se u onim slučajevima u kojima ne postoje važeći standardi Kosova i EU.

3.1 Domaći standardi i propisi

Tabela 2: Domaći standardi i propisi

Kosovski Prop. Gaz. Datum
Zakon br. 03/l-025 o zaštiti životne sredine
Zakon br. 03/l-043 o integrisanoj prevenciji i kontroli zagađenja
Zakon br. 03/l-233 o zaštiti prirode
Zakon br. 03/l-214 o proceni uticaja na životnu sredinu
Zakon br. 03/l-230 o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu
Zakon br. 03/l-160 o zaštiti vazduha od zagađenje
Zakon br. 04/l-174 o prostornom planiranju

3.2 Međunarodni standardi

Tabela 3: Međunarodni standardi

Međunarodni standardi
EBRD, Ekološka i socijalna politika i Uslovi učinka (UU)
EBRD, Uslov učinka 6: Očuvanje bioraznornosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima
EBRD: Smernica: Uslov učinka 6: Očuvanje bioraznornosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima

Međunarodni standardi
Direktiva Saveta 92/43/EEC od 21.05.1992. god. o očuvanju prirodnih staništa i divlje flore i faune (Direktiva o staništima)
Direktiva 2009/147/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 30.11.2009. god. o očuvanju divljih ptica (Direktiva o pticama)
IFC, Standardi učinka (SU) i Smernice (SM)
IFC SU 6: Očuvanje bioraznovrsnosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima
Smernica IFC-a 6. Očuvanje bioraznovrsnosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima (2019)
Opšte smernice IFC-a za ZBŽS § 4 Izgradnja i prestanak rada § 4.1 Životna sredina
Smernice IFC-a za industrijski sektor – Smernice za ZBŽS kod energije od vetra: § 1.1-1.1.3-2.1.4
IFC, Industrijski sektor – Smernice za ZBŽS: za prenos i distribuciju električne energije

4.0 MERE ZA SMANJENJE UTICAJA

4.1 Izgradnja

Na osnovu PUŽSD, potencijalni uticaji na komponente životne sredine koji potiču od upravljanja BIO tokom faze izgradnje obuhvataju:

- 1) uklanjanje vegetacije i površinskog sloja zemljišta;
- 2) promene u lokalnoj hidrologiji;
- 3) povećanje saobraćaja vozila;
- 4) emisija buke i vibracije;
- 5) uvođenje i širenje stranih vrsta.

U sledećoj tabeli navedene su mere za smanjenje uticaja kod ekološkog upravljanja, a koji su utvrđeni za poslove upravljanja BIO tokom faze izgradnje. Za svaku meru koja je utvrđena, u tabeli je prikazano sledeće:

- Stavka: šifra utvrđene mere za smanjenje uticaja (ID.);
- Mera: opis mere za smanjenje uticaja;
- Izvorni dokument: upućuje na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Domaći pravilnik i dozvole, Uslovi učinka EBRD-a i srodni pravilnici/direktive EU, Su/smernice IFC-a, ili druge DMPI);
- Rok i učestalost: učestalost/rok za primenu mere;
- KPU (ključni pokazatelj učinka): kvantitativni pokazatelj ispunjenosti uslova ili kvalitativni kriterijum prihvaćenosti koji će se koristiti za proveru stvarne delotvornosti mere za smanjenje uticaja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za primenu mera;
- VE/DLV: naznaka o tome da li se mera odnosi na vetroelektranu (VE) i/ili dalekovod (DLV)

Cilj „hijerarhije mera“ (izbegavanje, smanjenje uticaja, rehabilitacija/obnova, odstupanje) primenjuje se na izbor mera da bi se što je više moguće ograničili negativni uticaji na životnu sredinu.

Cilj ovog procesa je da posluži kao prilagodljiv sistem projekta, tako da se pristup oko mera za smanjenje uticaja i upravljanja prilagođava na osnovu novih nalaza, a koji se mogu javiti iz programa nadzora opisanog u odeljku koji sledi.

Tabela 4: Mere za smanjenje uticaja u fazi izgradnje

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO01	<p><u>Izbegavanje: mikro lociranje projektnih objekata</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Područje pod uticajem projekta karakterišu različiti stepeni degradacije. Projekat će ispitati mogućnost lociranja projektnih objekata, posebno privremenih, u područja sa većim stepenom degradacije. 	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze detaljnog inženjeringa	Konačno postavljanje projektnih objekata.	Specijalizovani izvođači radova	VE
BIO02	<p><u>Smanjenje uticaja: ispitivanje pre izgradnje - fauna</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Pre početka pripreme lokacije (raščišćavanje vegetacije i uklanjanje površinskog sloja zemljišta), ekolog stručnjak za divlji svet vrši ispitivanje pre izgradnje na području koje se raščišćava (ne više od 7 dana unapred). Ispitivanje se usredsređuje na vrste faune sa ograničenom mobilnošću koje ne mogu da se premeste pre izgradnje (npr. reptili i amfibijske vrste). Ako se primeti neka od ovih vrsta, ekolog je sakuplja i premešta na neometanu ali sličnu lokaciju unutar LSA. Posebno dodatno ispitivanje pre izgradnje vrši se na području VE usredsređeno na ptice i slepe miševе, sa ciljem da se utvrde PBF i CH, a vrši ga ekolog stručnjak nad gnezdima i leglima. Slična ispitivanje vrše se i duž DLV, usredsređena na vrstu <i>circaetus gallicus</i>. Ako se gnezda ili legla pronađu unutar 100 m od planiranog mesta izgradnje, građevinski radovi se odlažu dok se mladunci ne izmeste iz gnezda/legla. 	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Pre početka pripreme lokacije (raščišćavanje vegetacije i uklanjanje površinskog sloja zemljišta)	Ispitivanje faune pre izgradnje vrši se u svim područjima u kojima se gradi	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO03	<p><u>Smanjenje uticaja: ispitivanje pre izgradnje - flora</u></p> <p>Pre početka pripreme lokacije (raščišćavanje vegetacije i uklanjanje površinskog sloja zemljišta), botaničar vrši ispitivanje perioda cvetanja vrsta, za koje se utvrdi da zahtevaju primenu CH i PBF u područjima koja se raščišćavaju od vegetacije i u neposrednom okruženju.</p> <p>Beleže se podaci o datumu, lokaciji, širenju populacije i broju jedinki.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Pre početka pripreme lokacije (raščišćavanje vegetacije i uklanjanje površinskog sloja zemljišta)	Ispitivanje flore pre izgradnje vrši se u svim područjima u kojima se gradi	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV
BIO04	<p><u>Smanjenje uticaja: očuvanje flore na lokaciji</u></p> <p>Očuvanje vrsta flore koje zahtevaju primenu CH i PBF, a koje se nalaze u blizini Projekta (100 m) je zagarantovano. Ova područja se jasno utvrđuju i na kartama i na terenu kao izuzeta zona u kojoj se zemljište i vegetacija čuvaju, a pristup zabranjuje.</p> <p>Prema podeli prostora koju je utvrdio Biomaster Ltd. tokom ispitivanja izvršenog 2018. godine, na području VE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>daphne blagayana</i>, iznad VTG 14 i između VTG 18 i 20. - <i>senecio procerus</i> desno od VTG20. - <i>gentianella bulgarica</i> ispod VTG 21 i blizu područja nanosa S11. - <i>echium russicum</i> ispod VTG 21, na području nanosa S11 između VTG 10 i 11. <p>Demarkacija bi mogla da se obezbedi dobro vidljivim drvenim kolčevima (50 cm visine) koji se postavljaju u zemlju i/ili signalnom trakom, a trajnija ograda bi se obezbedila za područja koja su podložnija smetnjama zbog neposredne blizine aktivnim</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Pre početka pripreme lokacije (raščišćavanje vegetacije i uklanjanje površinskog sloja zemljišta)	Zaštita svih populacija koje mogu da se nađu pod posrednim uticajem projekta	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	lokacijama ili nizbrdo od mesta pripremanja terena. Ako se primeti širenje invazivnih vrsta, osmišljava se i primenjuje odgovarajući program istrebljenja.					
BIO05	<p><u>Smanjenje uticaja: spasavanje flore</u></p> <p>Pojedinačne vrste flore koje pripadaju vrstama flore koje zahtevaju primenu CH i PBF, a koje su pod neposrednim uticajem projekta, utvrđuju se i spasavaju pre izgradnje te se neposredno premeštaju na odgovarajuća mesta.</p> <p>Označavanje jedinki koje se premeštaju vrši se poželjno u toku sezone cvetanja vrsta. Premeštanje jedinki je poželjno tokom faze mirovanja da bi se smanjio stres po biljku.</p> <p>Beleže se podaci o datumu, lokaciji, širenju populacije i broju jedinki koji je sakupljen i premešten.</p> <p>Plan spasavanja i premeštaja priprema se na osnovu rasporeda građevinskih radova. Tehnike sakupljanja i premeštaja, kao i pogodna mesta za premeštaj, takođe se utvrđuju planom.</p> <p>Prema podeli prostora koju je utvrdio Biomaster Ltd. tokom ispitivanja izvršenog 2018. godine, na području VE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>daphne blagayana</i>, iznad VTG 14 i između VTG 18 i 20. - <i>senecio procerus</i> desno od VTG20. - <i>gentianella bulgarica</i> ispod VTG 21 i blizu područja nanosa S11. - <i>echium russicum</i> ispod VTG 21, na području nanosa S11 između VTG 10 i 11. 	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Pre početka pripreme lokacije (raščišćavanje vegetacije i uklanjanje površinskog sloja zemljišta)	Spasavanje svih populacija koje su pod neposrednim uticajem projekta	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO06	<p><u>Smanjenje uticaja: ostavljanje tragova</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Područja za konzervaciju na lokaciji, za prirodna staništa pored lokacija Projekta, zaštićena su od nenamernog narušavanja tokom vršenja građevinskih radova. Privremena demarkacija bi mogla da se obezbedi dobro vidljivim drvenim kolčevima (50 cm visine) koji se postavljaju u zemlju i/ili signalnom trakom, a trajnija ograda bi mogla da se obezbedi za područja koja su posebno osetljiva (npr. močvare) ili koja su podložnija smetnjama. U ovom slučaju, postavljaju se odgovarajući znakovi da bi područje rukovaocima bilo uočljivo i da bi se ispoštovali propisi i planovi za zdravlje i bezbednost. Kretanje vozila se ograničava na postojeće puteve koji se povezuju sa lokacijom Projekta u okruženju. Vožnja van puteva je zabranjena u svrhu izbegavanja nepotrebnog narušavanja prirodne vegetacije. 	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze izgradnje	Nema ostavljenih tragova van planiranog područja vršenja radova Nema znakova vožnje van puteva	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	VE DLV
BIO07	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje atmosferskom vodom i erozijom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Tok atmosferske vode se kontroliše, a prisustvo stajaće vode unutar i oko područja vršenja radova izbegava primenom odvodnih kanala, po potrebi. Potoci pronađeni tokom tekućeg terenskog rada mapirani su i uzeti u obzir za ograđivanje, samim tim, tokom ispitivanja u fazi izgradnje utvrdiće se rizici od oticanja i mora se obezbediti minimalno održivi tok (prema okviru EU za vode). 	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze izgradnje	Nema znakova erozije ili plavljenja u okolini mesta izvođenja radova	Rukovodilac za ZBŽS	VE

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>Od 40 pronađenih prirodnih potoka, 2 (SP27, SP36) su pod neposrednim uticajem tragova DLV, dok su 8 (SP05, SP06, SP07, SP11, SP19, SP25, SP31, SP33) pod posrednim uticajem unutar predviđene zone od 100 m, a ostalih šesnaest pod posrednim uticajem unutar predviđene zone od 300 m.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Domaća otpadna voda će se tretirati u postrojenju za tretman otpadne vode. Nikakva voda neće biti ispuštena. Hemijski toaleti će se obezbediti za radnike i periodično prazniti prema bezbednom protokolu. ■ Promene u kvalitetu površinske vode, uglavnom zbog prašine od miniranja ili morfoloških promena, kontrolisaće se tako što će se mesta miniranja držati što dalje od izvora vode. ■ U slučaju da se primeti pojava erozije, uvešće se tehnike ekološkog inženjeringa za zaustavljanje erozije i da bi se obezbedili zaštita zemljišta i razvoj prirodne vegetacije. Tehnike ekološkog inženjeringa obuhvataju, po potrebi: mat za kontrolu erozije, živi potporni zid, matove za stene, hidro posejavanje, pošumljavanje odgovarajućim vrstama itd. 					
BIO08	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje divljim svetom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Lov i sakupljanje divljih životinja, a posebno vrste <i>testudo hermanni</i> (šumska kornjača) strogo je zabranjeno zaposlenima i izvođačima radova na području Projekta. ■ Hranjenje divljeg sveta ili mački i pasa lotalica zabranjeno je 	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze izgradnje	Puna primena svih mera za upravljanje divljim svetom na lokaciji i oko lokacije izvođenja projektnih radova	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	VE DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>na lokaciji, a organski otpad će se pažljivo kontrolisati i odlagati da bi se izbeglo privlačenje divljeg sveta ili mački i pasa lotalica.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Brzina vozila na lokaciji bi trebalo da se ograniči, a upotreba građevinskih vozila tokom noći izbegava da bi se smanjio rizik od sudara vozila i životinja. ■ Vodiće se računa o izboru mašina i opreme koja ima nisku emisiju buke. ■ Radovi na miniranju stena vršiće se tokom dana i u redovnim vremenima da bi se omogućilo da se fauna prilagodi buci i izbegle smetnje u ključnim satima za mnoge vrste (sumrak i svitanje). ■ Noćni radovi će se izbegavati (bar od 20.00 do 06.00) da bi se smanjio uticaj na noćne vrste faune, posebno slepe miševе. ■ Ako zaposleni i izvođači radova naiđu na vrste faune, sačekaćе dok se one same ne udalje ili će zatražiti pomoć ekološkog tehničara oko bezbednog uklanjanja i premeštaja u odgovarajuće okruženje. 					
BIO09	<p><u>Smanjenje uticaja: buka i vibracije</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ vodiće se računa o izboru mašina i opreme koja ima nisku emisiju; ■ noćni radovi će se izbegavati (bar od 20.00 do 06.00) da bi 	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze izgradnje	Puna primena svih mera za upravljanje bukom na lokaciji i oko lokacije izvođenja projektnih radova	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	VE DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>se smanjio uticaj na noćne vrste faune, posebno slepe miševе;</p> <ul style="list-style-type: none"> radovi na miniranju stena vršiće se tokom dana i u redovnim vremenima da bi se povećala mogućnost da se fauna prilagodi buci i izbegle smetnje u ključnim satima za mnoge vrste (sumrak i svitanje). 					
BIO10	<p><u>Smanjenje uticaja: upoznatost zaposlenih</u></p> <p>Radiće se na upoznavanju zaposlenih i izvođača radova na lokaciji sa zaštićenim vrstama/staništima koja mogu da postoje na datom području, da bi de obezbedio konstantan nadzor i promovisalo preduzimanje mera u slučaju susreta sa divljim svetom</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze izgradnje	Obučavanje svih zaposlenih i izvođača radova o postojanju zona konzervacije na lokaciji i o načinu ponašanja u slučaju susreta sa divljim svetom	Rukovodilac ZBŽS za	VE DLV
BIO11	<p><u>Rehabilitacija/sanacija:</u></p> <p>Područja privremeno raščišćena tokom izgradnje biće postepeno sanirana, čim je to moguće, sa ciljem da se obezbedi stabilni biljni pokrivač radi smanjenja erozije, prašine i širenja invazivnih stranih vrsta. Izvršiće se sanacija područja raščišćenih tokom izgradnje, a u koja nisu postavljeni trajni objekti (područja za odlaganje nanosa i skladišni prostor).</p> <p>Vršiće se radovi na obnovi vegetacije i površinskog sloja zemljišta na području vetroelektrane kod svih 8 skladišnih prostora radi obnove prvobitnog staništa, a svih 5 područja nanosa biće</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Na kraju faze izgradnje	Obnova svih područja privremeno korišćenih tokom izgradnje	Rukovodilac ZBŽS za Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	obnovljeno kao planinski pašnjaci (E1.7). Pristupni putevi do DLV biće obnovljeni po okončanju faze izgradnje i vraćeni u pređašnje stanje.					

4.2 Radovi

Na osnovu PUŽSD, potencijalni uticaji na komponente životne sredine koji potiču od upravljanja BIO tokom faze izgradnje obuhvataju:

- 1) prisustvo novih objekata/infrastrukture.
- 2) promene u lokalnoj hidrologiji;
- 3) emisija buke i vibracije;
- 4) emisija svetla.

U sledećoj tabeli navedene su mere na smanjenju uticaja kod ekološkog upravljanja, a koji su utvrđeni za BIO tokom faze rada. Za svaku meru koja je utvrđena, u tabeli je prikazano sledeće:

- Stavka: šifra utvrđene mere za smanjenje uticaja (ID.);
- Mere: opis mera za smanjenje uticaja;
- Izvorni dokument: upućuje na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Domaći pravilnik i dozvole, Uslovi učinka EBRD-a i srodni pravilnici/direktive EU, Su/smernice IFC-a, ili druge DMPI);
- Rok i učestalost: učestalost/rok za primenu mere;
- KPU (ključni pokazatelj učinka): kvantitativni pokazatelj ispunjenosti uslova ili kvalitativni kriterijum prihvaćenosti koji će se koristiti za proveru stvarne delotvornosti mere za smanjenje uticaja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za primenu mera;
- VE/DLV: naznaka o tome da li se mera odnosi na vetroelektranu (VE) i/ili dalekovod (DLV)

Cilj „hijerarhije mera“ (izbegavanje, smanjenje uticaja, rehabilitacija/obnova, odstupanje) primenjuje se na izbor mera da bi se što je više moguće ograničili negativni uticaji na životnu sredinu.

Cilj ovog procesa je da posluži kao prilagodljiv sistem projekta, tako da se pristup oko mera za smanjenje uticaja i upravljanja prilagođava na osnovu novih nalaza, a koji se mogu javiti iz programa nadzora opisanog u odeljku koji sledi.

Tabela 5: Mere za smanjenje uticaja u fazi rada

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO12	<p><u>Smanjenje uticaja: očuvanje flore na lokaciji</u></p> <p>Očuvanje vrsta flore koje zahtevaju primenu CH i PBF, a koje se nalaze u blizini Projekta (100 m) je zagarantovano uključujući i područja premeštaja. Ova područja će biti zaštićena u fazi rada od uticaja pored Projekta kao što su ispaša, gaženje i vožnja van puteva. Po potrebi, populacije će biti ograđene.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Pre početka pripreme lokacije (raščišćavanje vegetacije i uklanjanje površinskog sloja zemljišta)	Zaštita svih populacija koje mogu da se nađu pod posrednim uticajem projekta	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV
BIO13	<p><u>Smanjenje uticaja: Emisija buke i vibracija</u></p> <p>Tokom redovnog rada i održavanja, vršiće se izbor i korišćenje mašina i opreme koja stvara nizak nivo buke (npr. odgovarajući prigušivači na izduvnim cevima motora i komponentama kompresora; mašine i oprema sa niskim nivoom buke).</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze rada	Nema preterane buke zbog uslova lošeg održavanja	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	VE DLV
BIO14	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje atmosferskom vodom i erozijom</u></p> <p>Održavanje odgovarajuće mreže za odvod atmosferske vode duž pristupnih puteva, vetroturbina, privremenih skladišnih prostora/područja nanosa i drugih relevantnih prostora izgradnje. Atmosferska voda iz mreže odvoda se mora kanalisati do sekundarne hidrografske mreže ili druge odgovarajuće odvodne strukture i ispuštati na kontrolisan način. Moraju se usvojiti odgovarajuće mere za zaštitu mesta ispuštanja i kanala od erozije.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze rada	Nema znakova erozije ili plavljenja u okolini mesta izvođenja radova	Rukovodilac za ZBŽS	VE
BIO15	<u>Smanjenje uticaja: upravljanje divljim svetom</u>	UU 6	Tokom faze rada	Puna primena svih	Rukovodilac za	VE

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Lov i sakupljanje divljih životinja, a posebno vrste <i>testudo hermanni</i> (šumska kornjača) strogo je zabranjeno zaposlenim i izvođačima radova na području Projekta. ■ Izbegavanje privlačenja divljeg sveta periodičnim uklanjanjem leševa sa terena je od presudnog značaja; odgovarajuće upravljanje i odlaganje smeća, uklanjanje stajaće vode. ■ Hranjenje divljeg sveta ili mački i pasa lotalica zabranjeno je na lokaciji, a organski otpad će se pažljivo kontrolisati i odlagati da bi se izbeglo privlačenje divljeg sveta ili mački i pasa lotalica. ■ Brzina vozila na lokaciji bi trebalo da se ograniči, a upotreba vozila tokom noći izbegava da bi se smanjio rizik od sudara vozila i životinja. ■ Tokom redovnog rada i održavanja, vršiće se izbor i korišćenje mašina i opreme koja stvara nizak nivo buke (npr. odgovarajući prigušivači na izduvnim cevima motora i komponentama kompresora; mašine i oprema sa niskim nivoom buke). ■ Prilikom poštovanja domaćih propisa preporučljivo je da se broj izvora svetlosti održi na minimumu. ■ Sva svetla bi trebalo da trepere sinhrono, svetla bi trebalo da trepere na oko 3 sekunde. ■ Poželjna vrsta rasvete na otvorenom (npr. rasveta na 	EBRD-a SU 6 IFC-a		mera za upravljanje divljim svetom na lokaciji i oko lokacije izvođenja projektnih radova	ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>lokaciji iz bezbednosnih razloga) obuhvata sledeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sodijumske lampe sa niskim pritiskom (SOX): narandžaste lampe koje se mogu videti duž puteva – Svetleće diode (LED): izvor svetlosti po izboru, koji emituje više direkcione temperature toplije boje (~ 3000°K), – Rasveta koja se pali pomoću detektora i rasveta usmerena na teren. <p>■ Trebalo bi izbegavati sledeću vrstu rasvete:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Lampe sa živom (MBF): plavo-bele lampe (privlače insekte i trpeljive vrste slepih miševa) – Sodijumske lampe sa visokim pritiskom (SON): svetlije ružičasto žute lampe; koriste se za osvetljenje puta <p>Ako zaposleni i izvođači radova naiđu na vrste faune, sačekaće dok se one same ne udalje ili će zatražiti pomoć ekološkog tehničara oko bezbednog uklanjanja i premeštaja u odgovarajuće okruženje.</p>					
BIO16	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje pticama i slepim miševima</u></p> <p>■ Turbine i infrastruktura neće dati priliku pticama i slepim miševima da se spuštaju i razmnožavaju.</p> <p>■ Slobodno okretanje, tj. slobodno okretanje rotora u uslovima slabog vetra bez proizvodnje struje biće eliminisano;</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze rada	Puna primena svih mera za upravljanje divljim svetom na lokaciji i oko lokacije izvođenja projektnih radova	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	VE

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Biće ugrađeno najmanje 10 aluminijumskih kutija za gnežđenje na stubovima DLV u prikladnim staništima. Ovo će omogućiti razmnožavanje novih parova vetruški da bi se nadomestio mogući gubitak populacije u Bajgori. Gnezda će se postaviti na najmanje 5 km udaljenosti od turbina. ■ Za svaku turbinu brzina vetra za pokretanje turbine biće podešena na 5 m/s od svitanja do sumraka na dve godine, prema sledećem planu: <ul style="list-style-type: none"> ■ od 1. maja do 30. septembra; ■ od 1. do 30. aprila i od 1. do 31. oktobra samo ako je temperatura iznad 6 °C; ■ Predložiće se mere posebno za brzinu vetra za pokretanje turbine, a za smanjenje uticaja, po potrebi, posle prve godine praćenja aktivnosti slepih miševa i upoređivanja sa meteorološkim parametrima (vetar, temperatura i padavine). Merenja će se iznova oceniti posle svake godine na osnovu novih prikupljenih podataka. 					
BIO17	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje pticama i slepim miševima</u></p> <p>U cilju smanjenja rizika od sudara, glavni cilj je da se linije učine vidljivije pticama, pošto je pretpostavka da će ptice doći u sudar sa visećim kablovima jer ne mogu da ih vide (AEWA, 2012). Takva mera je posebno potrebna u slučaju mogućih letećih koridora kao što je reka Sitnica. U ovom delu</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze rada	Puna primena svih mera za upravljanje divljim svetom na lokaciji i oko lokacije izvođenja projektnih radova	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	KM

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>dalekovoda, markeri linije moraju da se ugrade i na žici na zemlji (takođe uzemljena ili zaštitna žica) prema sledećim merama koje sugeriše najbolja praksa.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Markeri linije bi trebalo da budu što veći, te da povećavaju vidljivu debljinu linije za najmanje 20 cm, u dužini od najmanje 10-20 cm. ■ Razmak između sprava ne treba da bude veći od 5-10 m. ■ Markeri linije bi trebalo da sadrže što više kontrasta sa relevantnom pozadinom, boja je verovatno manje važna od kontrasta. ■ Kretanje sprave i markera koji su vertikalno izbočeni i iznad i ispod kabla verovatno je važno. ■ Pošto se veruje da se mnogi sudari javljaju tokom noći, sprave koje su vidljive u noći (fosfor, ultraljubičasto zračenje i druga sredstva) bile bi poželjne. 					
BIO18	<p><u>Smanjenje uticaja: upoznatost zaposlenih</u></p> <p>Radiće se na upoznavanju zaposlenih i izvođača radova na lokaciji sa zaštićenim vrstama/staništima koja mogu da postoje na datom području, da bi de obezbedio konstantan nadzor i promovisalo preduzimanje mera u slučaju susreta sa divljim svetom</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom faze rada	Obučavanje svih zaposlenih i izvođača radova o postojanju zona konzervacije na lokaciji i o načinu ponašanja u slučaju susreta sa divljim svetom	Rukovodilac za ZBŽS	VE DLV

Stavka	Mere za smanjenje uticaja;	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO19	<p><u>Smanjenje uticaja: dodatne mere očuvanja slepih miševa</u></p> <p>Dodatne mere za očuvanje vrsta slepih miševa biće primenjene u slučaju da rezultati praćenja mortaliteta u slepih miševa ukažu na značajan uticaj, uz definisani mortalitet od preko 2 jedinke/po turbini/godišnje. Ove mere mogu da obuhvate podršku za očuvanje slepih miševa van lokacije, poput zaštite i unapređenja porekla, kao i podizanje svesti na lokalnom i nacionalnom nivou u saradnji sa kvalifikovanim NVO.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Biće određeno	U zavisnosti od mera	Rukovodilac za ZBŽS	VE

5.0 MERE NADZORA

U sledećoj tabeli navedene su mere nadzora utvrđene za upravljanje BIO tokom faza izgradnje i rada. Cilj mera nadzora je da se proverí da li su rezidualni uticaji pod kontrolom i da su mere za smanjenje uticaja bile efikasne.

Za svaku meru nadzora koja je utvrđena, u tabeli je prikazano sledeće:

- Stavka: šifra utvrđene mere za smanjenje uticaja (ID.);
- Mera nadzora: opis mere nadzora;
- Izvorni dokument: upućuje na jedan ili više primenljivih standarda ili graničnu vrednost (tj. Domaći pravilnik i dozvole, Uslovi učinka EBRD-a i srodni pravilnici/direktive EU, Su/smernice IFC-a, ili druge DMPI);
- Rok i učestalost: učestalost/rok za primenu mere nadzora;
- KPU (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kriterijum kvalitativne prihvatljivosti koji treba ispoštovati;
- Odgovornost: resurs odgovoran za primenu mere nadzora;
- VE/DLV: naznaka o tome da li se mera odnosi na vetroelektranu (VE) i/ili dalekovod (DLV)

5.1 Izgradnja

Tabela 6: Mere nadzora u fazi izgradnje

Stavka	Mere nadzora	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO20	<p><u>Smanjenje uticaja: očuvanje flore</u></p> <p>Područja konzervacije na lokaciji utvrđena na vrste flore biće periodično praćena, a svaki znak neposrednog ili posrednog narušavanja evidentiran (npr. gaženje, taloženje prašine, erozija zemljišta, prisustvo stajaće vode).</p> <p>Registar nadzora biće popunjavan, a fotografska dokumentacija prikupljana pri svakom nadzoru i dostavljena specijalizovanom-im izvođaču-ima radova.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Mesečno tokom cele faze izgradnje	Efikasna zaštita svih populacija od neposrednih/posrednih uticaja	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV
BIO21	<p><u>Smanjenje uticaja: spasavanje flore</u></p> <p>Mesta za premeštaj flore utvrđena za vrste flore koje zahtevaju primenu PBF i CH biće pod periodičnim nadzorom radi otkrivanja svakog znaka opterećenja ili narušavanja.</p> <p>Registar nadzora biće popunjavan, a fotografska dokumentacija prikupljana pri svakom nadzoru i dostavljena specijalizovanom-im izvođaču-ima</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Mesečno tokom cele faze izgradnje	Stvaranje novih samoodrživih i stabilnih populacija	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV
BIO22	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje divljim svetom</u></p> <p>Nesreće koje zadese divlji svet ili primećene žive životinje ili leševi duž pristupnih puteva ili na lokaciji izgradnje biće zabeleženi.</p> <p>Dodatne mere za smanjenje uticaja da bi se sprečilo prisustvo divljeg sveta na lokaciji i izbegle nesreće u saobraćaju biće preduzete po potrebi.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom cele faze izgradnje Izveštaji o incidentima/zapažanjima podnosiće se na svaka 3 meseca	Nema nesreća koje su zadesile divlji svet ili primećenih leševa Registar primećenih životinja koji vode zaposleni/izvođači radova	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	VE DLV

Stavka	Mere nadzora	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO23	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje slepim miševima</u></p> <p>Aktivnost slepih miševa biće praćena na svim turbinama tokom izgradnje, korišćenjem statično akustičnog praćenja pomoću iste metodologije kao i u osnovnoj studiji za izabrane lokacije turbina u sva tri sektora Projekta.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a Eurobats	Šest meseci tokom 2020.	Rezultati proučavanja slepih miševa	Rukovodilac za ZBŽS, izvođači radova za bioraznovrsnost	VE
BIO24	<p><u>Smanjenje uticaja: upravljanje pticama</u></p> <p>Ispitivanje ptica primenom tehnike osmatranja biće ponovljeno u sezoni parenja 2020. godine (60 sati za svaku osmatračnicu od marta do avgusta). Ovo će omogućiti proveru toga da li je intenzivno prisustvo vetruški opaženo 2019. god. redovno ili ne na ovom području.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a SNH 2017	Šest meseci tokom 2020.	Rezultati osmatranja	Rukovodilac za ZBŽS, izvođači radova za bioraznovrsnost	VE
BIO25	<p><u>Ostavljanje tragova i upravljanje hidrologijom/erozijom</u></p> <p>Posredni i neposredni, nenamerni uticaji na prirodna staništa oko lokacije izvođenja građevinskih radova pratiće se svakog meseca da bi se ocenilo da li ostaju tragovi van određenih područja, da li ima znakova erozije ili akumuliranja stajaće vode, da li funkcionise sistem upravljanja atmosferskom vodom, da li dolazi do taloženja prašine na vegetaciji, da li ima otpada ili curenja opasnih supstanci</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Mesečno tokom cele faze izgradnje	Nema neposrednog/posrednog uticaja van projektnog područja	Rukovodilac za ZBŽS	VE DLV
BIO26	<p><u>Rehabilitacija/obnova:</u></p> <p>Nakon obnove područja treba pratiti da bi se obezbedio pravilni razvoj posejanih ili zasađenih vrsta i da li je došlo do</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Na svaka tri meseca u sezoni rasta vegetacije (od aprila do	Obnovljena područja sa biljnim pokrivačem i sastavom sličnim nedirnutim	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani	VE DLV

Stavka	Mere nadzora	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>rekolonizacije prirodne vegetacije.</p> <p>Prisustvo i širenje invazivnih vrsta flore na i oko lokacije izvođenja građevinskih radova biće praćeno na svakih šest meseci tokom sezone rasta vegetacije (od aprila do septembra), a isto će činiti botaničar, po potrebi, vršiće se iskorenjivanje da bi se izbeglo širenje invazivnih vrsta.</p>		septembra) u prve tri godine posle obnove	područjima	izvođač-i radova	

5.2 Radovi

Tabela 7: mere nadzora u fazi rada

Stavka	Mere nadzora	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
BIO27	<p>Smanjenje uticaja: očuvanje flore</p> <p>Područja konzervacije na lokaciji utvrđena na vrste flore biće periodično praćena, a svaki znak neposrednog ili posrednog narušavanja evidentiran (npr. gaženje, taloženje prašine, erozija zemljišta, prisustvo stajaće vode).</p> <p>Registar nadzora biće popunjavan, a fotografska dokumentacija prikupljana pri svakom nadzoru i dostavljena specijalizovanom-im izvođaču-ima</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Mesečno tokom cele faze Operacija	Efikasna zaštita svih populacija od neposrednih/posrednih uticaja	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV
BIO28	<p>Smanjenje uticaja: spasavanje flore</p> <p>Mesta za premeštaj flore utvrđena za vrste flore koje zahtevaju</p>	UU 6 EBRD-a	Mesečno tokom prve godine	Stvaranje novih samoodrživih i	Rukovodilac za ZBŽS	VE DLV

Stavka	Mere nadzora	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>primenu PBF i CH biće pod periodičnim nadzorom radi otkrivanja svakog znaka opterećenja ili narušavanja.</p> <p>Registar nadzora biće popunjavan, a fotografska dokumentacija prikupljana pri svakom nadzoru i dostavljena specijalizovanom-im izvođaču-ima</p>	SU 6 IFC-a	transplantacije i na svaka 3 meseca u narednih 5 godina	stabilnih populacija	Specijalizovani izvođač-i radova	
BIO29	<p><u>Upravljanje i upoznatost sa divljim svetom</u></p> <p>Nesreće koje zadese divlji svet ili primećene žive životinje ili leševi duž pristupnih puteva ili na lokaciji izgradnje biće zabeleženi.</p> <p>Dodatne mere za smanjenje uticaja da bi se sprečilo prisustvo divljeg sveta na lokaciji i izbegle nesreće u saobraćaju biće preduzete po potrebi.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom cele faze rada Izveštaji o incidentima/zapažanjima podnosiće se na svaka 3 meseca	Nema nesreća koje su zadesile divlji svet ili primećenih leševa Registar primećenih životinja koji vode zaposleni/izvođači radova	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	VE DLV
BIO30	<p><u>Upravljanje pticama</u></p> <p>Ugrađene kutije za gnežđenje vetruški na DLV biće praćenje radi otkrivanja prisustva i uspešnosti razmnožavanja u prvih 5 godina, a radi ocene uticaja mere kompenzacije.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Tokom prve 2 godine faze rada	Izveštaj o ispitivanju Prisustvo vetruški koje se gnezde	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	
BIO31	<p><u>Upravljanje slepim miševima</u></p> <p>Aktivnost slepih miševa biće praćena na reprezentativnom izboru turbina tokom dve godine. Sprava za snimanje slepih miševa pod nazivom Batcorders (https://ecooobs.com/products/hardware/gsm-batcorder/) biće postavljena na svim gondolama i pušće se u radi svakog dana od sumraka do svitanja od 1. aprila do 31.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a Eurobats	Tokom prve 2 godine faze rada	Izveštaji o ispitivanjima Proračun određenih algoritama brzine za pokretanje turbine da bi se održao	Rukovodilac za ZBŽS Svi zaposleni i izvođači radova	

Stavka	Mere nadzora	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	<p>oktobra prema sledećim podešavanjima: kvalitet 20, prag -36 dB, pokretanje za 200 ms i ključna frekvencija od 16 kHz. Senzor za temperaturu i padavine bi takođe trebalo da se ugradi</p> <p>Snimljene akustične sekvence biće analizirane softverom bcAdmin (https://ecoobs.com/download-en/; filter poziva: prag amplitude 1.585, glatkost 2.00, uzorci Hi 200, min. distanca poziva 15 ms, min. trajanje poziva 1.50 ms; izvlačenje poziva: min. prekid poziva 1.10 ms, Forward MSE 0.060, uzorci za regr. 8, veličina regresije 200 µs) i prema diskriminatoru (Ver. 1.13, ecoObs; u kombinaciji sa R 2.7.2 (R Core Team 2015) i paketima kernlab i RandomForest) za automatsku identifikaciju poziva slepih miševa u snimcima softvera batcorder i da bi se identifikovale vrste i grupe vrsta.</p> <p>Podaci prikupljeni tokom dve godine praćenja biće analizirani softverskom alatkom ProBat (dostupna na nemačkom i engleskom jeziku na: http://windbat.techfak.fau.de) da bi se ocenila stopa mortaliteta i proračunali određeni algoritmi za brzinu vetra za pokretanje turbine na osnovu podataka o akustičnoj aktivnosti i brzina vetra za održavanje kao prihvatljiv mogući mortalitet od manje od 2 mrtva slepa miša po turbini (Behr et al., 2017).</p>			prihvatljiv mogući mortalitet od manje od 2 mrtva slepa miša po turbini		
BIO32	<p><u>Upravljanje slepim miševima</u></p> <p>Praćenje leševa biće organizovano da bi se shvatili uticaji vetroelektrane na vrste slepih miševa. Praćenje će se organizovati u skladu sa dobrom međunarodnom praksom i obuhvatiće sve</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a Eurobats	Tokom prve 2 godine faze rada	Rezultati proučavanja leševa	Rukovodilac za ZBŽS Izvođači radova za	

Stavka	Mere nadzora	Izvorni dokument	Rok i učestalost	KPU	Odgovornosti	VE DLV
	turbine.				bioraznovrsnost	
BIO33	<p><u>Invazivne vrste</u></p> <p>Prisustvo i širenje invazivnih vrsta flore na i oko lokacije izvođenja građevinskih radova biće praćeno na svakih šest meseci tokom sezone rasta vegetacije (od aprila do septembra), a isto će činiti botaničar, po potrebi, vršiće se iskorenjivanje da bi se izbeglo širenje invazivnih vrsta.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Mesečno tokom cele faze Operacija	Nema širenja invazivnih vrsta	Rukovodilac za ZBŽS	VE DLV
BIO34	<p><u>Rehabilitacija/obnova:</u></p> <p>Rehabilitacija područja nanosa i skladišnih prostora biće praćena na svaka tri meseca tokom vegetativne sezone (od aprila do septembra) da bi se obezbedilo ispravno ponovno uvođenje vegetacije na području i blagovremeno intervenisalo u slučaju znakova erozije.</p> <p>Prisustvo i širenje invazivnih vrsta flore na i oko lokacije izvođenja građevinskih radova biće praćeno na svakih šest meseci tokom sezone rasta vegetacije (od aprila do septembra), a isto će činiti botaničar, po potrebi, vršiće se iskorenjivanje da bi se izbeglo širenje invazivnih vrsta.</p>	UU 6 EBRD-a SU 6 IFC-a	Na svaka tri meseca u sezoni rasta vegetacije (od aprila do septembra) u prve tri godine posle obnove	Obnovljena područja sa biljnim pokrivačem i sastavom sličnim nedirnutim područjima	Rukovodilac za ZBŽS Specijalizovani izvođač-i radova	VE DLV

6.0 REVIZIJA I OCENA

Ispravna primena ovog Plana upravljanja potvrđuje se unutrašnjim nadzorom i revizijom koja se vrši prema uslovima iz odeljka „Unutrašnja revizija“ „Priručnika za SESU“ i „Postupka revizije i provere ispunjenosti uslova“.

Raspored, učestalost, delokrug i ciljevi revizije, kao i odgovorni unutrašnji revizori, navode se u Programu revizije koji izrađuje i ažurira organizacija SOWI.

Unutrašnjom revizijom sagledava se:

- ispravnost primene ovog Plana upravljanja
- Ispravnost izrade i primene plana izvođača radova
- ispravnost i blagovremena primena sistema revizije i ocene od strane izvođača radova
- svaka stavka navedena u tabelama u odeljku 4.0 (mere za smanjenje uticaja) i 5.0 (mere nadzora) ovog plana
- uvođenje procesa za angažovanje zainteresovanih strana u vezi sa aspektima kojima se bavi ovaj Plan upravljanja.

Dokazi i rezultati nadzora i revizije sadržani su u izveštajima o reviziji i u evidenciji „neispunjenih uslova i preventivnih/popravnih mera“.

Rukovodstvo organizacije SOWI vrši uvid u rezultate nadzora i revizije i napredak preventivnih/popravnih mera te preduzima druge odgovarajuće mere po potrebi, na osnovu uslova iz odeljka 7 „Ocena rukovodstva“ iz Priručnika za SESU.

Tokom redovnog stanja u radu, ovaj Plan upravljanja biće revidiran jednom godišnje, a po potrebi će se unositi izmene prema okolnostima, potrebama rada i rezultatima nadzora. Revizija ovog Plana upravljanja biće odgovornost rukovodioca za ZBŽS, koji je zadužen za ovaj Plan.

7.0 IZVEŠTAVANJE

U ovom odeljku data su uputstva i uslovi izveštavanja u vezi sa merama za smanjenje uticaja, za mere nadzora i unutrašnju reviziju.

7.1 Podnošenje izveštaja o merama nadzora

Dokazi i rezultati primene mera nadzora (navedenih u odeljku 5.0) moraju da se detaljno opišu u odgovarajućim izveštajima o nadzoru. Isti izveštaji o nadzoru moraju da sadrže bar sledeće informacije/podatke (po potrebi):

- analitičke potvrde od laboratorij-a;
- lokalizacija mera nadzora (geografske koordinate u sistemu WGS84 i visina);
- rokovi za prikupljanje podataka (datum početka i završetka);
- opis primenjene metodologije;
- KPU (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kriterijum kvalitativne prihvatljivosti koji treba ispoštovati;
- odgovornost za primenu određenih mera nadzora (uključujući upućivanje na ovaj Plan upravljanja i upućivanje na angažovanje trećih strana koje su na kraju angažovane da primene deo mera (npr. spoljašnje laboratorije i konsultanti);
- zaključci i ispunjenje uslova u odnosu na KPU i moguća zapažanja;
- Podnošenje izveštaja o reviziji

7.2 Podnošenje izveštaja o reviziji

Ispravna primena ovog Plana upravljanja mora da se proveri unutrašnjom revizijom koja će se vršiti prema uslovima iz „Priručnika za SESU), postupka unutrašnje revizije i odeljka 6.0 „Revizija i ocena“ ovog Plana upravljanja.

Dokazi primene mera za smanjenje uticaja (iz odeljka 4.0), blagovremene primene mera nadzora (iz odeljka 5.0) i srodnih rezultata opisani su u izveštajima o reviziji. Isti izveštaji o reviziji moraju da sadrže bar sledeće informacije/podatke:

- spisak predmeta revizije (iz odeljka 4.0 i 5.0);
- podatak o tome da li su isti predmeti primenjeni prema određenom roku i učestalosti;
- ispunjenost (ili ne) KPU;
- opis neispunjenih uslova koji mogu biti otkriveni.

7.3 Izveštaj o samostalnom nadzoru

Podaci o nadzoru zajedno sa rezultatima revizije iznose se u Izveštaju o samostalnom nadzoru jednom na svaka tri meseca, koji se dostavlja zajmodavcima i moguće zainteresovanim stranama, prema dodatnom opisu iz „Priručnika za SESU“.

golder.com

Vetropark Bajgora

Plan upravljanja zaštitom životne sredine, zdravlja i bezbednosti (CHS MP)

Dostavljen:

SOWI Kosovo

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Podnet od:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12268 FINAL_DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice i definicije

CHS Zdravlje i sigurnost u zajednici

ESMS Sistem upravljanja zaštitom životne sredine i socijalnim pitanjima

EBRD Evropska banka za obnovu i razvoj

IFC Međunarodna finansijska korporacija

KPI Ključni indikatori učinka

PR Zahtev učinka (izdat od EBRD)

PS Standard učinka (izdat od IFC)

HSE Zdravlje, sigurnost i životna sredina

ESIA Procena uticaja na životnu sredinu i društvo

EPC Inženjering, nabavka i izgradnja

ERP Plan za reagovanje u vanrednim situacijama

EU Evropska unija

ESHS Zaštita životne sredine, socijalna zaštita, zdravlje i bezbednost

ESMP(s) Plan(planovi) upravljanja zaštitom životne sredine i socijalnim pitanjima

MP Plan upravljanja

WF Vetropark

OHL Nadzemni vod

GIIP Dobra međunarodna industrijska praksa

OHS Zdravlje i bezbednost na radu

BAT Najbolja raspoloživa tehnologija

ISO Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent:

SOWI (Solar & Wind) Kosovo

Projekat:

Vetropark Selac 1, 2 i 3 smeštena je u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.

Postrojenja:

Projekat se sastoji od 27 WTG-a tipa GE 3,8-137 snage 3,83 MW sa visinom čvora 110 m i ukupnim kapacitetom 103,41 MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Linija se smatra delom Projekta u toku izgradnje i smatrat će se pripadajućim objektom u fazi rada.

EPC izvođač:

NOTUS

Upravljanje gradilištem:

Sve ključne menadžerske uloge uključene u upravljanje gradilištem i u radu vetroparka, uglavnom se odnose na osoblje SOWI-ja.

Pregled sadržaja

1.0 CILJ I OBIM	3
2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI.....	4
3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI.....	6
3.1 Nacionalni standardi i propisi	6
3.2 Međunarodni standardi	6
3.3 Granične vrednosti Projekta	7
4.0 MERE ZA SMANJENJE UTICAJA/AKCIJA	7
4.1 Izgradnja.....	9
4.2 Rad.....	13
5.0 AKTIVNOSTI PRAĆENJA.....	18
5.1 Izgradnja.....	19
5.2 Rad.....	21
6.0 REVIZIJA I PREGLED	25
7.0 IZVEŠTAVANJE	26
7.1 Izveštavanje o aktivnostima praćenja	26
7.2 Izveštavanje o aktivnostima revizije.....	26
7.3 Izveštaj o samonadgledanju.....	26

TABELE

Tabela 1: Uloge i odgovornosti	4
Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi.....	6
Tabela 3: Međunarodni standardi.....	6
Tabela 4: Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje.....	9
Tabela 5: Mere/akcije ublažavanja za fazu rada	13
Tabela 6: Aktivnosti praćenja za fazu izgradnje	19
Tabela 7: Aktivnosti praćenja za fazu rada.....	22

1.0 CILJ I OBIM

Ovaj Plan upravljanja (MP) zaštitom zdravlja i bezbednosti u zajednici (CHS) identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje sistema upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS) SOWI-ja u odnosu na pitanja zdravlja i sigurnosti u zajednici.

Razvijen je u skladu sa politikama SOWI-ja, sa obavezama preuzetim u ESIA-u, sa regulatornim okvirom Kosova, sa politikom za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja EBRD i zahtevom učinka PR4, standardom učinka PS4 IFC-a i opštim i sektorskim smernicama IFC za EHS (životna sredina, zdravlje i bezbednost).

Ovaj CHS MP odnosi se i na **fazu izgradnje** i **fazu rada** Projekta. Takođe pruža smernice za izvođača radova zaduženih za aktivnosti inženjeringa, nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za adresiranje aspekata zaštite životne sredine i socijalnih pitanja u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta doći u dogledno vreme; Zbog toga se preporučuje da ovaj plan bude podvrgnut sistematskom preispitivanju pre početka rada kako bi se obuhvatile i razmotrile sve informacije relevantne za pitanja CHS-a.

Svrha ovog MP je da definiše:

- standardi Projekta za rešavanje pitanja CHS tokom faze izgradnje;
- opseg i primenljive međufaze za upravljanje adresiranjem aktivnosti upravljanja i nadzora CHS tokom faze izgradnje;
- odgovornosti, obaveze, operativne procedure i uputstva za sprovođenje ovog MP;
- mere ublažavanja primenjive na Projekat u odnosu na aspekte CHS
- i upravljanje učinkom aktivnosti praćenja u odnosu na aspekte CHS.

Ovaj MP se odnosi na normalne radne uslove tokom građevinskih i pogonskih aktivnosti i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Hitne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP je da identifikuje mere ublažavanja i praćenja kako bi se to postiglo:

- usvajanje hijerarhije ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, minimizirati i vratiti uticaje na životnu sredinu;
- razvijanje i sprovođenje politike, planova i postupaka za integrisanje aspekata zaštite životne sredine i društva u sveukupni okvir upravljanja projektima tokom celog životnog ciklusa;
- uspostavljanje programa praćenja za procenu posledica zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- izveštavanje o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi obezbeđivanje korektivne radnje kako bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog plana su prikazane u Tabela 1ispod.

Tabela 1: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Uprava	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dovršenje odobrenja ovog Plana upravljanja i planova/procedura NOTUS-a za Projekat; ■ Preduzimanje odgovarajućih radnji na rešavanju glavnih nesukladnosti zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o praćenju rada i predloženom pristupu HSE menadžera SOWI-ja. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Konačno odobrenje ovog Plana upravljanja i planova/procedura podizvođača za Projekat; ■ Preduzimanje odgovarajućih radnji na rešavanju glavnih nesukladnosti zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o praćenju rada i predloženom pristupu HSE menadžera SOWI-ja
HSE menadžer	<ul style="list-style-type: none"> ■ Obezbediti da plan bude ažuriran i da odgovara prirodi i obimu Projekta i obezbediti da ovaj plan upravljanja efikasno sprovodi NOTUS; ■ Programiranje inspekcijских i revizorskih aktivnosti radi osiguravanja ispravne primene ovog Plana upravljanja; i specijalizovanih poslova izvođača ■ Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka o monitoringu i izveštaje o praćenju učinka koje pružaju specijalizovani ugovarači i donošenje pregleda rezultata takvih izveštaja upravi, zainteresovanim stranama i zaposlovcima 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osiguravanje da se akcije/mere i aktivnosti praćenja direktno u okviru odgovornosti SOWI sprovode blagovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Plana upravljanja; ■ bavljenje nesukladnostima definisanjem preventivnih/korektivnih radnji koje se predlažu upravi, ako je potrebno, izmene i/ili dopune ovog Plana upravljanja i izdavanje revizija plana; ■ Upozoriti menadžment odmah na glavne nesukladnosti;
EPC izvođač i podizvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osigurati da se sve aktivnosti Projekta izvode u skladu sa ovim Planom upravljanja ■ Obezbediti planiranje, pripremu i pružanje obuke kako bi se 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izveštavati o neusaglašenostima sa podizvođačima i obezbediti da se neusklađenosti reše što je pre moguće. ■ Osigurati da se sprovode redovne mere merenja (vode,

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
	<p>omogućila puna primena ovog plana</p> <ul style="list-style-type: none"> Redovno vršiti reviziju gradilišta kako bi se osiguralo da se zahtevi navedeni u ovom Planu upravljanja sprovode 	<p>zraka, buke itd.).</p> <ul style="list-style-type: none"> Snimiti i istražiti sve spoljne prigovore i osigurati da se oni rešavaju u odgovarajućem vremenskom roku. Za one koje NOTUS ne može rešiti, javiti se HSE menadžeru SOWI-ja
Svi zaposleni i izvođači	<ul style="list-style-type: none"> Uskladiti se sa zahtevima za upravljanje zaštitom životne sredine. 	<ul style="list-style-type: none"> Dati dokaze da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u tekućem planu upravljanja CHS-om pravilno razmatraju, sprovode i prate tokom izvođenja radova.

3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve one politike, standarde i zahteve referenci za ovaj Plan upravljanja koji su primenljivi na Projekat u fazi izgradnje.

Ovaj odeljak sadrži reference

- važećih nacionalnih zakona i propisa, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- važećih međunarodnih standarda, tj. onih izdatih od:
  - Zahtevi za uspešnost EBRD-a (maj 2014.) i srodna uputstva i regulatorni okvir EU (uredbe i direktive EU).
  - IFC standardi učinka (2012) i opšte i sektorske specifične EHS smernice.

Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za uspešnost EBRD-a (uključujući regulatorni okvir EU). Opšte smernice o EHS IFC-a biće primenjive u odsustvu važećih standarda Kosova i EU.

3.1 Nacionalni standardi i propisi

Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi

Reg. Kosova Gaz. Datum
Zakon br.3/L-212 o radu
Zakon br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu
Zakon br. 04/L-006 o Socijalno-ekonomskom savetu

3.2 Međunarodni standardi

Tabela 3: Međunarodni standardi

Međunarodni standardi
Zahtevi za zaštitu životne sredine i socijalnu politiku i učinak EBRD-a (PR)
EBRD PR4: Zdravlje i sigurnost
Direktiva 2008/50/EZ
Direktiva 97/68/EZ
Direktiva 89/391/EEZ
IFC standardi učinka (PS) i smernice (GN)
IFC PS4 - Zdravlje, sigurnost i zaštita u zajednici
IFC GN4 - Zdravlje, sigurnost i zaštita u zajednici

Međunarodni standardi
Opšte smernice za EHS IFC-a -§ 3. Zdravlje i sigurnost u zajednici
Opšte smernice za EHS IFC-a: § 4. Izgradnja i demontaža, § 4.3 Zdravlje i sigurnost u zajednici
IFC smernice za industrijski sektor - EHS smernice za energiju vetra - § 1.3 Zdravlje i sigurnost u zajednici
IFC smernice za industrijski sektor - EHS smernice za prenos i distribuciju električne energije - § 1.3 Zdravlje i sigurnost u zajednici

3.3 Granične vrednosti Projekta

Ne postoje kvantitativne granične vrednosti koje treba primeniti. IFC vrednosti emisija uključene u Opšte smernice EHS biće primenjive u odsustvu važećih graničnih vrednosti na Kosovu i u EU.

4.0 MERE ZA SMANJENJE UTICAJA/AKCIJA

Na osnovu ESIA-e mogući su uticaji na komponente proistekle iz upravljanja CHS-om tokom faze izgradnje:

- Emisija prašine i čestica
- Emisija gasovitih zagađivača
- Emisija buke i vibracija
- Povećanje saobraćaja
- Priliv radnika

Sledeća tabela detaljno opisuje mere/akcije za zaštitu životne sredine i ublažavanja negativnih uticaja koje su identifikovane za aktivnosti upravljanja CHS tokom faze izgradnje. Za svaku identifikovanu meru/radnju tabela prikazuje:

- Stavka: identifikacioni kod ublažavajuće mere/radnje (ID.);
- Mera/akcije: opis ublažavajuće mere/radnje;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda (tj. nacionalne regulative i dozvole, zahtevi učinka EBRD-a i srodne uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenska linija i učestalost: učestalost/vreme mere/akcije;
- KPI (ključni indikator učinka): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mere/akcije ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera/akcija;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetropark (WF) i/ili nadzemni vod (OHL)

Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija / obnavljanje, kompenzacija) primenjuje se za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu.

Ovaj proces zamišljen je kao adaptivni sistem upravljanja projektom, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizaći iz programa praćenja opisanog u sledećem odeljku.

4.1 Izgradnja

Tabela 4: Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF/OHL
CHS01	<p>Izbegavanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> Izbegavati ih u najvećoj mogućoj meri na obrađenom zemljištu ili zemljištu sa sadnicama voćaka ili drugom imovinom Postaviti OHL stubove kraj ivica zemljišta kako bi se optimizirala upotreba zemljišta Izbegavati opasnosti i smanjiti rizike povezane sa OHL-om širenjem informacija u područjima u blizini OHL-a Utvrditi kodeks ponašanja radnika da izbegnu povrede OHS, ekološka, zdravstvena i bezbednosna obuka, da se izbegnu povrede posebno: <ul style="list-style-type: none"> Pravna obuka za zdravlje i sigurnost, obuka za prvu pomoć, obuka članova tima za hitne slučajeve, tehnička obuka za zdravlje i sigurnost (ograničen prostor, rad na visini itd.), upravljanje otpadom, uključujući odgovor na prosipanje, osvešćenost o životnoj sredini, bezbednost u saobraćaju, etički kodeks. 	EBRD PR 4 IFC PS 4 Zakon br. 6331, 20/06/2012	Tokom faze izgradnje	Zapisnik o obuci	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
CHS02	<p>Minimizacija (Otkup zemljišta i obnova sredstava za život)</p> <ul style="list-style-type: none"> Smanjiti količinu zemljišta zauzetog tokom izgradnje Osigurati potpunu primenu LALRP-a (proces otkupa zemljišta i obnavljanja sredstava za život), u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i EBRD i IFC standardima; 	EBRD PR 4 IFC PS 4 Zakon br. 6331, 20/06/2012	Tokom faze izgradnje	Zapisnik o obuci	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osigurati da se sve nadoknade isplate pre početka građevinskih aktivnosti; ■ Osigurati da postupak LALRP podleže reviziji završetka koju vrši spoljni revizor; ■ Primeniti mehanizam za podnošenje pritužbi, koji je specifičan za pitanja nabavke zemljišta i obnavljanje sredstava za život. Osigurati da su svi ljudi koji su pogođeni projektom obavešteni o ovom kanalu da podnesu žalbe. Osigurati da se mehanizmom za podnošenje pritužbi upravlja u skladu sa naznakama LALRP-a i da su dodeljeni odgovarajući budžet i resursi. ■ Osigurati da se postupak otkupa zemljišta i obnavljanja sredstava za život nadgleda u skladu sa naznakama datim u posebnom odeljku LALRP-a 					
CHS03	<p>Minimizacija (povećana izloženost atmosferskim zagađivačima): Kontrola zagađenja, mere ublažavanja koje se odnose na:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Vazduh: u odnosu na upravljanje izloženosti zajednice prašinom i drugim emisijama nastalim građevinskim aktivnostima, gradilište će se vlažiti kontrolisanom primenom vodenih sprejeva ■ Otpad: smanjenje količine nastajanja otpada i izbegavanje, minimiziranje i kontrola štetnih uticaja ■ Kvalitet vode: smanjiti potrošnju vode za čišćenje opreme, vizuelni pregled cevi, rezervoara i slavina za nepropusnost, sistem za distribuciju vode na gradilištu, merenje kvaliteta vode, kompleti za izlivanje postavljeni na gradilištu, nepropusni bazeni za pranje betonskih mešalica, 	EBRD PR 4 IFC PS 4 GIIP interni resursi	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Buku: dogovoriranje radnog vremena izgradnje, proveravanje nivoa buke, nadgledanje buke, merenje buke, izostavljanje noćnog rada, Saobraćaj: usvajanje najboljih saobraćajnih bezbednosnih praksi, vozačka obuka, izbegavanje preteranosti, izbegavanje opasnih ruta, ograničenja brzine, adekvatan broj putnih znakova, poboljšana vidljivost signalizacije. Opasni materijal: premeštanje ili prenošenje od strane kvalifikovanih operatera, pravilno označavanje kontejnera, kompleti za razlivanje 					
CHS04	<p>Minimizacija (ometanje lokalnog saobraćaja/saobraćajne nezgode):</p> <p>Saobraćaj</p> <ul style="list-style-type: none"> Ograničenja brzine biće definisana i primenjena na svim trasama izgradnje i zakonski uslovi biće primenjeni za javni put. Vidljivi znakovi, signali i zastave biće postavljeni na neophodnim mestima i biće dodeljeni službenici koji će regulisati tranzite. Tamo gde je potrebna privremena saobraćajna signalizacija (posebno na javnim putevima), detalji i lokacije znakova treba da se dogovore sa nadležnim vlastima. Znakovi će biti čvrsto pričvršćeni na način da spreče odvajanje ili pomeranje i biće vidljivi i razumljivi svima. Izvođač radova će biti odgovoran za proveru znakova radi njihovog čišćenja i osiguranja, kad god je to potrebno. Kad god je potrebno zatvoriti puteve, alternativni pravci će se 	EBRD PR 4 IFC PS 4 GIIP interni resursi	Tokom faze izgradnje	Evidencija interne regulacije	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	planirati i unapred obavestiti vlasti (uključujući hitne službe i službe javnog prevoza) i relevantno lokalno stanovništvo (putem javnih sastanaka koji će se organizovati pre izgradnje) i biće postavljeni odgovarajući znakovi.					
CHS05	<p><u>Minimizacija:</u></p> <p>Zdravlje</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Saradnja i koordiniranje sa lokalnim zdravstvenim i bezbednosnim ustanovama kako bi se umanjili uticaji na zdravstvene domove i pristup lokalnom stanovništvu ■ Biće obezbeđeni zdravstveni pregledi pre zapošljavanja i redovni medicinski pregledi radnika u skladu sa regulatornim zahtevima; ■ Lokalne javnozdravstvene kampanje će biti podržane (ako ih ima); ■ Lekar na radnom mestu biće imenovan u skladu sa regulatornim zahtevima; ■ Obuke radnicima pružiće lekar na radnom mestu a koje će sadržavati informacije vezane za zarazne bolesti i profesionalne bolesti i preventivne mere. Ova obuka može obuhvatiti temu zdravog načina života kao GIIP; ■ Mehanizam za pritužbe aktivno će se koristiti za nadgledanje briga zajednice 	EBRD PR 4 IFC PS 4 GIIP	Tokom faze izgradnje	Evidencija sanitarnog nadzora	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CHS06	<p><u>Obnova:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Po završetku građevinskih aktivnosti, u potpunosti vratiti 	EBRD PR 4 IFC PS 4	Tokom faze izgradnje	Evidencija sanitarnog	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	iznajmljeno zemljište i osigurati da bude predato u prvobitnim uslovima, u najvećoj mogućoj meri.	GIIP		nadzora	SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	

4.2 Rad

Tabela 5: Mere/akcije ublažavanja za fazu rada

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CHS05	Izbegavanje: <ul style="list-style-type: none"> Izbegavati ih u najvećoj mogućoj meri na obrađenom zemljištu ili zemljištu sa sadnicama voćaka ili drugom imovinom Postaviti OHL stubove kraj ivica zemljišta kako bi se optimizirala upotreba zemljišta Izbegavati opasnosti i smanjiti rizike povezane sa OHL-om širenjem informacija u područjima u blizini OHL-a Utvrdjivati kodeks ponašanja radnika da izbegnu povrede OHS, ekološka, zdravstvena i bezbednosna obuka, da se izbegnu povrede posebno: <ul style="list-style-type: none"> Pravna obuka za zdravlje i sigurnost, obuka za prvu pomoć, 	IFC PS 4 EBRD PR 4 Zakon br. 6331, 20/06/2012	Tokom faze rada	Zapisnik o obuci	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	obuka članova tima za hitne slučajeve, tehnička obuka za zdravlje i sigurnost (ograničen prostor, rad na visini itd.), upravljanje otpadom, uključujući odgovor na prosipanje, osvešćenost o životnoj sredini, bezbednost u saobraćaju, etički kodeks.					
CHS06	Minimizacija (Otkup zemljišta i obnova sredstava za život) <ul style="list-style-type: none"> ■ Smanjiti količinu zemljišta zauzetog tokom izgradnje ■ Osigurati potpunu primenu LALRP-a (proces otkupa zemljišta i obnavljanja sredstava za život), u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i EBRD i IFC standardima; ■ Osigurati da se sve nadoknade isplate pre početka građevinskih aktivnosti; ■ Osigurati da postupak LALRP podleže reviziji završetka koju vrši spoljni revizor; ■ Primeniti mehanizam za podnošenje pritužbi, koji je specifičan za pitanja nabavke zemljišta i obnavljanje sredstava za život. Osigurati da su svi ljudi koji su pogođeni projektom obavešteni o ovom kanalu da podnesu žalbe. Osigurati da se mehanizmom za podnošenje pritužbi upravlja u skladu sa naznakama LALRP-a i da su dodeljeni odgovarajući budžet i resursi. ■ Osigurati da se postupak otkupa zemljišta i obnavljanja sredstava za život nadgleda u skladu sa naznakama datim u posebnom odeljku LALRP-a 	EBRD PR 4 IFC PS 4 GIIP interni resursi	Tokom faze rada	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CHS07	Minimizacija (povećana izloženost atmosferskim zagađivačima):	EBRD PR 4 IFC PS 4	Tokom faze rada	Evidencija interne	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>Kontrola zagađenja, mere ublažavanja koje se odnose na:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Vazduh: u odnosu na upravljanje izloženošću zajednice prašinom i drugim emisijama nastalim građevinskim aktivnostima, gradilište će se vlažiti kontrolisanom primenom vodenih sprejeva ■ Otpad: smanjenje količine nastajanja otpada i izbegavanje, minimiziranje i kontrola štetnih uticaja ■ Kvalitet vode: smanjenje potrošnje vode za čišćenje opreme, vizuelni pregled cevi, rezervoara i slavina za nepropusnost, sistem za distribuciju vode na gradilištu, merenje kvaliteta vode, kompleti za izlivanje postavljeni na gradilištu, nepropusni bazeni za pranje betonskih mešalica, ■ Buke: dogovoriranje radnog vremena izgradnje, proveravanje nivoa buke, nadgledanje buke, merenje buke, izostavljanje noćnog rada, ■ Saobraćaj: usvajanje najboljih saobraćajnih bezbednosnih praksi, vozačka obuka, izbegavanje preteranosti, izbegavanje opasnih ruta, ograničenja brzine, adekvatan broj putnih znakova, poboljšana vidljivost signalizacije. ■ Opasni materijal: premeštanje ili prenošenje od strane kvalifikovanih operatera, pravilno označavanje kontejnera, kompleti za razlivanje 	GIIP interni resursi		regulacije	SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	
CHS08	<p>Minimizacija (ometanje lokalnog saobraćaja/saobraćajne nezgode):</p> <p>Saobraćaj</p>	EBRD PR 4 IFC PS 4 GIIP	Tokom faze rada	Evidencija sanitarnog nadzora	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Ograničenja brzine biće definisana i primenjena na svim trasama izgradnje i zakonski uslovi biće primenjeni za javni put. Vidljivi znakovi, signali i zastave biće postavljeni na neophodnim mestima i biće dodeljeni službenici koji će regulisati tranzite. Tamo gde je potrebna privremena saobraćajna signalizacija (posebno na javnim putevima), detalji i lokacije znakova treba da se dogovore sa nadležnim vlastima. Znakovi će biti čvrsto pričvršćeni na način da spreče odvajanje ili pomeranje i biće vidljivi i razumljivi svima. Izvođač radova će biti odgovoran za proveru znakova radi njihovog čišćenja i osiguranja, kad god je to potrebno. Kad god je potrebno zatvoriti puteve, alternativni pravci će se planirati i unapred obavestiti vlasti (uključujući hitne službe i službe javnog prevoza) i relevantno lokalno stanovništvo (putem javnih sastanaka koji će se organizovati pre izgradnje) i biće postavljeni odgovarajući znakovi. 				podataka	
CHS09	<p><u>Minimizacija:</u></p> <p>Zdravlje</p> <ul style="list-style-type: none"> Saradnja i koordiniranje sa lokalnim zdravstvenim i bezbednosnim ustanovama kako bi se umanjili uticaji na zdravstvene domove i pristup lokalnom stanovništvu Biće obezbeđeni zdravstveni pregledi pre zapošljavanja i redovni medicinski pregledi radnika u skladu sa regulatornim zahtevima; Lokalne javnozdravstvene kampanje će biti podržane (ako ih ima); 	EBRD PR 4 IFC PS 4 GIIP	Tokom faze izgradnje	Evidencija sanitarnog nadzora	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Lekar na radnom mestu biće imenovan u skladu sa regulatornim zahtevima; ■ Obuke radnicima pružiće lekar na radnom mestu a koje će sadržavati informacije vezane za zarazne bolesti i profesionalne bolesti i preventivne mere. Ova obuka može obuhvatiti temu zdravog načina života kao GIIP; ■ Mehanizam za pritužbe aktivno će se koristiti za nadgledanje briga zajednice 					

5.0 AKTIVNOSTI PRAĆENJA

Sledeća tabela detaljno opisuje aktivnosti praćenja utvrđene za aktivnosti upravljanja CHS-om tokom faze izgradnje. Cilj aktivnosti praćenja je proveriti da li su zaostali uticaji pod kontrolom i da li su mere/akcije ublažavanja bile efikasne.

Za svaku identifikovanu meru/radnju praćenja tabela prikazuje:

- Stavka: identifikacioni kod aktivnosti praćenja (ID.);
- Aktivnost praćenja: opis aktivnosti praćenja;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda ili granična vrednost (tj. nacionalne regulative i dozvole, zahtevi učinka EBRD-a i srodne uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenska linija i učestalost: učestalost/vreme aktivnosti praćenja;
- KPI (ključni indikator učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje aktivnosti praćenja;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetropark (WF) i/ili nadzemni vod (OHL)

5.1 Izgradnja

Tabela 6: Aktivnosti praćenja za fazu izgradnje

Stavka	Aktivnosti praćenja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CHS09	<ul style="list-style-type: none"> ■ Provera širenja informacija u vezi sa rizikom povezanim sa OHL-om ■ Česta kontrola za proveru izgradnje zgrada ili nelegalnih zgrada u blizini područja rizika (25 metara) ■ OHS, ekološka, zdravstvena i bezbednosna obuka, da se izbegnu povrede posebno: <ul style="list-style-type: none"> ■ Pravna obuka za zdravlje i sigurnost, obuka za prvu pomoć, obuka članova tima za hitne slučajeve, tehnička obuka za zdravlje i sigurnost (ograničen prostor, rad na visini itd.), upravljanje otpadom, uključujući odgovor na prosipanje, osvešćenost o životnoj sredini, bezbednost u saobraćaju, etički kodeks. 	EBRD PR 4 IFC PS 4 Zakon br. 6331 20/06/2012	Mesečno	Broj i % obučanih radnika Broj izvršenih održavanja	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	OHL
CHS10	<ul style="list-style-type: none"> ■ Broj sastanaka sa lokalnim zajednicama ■ Broj žalbi ■ Broj pritužbi ■ Broj odobrenih nadoknada ■ Revizija koju vrši spoljni revizor; 	EBRD PR 4 IFC PS 4 Zakon br. 6331, 20/06/2012	Mesečno	Zapisnik sastanaka Broj i % pritužbi koje su u roku dobile odgovor i rešenje	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Aktivnosti praćenja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CHS11	<ul style="list-style-type: none"> Kontrola zagađenja, posebno mere ublažavanja koje se odnose na: <ul style="list-style-type: none"> Vazduh: merenje prašine, merenje emisije Otpad: količina nastalog otpada Kvalitet vode: sistem za distribuciju vode, reciklirana voda za čišćenje opreme, nepropusnost rezervoara i slavina, merenje kvaliteta vode, Buku: provera nivoa buke, nadgledanje buke na određenom cilju, merenje buke u skladu sa odgovarajućim propisima, izostavljanje noćnog rada, Saobraćaj: obuka za vožnju, izbegavanje prekomerne vožnje, izbegavanje opasnih ruta, ograničenje brzine, adekvatan broj putnih znakova, poboljšana vidljivost signalizacije. Opasni materijal: obeležavanje kontejnera, kompleti za razlivanje 	EBRD PR 4 IFC PS 4 GIIP	Kvartalno	Broj izvršenih merenja i broj premašenih zabeleženih merenja	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
CHS12	<ul style="list-style-type: none"> Broj zabeleženih saobraćajnih nezgoda u koje su upleteni članovi zajednice Ograničenja brzine primenjena na svim građevinskim pravcima i zakonski uslovi primenjeni za javne puteve. Prisustvo vidljivih znakova, signala i zastava postavljenih na neophodnim mestima i službenika 	EBRD PR 4 IFC PS 4	Mesečno	Broj snimaka saobraćajnih nezgoda	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WG/OHL

Stavka	Aktivnosti praćenja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>određenih za regulisanje tranzita.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ znakovi čvrsto pričvršćeni da se spreči odvajanje ili pomeranje, vidljivi i razumljivi svima. ■ Alternativne rute. 					
CH13	<ul style="list-style-type: none"> ■ Broj zaraznih i nezaraznih bolesti i povreda radnika. Konkretno: zdravstveni pregled pre zapošljavanja i redovni medicinski pregledi radnika, lokalne kampanje javnog zdravstva, lekar na radnom mestu, predviđene obuke. 	EBRD PR 4 IFC PS 4	Kvartalno	Broj bolesti i povreda.	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WG/OHL
CH14	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vraćanje zemljišta u zakup 	EBRD PR 4 IFC PS 4	Kvartalno	Broj vraćanja zemljišta u zakup.	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WG/OHL

5.2 Rad

Tabela 7: Aktivnosti praćenja za fazu rada

Stavka	Aktivnosti praćenja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CHS13	<ul style="list-style-type: none"> ■ Provera širenja informacija u vezi sa rizikom povezanim sa OHL-om ■ Česta kontrola za proveru izgradnje zgrada ili nelegalnih zgrada u blizini područja rizika (25 metara) ■ OHS, ekološka, zdravstvena i bezbednosna obuka, da se izbegnu povrede posebno: ■ Pravna obuka za zdravlje i sigurnost, obuka za prvu pomoć, obuka članova tima za hitne slučajeve, tehnička obuka za zdravlje i sigurnost (ograničen prostor, rad na visini itd.), upravljanje otpadom, uključujući odgovor na prosipanje, osvešćenost o životnoj sredini, bezbednost u saobraćaju, etički kodeks. 	EBRD PR 4 IFC PS 4 Zakon br. 6331 20/06/2012	Mesečno	Broj i % obučanih radnika Broj izvršenih održavanja	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	OHL
CHS14	<ul style="list-style-type: none"> ■ Broj sastanaka sa lokalnim zajednicama ■ Broj žalbi ■ Broj pritužbi ■ Broj odobrenih nadoknada ■ Revizija koju vrši spoljni revizor; 	IFC PS 4 EBRD PR 4 Zakon br. 6331, 20/06/2012	Mesečno	Zapisnik sastanaka Broj i % pritužbi koje su u roku dobile odgovor i rešenje	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
CHS15	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kontrola zagađenja, posebno mere ublažavanja koje se odnose na: <ul style="list-style-type: none"> ■ Vazduh: merenje prašine, merenje emisije 	IFC PS 4 EBRD PR 4	Kvartalno	Broj izvršenih merenja i broj premašenih	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju	WF/OHL

Stavka	Aktivnosti praćenja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Otpad: količina nastalog otpada Kvalitet vode: sistem za distribuciju vode, reciklirana voda za čišćenje opreme, nepropusnost rezervoara i slavina, merenje kvaliteta vode, Buku: provera nivoa buke, nadgledanje buke na određenom cilju, merenje buke u skladu sa odgovarajućim propisima, izostavljanje noćnog rada, Saobraćaj: obuka za vožnju, izbegavanje prekomerne vožnje, izbegavanje opasnih ruta, ograničenje brzine, adekvatan broj putnih znakova, poboljšana vidljivost signalizacije. Opasni materijal: obeležavanje kontejnera, kompleti za razlivanje 	GIIP		zabeleženih merenja	SOWI za prikupljanje podataka	
CHS16	<ul style="list-style-type: none"> Broj zabeleženih saobraćajnih nezgoda u koje su upleteni članovi zajednice Ograničenja brzine primenjena na svim građevinskim pravcima i zakonski uslovi primenjeni za javne puteve. Prisustvo vidljivih znakova, signala i zastava postavljenih na neophodnim mestima i službenika određenih za regulisanje tranzita. znakovi čvrsto pričvršćeni da se spreči odvajanje ili pomeranje, vidljivi i razumljivi svima. 	IFC PS 4 EBRD PR 4	Mesečno	Broj snimaka saobraćajnih nezgoda	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WG/OHL

Stavka	Aktivnosti praćenja	Izvorni dokument	Vremenska linija i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	■ Alternativne rute.					
	■ Broj zaraznih i nezaraznih bolesti i povreda radnika. Konkretno: zdravstveni pregled pre zapošljavanja i redovni medicinski pregledi radnika, lokalne kampanje javnog zdravstva, lekar na radnom mestu, predviđene obuke.	IFC PS 4 EBRD PR 4	Kvartalno	Broj bolesti i povreda.	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WG/OHL
	■ Vraćanje zemljišta u zakup	IFC PS 4 EBRD PR 4	Kvartalno	Broj vraćanja zemljišta u zakup.	NOTUS za evidenciju i pružanje podataka SOWI-ju SOWI za prikupljanje podataka	WG/OHL

6.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja verifikira se internim inspekcijama i revizijama koje treba obaviti u skladu sa zahtevima sadržanim u odeljku „Interna revizija“ priručnika za ESMS i „Postupku revizije i neusklađenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije kao i odgovorni unutrašnji revizori navedeni su u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOWI.

Interna revizija se bavi:

- Ispravna primena ovog Plana upravljanja
- Ispravan razvoj i primena plana izvođača
- Ispravna i blagovremena primena sistema revizije i pregleda od strane izvođača
- Svaka tačka navedena u tabelama u odeljku **Error! Reference source not found.**(mere/akcije ublažavanja) i 5.0(aktivnosti praćenja) ovog plana i posebno:
  - OHS, ekološka i društvena obuka
  - kontrola zagađenja
  - saobraćajne/automobilske nezgode
  - javno zdravstvo uspostavljanje procesa angažovanja zainteresovanih strana u vezi sa aspektima na koje se odnosi ovaj Plan upravljanja.

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije uključeni su u revizorske izvještaje i u evidenciju „Neusaglašenost i preventivne/korektivne radnje“.

Uprava SOWI-ja vrši pregled rezultata inspekcija i revizija i napredka preventivnih/korektivnih radnji i poduzima dodatne odgovarajuće radnje ako je potrebno, prema naznakama navedenim u odeljku 7 „Pregled uprave“ priručnika za ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj Plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije vršene da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja biće odgovornost HSE menadžera, koji je zadužen za ovaj Plan.

7.0 IZVEŠTAVANJE

Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koje se odnose na mere/akcije ublažavanja, aktivnosti praćenja i internu reviziju.

7.1 Izveštavanje o aktivnostima praćenja

Dokazi i rezultati aktivnosti praćenja (detaljnije u odeljku 5.0) moraju se detaljno opisati u odgovarajućim izveštajima o praćenju. Ovi izvještaji o praćenju moraju sadržavati sledeće minimalne informacije/podatke (ako su relevantni):

- analitičke potvrde iz laboratorija;
- lokalizaciju aktivnosti praćenja (geografske koordinate u sistemu VGS84 i nadmorsku visinu);
- vreme prikupljanja podataka (datum početka i krajnji datum);
- opis primenjene metodologije;
- KPI (ključni indikator učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- odgovornost za sprovođenje određenih aktivnosti praćenja (uključujući pozivanje na ovaj Plan upravljanja i upućivanje na imenovanje trećih lica u svoje vreme ugovorenih za obavljanje dela aktivnosti (npr. spoljne laboratorije i konsultanti);
- zaključci o poštivanju u odnosu na KPI i eventualna zapažanja;
- postupci kontrole kvaliteta koji se primenjuju da bi se osigurala konzistentnost i pouzdanost analiza ili rezultata.

7.2 Izveštavanje o aktivnostima revizije

Ispravna primena ovog Plana upravljanja treba da se verifikuje internim revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, postupku interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog Plana upravljanja.

Dokazi o sprovođenju mera/akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku **Error! Reference source not found.**), blagovremenog sprovođenja aktivnosti praćenja (detaljnije u odeljku 5.0) i s tim povezanih rezultata opisani su u revizorskim izveštajima. Ovi revizorski izvještaji moraju sadržavati sledeće minimalne informacije/podatke:

- spisak revidiranih predmeta (detaljnije u odeljcima **Error! Reference source not found.** i 5.0);
- informacije da li su stavke implementirane u navedenom vremenskom roku i učestalost;
- postizanje (ili ne) KPI-ova;
- opis neusklađenosti identifikovanih u svoje vreme.

7.3 Izveštaj o samonadgledanju

Podaci o praćenju zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti biće sažeti u kvartalnom izvještaju o samonadgledanju koji će se svakog kvartala davati zajmodavcima, a eventualno i zainteresovanim stranama, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

golder.com

FINALNO UPRAVLJANJE LANCIMA SNABDEVANJA**Bajgora Projekt Vetrobrana**

Plan finalnog upravljanja lancima snabdevanja (SC MP)

Podneto kod:

SOWI Kosovo

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Podneto od:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12269 FINAL DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice i definicije

SC Lanac snabdevanja

ESMS Sistem upravljanja životnom sredinom i društvenim sistemom

EBRD Evropska banka za obnovu i razvoj

IFC Međunarodna Finansijska Korporacija

KPI Key Performance Indicators

PR Ključni pokazatelji performansi Zahtevi za performanse PR (izdao EBRD)

PS Standard Performance (izdao IFC)

HSE Zdravlje, sigurnost i okoliš

ESIA Procjena uticaja na životnu sredinu i društveni uticaj

EPC Inženjerska nabavka i izgradnja

ERP Plan za reagovanje u vanrednim situacijama

EU Evropska unija

ESHS Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost

ESMP(s) Ekološki i socijalni plan upravljanja

MP Plan Upravljanja

WF Farma vetrenjača

OHL Nadzemna linija

GIIP Dobra međunarodna industrijska praksa

OHS Zdravlje i bezbednost

BAT Najbolja dostupna tehnologija

ISO Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent:

SOWI (Solar & Vetar) Kosovo

Projekat:

Vjetroelektrana Selac 1, 2 i 3 nalazi se u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.

Objekti:

Projekat se sastoji od 27 VTG-a tipa GE 3,8-137 snage 3,83 MW sa visinom hub-a 110 m i ukupnim kapacitetom 103,41 MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Linija se smatra dijelom Projekta tokom njegove izgradnje i smatrat će se pripadajućim objektom u fazi rada.

EPC Kontraktori:

NOTUS

Upravljanje Lokacijom:

Sve ključne uloge upravljača uključene u upravnu lokaciju kontraktora kao ina vetrobranu, uglavnom se referišu personelu SOWI.

Tabela Sadržaja

1.0 NAMERA I DELOKRUG	II
2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI	1
3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI	3
Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za uspešnost EBRD-a (uključujući regulatorni okvir EU). Opšte smernice o EHS IFC-a biće primenjive u odsustvu važećih standarda Kosova i EU.....	
3.1 Nacionalni standardi I propisi.....	3
3.2 Medjunarodni Standardi.....	3
4.0 MERE UBLAŽAVANJA/ AKCIJA	5
5.0 NADGLEĐANJE AKCIJA	7
5.1 Konstrukcija	7
5.2 Operacija.....	9
6.0 REVIZIJA I PREGLED	12
7.0 IZVEŠTAVANJE	13
7.1 Izveštavanje o aktivnostima revizije	13
7.2 Izveštaj o samo-monitorisanju	13

TABLES

Tabela 1: Uloge i odgovornosti	1
Tabela 2: Nacionalni Standardi I Propisi	3
Tabela 3: Medjunarodni Standardi	3
Tabela 4: Nadzorne radnje u fazi izgradnje	7
Tabela 3: Nadzorne radnje za fazu	9

1.0 NAMERA I DELOKRUG

Ovaj plan upravljanja lancem snabdevanja (SC) identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje SOWI sistema zaštite životne sredine i socijalnog upravljanja (ESMS) u vezi sa aspektima dobavljača, lanca snabdevanja.

Razvijen je u skladu sa SOWI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovskim regulatornim okvirom, sa EBRD-om u oblasti zaštite životne sredine i socijalne politike i zahtevima performansi PR1 i PR2, IFC standardima performansi PS1 i PS2 i IFC opštim i sektorskim smernicama EHS.

Ovaj MP se odnosi i na fazu izgradnje i fazu rada Projekta. Takođe daje smernice izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjerske nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za adresiranje aspekata zaštite životne sredine i socijalne sredine u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta doći u dogledno vreme; Zbog toga se preporučuje da ovaj plan bude podvrgnut sistematskom preispitivanju pre početka rada kako bi se obuhvatile i razmotrile sve informacije relevantne za pitanja SB.

Svrha ovog plana je da definiše:

- Projektni standardi za pitanja SC;
- opseg i primenjive interese za bavljenje upravljanjem i nadgledanjem aktivnosti SC;
- odgovornosti, obaveze, operativne procedure i uputstva za sprovođenje ovog MP;
- mere ublažavanja primenjive na Projekat u vezi sa aspektima SC-a
- performanse monitoring aktivnosti u vezi sa aspektima SC-a..

Ovaj MP se odnosi na normalne radne uslove tokom građevinskih i pogonskih aktivnosti i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Hitne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP je da identifikuje mere ublažavanja i praćenja kako bi se:

- usvojila hijerarhija ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, minimizirati i vratiti uticaje na životnu sredinu;
- razviti i primeniti politike, planove i postupke za integrisanje aspekata zaštite životne sredine i društva u sveukupni okvir upravljanja projektima tokom svog životnog ciklusa;
- uspostaviti program praćenja za procenu uticaja zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi osigurava korektivne radnje, kako bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog plana su u Tabeli 1 navedene dolje.

Tabela 1: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Menadžment	<ul style="list-style-type: none"> Menadžment će osigurati da se kontinuirano dodeljuju dovoljni i kvalifikovani resursi za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti praćenja pod odgovornošću SOVI-ja. Ovo će uključivati izbor specijalizovanih izvođača za određene zadatke koji će se obavljati u okviru primene ovog Plana upravljanja, kao što su (ali ne ograničavajući se na) istraživanja upravljanja SC-om, aktivnosti praćenja i analiza podataka i izveštavanje; Određivanje određenog osoblja na licu mesta ili na administrativnom nivou, jasno definišu njihove uloge i odgovornosti u sistemu zaštite životne sredine i društvenog upravljanja; Konačno odobrenje ovog Plana upravljanja i planova / procedura podizvođača za Projekat; Preduzimanje odgovarajućih akcija za rešavanje glavnih nesukladnosti zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o praćenju performansi i predloženom pristupu 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno odobrenje ovog Plana upravljanja i planova / procedura podizvođača za Projekat; Preduzimanje odgovarajućih radnji na rešavanju glavnih nesukladnosti zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o praćenju performansi i predloženom pristupu menadžera SOVI HSE Dovršavanje odobrenja ovog Plana upravljanja i NOTUS planova / procedura za Projekat Preduzimanje odgovarajućih radnji na rešavanju glavnih nesukladnosti zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o praćenju performansi i predloženom pristupu menadžera SOVI HSE
HSE Menadžer	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da je ovaj Plan ažuriran i da odgovara prirodi i obimu Projekta i da se osigura da se ovaj Plan upravljanja efikasno sprovodi 	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da se akcije / mere i aktivnosti praćenja direktno u okviru odgovornosti SOVI sprovedu pravovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Plana upravljanja; adresiranje neusklađenosti kroz definisanje preventivnih / korektivnih radnji koje predlažu menadžmentu, ako je

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Programiranje inspekcija i aktivnosti revizije kako bi se osigurala tačna primena ovog Plana upravljanja; i specijalizovanih poslova izvođača ■ Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka o monitoringu i izveštaje o praćenju performansi koje pružaju specijalizovani ugovarači i dostavljanje rezime rezultata takvih izveštaja menadžmentu, zainteresovanim stranama i zajmodavcima 	<p>potrebno, izmene i / ili dopune ovog plana upravljanja i izdavanje revizija plana;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Da odmah upozorite menadžment na glavne nesukladnosti;
EPC Kontraktori i podkontraktori	<ul style="list-style-type: none"> ■ NOTUS će osigurati efikasno izvršavanje određenih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim Planom upravljanja i ugovornim aranžmanima; ■ osiguraće da se kontinuirano dodeljuju dovoljna i kvalifikovana sredstva za postizanje efikasne primene ovog Plana upravljanja. ■ poštovanje EHS zahteva uključenih u ESMS; ■ slažu se sa vremenom i logistikom aktivnosti praćenja ■ Ako je uključen bilo koji podizvođač, odgovoran je za propisno sprovođenje istih zahteva sadržanih u planovima / procedurama NOTUS-a pod nadzorom SOVI-a 	<ul style="list-style-type: none"> ■ obezbediće relevantne podatke o praćenju i izveštaje o nadgledanju SOVI-a ■ pružiti relevantne podatke o praćenju i izveštaje o monitoringu kako je navedeno u ovom planu; ■ mogu da predlažu izmene i integracije u aktivnosti monitoringa uključene u Plan upravljanja; predložene izmene ocenjuju i odobravaju menadžer HSE i menadžment
Svi zaposleni i izvođači radova	<ul style="list-style-type: none"> ■ U skladu sa zahtevima za upravljanje životnom sredinom. ■ Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biološke raznolikosti 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dajte dokaze da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnom planu upravljanja SC-om ispravno razmatraju, sprovode i nadgledaju tokom izvođenja radova.

3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve one politike, standarde i zahteve referenci za ovaj plan upravljanja koji su primenljivi na projekat u fazi izgradnje.

Ovaj odeljak sadrži reference

- na primenjive nacionalne zakone i propise, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- važećim međunarodnim standardima, tj. onima koje izdaje:
  - Zahtevi uspešnosti EBRD-a (maj 2014.) i sa njima povezani dokumenti smernica i regulatorni okvir EU (uredbe i direktive EU).
  - IFC standardi za rad (2012) i EHS opšte i sektorske smernice EHS.

Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za uspešnost EBRD-a (uključujući regulatorni okvir EU). Opšte smernice o EHS IFC-a biće primenjive u odsustvu važećih standarda Kosova i EU.

3.1 Nacionalni standardi I propisi

Tabela 2: Nacionalni Standardi I Propisi

Kosovo Reg. Gaz. Date
Zakon br..03/L –212 o Radu
Zakon br 04/L-161 bezbednost i zdravlje na radu
Zakon br. 04/L-219 o Strancima
Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu
Zakon br.. 03/L-200 o Štrajkovima
Law No. 04/L-006 o Socialno Ekonomskom Savetu

3.2 Medjunarodni Standardi

Tabela 3: Medjunarodni Standardi

Medjunarodni Standardi
EBRD-a (PR Zahtjevi za zaštitu životne sredine i socijalna politika)
EBRD PR2 - Rad i stanje rada
EBRD PR1 - Procena i upravljanje uticajem na životnu sredinu i društvenim uticajima
EBRD PR6 - Očuvanje biološke raznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima

Medjunarodni Standardi
Direktiva 2008/50/EC
Direktiva 97/68/EC
Direktiva 89/391/EEC
IFC Standardi za rad (PS) i uputstva (GN)
IFC PS1 Procena i upravljanje ekološkim i društvenim rizicima i uticajima
IFC PS2 Radni i radni uslovi
IFC GN1 Procena i upravljanje ekološkim i društvenim rizicima i uticajima
IFC GN2 Radi i radni uslovi
IFC Opšte smernice EHS § 1 Zaštita životne sredine
IFC Opšte smernice EHS § 2 Zdravlje i bezbednost na radu;
IFC Opšte smernice EHS: § 4 Izgradnja i demontaža
IFC Smernice za industrijski sektor -EHS smernice za energiju vetra
IFC Smernice za industrijski sektor -EHS Smernice za prenos i distribuciju električne energije

4.0 MERE UBLAŽAVANJA/ AKCIJA

Na osnovu ESIA potencijalni uticaji na komponente životne sredine koje proizilaze iz upravljanja SC-om tokom faze izgradnje su:

- Potražnja za slatkom vodom
- Promjena u korištenju zemljišta i vlasništvu
- Potražnja za radnom snagom
- Potražnja za robom, materijalima i uslugama

Primarni dobavljači za projekat su identifikovani kao što sledi:

- 1) Glavni podizvođači koji se sastoje od domaćih i međunarodnih kompanija
- 2) Glavni dobavljači građevinskog materijala sastavljeni od domaćih i međunarodnih kompanija
- 3) Kompanije koje pružaju vanjske usluge, tj. Ugostiteljstvo, čišćenje uglavnom sačinjavaju od nacionalnih kompanija.
- 4) Kompanije poput agencija za zapošljavanje / ili organizacije za zapošljavanje (ako postoje) koje pružaju privremenu i stalnu radnu snagu.

Izvođač EPC će imati osnovnu ulogu u procesu upravljanja lancem snabdevanja i sprovođenju mera za ublažavanje, jer će najveći deo primarnog lanca snabdevanja ugovoriti.

EPC Izvođač će primeniti vlastiti plan upravljanja primarnim lancem snabdevanja, pružajući detalje o načinima upravljanja i merama ublažavanja u skladu sa ovim Planom upravljanja i IFC PS 2, uključujući specifičnu obavezu da se reši i otkloni bilo koje pitanje u vezi sa zahtevima uspešnosti EBRD-a i Zahtevi nacionalne regulacije.

Posebno sledeći aspekti moraju pažljivo da upravljaju izvođačem EPC tokom procesa nabavke:

- Kompanije čiji je osnovni izvor prihoda projekat (npr. Dobavljači hrane / ugostitelji, lokalni kamenolomi / dobavljači agregata; lokalni cementari, itd.) Biće pod posebnom pažnjom.
- Kompanije koje isporučuju kvalifikovanu ili polukvalifikovanu radnu snagu biće pod posebnom pažnjom. Posebno prilikom snabdevanja radnom snagom drugih državljana drugih država (OCN); ove kompanije treba da budu verifikovane da bi bile ugledne, da nisu „prisilni rad“ i da su OCN zaposleni u skladu sa ILO standardima.

U pogledu primarnog izbora dobavljača:

- Potencijalni dobavljači moraju zadovoljiti uslove za izbor izvođača radova pre nego što im se dodijeli bilo koji ugovor vezan za projekat.
- Postupci odabira dobavljača osmišljeni su da procene sposobnost i posvećenost potencijalnog dobavljača za identifikovanje i kontrolu rizika od HSE.
- Postupci evaluacije tendera ocenjivaće performanse supervizora dodeljenih projektu HSE.

Pored toga, sprovedeće se sledeće mere unapređenja kako bi se povećale koristi projekta za ekonomiju, zaposlenost i komponentu sredstava za život:

- Kompanija će sprovesti program za obuku lokalnog osoblja, kako bi im pomogla u sticanju veština potrebnih za fazu rada;
- Da bi povećali lokalni sadržaj projekta, Kompanija će imati za cilj da nabavi robu, usluge i materijale od lokalnih preduzeća u najvećoj mogućoj meri;
- Pripremiće se strategija za nabavku robe, usluga i materijala, uključujući analizu potražnje i potražnje, kako bi se identifikovalo u kojoj mjeri lokalni izvori mogu doprinijeti potrebama nabavke i primijeniti prilagođene mjere za podršku lokalnim preduzećima;
- Lokalne kompanije koje su identifikovane kao sposobne da pruže robu, materijale i usluge tokom strateške analize biće direktno kontaktirane, pružajući informacije o mogućnostima za nadmetanje;
- Lokalne vlasti i lokalne zajednice biće obaveštene i konsultovane o uticajima usled projektnih aktivnosti i planiranih mera za ublažavanje tokom sastanaka pre izgradnje i tokom čitavog životnog ciklusa projekta kako je planirano u Planu angažovanja aktera;

Sledeća tabela detaljno opisuje upravljanje životnom sredinom za aktivnosti upravljanja SC-om tokom faze izgradnje i rada. Za svaku identifikovanu meru / radnju, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikovati mere / akcije ublažavanja (ID.);
- Mera / akcije: opis mere / akcije ublažavanja;
- Izvorni dokument: upućivanje na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Nacionalne regulative i dozvole, Zahtevi za izvršenje EBRD-a i s tim povezane uredbe / direktive EU, IFC PS / smernice ili drugi GIIP);
- Vremenska linija i učestalost: učestalost / vreme mere / akcije;
- KPI (ključni indikator performansi): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mere / akcije ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera / akcija;
- VF / OHL: indikacija da li je mera / akcija primjenjiva na vetroelektranu (VF) i / ili nadzemnu liniju (OHL)

Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija / obnavljanje, kompenzacija) primenjuje se za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu.

Ovaj proces zamišljen je kao adaptivni sistem upravljanja projektom, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizaći iz programa praćenja opisanog u sledećem odeljku.

5.0 NADGLEĐANJE AKCIJA

5.1 Konstrukcija

Tabela 4: Nadzorne radnje u fazi izgradnje

Stavka	Nadgledanje Akcija	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
SC01	Provesti postupak identifikovanja rizika i uticaja, uzimajući u obzir one rizike i uticaje povezane sa primarnim lancima snabdevanja, kao što je definisano u PS2 (§ 27 - 29) i PS6 (§ 30). Sistem ocenjivanja / odabira dobavljača izvođača (tj. Zahtevi dobavljača i nadoknade) uključuje posebne informacije i uslove u vezi sa performansama ESHS-a.	EBRD PR1 §23 PS2 (§ 27 - 29) PS6 (§ 30).	U toku tokom izbora dobavljača	Zapisi koji prikazuju postupak odabira dobavljača uzimaju u obzir performanse ESHS-a Upravljanje evidencijama o promenama koje pokazuju da su rizici i uticaji koji se odnose na primarni lanac snabdevanja razmatrani	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL
SC02	Identificirati rizik od dječijeg rada ili prisilnog rada u primarnom lancu snabdijevanja. Posebna pažnja biće posvećena dobavljačima iz zemalja u kojima postoji rizik od dečijeg rada. Ako se utvrde slučajevi dečijeg rada ili prinudnog rada, moraće se preduzeti odgovarajući koraci za njihovo otklanjanje. Primarni lanac snabdevanja moraće se kontinuirano nadgledati da bi se otkrile bilo kakve značajne promene.	EBRD PR1 §23	U toku tokom izbora dobavljača	Evidencija koja pokazuje postupak odabira dobavljača uzima u obzir ESHS-ove performanse	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL
SC03	Prepoznati rizik od značajnih sigurnosnih pitanja koja se odnose na radnike u lancu snabdevanja. Primenite procedure i mere ublažavanja kako biste osigurali da primarni dobavljači	EBRD PR1 §24-26	U toku tokom izbora dobavljača	Zapisi koji pokazuju postupak odabira dobavljača uzimaju u obzir performanse ESHS-a.	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL

Stavka	Nadgledanje Akcija	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	preduzimaju korake za sprečavanje životnih situacija. EPC Ugovarač će morati pretpostaviti od podizvođača istu razinu brige u rješavanju problema sa OHS-om koji traži SOWI u dokumentaciji ESMS-a.			Zapisi koji pokazuju reviziju koju je SOWI izvršio Izvođaču po pitanjima OHS Zapisi koji pokazuju reviziju koju je Izvođač izvršio podizvođačima o pitanjima OHS		
SC04	Tamo gde su identifikovani uticaji ESHS-a povezani sa konkretnim dobavljačem i lek nije moguć u kratkom roku, prebacite primarni lanac snabdevanja tokom vremena na dobavljače koji su u skladu sa ovim EBRD PR2 §24-26i PR6 §35.	EBRD PR6 §35 PR 2 §24-26	U toku tokom izbora dobavljača	Evidencija koja prikazuje postupak odabira dobavljača prebačen na druge dobavljače (u slučaju dobavljača sa lošim ESHS performansama)	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL
SC05	Ako SOWI ili izvođač radova kupuje primarnu proizvodnju (posebno, ali ne i isključivo hranu i vlaknastu robu) proizvedenu uz značajan rizik od pretvorbe prirodnih i / ili kritičnih staništa, usvaja sisteme i prakse verifikacije kao deo ESMS-a za procenu svojih primarnih dobavljača. Sistemi i verifikacione prakse će: (i) utvrdite odakle dolazi i vrsta staništa ovog područja (ii) obezbediti stalni pregled primarnih lanaca snabdevanja (iii) ograničiti nabavku na one dobavljače koji mogu pokazati da ne doprinose značajnoj pretvorbi prirodnih i / ili kritičnih staništa (to se	EBRD PR6 §36	U toku	Zapisi koji prikazuju postupak odabira dobavljača uzimaju u obzir ESHS performanse	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL

Stavka	Nadgledanje Akcija	Izvorni dokument	Vremenska linija I frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	može pokazati isporukom sertifikovanog proizvoda ili napretkom ka verifikaciji ili sertifikaciji po verodostojnoj šemi na određenim robama i / ili lokacije); i gde je to moguće, zahtevati akcije premeštanja primarnog lanca snabdevanja tokom vremena na dobavljače koji mogu pokazati da oni ne utiču značajno na ove oblasti.					

5.2 Operacija

Tabela 3: Nadzorne radnje za fazu

Stavka	Nadzorne radnje	Izvorni dokument	Vremenska linija I frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
SC06	uzima u obzir one rizike i uticaje povezane sa primarnim lancima snabdevanja, kao što je definisano u PS2 (§ 27 - 29) i PS6 (§ 30) u fazi rada i aktivnostima održavanja.	EBRD PR1 §23 PS2 (§ 27 - 29) and PS6 (§ 30)	U toku tokom izbora dobavljača	Evidencija koja pokazuje postupak odabira dobavljača uzima u obzir performanse ESHS-a Upravljanje evidencijama o promenama koje pokazuju da su rizici i uticaji koji se odnose na primarni lanac snabdevanja razmatrani	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL
SC07	Tamo gde postoji visok rizik od dečijeg rada ili prinudnog rada u primarnom lancu snabdevanja, ti rizici moraju biti identifikovani. Posebna pažnja biće posvećena dobavljačima iz zemalja u kojima postoji rizik od dečijeg rada. Ako se	EBRD PR1 §23	U toku tokom izbora dobavljača	Evidencija koja pokazuje postupak odabira dobavljača uzima u obzir ESHS-ove performance	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL

Stavka	Nadzorne radnje	Izvorni dokument	Vremenska linja i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	utvrde slučajevi dečijeg rada ili prinudnog rada, moraće se preduzeti odgovarajući koraci za njihovo otklanjanje.					
SC08	Prepoznati rizik od značajnih sigurnosnih pitanja koja se odnose na radnike u lancu snabdevanja. Primenite procedure i mere ublažavanja kako biste osigurali da primarni dobavljači preduzimaju korake za sprečavanje životnih situacija. EPC Ugovarač će morati pretpostaviti od podizvođača istu razinu brige u rešavanju problema sa OHS-om koji traži SOWI u dokumentaciji ESMS-a.	EBRD PR1 §24-26	U toku tokom izbora dobavljača	Zapisi koji pokazuju postupak odabira dobavljača uzimaju u obzir performanse ESHS-a Zapisi koji pokazuju reviziju koju je SOVI izvršio Izvođaču po pitanjima OHS Zapisi koji pokazuju reviziju koju je Izvođač izvršio prema podizvođačima o pitanjima OHS	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL
SC09	Tamo gde su identifikovani uticaji ESHS povezani sa konkretnim dobavljačem i lek nije moguć u kratkom roku, prebacite primarni lanac snabdevanja tokom vremena na dobavljače koji mogu da pokažu da su u skladu sa ovim EBRD PR2 §24-26 i PR6 §35 .	EBRD PR6 §35	U toku tokom izbora dobavljača	Evidencija koja prikazuje postupak odabira dobavljača prebačen na druge dobavljače (u slučaju dobavljača sa lošim ESHS performansama)	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL
SC10	Gde SOVI ili izvođač kupuje primarnu proizvodnju (posebno, ali ne isključivo robu od hrane i vlakana) za koju se zna da se proizvodi u regionima u kojima postoji rizik od značajne pretvorbe prirodnih i / ili kritičnih staništa, sistema i praksi verifikacije. kao deo ESMS-a da bi ocenio svoje primarne dobavljače. Sistemi i verifikacione prakse će: (i) ja. utvrdite odakle dolazi i vrsta staništa ovog područja	EBRD PR6 §36	U toku tokom izbora dobavljača	Evidencija koja pokazuje postupak odabira dobavljača uzima u obzir ESHS performanse	SOWI/ Izvođač	WF/ OHL

Stavka	Nadzorne radnje	Izvorni dokument	Vremenska linja i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>(ii) obezbediti stalni pregled primarnih lanaca snabdevanja</p> <p>(iii) ograničiti nabavku na one dobavljače koji mogu pokazati da ne doprinose značajnoj pretvorbi prirodnih i / ili kritičnih staništa (to se može pokazati isporukom sertifikovanog proizvoda ili napretkom ka verifikaciji ili sertifikaciji po verodostojnoj šemi na određenim robama i / ili lokacije); i gde je to moguće, zahtevati akcije premeštanja primarnog lanca snabdevanja tokom vremena na dobavljače koji mogu pokazati da oni ne utiču značajno na ove oblasti</p>					

6.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja verifikuje se unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima koji su sadržani u odeljku „Interna revizija“ „Priručnika o ESMS“ i u „Postupku revizije i neusklađenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije kao i odgovorni unutrašnji revizori navedeni su u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOVI.

Unutrašnja revizija će se baviti:

- Ispravna primena ovog Plana upravljanja
- Ispravan razvoj i primena plana izvođača
- Ispravno i blagovremeno sprovođenje Izvođača radova sistema revizije i revizije
- Svaka tačka navedena u tabelama u odeljku 4.0 (aktivnosti praćenja) ovog plana, a posebno:
- Izveštaj o životnoj sredini dobavljača
- Zapošljavanje lokalne radne snage
- Ugovori za lokalna preduzeća
- Uspostavljanje procesa angažovanja zainteresovanih strana u vezi sa aspektima na koje se odnosi ovaj plan upravljanja.

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije uključeni su u revizorske izvještaje i u evidenciju „Neusaglašenost i preventivne / korektivne radnje“.

Rukovodstvo SOVI pregledava rezultate inspekcija i revizija i napredak preventivnih / korektivnih radnji i preduzima dodatne odgovarajuće radnje, ako je potrebno, prema naznakama sadržanim u odeljku 7 „Pregled menadžmenta“ priručnika ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja biće odgovornost rukovodioca HSE, koji je zadužen za ovaj plan..

7.0 IZVEŠTAVANJE

Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koje se odnose na mere / akcije ublažavanja, aktivnosti nadzora i unutrašnju reviziju.

7.1 Izveštavanje o aktivnostima revizije

Ispravna primena ovog Plana upravljanja treba da se verifikuje unutrašnjim revizijama koje će se sprovesti u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, proceduri interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog Plana upravljanja.

Dokazi o sprovođenju mera / akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4), blagovremenog sprovođenja aktivnosti praćenja (detaljno u odeljku 5.0 i srodnih rezultata opisani su u revizorskim izveštajima.

Ovi revizorski izveštaji moraju sadržavati sledeće minimalne informacije / podaci:

- spisak predmeta koji su revidirani (detaljno u odeljcima 4.0 i 5.0);
- informacije da li su stavke implementirane u navedenom vremenskom roku i učestalosti;
- postizanje (ili ne) KPI-a;
- opis neusklađenosti na kraju identifikovan.

7.2 Izveštaj o samo-monitorisanju

Podaci o praćenju zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti biće sažeti u kvartalnom izveštaju o samonadgledanju koji će se svakog kvartala davati zajmodavcima, a na kraju i zainteresovanim stranama, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

golder.com

Bajgora Projekt Vetrobrana

Plan Upravljanja Kulturnim nasledjem (CH MP)

Podneto kod:

SOWI Kosovo

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Podneto od:

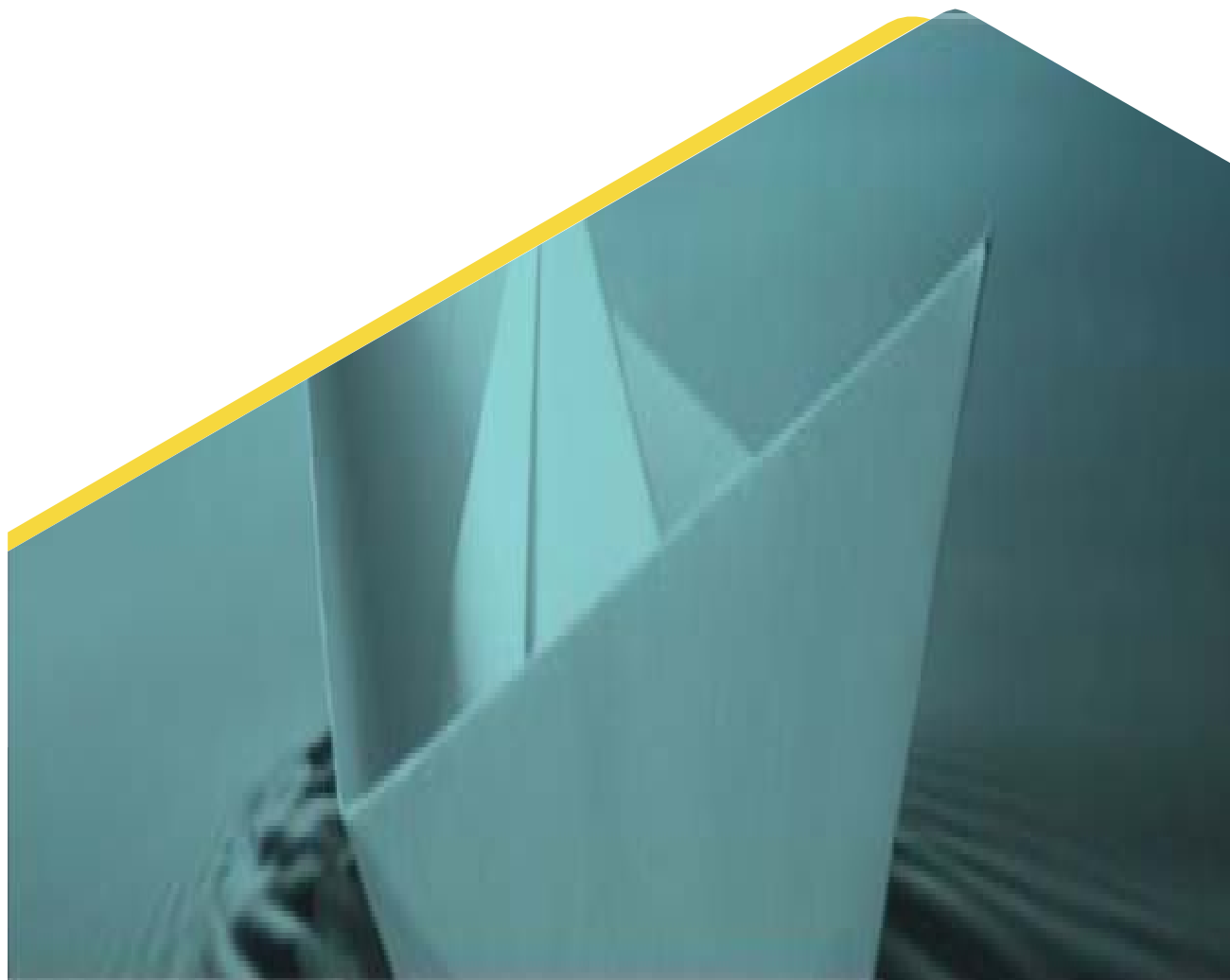
Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12270 FINAL DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice

ESMS	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
KPI	Ključni pokazatelji učinka
PR	Zahtevi učinka (izdati od strane EBRD)
PS	Standard učinka (izdat od strane IFC)
HSE	Zdravlje, sigurnost i životna sredina
ESIA	Procena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja
EPC	Inženjering, nabavka i izgradnja
ERP	Plan hitnih reakcija
EU	Evropska unija
ESHS	Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost
ESMP(s)	Plan(ovi) za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima
MP	Planovi upravljanja
WF	Vetro-park
OHL	Nadzemni vod
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
OHS	Zdravlje i bezbednost na radu
BAT	Najbolja dostupna tehnika
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent:	SOWI (Solar & Wind) Kosovo
Projekat:	Vetro-park Selac 1, 2 i 3 se nalazi u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.
Postrojenja:	Projekat se sastoji od 27 VTG-ova tipa GE 3,8-137 snage 3,83MW sa visinom glavčine 110m i ukupnim kapacitetom od 103,41MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Ova linija se smatra delom Projekta tokom njegove faze izgradnje i smatraće se pripadajućim postrojenjem za fazu rada.
EPC Izvođač:	NOTUS
Upravljanje gradilištima:	Sve ključne menadžerske uloge, uključene u upravljanje gradilištima i u radu vetro-parka se uglavnom odnose na osoblje SOWI.

Tabela Sadržaja

1.0	NAMERA I DELOKRUG	2
2.0	ZADACI I ODGOVORNOSTI	2
2.1	Nacionalni standard I propisi	5
2.2	Medjunarodni standardi	5
2.3	Vrendovanje granica projekta	6
3.0	MERE UBLAŽAVANJA/AKCIJE	6
3.1	Faza izgradnje	7
3.2	Faza Rada	9
4.0	AKCIJE MONITORISANJA	11
4.1	Faza izgradnje	12
4.2	Faza Rada	13
5.0	REVIZIJA I NADZIR	14
6.0	IZVEŠTAVANJE	15
	Izveštavnaje I aktivnosti monitorisanja	15
	Izveštaj samo Monitorisanja	15

TABLES

Table 1: Roles and responsibilities	3
Tabela 2: Nacionalni standardi I propisi	5
Tabela 3: Mejunarodni standardi	5
Tabela 4: Mere ublažavanja/akcije za fazu izgradnje	7
Table 5: Mitigation measures for operation phase	9
Tabela 6: Aktivnosti Monitorisanja	12
Tabela 7: Nadzorne radnje u fazi rada	13

1.0 NAMERA I DELOKRUG

Ovaj Plan upravljanja kulturnom baštinom (CH) identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje SOVI sistema zaštite životne sredine i društvenog upravljanja (ESMS) u odnosu na aspekte kulturne baštine.

Razvijen je u skladu sa SOVI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovskim regulatornim okvirom, sa EBRD-om u oblasti zaštite životne sredine i socijalne politike i zahtevima učinka PR8, IFC standardima performansi PS8 i IFC opštim i sektorskim smernicama EHS. Ovaj MP odnosi se i na fazu izgradnje i na fazu rada Projekta. Takođe daje smernice izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjerske nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za adresiranje aspekata zaštite životne sredine i socijalne sredine u skladu sa gore spomenutim standardima. Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta doći u dogledno vreme;

Zbog toga se preporučuje da ovaj plan bude podvrgnut sistematskom preispitivanju pre početka rada kako bi se obuhvatile i razmotrile sve informacije relevantne za pitanja CH. Svrha ovog MP je da definiše:

- Standardi projekata za upravljanje pitanjima CH;
- Primenjivi opseg interfazi za adresiranje aktivnosti upravljanja i nadgledanja CH;
- odgovornosti, obaveze, operativni postupci i uputstva za sprovođenje ovog MP;

Mere ublažavanja koje se primenjuju na projekat u vezi sa aspektima CH Performansi aktivnosti praćenja u odnosu na aspekte CH. . Ovaj MP se odnosi na normalne radne uslove tokom građevinskih aktivnosti i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Hitne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP je identifikovanje mera za ublažavanje i praćenje građevinskih aktivnosti u cilju:

- usvojiti hijerarhiju ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili gde izbegavanje nije moguće, minimizirati i vratiti uticaje na životnu sredinu;
- razviti i primeniti politike, planove i postupke za integrisanje aspekata zaštite životne sredine i društva u sveukupni okvir upravljanja projektima tokom svog životnog ciklusa;
- uspostaviti program praćenja za procenu uticaja zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi obezbeđuje korektivne radnje kako bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 ZADACI I ODGOVORNOSTI

Ključni zadaci i odgovornosti za implementaciju ovog plana su na Tabeli 1 koja je niže istaknuta

Table 1: Roles and responsibilities

Zadaci	Ukupne odgovornosti	Specifične odgovornosti
Upravljanje	<ul style="list-style-type: none"> Rukovodstvo će obezbediti da se kontinuirano dodeljuju dovoljni i kvalifikovani resursi za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti praćenja pod odgovornošću SOVI-ja. Ovo će obuhvatati izbor specijalizovanih izvođača (-e) za određene zadatke koji će se obavljati u okviru primene ovog plana upravljanja, kao što su (ali ne ograničavajući se na) istraživanja upravljanja menadžmentom CH, aktivnosti praćenja i analiza podataka i izveštavanje; određivanjem određenog osoblja na licu mesta ili na administrativnom nivou, jasno definišite njihove uloge i odgovornosti u sistemu zaštite životne sredine i društvenog upravljanja; 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno odobrenje ovog Plana upravljanja i planova / procedura podizvođača za Projekat; preduzimanje odgovarajućih radnji na rešavanju glavnih nesuklasnosti zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o praćenju performansi i predloženom pristupu menadžera SOVI HSE
HSE Upravljač	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da je ovaj Plan ažuriran i da odgovara prirodi i obimu Projekta i da se osigura da se ovaj Plan upravljanja efikasno sprovodi; Programiranje inspekcijskih i revizorskih aktivnosti kako bi se osigurala tačna primena ovog Plana upravljanja; i specijalizovanih poslova izvođača Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka o monitoringu i izveštaji o praćenju performansi koje pružaju specijalizovani ugovarači i donošenje pregleda rezultata takvih izveštaja menadžmentu, zainteresovanim stranama i zajmodavcima 	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da se akcije / mere i aktivnosti praćenja direktno u okviru odgovornosti SOVI sprovode pravovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Plana upravljanja; adresiranje neusklađenosti kroz definisanje preventivnih / korektivnih radnji koje predlažu menadžmentu, ako je potrebno, izmene i / ili dopune ovog plana upravljanja i izdavanje revizija plana; Da odmah upozorite menadžment na glavne nesuglasnosti;

Zadaci	Ukupne odgovornosti	Specifične odgovornosti
EPC kontraktori i podkontraktori	<ul style="list-style-type: none"> ■ U efikasno izvršavanje određenih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim Planom upravljanja i ugovornim aranžmanima; ■ poštovanje EHS zahteva uključenih u ESMS; ■ slažu se sa vremenskim rasporedom i logistikom aktivnosti praćenja 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pružiti relevantne podatke o praćenju i izveštaje o monitoringu kako je navedeno u ovom planu; ■ mogu da predlažu izmene i integracije u monitoring aktivnosti uključene u Plan upravljanja; predložene izmene ocenjuju i odobravaju menadžer HSE i menadžment.
Svi zaposljeni i kontraktori	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pridržavajte se zahteva za upravljanje životnom sredinom. ■ Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biološke raznolikosti. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dajte dokaze da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnom planu upravljanja CH pravilno razmatraju, sprovode i prate tokom izvođenja radova

1.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

2.1 Nacionalni standard I propisi

Tabela 2: Nacionalni standardi I propisi

Uredbe Kosova. List. Datum
Zakon br. 02/I-088
Zakon br 03/I-025 o zaštiti okoline
Uredba br.5/2008, Uredba o registraciji, dokumentaciji, procenama I selekciji kulturnog nasledja radi zaštite
Zakon br. 04/I-174 o prostornom planiranju
Zakon br. 03/I-214 o o proceni uticaja okoline
Zakon br..03/I –230 o strateškoj proceni okoline

2.2 Medjunarodni standardi

Tabela 3: Mejunarodni standardi

Medjunarodni standardi
Zahtjevi za zaštitu životne sredine i socijalna politika EBRD-a (PR)
EBRD PR8: Kulturno nasledje

Medjunarodni standardi
Direktiva 2014/60/EU
FC standardi za rad (PS) i uputstva (GN)
IFC PS8: Kulturno nasledje
IFC GN8: Kulturno nasledje
Opće smjernice EHS za IFC: § Izgradnja i demontaža
IFC industrijski sektor - Smernice za EHS: Zdravlje i zaštita životne sredine za energiju vetra § 1.1.1
smjernice EHS za industrijski sektor: za prijenos i distribuciju električne energije

2.3 Vrendovanje granica projekta

Ne postoje kvantitativne granične vrednosti koje treba primeniti. Aktivnosti upravljanja CH-om podliježu IFC vrijednostima uključenim u Opšte smernice EHS-a.

3.0 MERE UBLAŽAVANJA/AKCIJE

Na osnovu ESIA-e potencijalni uticaji na komponente životne sredine koje proizilaze iz upravljanja CH-om tokom faze izgradnje su:

- 1) Šteta i uništavanje kulturnih resursa Sledeća tabela detaljno opisuje mere zaštite / ublažavanje životne sredine i mere ublažavanja koje su identifikovane za aktivnosti upravljanja CH u fazi izgradnje. Za svaku identifikovanu meru / radnju, tabela prikazuje:

Predmet: identifikacioni kod mere / akcije ublažavanja (ID.);

Mera / radnje: opis mere / akcije ublažavanja;

- Izvorni dokument: referenca na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Na nacionalnu regulativu i dozvole, zahteve za performanse EBRD-a i povezane EU propise / direktive, IF / PS smernice ili druge GIIP);
- Vremenska linija i učestalost: učestalost / vreme mere / akcije;
- KPI (ključni indikator performansi): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mere / akcije ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera / akcija;
- VF / OHL: indikacija da li je mera / akcija primjenjiva na vjetroelektranu (VF) i / ili nadzemnu liniju (OHL) Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija / obnavljanje, kompenzacija) primenjuje se za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu.

Ovaj proces zamišljen je kao adaptivni sistem upravljanja projektom, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizilaziti iz programa praćenja opisanog u sledećem odeljku.

3.1 Faza izgradnje

Tabela 4: Mere ublažavanja/akcije za fazu izgradnje

Stavka	Mere Ubilažavanja/Akcije	Izvorni dokument	Vremenski rok I frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CH01	Izbegavanje: Ukoliko se tokom iskopavanja zemljišta ili bilo koje druge građevinske aktivnosti na gradilištu nađe arheološki i kulturni predmet, sve građevinske aktivnosti će se odmah zaustaviti i kontaktirati vlasti. Daljnje građevinske aktivnosti će se sprovoditi zajedno sa uputama vlasti.	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	-	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere Ublažavanja/Akcije	Izvorni dokument	Vremenski rok i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CH02	<p>Minimizacija:</p> <p>Pre građevinskih aktivnosti biće doneta svest. Aktivnost podizanja svesti biće usmerena na menadžment građevine i radnike koji se uglavnom bave iskopinama. Na zaštićenim i kulturnim dobrima nisu dozvoljene građevine i fizičke intervencije.</p>	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	-	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH03	<p>Postupak pronalaska šansi:</p> <p>U slučaju ranije nepoznatih arheoloških nalaza, preduzimaju se sledeće mere, u skladu sa uputstvima koje daju vlasti procedure vođenja evidencije i veštačenja,</p> <ul style="list-style-type: none"> lanac uputstava o pritvoru za pokretne nalaze, i jasne kriterijume za moguće privremene obustave rada koje bi mogle biti potrebne za brzo rešavanje pitanja koja se odnose na nalaze. U slučaju ranije nepoznatih arheoloških nalaza, konstatovane zajednice će biti konsultovane u okviru Plana angažovanja zainteresovanih strana (SEP), kako bi se u proces donošenja odluka uključili stavovi ugroženih zajednica. 	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	-	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL

3.2 Faza Rada

Table 5: Mitigation measures for operation phase

Stavka	Mere ublažavanje/ Akcije	Izvorni Dokument	Vremenski rok i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CH04	<p><u>Izbegavanje:</u></p> <p>Ako se tokom rada ili održavanja na projektnom mestu nađe arheološki i kulturni predmet, sve aktivnosti će se odmah zaustaviti i kontaktirati vlasti. Daljnje aktivnosti će se sprovoditi zajedno sa uputama vlasti</p>	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	-	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH05	<p><u>Minimizacija:</u></p> <p>Pre faze rada i pre svake aktivnosti održavanja, donosi se svest. Aktivnost podizanja svesti biće usmerena na menadžment i radnike. fizičke intervencije nisu dozvoljene na zaštićenim i kulturnim dobrima.</p>	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	-	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH06	<p><u>Postupak pronalaska šansi:</u></p> <p>U slučaju ranije nepoznatih arheoloških nalaza, preduzimaju se sledeće mere, u skladu sa uputstvima koje daju vlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postupak vođenja evidencije i veštačenja, • lanac uputstava o pritvoru za pokretne nalaze, i • jasne kriterijume za moguće privremene obustave rada koje bi mogle biti potrebne za brzo rešavanje pitanja koja se odnose na nalaze. <p>U slučaju ranije nepoznatih arheoloških nalaza, konstatovane zajednice će biti konsultovane u okviru Plana angažovanja zainteresovanih strana (SEP), kako bi se u proces donošenja</p>	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	-	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stav ka	Mere ublažavanje/ Akcije	Izvorni Dokument	Vremenski rok i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	odluka uključili stavovi pogođenih zajednica.					

4.0 AKCIJE MONITORISANJA

Sledeća tabela detaljno opisuje radnje praćenja utvrđene za aktivnosti upravljanja CH-om tokom faze izgradnje. Cilj akcija praćenja je da se proverí da li su zaostali uticaji pod kontrolom i mere ublažavanja / akcije su bile efikasne. Za svaku identifikovanu mjeru / radnju praćenja, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikacioni kod aktivnosti monitoringa (ID.);
- Aktivnost monitoringa: opis aktivnosti praćenja;
- izvorni dokument: upućivanje na jedan ili više primenljivih standarda ili granične vrednosti (tj. Na nacionalnu regulativu i dozvole, zahteve za performanse EBRD-a i povezane EU propise / direktive, IFC PS / smernice ili druge GIIP);
- Vremenska linija i učestalost: učestalost / tačka aktivnosti praćenja;
- KPI (ključni indikator performansi): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koje treba da poštuju;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje aktivnosti praćenja;
- VF / OHL: indikacija da li je mera / akcija primjenjiva na vjetroelektranu (VF) i / ili nadzemnu liniju (OHL)

4.1 Faza izgradnje

Tabela 6: Aktivnosti Monitorisanja

Stavka	Aktivnosti Monitorisanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CH07	Dostupnost zapisa o svim arheološkim nalazima;	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom faze izgradnje	godišnja zapisnik	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH08	Glavne brojke u vezi sa informacijama o arheološkoj svesti koje se pružaju radnicima	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom faze izgradnje	Odgovoran za otvaranje figura	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH09	Proces odabira izvođača i podizvođača je uspostavljen	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom faze izgradnje	Selekcija dokumenata kontraktora	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH10	<ul style="list-style-type: none"> Prikupljanje, objedinjavanje i evidentiranje podataka Komunikacija podataka 	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom faze izgradnje	Prikupljanje podataka	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL

4.2 Faza Rada

Tabela 7: Nadzorne radnje u fazi rada

Stavka	Aktivnosti Monitorisanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i frekvencija	KPI	Odgovornosti	WF OHL
CH11	Dostupnost zapisa o svim arheološkim nalazima;	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	Godišnji zapisnik	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH12	Glavne brojke u vezi sa informacijama o arheološkoj svesti koje se pružaju radnicima	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	Odgovornost za otvaranje figura	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH13	Proces odabira izvođača i podizvođača je uspostavljen	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	Selekcija dokumenata kontraktora	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL
CH14	<ul style="list-style-type: none"> Prikupljanje, objedinjavanje i evidentiranje podataka Komunikacija podataka 	EBRD PR8 IFC PS8 §8 Zdravlje i bezbednost životne sredine za energiju vetra § 1.1.1	Tokom operativne faze	podaci	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka	WF/O HL

5.0 REVIZIJA I NADZIR

Ispravna primena ovog Plana upravljanja verifikuje se unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima koji su sadržani u odeljku „Interna revizija“ „Priručnika o ESMS“ i u „Postupku revizije i neusklađenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije kao i odgovorni unutrašnji revizori navedeni su u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOVI. Unutrašnja revizija će se baviti: Tačna primena ovog plana upravljanja

- Ispravan razvoj i primena plana izvođača
- tačna i blagovremena primena izvođača radova sistema revizije i revizije

Svaka tačka navedena u tabelama u odeljku 4.0 (mere ublažavanja / akcije ublažavanja) i 5.0 (aktivnosti praćenja) ovog plana uspostavljanja procesa angažovanja zainteresovanih strana u vezi sa aspektima na koje se odnosi ovaj plan upravljanja. Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije uključeni su u revizorske izvještaje i u evidenciju „Neusaglašenost i preventivne / korektivne radnje“. Rukovodstvo SOVI pregledava rezultate inspekcija i revizija i napredak preventivnih / korektivnih radnji i preduzima dodatne odgovarajuće radnje, ako je potrebno, prema naznakama sadržanim u odeljku 7 „Pregled menadžmenta“ priručnika ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja biće odgovornost rukovodioca HSE, koji je zadužen za ovaj plan.

6.0 IZVEŠTAVANJE

. Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koje se odnose na mere / akcije ublažavanja, aktivnosti nadzora i unutrašnju reviziju

Izveštavnaje I aktivnosti monitorisanja

Dokazi i rezultati aktivnosti monitoringa (detaljnije u odeljku 5.0) moraju se detaljno opisati u odgovarajućim izveštajima o nadgledanju. Izveštavanje o aktivnostima revizije Ispravna primena ovog Plana upravljanja treba da se verifikuje unutrašnjim revizijama koje će se sprovesti u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, proceduri interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog Plana upravljanja. Dokazi o sprovođenju mera / akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4.0), blagovremenog sprovođenja aktivnosti monitoringa (detaljno u odeljku 5.0) i s tim povezanih rezultata opisani su u revizorskim izveštajima. Ovi revizorski izveštaji moraju sadržavati sledeće minimalne podatke / informacije:

- spisak revidiranih stavki (detaljno u odeljcima 4.0 i 5.0);
- informacije da li su stavke implementirane u navedenom vremenskom roku i učestalosti;
- postizanje (ili ne) KPI-a;
- opis neusklađenosti na kraju identifikovan

Izveštaj samo Monitorisanja

Podaci o praćenju zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti biće sažeti u kvartalnom izveštaju o samonadgledanju koji će se svakog kvartala davati zajmodavcima, a na kraju i zainteresovanim stranama, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

Stranica za potpisivanje

Golder Associates S.r.l.

Livia Manzone
Menadjer Projekta

Roberto Mezzalama
Direktor Projekta

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
R.E.A. Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.
Società soggetta a direzione e coordinamento di Enterra Holding Ltd. ex art. 2497 c.c.

[https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project files/5 technical work/working/delivery 1910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_cultural heritage management plan_ser.docx](https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project%20files/5%20technical%20work/working/delivery%201910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_cultural heritage management plan_ser.docx)

golder.com

Bajgora projekat vetro – parka

Plan upravljanja ljudskim resursima i postupcima rada (HRLP MP)

Dostavljen za:

SOWI Kosovo

Dostavljen od strane:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12272 FINAL DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice i definicije

HRLP Ljudski resursi i radni postupci

ESMS	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
KPI	Ključni pokazatelji učinka
PR	Zahtevi učinka (izdati od strane EBRD)
PS	Standard učinka (izdat od strane IFC)
HSE	Zdravlje, sigurnost i životna sredina
ESIA	Procena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja
EPC	Inženjering, nabavka i izgradnja
ERP	Plan hitnih reakcija
EU	Evropska unija
ESHS	Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost
ESMP(s)	Plan(ovi) za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima
MP	Planovi upravljanja
WF	Vetro-park
OHL	Nadzemni vod
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
OHS	Zdravlje i bezbednost na radu
BAT	Najbolja dostupna tehnika
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent:	SOWI (Solar & Wind) Kosovo
Projekat:	Vetro-park Selac 1, 2 i 3 se nalazi u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.
Postrojenja:	Projekat se sastoji od 27 VTG-ova tipa GE 3,8-137 snage 3,83MW sa visinom glavčine 110m i ukupnim kapacitetom od 103,41MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Ova linija se smatra delom Projekta tokom njegove faze izgradnje i smatraće se pripadajućim postrojenjem za fazu rada.
EPC Izvođač:	NOTUS
Upravljanje gradilištima:	Sve ključne menadžerske uloge, uključene u upravljanje gradilištima i u radu vetro-parka se uglavnom odnose na osoblje SOWI i SOWI menadžment.

Sadržaj

1.0	NAMENA I OBIM	3
2.0	ULOGE I ODGOVORNOSTI.....	5
3.0	OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI.....	7
3.1	Nacionalni standardi i propisi	7
3.2	Međunarodni standardi	7
3.3	Granične vrednosti projekta	8
4.0	MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA.....	17
4.1	Izgradnja.....	18
4.2	Operacije	20
5.0	AKCIJE NADZORA	22
5.1	Izgradnja.....	23
5.2	Operacije	24
6.0	REVIZIJA I PREGLED	26
7.0	IZVEŠTAVANJE	27
7.1	Izveštavanje za aktivnosti nadzora	27
7.2	Izveštaj samo-nadzora	27

TABELE

Tabela 1:	Uloge i odgovornosti	5
Tabela 2:	Nacionalni standardi i propisi.....	7
Tabela 3:	Međunarodni standardi	7
Tabela 4:	Granične vrednosti projekta.....	9
Tabela 5:	Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje.....	18
Tabela 6:	Mere ublažavanja za fazu operisanja	20
Tabela 7:	Akcije nadgledanja za fazu izgradnje	23
Tabela 8:	Akcije nadzora za fazu operacija.....	24

1.0 NAMENA I OBIM

Ovaj Plan Upravljanja za ljudske resurse i radne postupke (HRLP) identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje Sistema upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS) u odnosu na aspekte Ljudskih resursa i radnih procedura.

On je razvijen u skladu sa SOWI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovskim pravnim okvirom, sa EBRD Zahtevima za politike za zaštitu životne sredine, socijalne politike i učinak zahteva PR2, IFC standardima učinka PS2 i IFC opštim i sektorskim specifičnim EHS smernicama.

Ovaj HRLP MP se odnosi i na **fazu izgradnje i fazu eksploatacije** Projekta. On daje smernice Izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjeringa, nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za rešavanje aspekata zaštite životne sredine i socijalna pitanja u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta stići u dogledno vreme; stoga se preporučuje da ovaj Plan podleže procesu sistematskog preispitivanja pre početka rada kako bi obuhvatili i razmotrili sve informacije koje se odnose na HRLP pitanja.

Svrha ovog MP-a je da zaštiti osnovna prava radnika i da predstavi minimalne zahteve procesa zapošljavanja, kao i da definiše:

- Projektne standarde za HRLP tokom faze izgradnje;
- opseg i primenljive interfeze za upravljanje rešavanjem HRLP aktivnosti upravljanja i nadzora tokom faze izgradnje;
- odgovornosti, obaveze, operativni postupci i uputstva za sprovođenje ovog MP-a;
- mere ublažavanja primenjive na Projekat u vezi sa aspektima HRLP-a;
- upravljanje učinkom aktivnosti nadzora u vezi sa aspektima HRLP-a.

Pored toga, plan ima za cilj da osigura sledeće:

- da su radnici informisani o svojim pravima rada;
- da se poštuju sporazumi sa organizacijama rada koje su na snazi i da su u skladu sa svim domaćim zakonima o radu za sve radnike koji su direktno zaposleni u projektu, preko SOWI, podizvođačima ili trećim stranama;
- da se smeštaj radnika upravlja u skladu sa specifičnim zahtevima IFC-a i EBRD-a;
- da su usaglašeni sa domaćim i međunarodnim zahtevima protiv diskriminacije i za jednake mogućnosti;
- da se pitanja smanjenja štete rešavaju u skladu sa domaćim i međunarodnim zahtevima;
- da se ispunjavaju zahtevi koji se odnose na dečiji rad ili prinudni rad;
- da je namenski mehanizam za pritužbe radnika razvijen, predstavljen i sproveden.
- Da je proces regrutovanja ne-diskriminišući, transparentan, otvoren za sve i korektan.

Ovaj MP se primenjuje za normalne uslove rada tokom aktivnosti izgradnje i eksploatacije, i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Vanredne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP-a je da identifikuje mere ublažavanja i nadzora, kako bi se postiglo:

- Da se usvoji hijerarhija ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, da se minimizira uticaj na životnu sredinu i vrati prvobitno stanje;
- Da se razviju i sprovede politike, planovi i postupci za integrisanje socijalnih i aspekata zaštite životne sredine u sveukupni okvir upravljanja projektom tokom svog životnog ciklusa;
- Da se uspostavi program nadzora za procenu efekta zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- Da se izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi osiguraju korektivne akcije kako bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog Plana su navedene u Tabela 1 ispod.

Tabela 1: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Rukovodstvo	<ul style="list-style-type: none"> ■ osigurati da je ovaj plan ažuriran i da odgovara prirodi i obimu Projekta i da se osigura da se ovaj plan upravljanja efikasno sprovodi od NOTUS-a ■ osigurati da se akcije / mere i aktivnosti nadzora direktno u okviru odgovornosti SOWI sprovode pravovremeno i na adekvatan način 	<ul style="list-style-type: none"> ■ programirati inspekcije i aktivnosti revizije kako bi se osigurala tačna primena ovog Plana upravljanja ■ prikupljati, organizovati i pregledati podatke o nadzoru i izveštaje o praćenju performansi koje pruža SOWI.
HSE Menadžer	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osigurati da se sve aktivnosti Projekta izvode u skladu sa ovim Planom upravljanja; ■ Osigurati planiranje, pripremu i pružanje obuke kako bi se omogućila puna primena ovog plana; ■ Znakove upozorenja; ■ Provera higijenskih uslova, uslova opreme i uređaja; ■ Osigurati da se radni odnosi zasnivaju na principu jednakih mogućnosti i pravednog tretmana; ■ Osigurati da za aktivnosti Projekta neće biti dečjeg ili prinudnog rada; ■ Osigurati da će se da prednost dati zapošljavanju lokalne radne snage. ■ Osigurati da radnici neće biti obeshrabreni u izboru predstavnika radnika, formiranju ili pridruživanju radničkih organizacija po 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Izveštavati o neusaglašenosti sa podizvođačima i obezbediti da se neusklađenosti reše što je pre moguće; ■ Snimiti i istražiti sve spoljne prigovore i osigurati da se one rešavaju u odgovarajućem vremenskom roku. Za one koje NOTUS ne može rešiti, javiti ih SOWI HSE Menadžeru.

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
	njihovom izboru ili kolektivnom pregovaranju.	
EPC Izvođači i pod-izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ NOTUS će osigurati da se kontinuirano dodeljuju dovoljna i kvalifikovana sredstva za postizanje efikasne primene ovog Plana upravljanja, uključujući Mehanizam za pritužbe radnika. ■ Ako je uključen bilo koji podizvođač, odgovoran je za propisno sprovođenje istih zahteva sadržanih u planovima / procedurama SOWI pod nadzorom NOTUS-a. ■ NOTUS će implementirati mehanizam za podnošenje žalbi radnika u skladu sa principima za pritužbe svojih radnika. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ NOTUS će SOWI-u dostaviti relevantne podatke o praćenju i izveštaje o nadzoru. ■ Rukovodioci će biti imenovani i saopšteni kako bi se upravljalo svim pitanjima radnika koja se odnose na smeštaj.
Svi zaposleni i izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Trebaju biti u skladu sa zahtevima rukovodstva HRLP-a ■ Treba izvestiti svaku aktivnost koja pravi probleme. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Davati dokaze da se relevantne mere ublažavanja, identifikovane u trenutnom planu upravljanja HRLP-om ispravno razmatraju, primenjuju i nadziru tokom izvođenja radova.

3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve date politike, standarde i zahteve za reference za ovaj Plan upravljanja koji su primenljivi na Projekat tokom faze izgradnje.

Ovaj odeljak sadrži reference:

- o primenjivim zakonima i propisima, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- o važećim međunarodnim standardima, tj. one koji su izdati od strane:
  - Zahtevi učinka EBRD-a (maj 2014.) i srodna dokumenta sa uputstvima, i regulatorni okvir EU-a (uredbe i direktive EU).
  - IFC standardi učinka (2012) i opšte i sektorsko-specifične smernice EHS-a.

Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za učinak EBRD-a (uključujući pravni okvir EU). Opšte smernice IFC-a za EHS će biti primenjive u slučaju nepostojanja važećih standarda Kosova i EU.

3.1 Nacionalni standardi i propisi

Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi

Kosovski pravni okvir
Zakon br. 03/L-212 o radu
Zakon br 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu
Zakon br. 04/L-219 o strancima
Zakon br. 05/L-023 o dojenju
Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu
Zakon br. 03/L-200 o štrajku
Zakon br. 04/L-006 o socijalno-ekonomskom savetu
Zakon br. 2002/9 o inspektoratu rada

3.2 Međunarodni standardi

Tabela 3: Međunarodni standardi

Međunarodni standardi
EBRD Politike za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja i Zahtevi učinka (PR)
EBRD PR 2: Rad i radni uslovi

Međunarodni standardi
Direktiva 2003/88 / EC Evropskog parlamenta i Saveta od 4. novembra 2003. o određenim aspektima organizacije radnog vremena
Direktiva 89/391/EEC
IFC Standardi učinka (PS) i napomene smernica (GN)
IFC PS2: Rad i radni uslovi
IFC GN2: Rad i radni uslovi
IFC opšte EHS smernice § 2: Zdravlje i bezbednost na radu
IFC opšte EHS smernice § 4: Izgradnja i demontaža
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Energija vetra § 1.2
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Prenos i distribucija električne energije

3.3 Granične vrednosti projekta

Iako se ne primenjuju kvantitativne granične vrednosti, aktivnosti upravljanja HRLP-om podležu posebnim standardima predstavljenim u donjoj tabeli. Tokom faze izgradnje Projekta biće zaposlena privremena i stalna radna snaga NOTUS i drugi izvođači radova.

Na zapošljavanje radne snage primenjivaće se sledeći nacionalni zakoni i propisi, zahtevi IFC-a, posebno IFC PS2 „Radnički i radni uslovi“, zahtevi EBRD-a, posebno EBRD PR2 „Radnički i radni uslovi i smernice IFC / EBRD o smeštaju radnika.

Tabela 4: Granične vrednosti projekta

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
Opšti aspekt uslova rada i uslovi zaposlenja			Radnicima će biti pružene dokumentovane informacije koje su jasne i razumljive u vezi sa njihovim pravima prema nacionalnom zakonu o radu i zapošljavanju i svim važećim kolektivnim ugovorima, uključujući njihova prava u vezi sa radnim vremenom, platama, prekovremenim radnim vremenom, nadoknadom i naknadama po početku radnog odnosa i kada dođe do bilo kakvih materijalnih promena.
Uslovi rada i uslovi zaposlenja		Kolektivni ugovor sa organizacijama radnika (ako ih ima)	Radni uslovi i uslovi zaposlenja (npr. plate i naknade, odbici plata, sati rada, prekovremeni rad i nadoknade za prekovremeni rad, pauze, dani odmora i odsustvo zbog bolesti, materinstva, odmora ili praznika), navedeni u donjim stavkama, će biti ispoštovani.
Ugovor o radu			Smatra se da je ugovor o radu sklopljen na neodređeno vreme kada se radni odnos ne zasniva na određeno vreme. Ugovor o radu na određeni period je onaj koji se između poslodavca i zaposlenog zaključuje u pisanom obliku, koji ima određeni rok, ili koji se zasniva na nastanku objektivnih uslova poput ispunjenja traženog zadatka ili drugog uslova navedenog u ugovoru.
Zapošljavanje lokalne radne snage			Prednost će se dati, u meri u kojoj je to moguće, zapošljavanju lokalne radne snage, kako bi se maksimizirale lokalne društveno-ekonomske koristi. Srodni detalji dati su u „Planu upravljanja lancima snabdevanja“.
Radnici migranti			Radnici migranti će biti identifikovani (ako ih ima) i osiguraće se da budu angažovani u suštinski ekvivalentnim uslovima i uslovima kao radnici ne-migranti

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
			koji obavljaju sličan posao.
Strani radnici		<p>Pojedinci koji su poslani na Kosovo (ako postoje) radi posla u, ili u ime organizacije osnovane u stranoj državi i čija dokumenta trebaju biti predmet socijalnog osiguranja u stranoj državi, i među onima koji na Kosovu rade sa njegovim/ njenim imenom i koji žive u inostranstvu i podležu zakonu socijalnog osiguranja te zemlje, ne smatraju se nosiocima osiguranja.</p> <p>Ako u bilateralnim ili multi-lateralnim sporazumima, u kojima je Kosovo stranka, nije drugačije određeno, stranci su dužni da dobiju dozvolu pre nego što počnu da rade zavisno ili nezavisno na Kosovu.</p>	<p>Odredbe o pojedincima za koje se smatra da su nosioci osiguranja prema tački (a) prvog stava Zakona o socijalnom osiguranju, primenjivaće se i na strance koji rade na ugovoru o uslugama, isključujući državljane zemalja sa kojima je zaključen međunarodni ugovor o socijalnom osiguranju na osnovu princip reciprociteta.</p>
Smeštaj radnika			Smeštaj radne snage biće u skladu sa važećim nacionalnim zakonima i drugim propisima i sa zahtevima IFC i EBRD (posebno sa IFC PS2 i EBRD PR2 - Rad i uslovi rada) i sa IFC / EBRD smernicama o smeštaju radnika.
Reprezentacija			Radnici se neće obeshrabrivati u izboru predstavnika radnika, formiranju ili pridruživanju radničkih organizacija po njihovom izboru ili kolektivnom pregovaranju. Radnici koji učestvuju ili žele učestvovati u takvim organizacijama i

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
			<p>kolektivnom pregovaranju neće biti diskriminirani i nad njima neće biti osvete.</p> <p>NOTUS će sarađivati sa takvim predstavnicima radnika i radničkim organizacijama i pravovremeno im pružiti informacije potrebne za smislene pregovore. Očekuje se da radničke organizacije pošteno predstavljaju radnike u radnoj snazi.</p>
Ne-diskriminacija		<p>Odluke o zapošljavanju neće se donositi na osnovu ličnih karakteristika (kao što su pol, rasa, nacionalnost, etničko, socijalno i starosedelačko poreklo, religija ili verovanje, invaliditet, starosna dob ili seksualna orijentacija) koje nemaju veze sa inherentnim zahtevima posla.</p> <p>U radnom odnosu nije dozvoljena diskriminacija na osnovu jezika, rase, pola, političkog mišljenja, filozofskog uverenja, religije i pola ili sličnih razloga.</p>	<p>Radni odnosi će se zasnivati na principu jednakih mogućnosti i pravednog postupanja, neće biti diskriminacije u pogledu bilo kojeg aspekta radnog odnosa, kao što su regrutovanje i zapošljavanje, nadoknade (uključujući plate i naknade), radni uslovi i uslovi zaposlenja, pristup obuci, radnim zadacima, napredovanju, prestanku radnog odnosa ili penzionisanju i disciplinskim postupcima;</p> <p>Preduzeće se mere za sprečavanje i rešavanje uznemiravanja, zastrašivanja i / ili eksploatacije, posebno u vezi sa ženama; a principi ne-diskriminacije će se primenjivati na radnike migrante. Zaposleni koji radi na određeno vreme neće biti podvrgnut različitom tretmanu u odnosu na uporedivog radnika koji radi na osnovu ugovora o radu na neodređeno vreme.</p>
Kraj ugovora o radu – smanjenje broja zaposlenih			<p>Pre primene bilo kog kolektivnog otpuštanja, izvršiće se analiza alternativa o izvođenju smanjenja broja zaposlenih. Ako analiza ne identifikuje održive alternative za smanjenje broja zaposlenih, razvije se i primeniti, postupak smanjenja štete kako bi se smanjili štetni uticaji smanjenja zaposlenosti na radnike. Postupak smanjenja broja zaposlenih zasnivaće se na principu ne-</p>

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
			<p>diskriminacije i odražavaće konsultacije sa radnicima, njihovim organizacijama i, prema potrebi, vladom, i u skladu sa kolektivnim ugovorima (ako postoje).</p> <p>Svi zakonski i ugovorni zahtevi koji se odnose na obaveštavanje državnih organa i pružanje informacija, konsultacija sa radnicima i njihovim organizacijama, moraju se poštovati.</p> <p>U takvom slučaju, svi radnici će pravovremeno dobiti obaveštenja o otpuštanju i otpremninama koje su zakonom i kolektivnim ugovorima predviđeni. Sva neisplaćena zaostala primanja i socijalna osiguranja, penzijski doprinosi i naknade biće isplaćeni:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. na ili pre prekida radnog odnosa sa radnicima, 2. gde je to prikladno, u korist radnika, ili 3. isplata će se vršiti u skladu sa vremenskim okvirom dogovorenim kolektivnim ugovorom. Ako se plaćanja vrše u korist radnika, radnicima će se pružiti dokaz o takvim isplatama. <p>Obaveštenje o raskidu ugovora poslodavac će dati u pisanom obliku s razlogom raskida koji mora biti preciziran na jasan i precizan način.</p> <p>Pre prestanka stalnog zaposlenja, za ugovor sklopljen na neodređeno vreme, strana koja ga otkazuje mora da uruči obaveštenje drugoj strani.</p> <p>Poslodavac koji raskine ugovor zaposlenog angažovanog na neodređeno vreme, koji je zaposlen u ustanovi sa trideset ili više radnika i koji ispunjava minimalni staž od šest meseci, mora da zavisi od valjanog razloga za takav raskid, vezanog za kapacitet ili ponašanje zaposlenog ili na osnovu operativnih zahteva ustanove</p>

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
			ili službe.
Radnici angažovani od trećih strana			<p>Što se tiče radnika koje su ugovorile treće strane, preduzeće se komercijalno razuman napor da se utvrdi da su treće strane ugledna i legitimna preduzeća i da imaju odgovarajući ESMS koji će im omogućiti da posluju na način usklađen sa zahtevima IFC PS2 i EBRD PR.</p> <p>Performansa treće strane nadgledaće se revizijom kako je dalje navedeno u ovom planu od strane SOWI-a i NOTUS-a.</p>
Dečiji rad i prisilni rad		Stoga se Kosovski pravilo o „postupcima i principima zapošljavanja dece i mladih radnika“ neće primenjivati.	<p>Radnici mlađi od 18 godina neće biti zaposleni. Nikakav prisilni rad neće biti angažovan ili tolerisan. (Prisilni rad sastoji se od bilo kakvog rada ili usluge koji nije dobrovoljno izveden, a koji se od pojedinca iziskuje pod pretnjom sile ili kazne. To obuhvata bilo koju vrstu prisilnog ili obaveznog rada, kao što je rad na određeno, vezani rad ili slični aranžmani o ugovoru o radu.).</p> <p>Izloženi zahtevi za dečiji rad i prinudni rad (IFC PS2 §21-22) proširuju se, koliko je to moguće, na primarni lanac snabdevanja, a ti zahtevi su rešeni u „Planu upravljanja lancem snabdevanja“.</p>
Radno vreme		Što se tiče radnog vremena i uslova, NOTUS će se pridržavati kosovskih zakona i propisa. Prema Uredbi o trajanju rada vezanom za Zakon o radu, maksimalno trajanje rada je 45 sati u nedelji, a dnevno	

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
		<p>radno trajanje ni u kojem slučaju ne može biti veće od 11 sati.</p> <p>Sva ograničenja u kosovskom zakonu u pogledu prekomernog rada, biće poštovana, uključujući godišnje ograničenje prekovremenog radnog vremena. Prema Uredbi o prekovremenom radu i radu u prekoračenim periodima, prekovremeni rad se definiše kao „oni radovi koji prelaze 45 sati nedeljno“, a rad u prekovremenim periodima se definiše kao „oni radovi koji su niži od 45 sati nedeljno prema ugovoru i kada rad prekorači ovaj radni period određen ugovorom i postaje 45 sati nedeljno“. U skladu sa članom 4. predmetne uredbe, plata za svaki sat viška rada isplaćuje se povećanjem satnice normalnog radnog stanja za 50%, a zarada za svaki sat rada u prekovremenom periodu isplaćuje se povećanjem plate satne zarade u normalnom radnom stanju za 25%.</p>	
Proces podnošenja žalbi radne snage		Komisija za H&S formirana u skladu sa kosovskim zakonskim zahtevima predstavlja medij za radnike koji mogu da prijave bilo kakvu zabrinutost ili pritužbu sa svojim	NOTUS će osigurati da postoji mehanizam koji će upravljati pritužbama radnika (uključujući, ali ne ograničavajući se na izveštavanje rukovodstva o HSE) tokom životnog ciklusa Projekta. Pritužbe radnika NOTUS-a direktno će upravljati NOTUS menadžment u koordinaciji sa odeljenjem NOTUS HSE (za pitanja OHS)

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
		radnim okruženjem.	<p>i odeljenjem za ljudske resurse NOTUS (za pitanja posla, rada ili smeštaja); dok će pritužbama radnika podizvođača i izvođača radova upravljati svaka strana. U slučajevima kada pod-izvođači nisu u mogućnosti da obezbede mehanizam za podnošenje žalbi, NOTUS će proširiti sopstveni mehanizam za podnošenje žalbi na usluge radnika angažovanih od strane treće strane. Rezultati žalbi podizvođača i njihovo praćenje biće izvešteni u NOTUS-u primenom slične procedure.</p> <p>Principi na kojima se temelji mehanizam za podnošenje žalbi radnicima isti su kao i za mehanizam za podnošenje žalbi koji je osmišljen da registruje pritužbe javnosti. Uz to, radnicima će se garantovati da upotreba mehanizma za podnošenje žalbi ni na koji način neće uticati na njihova radna prava i neće rezultirati odmazdom.</p> <p>Otkrivanje ovog mehanizma će se objasniti radnicima tokom faza regrutovanja i tokom indukcijske obuke za koju je odgovorno odeljenje HSE. Radnicima će biti obezbeđen odgovarajući broj kanala da podnesu pritužbe:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Pismeno podnošenje putem pošte ili e-maila, •Pismeno ili usmeno podnošenje direktno rukovodiocu HSE i predstavnicima radnika, •pismeno podnošenje u kutiji za prikupljanje, i •Pismeno ili usmeno podnošenje Odboru HS-a.. <p>Obrasci za pritužbe mogu se podnositi putem kutija za pritužbe postavljenih na različitim tačkama unutar gradilišta (trpezarija itd.), A kutije za podnošenje prijave će se kontrolisati svake nedelje.</p> <p>U trenutku kada se pritužba primi (bilo usmeno ili pismeno), HSE odeljenje će registrovati i evidentirati pritužbe slično spoljnim pritužbama, obaveštavajući podnosioca pritužbe da je primljeno. Biće postavljena posebna baza podataka za</p>

Radna procedura	Primenjiv standard		
	EU*, **	Kosovo	Projektni standard (primenjivaće se strože)
			<p>pritužbe radnika. Odeljenje HSE tada će proceniti prirodu pritužbe, moguće komunicirajući sa podnosiocem pritužbe kako bi se obezbedilo da se pitanje jasno razume. Postupci rešavanja održavaće se što je jednostavnije i očekuje se da će većina žalbi biti rešena neformalnom raspravom, poput sastanka između radnika i uključenih strana. Ako početni koraci ne dovedu do rešenja koje je prihvatljivo za radnike, trebalo bi uključiti viši nivo menadžmenta kako bi se pronašlo dogovoreno rešenje.</p> <p>Nakon što je utvrđeno dogovoreno rešenje za pritužbu, HSE odeljenje obaveštava radnika o predloženoj korektivnoj radnji i vremenskom okviru za sprovođenje akcije. Kada se sporazum prihvati, pritužba se može zatvoriti i registrovati od odeljenja HSE. Ishodi procesa Mehanizma za podnošenje žalbi radnika biće redovno izveštavani, interno i eksterno. Podaci i informacije o mehanizmu za pritužbe radnika biće uključeni u periodične izveštaje pod određenim naslovom, pripremljenim u skladu sa sistemom izveštavanja za ostatak dokumenta. Kao što je već pomenuto, pritužbe su poverljive, pa će bilo kakve informacije biti predstavljene anonimno, bez ikakvog pozivanja na radnike.</p> <p>Mehanizam neće ometati pristup drugim sudskim ili administrativnim lekovima koji bi mogli biti dostupni zakonom ili postojećim arbitražnim postupcima ili zameniti mehanizme za podnošenje žalbi predviđenih kolektivnim ugovorima.</p>

4.0 MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA

Na osnovu ESIA-e, mogući uticaji na komponente životne sredine koje proizilaze iz upravljanja HRLP-om tokom faze izgradnje su:

- Potražnja za radnom snagom;
- Potražnja za robom, materijalima i uslugama.

Sledeća tabela detaljno opisuje upravljanje životnom sredinom i mere/akcije ublažavanja identifikovane za aktivnosti upravljanja HRLP-om tokom faze izgradnje. Za svaku identifikovanu meru/akciju, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra mere/akcije ublažavanja (ID.);
- Mera/akcija: opis mera/akcija ublažavanja;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme mera/akcija;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mera/akcija ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera/akcija;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL)

Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija/obnova, kompenzacija) se primenjuje za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu

Ovaj proces je zamišljen kao adaptivni sistem upravljanja unutar Projekta, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizaći iz programa nadzora opisanog u sledećem odeljku.

4.1 Izgradnja

Tabela 5: Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
HRLP 01	Izbegavanje <ul style="list-style-type: none"> Uvesti transparentne i poštene procedure zapošljavanja. Politike i upravljanje ljudskim resursima će osigurati: <ul style="list-style-type: none"> Ne-diskriminatorske i jednake mogućnosti za sve radnike; Usaglašenost sa nacionalnim i međunarodnim standardima u vezi zapošljavanja maloletnika; Izbegavanje bilo kakvog oblika prisilnog rada; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tokom faze izgradnje	Postojanje transparentnih i korektnih procedura zapošljavanja	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL
HRLP 02	Minimiziranje <ul style="list-style-type: none"> Osigurati da svi radnici koji nisu zaposleni budu angažovani u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i važećim međunarodnim standardima i preporukama (ILO); Pružati jasne i transparentne informacije o platama, koristima i uslovima rada; Osigurati da radnici nisu obeshrabreni za formiranje ili pridruživanje organizacijama radnika; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tokom faze izgradnje	Broj radnika koji nisu zaposleni u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i važećim međunarodnim standardima i preporukama (ILO)	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Obezbediti radnicima sigurno i zdravo radno okruženje; Pružati jasne i transparentne informacije o platama, koristima i uslovima rada; 					
HRLP 03	<ul style="list-style-type: none"> Sprovesti program obuke za lokalnu radnu snagu kako bi im omogućili da iskoriste priliku za rad Od izvođača će se ugovorom tražiti da maksimalno koriste lokalnu radnu snagu u projektu; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tokom faze izgradnje	Broj i % lokalne radne snage	NOTUS treba registrovati i pružiti podatke SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka	
HRLP 04	<ul style="list-style-type: none"> Sprovesti mehanizam za podnošenje žalbi koji otvoren za radnike. Osigurati da su svi radnici koji su direktno i indirektno zaposleni informisani o ovom kanalu da podnesu pritužbe. Osigurati da se mehanizmom za podnošenje žalbi upravlja u skladu sa indikatorima SEP-a i da su dodeljeni odgovarajući budžet i resursi. 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	% žalbi na koje je odgovoreno i koji su rešeni unutar vremenskog okvira.	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja ženske radne snage u SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL
HRLP 05	<ul style="list-style-type: none"> Kapacitet za upravljanje i rešavanje žalbi radnika slične prirode koje se ponavljaju; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Po potrebi	Trend žalbi iste prirode tokom vremena	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja ženske radne snage u SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL

4.2 Operacije

Tabela 6: Mere ublažavanja za fazu operisanja

HRLP06	Izbegavanje <ul style="list-style-type: none"> Uvesti transparentne i poštene procedure zapošljavanja. Politike HR i menadžmenta će osigurati: <ul style="list-style-type: none"> Ne-diskriminatorske i jednake mogućnosti za sve radnike; Usaglašenost sa nacionalnim i međunarodnim standardima u vezi zapošljavanja maloletnika; Izbegavanje bilo kakvog oblika prisilnog rada; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tokom faze izgradnje	Postojanje transparentnih i korektnih procedura zapošljavanja	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL
HRLP07	Minimiziranje <ul style="list-style-type: none"> Osigurati da svi radnici koji nisu zaposleni budu angažovani u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i važećim međunarodnim standardima i preporukama (ILO); Pružati jasne i transparentne informacije o platama, koristima i uslovima rada; Osigurati da radnici nisu obeshrabreni za formiranje ili pridruživanje u organizacijama radnika; Obezbediti radnicima sigurno i zdravo radno okruženje; Pružati jasne i transparentne informacije o platama, koristima i uslovima rada; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tokom faze izgradnje	Broj radnika koji nisu zaposleni u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i važećim međunarodnim standardima i preporukama (ILO)	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL

HRLP08	<ul style="list-style-type: none"> Sprovesti program obuke za lokalnu radnu snagu kako bi im omogućili da iskoriste priliku za rad Od izvođača će se ugovorom tražiti da maksimalno koriste lokalnu radnu snagu u projektu; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tokom faze izgradnje	Broj i % lokalne radne snage	NOTUS treba registrovati i pružiti podatke SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka	
HRLP09	<ul style="list-style-type: none"> Sprovesti mehanizam za podnošenje žalbi koji otvoren za radnike. Osigurati da su svi radnici koji su direktno i indirektno zaposleni informisani o ovom kanalu da podnesu pritužbe. Osigurati da se mehanizmom za podnošenje žalbi upravlja u skladu sa indikatorima SEP-a i da su dodeljeni odgovarajući budžet i resursi. 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	% žalbi na koje je odgovoreno i koji su rešeni unutar vremenskog okvira.	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja ženske radne snage u SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL
HRLP10	<ul style="list-style-type: none"> Kapacitet za upravljanje i rešavanje žalbi radnika slične prirode koje se ponavljaju; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Po potrebi	Trend žalbi iste prirode tokom vremena ,	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja ženske radne snage u SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL

5.0 AKCIJE NADZORA

Sledeća tabela detaljno opisuje akcije nadzora utvrđene za aktivnosti upravljanja HRLP-om tokom faze izgradnje. Cilj akcija nadzora je da se proverí da li su zaostali uticaji pod kontrolom i da li su mere/akcije ublažavanja bile efikasne.

Za svaku identifikovanu meru/akciju nadzora, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra aktivnosti nadzora (ID.);
- Aktivnost nadzora: opis aktivnosti nadzora;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda ili granične vrednosti (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme aktivnosti nadzora;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje aktivnosti nadzora;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL).

5.1 Izgradnja

Tabela 7: Akcije nadgledanja za fazu izgradnje

Stavka	Akcije nadgledanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
HRLP 11	<ul style="list-style-type: none"> Ugovor potpisan u skladu sa nacionalnim zakonima i međunarodnim standardima 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	Broj i % lokalne radne snage	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja radne snage u SOWI	WF / OHL
HRLP 12	<ul style="list-style-type: none"> Broj angažovanih radnika shodno nacionalnim zakonodavstvom i primenjivim međunarodnim standardima i preporukama (ILO) <p>Broj organizacija radnika</p> <ul style="list-style-type: none"> Periodična kontrola radnog okruženja 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	Broj i % lokalne radne snage	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja radne snage u SOWI	WF / OHL
HRLP 13	<ul style="list-style-type: none"> Zaposlenje ženske radne snage Zaposlenje radne snage 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	Broj i % lokalne ženske radne snage	SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL
HRLP 14	<ul style="list-style-type: none"> Kapacitet za odgovaranje i rešavanje žalbi radnika unutar određenog vremenskog perioda i na zadovoljstvo podnosioca pritužbe; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra §	Tromesečno	% žalbi na koje je odgovoreno i koji su rešeni unutar	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja ženske radne snage u SOWI	WF / OHL

Stavka	Akcije nadgledanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
		1.2 GIIP		vremenskog okvira.		
HRLP 15	■ Kapacitet za upravljanje i rešavanje ponovljenih žalbi radnika slične prirode;	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Po potrebi	Trend žalbi iste prirode tokom vremena ,	SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL

5.2 Operacije

Tabela 8: Akcije nadzora za fazu operacija

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
HRLP 16	■ Ugovor potpisan u skladu sa nacionalnim zakonima i međunarodnim standardima	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	Broj i % lokalne radne snage	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja radne snage u SOWI	WF / OHL
HRLP 17	■ Broj angažovanih radnika shodno nacionalnim zakonodavstvom i primenjivim međunarodnim standardima i preporukama (ILO)	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za	Tromesečno	Broj i % lokalne radne snage	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja radne snage u	WF / OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Broj organizacija radnika ■ Periodična kontrola radnog okruženja 	energiju vetra § 1.2 GIIP			SOWI	
HRLP 18	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zaposlenje ženske radne snage ■ Zaposlenje radne snage 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	Broj i % lokalne ženske radne snage	SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL
HRLP 19	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kapacitet za odgovaranje i rešavanje žalbi radnika unutar određenog vremenskog perioda i na zadovoljstvo podnosioca pritužbe; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Tromesečno	% žalbi na koje je odgovoreno i koji su rešeni unutar vremenskog okvira.	NOTUS će registrovati i pružiti brojeve u vezi zaposlenja ženske radne snage u SOWI	WF / OHL
HRLP 20	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kapacitet za upravljanje i rešavanje ponovljenih žalbi radnika slične prirode; 	EBRD PR 2 IFC PS 2 EHS Priručnik za energiju vetra § 1.2 GIIP	Po potrebi	Trend žalbi iste prirode tokom vremena	SOWI za prikupljanje podataka	WF / OHL

6.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja se verifikuje unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima koji su sadržani u odeljku „Interna revizija“ „Priručnika o ESMS-u“, i u „Postupku revizije i neusklađenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije, kao i odgovorni unutrašnji revizori, su navedeni u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOWI.

Interna revizija treba da se bavi:

- Tačnom primenom ovog Plana upravljanja;
- Ispravnim razvojem i primenom plana Izvođača;
- Ispravnom i blagovremenom primenom sistema revizije i pregleda od strane Izvođača radova;
- Svakom tačkom navedenom u tabelama u odeljku 4.0 (mere/akcije ublažavanja) i 5.0 (aktivnosti nadzora) ovog plana, a u posebnosti:
  - Zapošljavanjem domaće radne snage;
  - Zapošljavanjem ženske radne snage;
  - Kapacitetom za pružanje odgovora i rešavanje žalbi radnika u utvrđenom roku i sa zadovoljstvom podnosioca žalbe;
  - Kapacitetom upravljanja i rešavanja žalbi radnika slične prirode koje se ponavljaju, uspostavljanjem procesa angažovanja zainteresovanih strana, u vezi aspekata na koje se odnosi ovaj Plan upravljanja.

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije su uključeni u revizorskim izveštajima i u evidencije „Nesaglasnosti i preventivne/korektivne akcije“.

Rukovodstvo SOWI preispituje rezultate inspekcija i revizija i napredak preventivnih/korektivnih akcija i preduzima dodatne odgovarajuće mere po potrebi, prema pokazateljima sadržanim u odeljku 7 „Pregled rukovodstva“ priručnika ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj Plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije će se preduzeti da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja će biti odgovornost HSE Menadžera, koji je zadužen za ovaj Plan.

7.0 IZVEŠTAVANJE

Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koji se odnose na mere/akcije ublažavanja, aktivnosti nadzora i unutrašnju reviziju.

7.1 Izveštavanje za aktivnosti nadzora

Dokazi i rezultati aktivnosti nadzora (detaljnije u odeljku 5.0) se trebaju detaljno opisati u odgovarajućim izveštajima o nadzoru. Izveštavanje za aktivnosti revizije.

Ispravna primena ovog Plana upravljanja treba da se verifikuje unutrašnjim revizijama koje će se sprovesti u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, postupku interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog Plana upravljanja.

Dokazi o sprovođenju mera/akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4.0), blagovremenog sprovođenja aktivnosti nadzora (detaljno u odeljku 5.0) i s tim povezanih rezultata su opisani u revizorskim izveštajima. Ovi revizorski izveštaji trebaju sadržati sledeće minimalne informacije/podatke:

- spisak revidiranih predmeta (detaljno u odeljcima 4.0 i 5.0);
- informacije da li su stavke sprovedene unutar predviđenog vremenskog roka i učestalosti;
- dostizanje (ili ne) KPI-ova;
- opis neusklađenosti je na kraju identifikovan.

7.2 Izveštaj samo-nadzora

Podaci o nadzoru zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti će biti sažeti u tromesečnom izveštaju samo-nadzora koji će se obezbediti za zajmodavce svakog tromesečja, i eventualno i za aktere, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

Stranica sa potpisima

Golder Associates S.r.l.

Livia Manzone
Project Manager

Roberto Mezzalama
Project Director

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
R.E.A. Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.
Società soggetta a direzione e coordinamento di Enterra Holding Ltd. ex art. 2497 c.c.

[https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project files/5 technical work/working/delivery 1910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_human resources and labour procedures_ser.docx](https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project%20files/5%20technical%20work/working/delivery%201910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_human resources and labour procedures_ser.docx)

golder.com

Projekat vetro parka u Bajgori

Plan upravljanja prirodnim azbestom (NOA)

Dostavljeno:

SOWI Kosovo LLC

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Dostavio:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italija

+39 011 23 44 211

19122298/12274 DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice

PP sprečavanje zagađenja

ESMS Sistem upravljanja životnom sredinom i društvenim sistemom

EBRD Evropska banka za obnovu i razvoj

IFC Internacionalna finansijska korporacija

KPI Ključni indikatori učinka

PR Uslovi za performanse (izdao EBRD)

PS Standard performansi (izdao IFC)

HSE Zdravlje, sigurnost i životna sredina

ESIA Procena uticaja na životnu sredinu i društvo

EPC Inženjering, nabavka i izgradnja

ERP Plan hitnih reakcija

EU Evropska unija

ESHS Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost

ESMP(s) Ekološki i socijalni plan upravljanja

MP Plan upravljanja

WF Vetro park

OHL Nadzemna linija

GIIP Dobra međunarodna industrijska praksa

OHS Zdravlje na radu i sigurnost

BAT Najbolja dostupna tehnologija

ISO Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent:

SOWI (Solar & Wind) Kosovo

Projekat:

Vetro park Selac 1, 2 i 3 nalazi se u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.

Sadržaji:

Projekat se sastoji od 27 WTG-a tipa GE 3,8-137 snage 3,83 MW sa visinom hub-a 110m i ukupnim kapacitetom 103,41 MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Linija se smatra delom projekta tokom njegove izgradnje i smatrat će se pripadajućim objektom u fazi rada.

EPC Izvođač radova:

NOTUS

Upravljanje mestom:

Sve ključne menadžerske uloge uključene u upravljanje gradilištima i u radu vetro parka, uglavnom se odnose na osoblje SOWI-a.

Sadržaj

1.0 SVRHA I OBIM.....	2
2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI.....	4
3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI.....	6
3.1 Nacionalni standardi I propisi	6
3.2 Međunarodni standardi I propisi.....	6
3.3 Granične vrednosti projekta	7
4.0 MERE/AKCIJE MITIGACIJE	8
4.1 Konstrukcija.....	13
4.2 Operacije	15
5.0 AKCIJE PRAĆENJA.....	16
5.1 Konstrukcije.....	17
5.2 Operacije	20
6.0 REVIZIJA I PREGLED	22
7.0 IZVEŠTAVANJE	23
7.1 Izveštavanje o aktivnostima praćenja	23
7.2 Izveštavanje o aktivnostima revizije	23
7.3 Izveštaj o samonadgledanju.....	23

TABELE

Slika 1: Dijagram toka koji prikazuje kriterijume za izbor različitih operativnih scenarija tokom faze izgradnje.....	12
---	----

1.0 SVRHA I OBIM

Ovaj plan upravljanja prirodnim azbestom (NOA) identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje SOWI sistema zaštite životne sredine i društvenog upravljanja (ESMS) u odnosu na aspekte prirodnog nastajanja azbesta.

Razvijen je u skladu sa SOWI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovom i međunarodnim regulatornim okvirom, sa EBRD-ovom ekološkom i socijalnom politikom i zahtevima učinka PR3, IFC standardima performansi PS 3 i IFC opštim i sektorskim smernicama EHS.

Ovaj NOA MP odnosi se i na fazu izgradnje i na fazu rada projekta. Takođe daje smernice izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjerske nabavke i izgradnje (EPC) projekta za adresiranje aspekata zaštite životne sredine i socijalne sredine u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada projekta doći u dogledno vreme; Zbog toga se preporučuje da ovaj plan bude podvrgnut sistematskom preispitivanju pre početka operacija kako bi se obuhvatile i razmotrile sve informacije relevantne za pitanja NOA.

Prirodno upravljanje azbestom u ovom planu zamišljeno je kao upravljanje potencijalnim rizicima za zdravlje ljudi i životnu sredinu koji se odnose na rukovanje kamenom, zemljom i gornjim tlom koji sadrži prirodni azbest tokom sledećih aktivnosti:

- izravnavanje i ocenjivanje površine;
- miniranje;
- privremeno skladištenje materijala;
- izgradnja skladišta i trajnih deponija;
- izgradnja temelja vetroturbina;
- prisustvo depozitnih područja.

Svrha ovog MP-a je da definiše:

- obrazloženje za upravljanje NOA tokom faze izgradnje i faze rada;
- opseg i primenjive interfeze za upravljanje adresiranjem aktivnosti upravljanja NOA i monitoringa tokom obe faze;
- odgovornosti, obaveze, operativne procedure i uputstva za sprovođenje ovog MP;
- mere ublažavanja koje se primenjuju na projekat u vezi sa NOA aspektima; i
- upravljati radom monitoring aktivnosti u vezi sa aspektima NOA.

Ovaj MP se odnosi na normalne radne uslove tokom građevinskih i pogonskih aktivnosti i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Hitne situacije su obrađene u posebnom planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP-a je da identifikuje mere ublažavanja i praćenja kako bi se to postiglo:

- usvojiti hijerarhiju ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, minimizirati i vratiti uticaje na životnu sredinu;
- razvija i sprovodi politike, planove i postupke za integrisanje aspekata zaštite životne sredine i društva u sveukupni okvir upravljanja projektom tokom svog životnog ciklusa;

- uspostaviti program pračenja za procenu uticaja zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi obezbeđuje korektivne radnje kako bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog plana su u Tabeli 1 navedene dole.

Tabela 1: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Menadžment	<ul style="list-style-type: none"> Rukovodstvo će osigurati da se kontinuirano dodeljuju dovoljni i kvalifikovani resursi za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti praćenja pod odgovornošću SOWI-ja. Ovo će obuhvatati izbor specijalizovanih izvođača za posebne zadatke koji će se obavljati u okviru primene ovog plana upravljanja, kao što su (ali ne ograničavajući se na) istraživanja upravljanja PP, aktivnosti praćenja i analiza podataka i izveštavanje; Određivanjem određenog osoblja na licu mesta ili na administrativnom nivou, jasno definišite njihove uloge i odgovornosti u sistemu zaštite životne sredine i socijalnog upravljanja; 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno odobrenje ovog plana upravljanja i planova / procedura podizvođača za projekat; preduzimanje odgovarajućih radnji na rešavanju glavnih nesukladnosti zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o praćenju performansi i predloženom pristupu menadžera SOWI HSE
HSE Maenadžer	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da je ovaj plan ažuriran i da odgovara prirodi i obimu projekta i da se osigura da se ovaj Plan upravljanja efikasno sprovodi; Programiranje inspeksijskih i revizorskih aktivnosti kako bi se osigurala tačna primena ovog plana upravljanja; i specijalizovanih poslova izvođača Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka o monitoringu i izveštaje o praćenju performansi koje pružaju specijalizovani ugovarači i dostavljanje rezime rezultata takvih izveštaja menadžmentu, zainteresovanim stranama i zajmodavcima 	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da se akcije / mere i aktivnosti praćenja direktno u okviru odgovornosti SOWI sprovode pravovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog plana upravljanja; adresiranje neusklađenosti kroz definisanje preventivnih / korektivnih radnji koje predlažu menadžmentu, ako je potrebno, izmene i / ili dopune ovog plana upravljanja i izdavanje revizija plana; Upozoriti menadžment odmah na glavne neskladnosti;

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
EPC izvođači i podizvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ će osigurati dodelu dovoljnih i kvalifikovanih resursa ■ efikasno izvršavanje određenih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim planom upravljanja i ugovornim aranžmanima; ■ poštovanje EHS zahteva uključenih u ESMS; ■ slažu se sa vremenskim rasporedom i logistikom aktivnosti praćenja 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pružiti relevantne podatke o praćenju i izveštaje o monitoringu kako je navedeno u ovom planu; ■ mogu da predlažu izmene i integracije u monitoring aktivnosti uključene u Plan upravljanja; predložene izmene ocenjuju i odobravaju menadžer HSE i menadžment
Svi zaposleni i izvođači radova	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pridržavajte se zahteva za upravljanje životnom sredinom. ■ Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biološke raznolikosti. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dajte dokaze da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnom planu upravljanja PP-om ispravno razmatraju, sprovode i prate tokom izvođenja radova.

3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve one politike, standarde i zahteve referenci za ovaj plan upravljanja koji su primenljivi na projekat u fazi izgradnje.

Ovaj odeljak sadrži reference:

- važećim nacionalnim zakonima i propisima, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- važećim međunarodnim zakonima i standardima.

3.1 Nacionalni standardi i propisi

Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi

Nacionalni standardi i propisi
Uredba MRSS br. 07/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika povezanih sa izloženošću azbestu na radu (Kosovo)
Dekret predsednika br. 120/2017 o upravljanju iskopenim stenama i zemljištem (uključujući one koji sadrže azbest koji nastaje u prirodi) (Italija)
Uredba ministara od 6. septembra 1994. o metodama za određivanje koncentracije azbesta (Italija)
Zakonodavna uredba br.81 / 2008 primena člana 1 Zakona br. 123, koja se odnosi na zaštitu zdravlja i bezbednosti na radnom mestu (Italija)
Kontrola azbestnih propisa (CAR-2012) (Ujedinjeno Kraljevstvo)

3.2 Međunarodni standardi i propisi

Tabela 3: Međunarodni standardi i propisi

Međunarodni standardi i propisi
Direktiva 2009/148 / EC Evropskog parlamenta i Saveta od 30. novembra 2009. o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izlaganjem azbestu na radu (EU)
Direktiva 2008/98 / EC Evropskog parlamenta i saveta od 19. novembra 2008. o otpadu i stavljanju van snage nekih direktiva (EU)
Uredba (EZ) br. 1272/2008 Evropskog parlamenta i saveta od 16. decembra 2008. o klasifikaciji, obeležavanju i pakovanju supstanci i smeša, o izmeni i ukidanju Direktiva 67/548 / EEZ i 1999/45 / EZ i izmeni Uredbe (EC) br. 1907/2006 (EU)
IFC PS3: Efikasnost resursa i sprečavanje zagađenja

Međunarodni standardi i propisi
Zahtevi uspešnosti EBRD-a 3 - Efikasnost resursa i sprečavanje zagađenja i kontrola
IFC smernice industrije: Smernice EHS-a za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5
Svetska zdravstvena organizacija: smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje)

3.3 Granične vrednosti projekta

Kosovskom regulativom nisu predviđene kvantitativne granične vrednosti za azbest u vazduhu i čvrstim matricama (tlo, stena); granične vrijednosti definirane standardima i propisima iz tablice 2 korištene su kao referentne vrijednosti. **Tabela 4** prikazuje granične vrednosti usvojene za koncentraciju azbesta u čvrstim matricama i vazduhu.

Tabela 4 Standardi projekta

Matrica	M.U.	Standardi projekta	Reference
Čvrsta matrica (stena, zemlja, vrh zemlje)	mg/kg	1000	Direktiva 2008/98 / EC (EU)
Vazduh (unutar radnog prostora)	f/l (vlakna po litru)	100	Zakonodavna uredba br.81 / 2008
Vazduh (van radne površine)	f/l (vlakna po litru)	1	WHO smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje)

4.0 MERE/AKCIJE MITIGACIJE

Na osnovu ESIA potencijalni faktor uticaja koji se odnosi na NOA povezan je sa emisijom prašine i čestica. Sledeće mere su primenjive samo na vetroelektranu (WF), jer se u zoni nadzemne linije (OHL) ne nalazi azbest koji nosi geološke formacije.

Sledeća tabela detaljno opisuje mere upravljanja / mere ublažavanja i mere ublažavanja identifikovane za aktivnosti upravljanja NOA MP tokom faza izgradnje i rada. Za svaku identifikovanu meru / radnju tabela prikazuje:

- Stavka: identifikacioni kod mjere / akcije ublažavanja (ID.);
- Mera / radnje: opis mere / akcije ublažavanja;
- izvorni dokument: referenca na jedan ili više primenljivih standarda (tj. na nacionalnu regulativu i dozvole, zahteve za performanse EBRD-a i povezane EU propise / direktive, IF / PS smernice ili druge GIIP);
- Vremenska linija i učestalost: učestalost / vreme mere / akcije;
- KPI (ključni indikator performansi): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mere / akcije ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera / akcija;

Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija / obnavljanje, kompenzacija) primenjuje se za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu.

Ovaj proces zamišljen je kao adaptivni sistem upravljanja projektom, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizaći iz programa praćenja opisanog u sledećem odeljku.

Upravljanje rizikom po životnu sredinu i zdravlje ljudi na radnim mestima NOA je iterativni proces koji se mora zasnivati na rezultatima preliminarne istrage i monitoringa vazduha sprovedenim tokom radova. Mjere minimiziranja izvijestene u **Tabeli 5** i **Tabeli 6** predstavljene su kao operativni scenariji („OS“) koji sadrže kombinaciju: radnih procedura, H&S mjera i mjera praćenja.

Izbor odgovarajućeg OS-a tokom faze izgradnje zasnivaće se na:

- Preliminarne istrage: Izrađuje se plan istrage kako bi se izvršile preliminarne istrage u skladu sa vjetroturbinama, prilaznim putevima i lokacijama ležišta prije izgradnje. Cilj ove istrage je definisanje:
  - odrediti koncentraciju azbesta koji se javlja u prirodi u steni/kamenu, zemljištu i vrhunskom tlu (čvrste matrice);
  - meriti pozadinsku koncentraciju azbestnih vlakana u vazduhu.
- Monitoring vazduha koji se obavlja unutar i izvan radnih zona tokom građevinskih aktivnosti.

Mjere uključene u gore navedeni OS možda će trebati revidirati tokom radnih aktivnosti na osnovu podataka o praćenju vazduha.

Sledi opis operativnih scenarija i blok prikaza koji prikazuju kriterijume za izbor različitih operativnih sistema tokom faze izgradnje (slika 1).

RADNI SCENARIO br.1 (OS01):

Operativni scenarij br. 1 podrazumeva:

- Sva iskopavanja mogu se izvesti standardnim tehnikama;
- u slučaju eksplozije, treba koristiti maglu za smanjenje stvaranja prašine i raspršivanja vlakana u vazduhu;
- Kamioni za prevoz materijala moraju biti pokriveni tokom prevoza;
- Dozvoljeno je privremeno skladištenje materijala bez pokrivanja;
- Treba izbegavati skladištenje materijala sa različitom koncentracijom azbesta koji se javlja prirodno;
- Dekontaminacija mašine nije potrebna;
- Ne zahtijeva se nošenje specifičnih PPE protiv rizika od izloženosti azbestnim vlaknima u vazduhu.
- Praćenje vlakana u vazduhu vrši se unutar i izvan radnog područja samo tokom radnog vremena, s fiksnom stanicom za praćenje smeštenom sa vetra i nadole (dve lokacije). Stanice za nadgledanje izvan radnog područja moraju biti postavljene u okolini privremeno skladištenog materijala (ako postoji). Nadgledanje unutar radne oblasti vršiće i PCOM i SEM metodologija, dok će se monitoring izvan radne zone vršiti po SEM metodologiji.

RADNI SCENARIO br.2 (OS02):

Operativni scenarij br. 2 podrazumeva:

- Ograničenje pristupa mestima samo radnicima koji su strogo potrebni i ovlašćeni. Pristup koji se beleži u svakodnevno ažuriranom registru;
- Obuka radnika o specifičnim procedurama koje treba usvojiti u iskopu, transportu i rukovanju materijalom, kao i za izgradnju;
- Sprovođenje preventivnih i periodičnih programa zdravstvenog nadzora izloženih radnika;
- Da se spreči širenje azbestnih vlakana sa prašinom kroz radnu odeću izvan mesta, svaka osoba koja je uključena u aktivnosti iskopavanja (osim osoblja isključivo u kancelarijama) mora pre ulaska na svoje radne stanice da obuče kombinezon i PPE koji će biti postavljeni na kraju smena (i u pauzi za ručak) u posebnoj crno / beloj sobi; crna / bela svlačionica mora biti opremljena tuševima, grejačima, filtriranjem otpadnih voda azbestnih vlakana (apsolutno filtriranje); filtrirana otpadna voda se sakuplja i analizira prije ispuštanja u javnu kanalizaciju ili odlaže (u slučaju da nije dostupna javna kanalizacija); prljava odeća se ne pere kod kuće, već u odgovarajuće opremljenim praonicama;
- Da bi se osiguralo da radnici nisu izloženi koncentraciji azbesta u vazduhu iznad granične vrednosti od 100 f/l, glavne faze rada (faza iskopavanja i utovara, upotreba eksploziva i perforacija) moraju se izvesti unutar kabina mašina (prikladno zatvorena i klimatizovana); preostali zadaci koji će se obavljati napolju, u blizini aktivnih iskopinskih fronti, moraju se uvek obavljati uz upotrebu pojedinačnih zaštitnih uređaja (PPE) pogodnih da se spreči rizik od izloženosti azbestnim vlaknima u vazduhu (odgovarajuća PPE smanjuje koncentraciju azbesta) koji diše radnikom nižim od 10 f/l); ove PPE nose svi radnici koji bi mogli biti izloženi tom riziku (uključujući vozače mašina ako kabine nisu zatvorene niti klimatizovane);
- Sistematsko prskanje frontova za iskopavanje i tragove na gradilištu ili postavljanje odgovarajućih pokrivača i slojeva za prašinu;

- U slučaju eksplozije treba obezbediti vlaženje i za najbliže površine pogođene eksplozijama (iznad i ispod tla), pre i neposredno nakon eksplozije; potrebno je ostaviti dovoljno vremena za odlaganje prašine (najmanje 1 sat) pre dalje obrade odlepljenog materijala;
- Obezbeđivanje opremljenog prostora za pranje točkova (i ostalih prljavih delova, ako je potrebno) vozila koja napuštaju radnu površinu;
- Kamioni za prevoz materijala moraju biti pokriveni tokom prevoza; ograničenje brzine u okviru radnog područja i duž trase gradilišta mora biti ograničeno na 10 km/h;
- Privremene zalihe materijala treba da se pokrivaju, dozvoljene su druge mere za sprečavanje zagađenja prašinom; treba izbegavati skladištenje materijala sa različitim azbestom koji se javlja prirodno;
- Praćenje vlakana u vazduhu vrši se unutar i van radnog područja samo tokom radnog vremena, s fiksnom stanicom za praćenje smeštenom sa vetra i nadole (dve lokacije). Stanice za nadgledanje izvan radnog područja moraju biti postavljene u okolini privremeno skladištenog materijala (ako postoji). Nadgledanje unutar radne zone vršiće se faznim kontrastnim optičkim mikroskopom (PCOM) i skenirajućim elektronskim mikroskopom (SEM), dok monitoring izvan radnog područja vrši SEM metodologija.

REVIZIJA RADNOG SCENARIJA br.2:

- Poboljšanje PPE za sprečavanje izloženosti azbestnim vlaknima u vazduhu (upotreba maski sa većim kapacitetom uklanjanja, obezbeđuju specifične postupke nanošenja i punjenja, za koje je potrebno da se tuširaju pre uklanjanja maske), bar tokom perioda potrebnog da bi se vratila koncentracija vlakana u vazduhu. ispod granice;
- Poboljšanje mera za smanjivanje prašine kako na gradilištu (na primer, kontinuirano prskanje prednjih otvora i tragova gradilišta) tako i / ili na mestu skladištenja (na primer, poboljšavanje pokrivanja zaliha materijala); revidirati i poboljšati prekrivanje prašine duž trase gradilišta;
- Smanjivanje ograničenja brzine na 5 km/h;
- Poboljšanje nadgledanja vlakana u vazduhu unutar radnog područja: fiksne stanice za praćenje prema vetru prema gore i dole (dve lokacije), sprovedene SEM metodologijom i jedan lični detektor vlakana u vazduhu, sproveden po PCOM metodologiji.

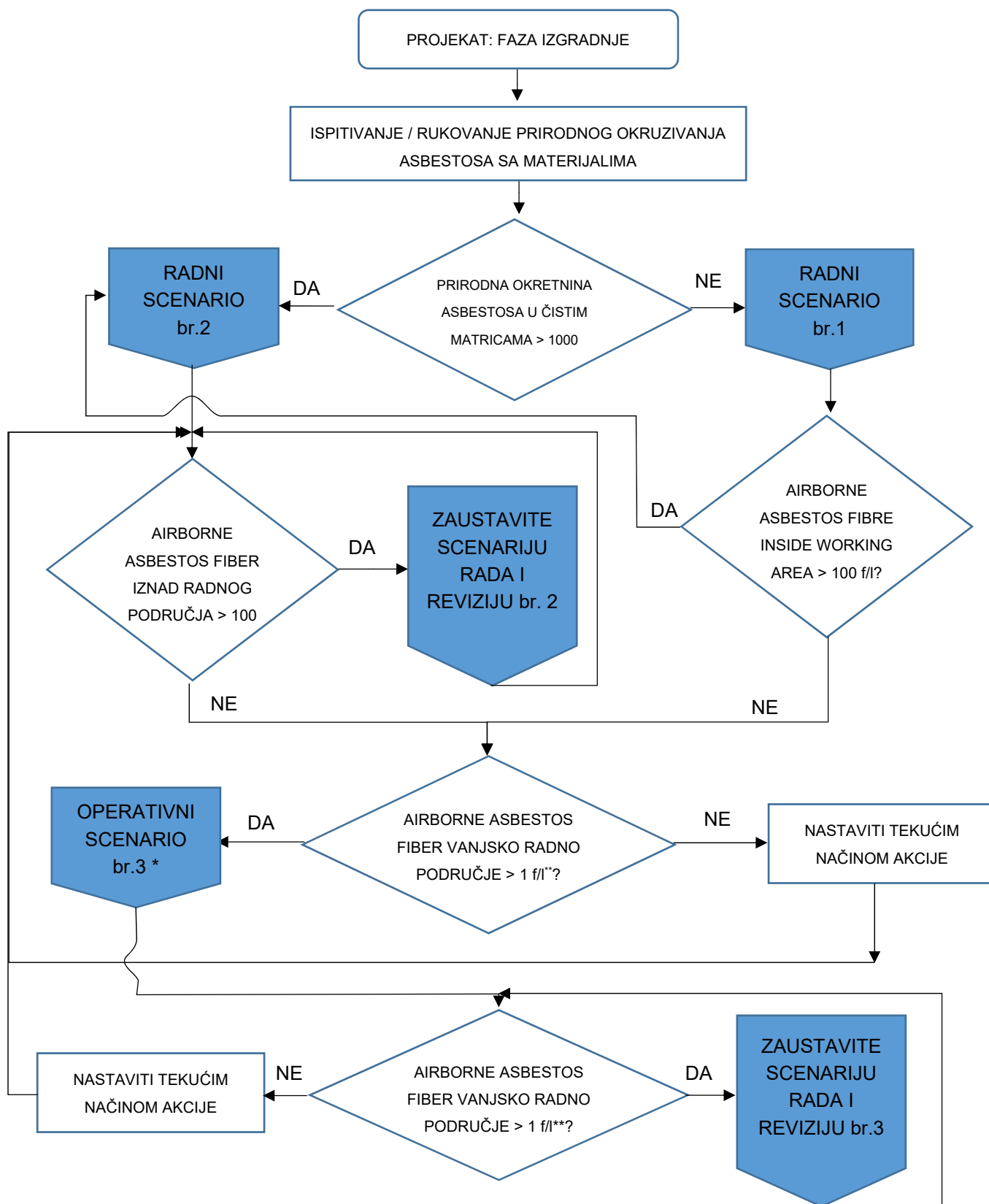
OPERATIVNI SCENARIO br.3 (OS03) (dodatne mere koje treba usvojiti zajedno sa radnim scenarijima br.1 ili radnim scenarijima br. 2, po potrebi)

- Postavljanje fiksne stanice sa anemometrom opremljenim zvučnim i svetlosnim signalom koji se aktivira kada se prekorači brzina vazduha > 6 m / sec, što ukazuje na obavezu trenutne obustave rada;
- U slučaju da se već ne primenjuje radni scenario 2, zadaci koji se obavljaju vani moraju se uvek obavljati uz upotrebu pojedinačne filtrirajuće maske (Filtriranje komada lica sa nivoom zaštite 3 - FFP3); iste individualne zaštitne uređaje moraju nositi čak i vozači mašina, ako kabine nisu zatvorene niti klimatizirane;

- pružanje jasnih plakata na ulazu u gradilište i duž puta (najmanje 500 m od gradilišta) koji objašnjavaju rizik od izloženosti azbestu za stanovništvo i ukazuju na zaštitne mere koje treba usvojiti;
- U slučaju da se već ne primenjuje radni scenario 2, brzina unutar radnog područja i duž trase gradilišta biće ograničena na 10 km/h;
- Poboljšanje mera za uklanjanje prašine kako na gradilištu (poboljšati prskanje prednjeg dela iskopa; poboljšati pokrivanje prašine gradilišta) i / ili na mestu skladištenja (poboljšati pokrivanje zalihama materijala).

REVIZIJA SCENARIJA RADA br.3:

- Odmah obustavljanje rada kada anemometar meri brzinu vetra > 4 m / sec;
- Smanjivanje ograničenja brzine na 5 km / h;
- Treba izbegavati miniranje;
- Poboljšanje mera za smanjenje prašine kako na gradilištu (povećati mesto za prskanje prednjeg dela iskopa; sprovesti prskanje duž gradilišta), i / ili na mestu skladištenja (po potrebi izvršiti prskanje zalihanog materijala).
- Poboljšanje nadgledanja vlakana u vazduhu izvan radnog područja sa fiksnim stanicama za nadgledanje uzduž i nazad niz radnu površinu. Jedna lokacija uzduž vetra i dve lokacije nizbrdo, koje se nalaze na 100-200 m i 500 m udaljenosti od radne površine. Merenje se vrši tokom celog dana (tri mere dnevno na svakoj lokaciji za nadgledanje). Stanice za nadgledanje treba da se instaliraju u okolini skladištenog materijala, ako postoji. Monitoring se vrši po SEM metodologiji.

* Dodatne mere koje treba usvojiti zajedno sa radnim scenarijem br.1 ili operativnim scenarijem br.2

** ili prirodna pozadina koncentracije azbestnih vlakana u vazduhu, ako je veća

Slika 1: Dijagram toka koji prikazuje kriterijume za izbor različitih operativnih scenarija tokom faze izgradnje

4.1 Konstrukcija

Tabela 5: Mere / mere ublažavanja u fazi izgradnje

Stavka	Mere/akcije za mitigaciju/ublažavanje	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
NOA01	<u>Izbegavanje:</u> <ul style="list-style-type: none"> Izbegavanje terenskog saobraćaja radi sprečavanja stvaranja prašine i pojačanih pojava erozije koji mogu povećati izloženost i erodiranje vetra azbestnim materijalima; Izbegavajte nekontrolisano skladištenje azbesta sa iskopanim materijalom; Izbegavajte izgradnju trajnih naslaga azbestnog materijala izvan područja koje karakteriše prirodni azbest. 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze izgradnje	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka
NOA02	<u>Minimizacija:</u> <ul style="list-style-type: none"> Usvajanje operativnog scenarija br. 1 	Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994., Smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje), kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)	Tokom faze izgradnje	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka

Stavka	Mere/akcije za mitigaciju/ublažavanje	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
NOA03	<u>Minimizacija:</u> ■ Usvajanje operativnog scenarija br. 2	Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994., Smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje), kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)	Tokom faze izgradnje	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka
NOA04	<u>Minimizacija:</u> ■ Usvajanje operativnog scenarija br. 3	Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994., Smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje), kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)	Tokom faze izgradnje	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka

4.2 Operacije

Tabela 6: Mere / akcije mitigacije/ ublažavanja u fazi rada

Stavka	Mere/akcije za mitigaciju/ublažavanje	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
NOA05	<p><u>Izbegavanje:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Izbegavanje terenskog saobraćaja radi sprečavanja stvaranja prašine i pojačanih pojava erozije koji mogu povećati izloženost i erodiranje vetra azbestnim materijalima; 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze izgradnje	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOVI-u SOVI za prikupljanje podataka

5.0 AKCIJE PRAĆENJA

Sledeća tabela detaljno opisuje radnje praćenja utvrđene za aktivnosti upravljanja NOA tokom faze izgradnje i rada. Cilj akcija praćenja je provjeriti jesu li zaostali utjecaji pod kontrolom i jesu li mjere ublažavanja / akcije bile efikasne.

Radnje praćenja iz **Tabele 7** sa šifrom stavke „OS“ obuhvaćene su operativnim scenarijima opisanim u odeljku 4.0.

Za svaku identifikovanu mjeru / radnju praćenja, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikacioni kod aktivnosti monitoringa (ID.);
- Aktivnost monitoringa: opis aktivnosti praćenja;
- Izvorni dokument: referenca na jedan ili više primenljivih standarda ili granične vrednosti (tj. Nacionalne regulative i dozvole, Zahtevi za izvršenje EBRD-a i povezane EU uredbe / direktive, IFC PS / smernice ili drugi GIIP);
- Vremenska linija i učestalost: učestalost / tačka aktivnosti praćenja;
- KPI (ključni indikator performansi): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koje treba da poštuju;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje aktivnosti praćenja.

5.1 Konstrukcije

Tabela 7: Nadzorne radnje u fazi izgradnje

Stavka	Nadgledanje akcija	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
OS1	<ul style="list-style-type: none"> Praćenje vlakana u vazduhu unutar radnog područja samo tokom radnog vremena, sa fiksnim stanicama za praćenje koje se nalaze uzduž i dole (dve lokacije). Nadgledanje unutar radne oblasti vršiće i PCOM i SEM metodologije Nadgledanje vlakana u vazduhu izvan radnog područja samo tokom radnog vremena, sa fiksnim stanicama za praćenje koje se nalaze uspravno i nadole, u okolini privremeno skladištenog materijala (ako postoji) ili u radnom prostoru. Nadgledanje izvan radnog područja vršiće se SEM metodologijom. 	<p>Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994.,</p> <p>Smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje), kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)</p>	Tokom faze izgradnje (samo tokom radnog vremena)	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka

Stavka	Nadgledanje akcija	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
OS2	<ul style="list-style-type: none"> ■ praćenje vlakana u vazduhu unutar radnog područja samo tokom radnog vremena, sa fiksnim stanicama za praćenje koje se nalaze uzduž i dole (dve lokacije). Nadgledanje unutar radne oblasti vršiće i PCOM i SEM metodologije ■ nadgledanje vlakana u vazduhu van radnog područja samo tokom radnog vremena, sa fiksnim stanicama za praćenje koje se nalaze uzduž i niz vetar, u okolini privremenog skladištenog materijala ili radnog područja. Nadgledanje izvan radnog područja vršiće se SEM metodologijom. 	<p>Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994.,</p> <p>Smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje), kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)</p>	Tokom faze izgradnje (samo tokom radnog vremena)	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka
OS2R	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ako koncentracija azbestnih vlakana u vazduhu <u>unutar radne površine</u> prelazi projektnu granicu: <ul style="list-style-type: none"> ■ Poboljšanje nadgledanja vlakana u vazduhu unutar radnog područja sa fiksnim stanicama za nadgledanje usmerenim nagore i nadole vetra (dve lokacije), sprovedeno je SEM 	<p>Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994.,</p> <p>Smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje),</p>	Tokom faze izgradnje (samo tokom radnog vremena)	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka

Stavka	Nadgledanje akcija	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
	metodologijom i jednim ličnim detektorom vlakana u vazduhu, sprovedenim po PCOM metodologiji.	kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)			
OS3	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring Praćenje brzine vetra pomoću fiksnog anemometra opremljenog zvučnim i svetlosnim signalom koji se aktivira kada se prekorači brzina vazduha > 6 m / sec, što ukazuje na obavezu trenutne obustave rada. 	Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994., Smernice za kvalitet vazduha za Evropu (drugo izdanje), kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)	Tokom faze izgradnje (samo tokom radnog vremena)	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka
OS3R	<ul style="list-style-type: none"> Ako koncentracija azbestnih vlakana u vazduhu <u>unutar radne površine</u> prelazi projektnu granicu: <ul style="list-style-type: none"> Poboljšanje nadgledanja vlakana u vazduhu izvan radnog područja. Jedna lokacija uzduž vetra i dve 	Dekret predsednika br. 120/2017, zakonodavni dekret br. 81/2008, ministarski dekret od 06.09.1994., Smernice za kvalitet	Tokom faze izgradnje (tokom 24 sata)	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka

Stavka	Nadgledanje akcija	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
	lokacije nizbrdo, koje se nalaze na 100-200 m i 500 m udaljenosti od radne površine. Merenje se vrši tokom celog dana (tri mere dnevno na svakoj lokaciji za nadgledanje). Stanice za nadgledanje treba da se instaliraju u okolini skladištenog materijala, ako postoji. Monitoring se vrši po SEM metodologiji.	vazduha za Evropu (drugo izdanje), kontrola azbestnih propisa (CAR-2012)			
NOA06	<ul style="list-style-type: none"> periodični vizuelni pregled i održavanje trajnih ležišta i pripadajuće mreže za odvođenje oborinskih voda tokom građevinskih aktivnosti. Cilj inspekcije je identifikovanje mogućih nestabilnosti i pojačanih pojava erozije koji utiču na privremeni / završni pokrov i telo naslaga. 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Nedeljno	Evidencija vizuelnog pregleda površina ležišta	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka

5.2 Operacije

Tabela 8: Nadzorne radnje u fazi rada

Stavka	Mere/akcije mitigacije/za ublažavanje	Izvorni dokument	Vremenska linija i frekvencija	KPI	Odgovornosti
NOA07	<ul style="list-style-type: none"> periodični vizuelni pregled i održavanje trajnih ležišta i pripadajuće mreže za odvođenje oborinskih voda. Cilj inspekcije je proveravanje celovitosti zatvarača i zadržavanja azbestnog materijala. 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Kvartalno	Evidencija vizuelnog pregleda površina ležišta	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka
NOA08	<ul style="list-style-type: none"> verifikacija izbegavanja terenskog saobraćaja zaduženog za održavanje (radi sprečavanja proizvodnje prašine i pojačanih pojava erozije koji mogu povećati izloženost i erodibilnost vetra od materijala koji nose azbest) 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze rada	Evidencija obaveštenja i izveštaja o žalbama	NOTUS za snimanje i pružanje podataka SOWI-u SOWI za prikupljanje podataka

6.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja verifikuje se unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima koji su sadržani u odeljku „Interna revizija“ „Priručnika o ESMS“ i u „Postupku revizije i neusaglašenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije kao i odgovorni unutrašnji revizori navedeni su u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOWI.

Interna revizija se bavi:

- Tačna primena ovog plana upravljanja
- Ispravan razvoj i primena plana izvođača
- Tačna i blagovremena primena izvođača radova sistema revizije i revizije
- Svaka tačka navedena u tabelama u odeljku **4.0** (mere ublažavanja / akcije ublažavanja) i **5.0** (aktivnosti praćenja):
- Uspostavljanje procesa angažovanja zainteresovanih strana u vezi sa aspektima na koje se odnosi ovaj plan upravljanja.

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije uključeni su u revizorske izvještaje i u evidenciju „Neusaglašenost i preventivne / korektivne radnje“.

Rukovodstvo SOWI preispituje rezultate inspekcija i revizija i napredak preventivnih / korektivnih radnji i preduzima dodatne odgovarajuće radnje ako je potrebno, prema naznakama sadržanim u odeljku 7 „Pregled menadžmenta“ priručnika ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja biće odgovornost rukovodioca HSE, koji je zadužen za ovaj plan.

7.0 IZVEŠTAVANJE

Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koje se odnose na mere / akcije ublažavanja, aktivnosti nadzora i unutrašnju reviziju.

7.1 Izveštavanje o aktivnostima praćenja

Dokazi i rezultati aktivnosti monitoringa (detaljnije u odeljku 5.0) moraju se detaljno opisati u odgovarajućim izveštajima o nadgledanju. Ovi izveštaji o nadgledanju moraju da sadrže sledeće minimalne informacije / podatke (po potrebi):

- analitičke potvrde iz laboratorija;
- lokalizacija aktivnosti monitoringa (geografske koordinate u sistemu VGS84 i nadmorska visina);
- vreme prikupljanja podataka (datum početka i krajnji datum);
- opis primenjene metodologije;
- KPI (ključni indikator performansi): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- odgovornost za sprovođenje određenih aktivnosti praćenja (uključujući pozivanje na ovaj plan upravljanja i upućivanje na imenovanje trećih lica na kraju ugovorenih za obavljanje dela aktivnosti (npr. Spoljne laboratorije i konsultanti);
- zaključci o poštivanju u odnosu na KPI i eventualna zapažanja;
- postupci kontrole kvaliteta koji se primenjuju da bi se osigurala konzistentnost i pouzdanost analiza ili rezultata.

7.2 Izveštavanje o aktivnostima revizije

Ispravna primena ovog plana upravljanja treba da se verifikuje unutrašnjim revizijama koje će se sprovesti u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, proceduri interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog plana upravljanja..

Dokazi o sprovođenju mera / akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4.0), blagovremenog sprovođenja aktivnosti monitoringa (detaljno u odeljku 5.0) i s tim povezanih rezultata opisani su u revizorskim izveštajima. Ovi revizorski izveštaji moraju sadržati sledeće minimalne podatke / podatke::

- spisak revidiranih stavki (detaljno u odeljcima 4.0 i 5.0);
- informacije da li su stavke implementirane u navedenom vremenskom roku i učestalosti;
- postizanje (ili ne) KPI-a;
- opis neusklađenosti na kraju identifikovan.

7.3 Izveštaj o samonadgledanju

Podaci o praćenju zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti biće sažeti u kvartalnom izveštaju o samonadgledanju koji će se svakog kvartala davati zajmodavcima, a eventualno i zainteresovanim stranama, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

Strana sa potpisima

Golder Associates S.r.l.

Livia Manzone
Menadžerka projekta

Roberto Mezzalama
Direktor projekta

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
R.E.A. Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.
Società soggetta a direzione e coordinamento di Enterra Holding Ltd. ex art. 2497 c.c.

https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project_files/5_technical_work/working/delivery_1910903-documents_translated_in_albania_and_serbian/from_rona_serbian_esmps/formatted/final_naturally_occurring_asbestos_management_plan_ser.docx

golder.com

Bajgora projekat vetro-parka

Plan upravljanja zaštitom zdravlja i bezbednošću na radu (OHS MP)

Dostavljen za:

SOWI Kosovo

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Dostavljen od strane:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12273 FINAL DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice

OHS	Zdravlje i bezbednost na radu
ESMS	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
KPI	Ključni pokazatelji učinka
PR	Zahtevi učinka (izdati od strane EBRD)
PS	Standard učinka (izdat od strane IFC)
HSE	Zdravlje, sigurnost i životna sredina
ESIA	Procena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja
EPC	Inženjering, nabavka i izgradnja
ERP	Plan hitnih reakcija
EU	Evropska unija
ESHS	Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost
ESMP(s)	Plan(ovi) za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima
MP	Planovi upravljanja
WF	Vetro-park
OHL	Nadzemni vod
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
OHS	Zdravlje i bezbednost na radu
BAT	Najbolja dostupna tehnika
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent:	SOWI (Solar & Wind) Kosovo
Projekat:	Vetro-park Selac 1, 2 i 3 se nalazi u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.
Postrojenja:	Projekat se sastoji od 27 VTG-ova tipa GE 3,8-137 snage 3,83MW sa visinom glavčine 110m i ukupnim kapacitetom od 103,41MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Ova linija se smatra delom Projekta tokom njegove faze izgradnje i smatraće se pripadajućim postrojenjem za fazu rada.
EPC Izvođač:	NOTUS
Upravljanje gradilištima:	Sve ključne menadžerske uloge, uključene u upravljanje gradilištima i u radu vetro-parka se uglavnom odnose na osoblje SOWI.

Sadržaj

1.0	NAMENA I OBIM	2
2.0	ULOGE I ODGOVORNOSTI.....	3
3.0	OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI.....	6
3.1	Nacionalni standardi i propisi	6
3.2	Međunarodni standardi	6
3.3	Granične vrednosti projekta	7
4.0	MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA.....	7
4.1	Aspekti zdravlja i bezbednosti na radu	8
4.2	Izgradnja.....	12
4.3	Operativna faza.....	14
5.0	AKCIJE NADZORA	16
5.1	Izgradnja.....	17
5.2	Operacije	18
6.0	REVIZIJA I PREGLED	22
7.0	IZVEŠTAVANJE	24
7.1	Izveštavanje za aktivnosti nadzora	24
7.2	izveštavanje za aktivnosti nadzora.....	24
7.3	Izveštaj samo-nadzora	24

TABELE

Tabela 1:	Uloge i odgovornosti.....	3
Tabela 2:	Nacionalni standardi i propisi.....	6
Tabela 3:	Međunarodni standardi.....	6
Tabela 4:	Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje.....	12
Tabela 5:	Mere/akcije ublažavanja za operativnu fazu	14
Tabela 6:	Akcije nadzora	17
Tabela 7:	Akcija nadzora za fazu operacija.....	18

No table of figures entries found.

1.0 NAMENA I OBIM

Ovaj Plan upravljanja (MP) zaštitom zdravlja i bezbednošću na radu (OHS) identifikuje i predstavlja strategiju za sprovođenje Sistema upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS) vezano za zaštitu zdravlja i bezbednost na radu. On je razvijen u skladu sa SOWI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovskim pravnim okvirom, sa EBRD Zahtevima za politike za zaštitu životne sredine, socijalne politike i učinak PR4 i PR2, IFC standardima učinka PS2 i IFC opštim i sektorskim EHS smernicama.

Ovaj OHS MP se odnosi i na **fazu izgradnje** i **fazu eksploatacije** Projekta. On daje smernice Izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjeringa, nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za rešavanje aspekata zaštite životne sredine i socijalna pitanja u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta stići u dogledno vreme; stoga se preporučuje da ovaj Plan podleže procesu sistematskog preispitivanja pre početka rada kako bi obuhvatili i razmotrili sve informacije koje se odnose na OHS pitanja.

Svrha ovog Plana je da definiše:

- Projektne standarde za OHS tokom faze izgradnje;
- opseg i primenljive interfeze za upravljanje rešavanjem OHS aktivnosti upravljanja i nadzora tokom faze izgradnje;
- odgovornosti, obaveze, operativni postupci i uputstva za sprovođenje ovog MP-a;
- mere ublažavanja primenjive na Projekat u vezi sa aspektima OHS-a
- upravljanje učinkom aktivnosti nadzora u vezi sa aspektima OHS-a

Ovaj MP se primenjuje za normalne uslove rada tokom aktivnosti izgradnje i eksploatacije, i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Vanredne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP-a je da identifikuje mere ublažavanja i nadzora, kako bi se postiglo:

- Da se usvoji hijerarhija ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, da se minimizira uticaj na životnu sredinu i vrati prvobitno stanje;
- Da se razviju i sprovode politike, planovi i postupci za integrisanje socijalnih i aspekata zaštite životne sredine u sveukupni okvir upravljanja projektom tokom svog životnog ciklusa;
- Da se uspostavi program nadzora za procenu efekta zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- Da se izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi osiguraju korektivne akcije kako bi se postigli planirani ciljevi

2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog Plana su navedene u Tabela 1 ispod.

Tabela 1: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Rukovodstvo	<ul style="list-style-type: none"> Rukovodstvo će osigurati da se kontinuirano dodeljuju dovoljni i kvalifikovani resursi za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti nadzora pod odgovornošću SOWI-ja. Ovo će obuhvatati izbor specijalizovanih Izvođača za specifične zadatke koji će se obavljati u okviru primene ovog Plana upravljanja kao što su (ali ne ograničavajući se na) upravljačke ankete OHS-a, aktivnosti nadzora i analiza podataka i izveštavanje Određivanjem specifičnog osoblja na gradilištu ili na administrativnom nivou, jasno definišite njihove uloge i odgovornosti u sistemu upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno odobrenje ovog Plana upravljanja i planova / postupaka za podizvođače za Projekat; Preduzimanje odgovarajućih akcija za rešavanje glavnih nesuglasica zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o nadzoru učinka i predloženom pristupu menadžera SOWI HSE
HSE Menadžer	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da je ovaj Plan ažuriran i da odgovara prirodi i obimu Projekta i da se osigura da se ovaj Plan upravljanja efikasno primenjuje; Programiranje inspekcija i revizorskih aktivnosti radi osiguravanja ispravne primene ovog Plana upravljanja; i specijalizovanih poslova Izvođača Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka nadzora, i izveštaja o praćenju učinka koje pružaju specijalizovani ugovarači, i dostavljanje rezimea rezultata takvih izveštaja rukovodstvu, akterima i Zajmodavcima 	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da se akcije/mere i aktivnosti nadzora koje su direktno u okviru odgovornosti SOWI sprovede blagovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Plana upravljanja Rešavanje neusaglašenosti kroz definisanje preventivnih / korektivnih akcija koje se predlažu rukovodstvu, ako je potrebno, izmene i/ili dopune ovog Plana Upravljanja i priprema revizija plana; Odmah upozoriti rukovodstvo na značajne nesuglasice;

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
EPC Izvođači i pod-izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Efikasno izvršavanje specifičnih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim Planom upravljanja i sa ugovornim aranžmanima ■ Poštovanje EHS zahteva uključenih u ESMS; ■ slažu se sa vremenskim rasporedom i logistikom aktivnosti nadzora 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pružaju relevantne podatke o nadzoru i izveštaje o nadzoru kako je navedeno u ovom Planu; ■ mogu da predlažu izmene i integracije za aktivnosti nadzora uključene u ovaj Priručnik i u povezane ESMP-ove; predložene izmene procenjuju i odobravaju HSE menadžer i rukovodstvo.
Inženjer za bezbednost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Deluje kao član tima svih istražnih odbora za incidente; ■ Koordinira program obuke za Inspektore za sigurnost lokacije; ■ Razvija, pomaže i sprovodi OHS obuku na licu mesta za sve nivoe osoblja; ■ Vršiti OHS inspekciju svih radnih mesta i skladišnih prostora povezanih sa terenskim aktivnostima; ■ Prikuplja sve podatke za ključne pokazatelje učinka i redovno ih prenosi; ■ Redovno pohađa razgovore pored alatki; ■ Učestvuje u redovnim sastancima na licu mesta ■ Doprinosi, kao član, Odboru HS-a, timu za procenu rizika u vezi sa pitanjima bezbednosti vezanih za Projekat. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Deluje kao predstavnik ESHS-a: ■ Nadgleda i izveštava o izvršenju SOVI sistema upravljanja bezbednošću na nivou projekta/lokacije; ■ Koordinira orijentacije i obuke za sigurnost; ■ Redovno učestvuje u reviziji/inspekciji lokacije u saradnji sa inspektorima; ■ Učestvuje u bilo kojoj istrazi u vezi sa bezbednosnim pitanjima; ■ Proverava da li je u okviru Projekta uspostavljen sistem pripravnosti i reagovanja u vanrednim situacijama; ■ Upravlja i održava evidenciju i dokumentaciju o bezbednosti; ■ Proverava da se održavaju liste podataka o materijalnoj bezbednosti (MSDS); ■ Redovnim terenskim radom, proverava da li je celokupno osoblje u potpunosti upoznato sa korporativnim i/ili sistemom upravljanja bezbednošću Projekta, njegovim postupcima i odgovarajućim

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
		<p>bezbednosnim uputstvima;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Distribucija materijala vezanog za obrazovanje, promociju i podizanju svesti o bezbednosti; ▪ Održava i ažurira ESHS-ove tabele obaveštenja za pitanja koja se tiču bezbednosti
Inspektori za bezbednost	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktivno izvršava redovne OHS inspekcije lokacije i izveštava inženjera za sigurnost o datim nalazima 	
Vatrogasna ekipa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Preduzima potrebne akcije u vanrednim situacijama požara ▪ Doprinosi timu za procenu rizika u vezi sa pitanjima vezanim za vatrogasce, a koja su vezana za Projekat 	
Svi zaposleni i izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pridržavajte se zahteva za upravljanje životnom sredinom. ▪ Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biološke raznolikosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dajte dokaz da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnom XXX Planu upravljanja pravilno razmatraju, sprovode i nadgledaju tokom izvođenja radova

3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve date politike, standarde i zahteve za reference za ovaj Plan upravljanja koji su primenljivi na Projekat tokom faze izgradnje.

Ovaj odeljak sadrži reference:

- na odgovarajuće nacionalne zakone i propise, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- na važeće međunarodne standarde, tj. one koji su izdati od strane:
  - Zahtevi učinka EBRD-a (maj 2014.) i srodna dokumenta sa uputstvima, i regulatorni okvir EU-a (uredbe i direktive EU).
  - IFC standardi učinka (2012) i opšte i sektorsko-specifične smernice EHS-a FC.

Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za učinak EBRD-a (uključujući pravni okvir EU). Opšte smernice IFC-a za EHS će biti primenjive u slučaju nepostojanja važećih standarda Kosova i EU.

3.1 Nacionalni standardi i propisi

Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi

Kosovski pravni okvir
Zakon br. 03/L-212 o radu
Zakon br 04/L-161 o bezbednosti i zdravlju na radu
Zakon br. 04/L-219 o strancima
Zakon br. 05/L-023 o dojenju
Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu
Zakon br. 03/L-200 o štrajku
Zakon br. 04/L-006 o socijalno-ekonomskom savetu

3.2 Međunarodni standardi

Tabela 3: Međunarodni standardi

Međunarodni standardi
EBRD Politike za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja i Zahtevi učinka (PR)
EBRD PR4: Zdravlje i bezbednost
Direktiva 2008/50/EC

Međunarodni standardi
Direktiva 97/68/EC
Smeštaj radnika: procesi i standardi - Vodič IFC-a i EBRD-a
Direktiva 89/391/EEC
IFC Standardi učinka (PS) i napomene smernica (GN)
IFC opšte EHS smernice: § 2 Zdravlje i bezbednost na radu
IFC opšte EHS smernice: Izgradnja i demontaža § 4.2 Zdravlje i bezbednost na radu
IFC opšte EHS smernice
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: EHS Smernice za energiju vetra § 1.2 § 2.2
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Prenos i distribucija električne energije § 1.2,

3.3 Granične vrednosti projekta

Primjenjuju se granice profesionalne izloženosti postavljene direktivama EU. Potreba za sprovođenjem posebnog istraživanja o izloženosti radnika (npr. za buku, vibracije, prašinu, azbestna vlakna u vazduhu i hemikalija) će biti procenjena kao deo analize opasnosti za posao koju će sprovesti izvođač i pod-izvođači.

4.0 MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA

Na osnovu ESIA-e, mogući uticaji na komponente životne sredine koje proizilaze iz upravljanja OHS-om tokom faze izgradnje su:

- Izvođenje građevinskih radova
  - radovi na zemljištu
  - postavljanje spoljne ograde
  - uspostavljanje strukturnog dizajna
  - temelji i iskopavanje temelja
  - Izgradnja platforme BAP
  - Postavljanje skela za građevinu
  - radovi montaže stubova
  - montaža kliznog sklopa
  - izvršenje prijemnog testa
- Specifične opasnosti:
  - Rad na visinama

- Utovar/istovar težina
- Zatvorena područja i prostori
- Kolateralne opasnosti:
  - Kontrola pristupa
- Potražnja za pijaćom vodom
- Promena namene/korišćenja zemljišta i vlasništva
- Potražnja za radnom snagom
- Potražnja za robom, materijalima i uslugama

4.1 Aspekti zdravlja i bezbednosti na radu

Glavni aspekti OHS-a kojima bi se trebao baviti OHS plan Izvođača radova su:

- Prekomerno naprezanje, i ergonomske povrede i bolesti;
- Klizanje i slapovi na istoj nadmorskoj visini
- Rad na visinama, padanje s visine
- Udareni objektima vezanim za potencijalni pad materijala ili alata
- Izloženost prašini koju stvaraju različiti izvori
- Zatvoreni prostori i iskopavanja
- Pomeranje mašinerije
- Izloženost hemikalijama, opasnim ili zapaljivim materijalima, i otpadima.

JHA-i su potrebni za svako radno mesto; JHA će navesti postupke OHS i radna uputstva koja trebaju razviti sve kompanije koje rade na gradilištu i koje će obavljati eksploataciju i održavanje vetro-parka nakon izgradnje.

Postupak i radna uputstva moraju biti u skladu sa prirodom i obimom Projekta i moraju sadržati preventivne i zaštitne mere, uključujući modifikaciju, zamenu ili uklanjanje opasnih uslova ili supstanci.

Proces identifikacije opasnosti, procene rizika i izdavanja HS postupaka je stalni proces i mora se ponavljati / sprovesti svaki put kada se dogode značajne promene radnih uslova ili se nove radne operacije ili nova vrsta mašina koriste u svrhu Projekta. Postupci OHS i radna uputstva su stoga podložni stalnoj reviziji na osnovu rezultata procesa procene rizika.

Zaposleni u SOWVI nisu direktno uključeni u izgradnju i/ili rad u svojoj organizaciji. Građevinske operacije organizuje i izvodi EPC Izvođač i njegovi pod-izvođači. Zaposleni u SOWI uglavnom obavljaju kancelarijske aktivnosti i neke terenske aktivnosti koje se uglavnom sastoje od inspekcija i revizija.

Za vreme izvođenja radova po Ugovorima o izgradnji, Izvođač radova treba da se pridržava važećih nacionalnih i međunarodnih zahteva koji su detaljno navedeni u odeljku „Pravni i drugi zahtevi“ ovog Priručnika. Izvođač radova će u svakom trenutku sprovesti i pokazati poštovanje ovih zahteva.

Izvođač mora da se pozabavi zahtevima datih važećih standarda u obliku Specifičnog građevinskog OHS plana koji ispunjava SOWI-eve minimalne OHS standarde za građevinske ugovore i posebne zahteve projekta navedene u ESIA i ovom Priručniku. Projektne radne procedure/uputstva detaljno opisuju kriterijume rada koji su potrebni za sprovođenje standarda razvijenih analizom opasnosti za posao.

Spisak OHS postupaka i radnih uputstava koja mogu biti potrebna da se pripreme od strane Izvođača i Podugovarača za svoje radnike se nalazi u nastavku (potreba za OHS postupcima i radnim uputstvima se zasniva na JHA):

- Trening i orijentacija
- Bezbednost u kancelariji
- Bezbednost pri putovanju
- Spremnost za hitne slučajeve (medicinska, vatrogasna, hemijska, vremenska)
- Dozvola za rad
- Program za sprečavanje zloupotrebe supstanci
- Kontrola radnog vremena/raditi sam
- Sigurnost
- Industrijska higijena
- Prehrambeni i sanitarni objekti
- Rad na vrućini
- Peskarenje
- Komunikacija vezana za opasnosti
- Kontrola supstanci opasnih po zdravlje
- Kontrola azbesta koji se javlja prirodno
- Medicinski pregled pre projekta - međunarodni / nacionalni
- Prevencija bolesti
- Kontrola jonizujućeg zračenja
- Lična zaštitna oprema
- Zaštita od pada / Rad na visini
- Rad pri vrućini (zavarivanje, sečenje, sagorevanje)
- Oprema pod pritiskom / komprimovanim vazduhom i cilindri komprimovanog gasa/operacije
- Dizalice i postrojenja za dizanje - Uvod / Pred-upotreba
- Utovar i istovar materijala
- Industrijski kamioni (viljuškari)
- Dizalice, radne platforme koje se dižu, i dizalice za materijal/osoblje

- Rad u blizini nadzemnih linija napajanja
- Prenosne merdevine
- Skele
- Ručno upravljanje
- Ručni i prenosni električni alati
- Električna bezbednost na radu
- Iskopavanje, kopanje i podupiranje
- Zemljani radovi, beton i zidanje
- Operacije bušenja i eksplozija
- Spajanje korišćenjem toplote
- Podizanje/montaža čelične konstrukcije
- Čišćenje vodom pod visokim pritiskom
- Testiranje sistema rezervoara i cevovoda
- Ulazi u ograničene prostore/prostorije
- Zahtevi za smeštaj vezani za zdravlje i bezbednost

Pored toga, Izvođač mora da obezbedi da;

- Postoje resursi za sprovođenje zahteva ESMS-a;
- Osoblje Izvođača dobije potrebnu obuku za sigurno obavljanje dodeljenih zadataka;
- Su uspostavljeni sistemi za rutinsku reviziju i inspekciju, kako bi se osigurala usaglašenost sa važećim nacionalnim i međunarodnim zahtevima, i usklađenost sa SOWI ESMS zahtevima;
- Su uspostavljeni sistemi za izveštavanje i istraživanje događaja u životnoj sredini, izbegnutih nesreća, nesreća, incidenata i potencijalnih opasnosti u dogovorenom i zakonski određenom vremenskom okviru.

Izvođač mora podneti ažuriranja na dogovoreni način za SOWVI o napretku u vezi sa učinkom OHS-a.

Izvođač mora da čuva svu evidenciju i ostalu relevantnu dokumentaciju da bi dokazao usaglašenost / saglasnost sa Projektnim zahtevima tokom trajanja Ugovora.

Sledeća tabela detaljno opisuje upravljanje životnom sredinom i mere/akcije ublažavanja identifikovane za aktivnosti upravljanja OHS-om tokom faze izgradnje. Za svaku identifikovanu meru/akciju, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra mere/akcije ublažavanja (ID.);
- Mera/akcija: opis mera/akcija ublažavanja;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme mera/akcija;

- KPI (ključni pokazatelj učinka): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mera/akcija ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera/akcija;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL)

Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija/obnova, kompenzacija) se primenjuje za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu

Ovaj proces je zamišljen kao adaptivni sistem upravljanja unutar Projekta, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizaći iz programa nadzora opisanog u sledećem odeljku.

4.2 Izgradnja

Tabela 4: Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
OHS01	<p><u>Izbegavanje rizika:</u></p> <p>Svim radnicima na projektu je osigurano bezbedno i zdravo radno okruženje. Poslodavci i rukovodioci moraju da primene sve razumne mere predostrožnosti kako bi zaštitili zdravlje i bezbednost radnika i sprečili nesreće, povrede i bolesti povezane sa Projektom. To će se postići:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikovanjem potencijalnih opasnosti po radnike analizom radnog rizika (JHA); ▪ Primenom kodeksa ponašanja radnika ▪ Pružanjem preventivnih i zaštitnih mera za opasnosti za koje je utvrđeno da će biti uključene u posebne postupke i uputstva OHS-a, ▪ Obukom radnika; ▪ Inspekcijom i revizijom OHS-a ▪ Prijavom nesreća, povreda i bolesti, i istragom uzroka; ▪ Uspostavljanjem sistema medicinskog nadzora i imenovanjem doktora za rad ▪ Prevencija, spremnost i reakcija u vanrednim situacijama 	EBRD PR4 §23 IFC- EHS GL – § 2, §4.2 EHS GL za energiju vetra § 1.2 § 2.2 EU Direktive za OHS	Tokom faze izgradnje na stalnoj osnovi	Kao što je definisano posebnim postupcima OHS-a, tj.: <ul style="list-style-type: none"> - dokumentovani JHA i vezane mere uspostavljene - pohađani i časovi opšte obuke, - incidenti/nesreće su prijavljeni, - broj obavljenih inspekcija i revizija OHS-a, - uspostavljen sistem izveštavanja o nezgodama, povredama i bolestima i povezanim uzrocima - ERP je uspostavljen 	Izvođač i Podizvođači SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
OHS0 2	<p><u>Minimiziranje rizika:</u></p> <p>Razviti OHS plan, postupke i uputstva koje će odrediti preventivne i zaštitne (uključujući detalje PPE-a koji će se obezbediti i koristiti) mere za utvrđene opasnosti. Postojeći sistem će:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Biti u skladu sa svim važećim kosovskim zakonodavstvom, kao i relevantnim EU direktivama o OHS; ■ Sprovoditi međunarodno priznate dobre prakse za upravljanje / industriju (GIIP); ■ pridržavati se visokih standarda sigurnosti i brige za zaštitu zaposlenih i javnosti; ■ promovisati svoje politike obukom, nadzorom, redovnim pregledima i konsultacijama ■ Sarađivati i koordinisati se sa lokalnim zdravstvenim i bezbednosnim ustanovama kako bi umanjili uticaj na zdravstvene centre i pristup za lokalno stanovništvo. 	EBRD PR4 §23 IFC- EHS GL – § 2, §4.2 GIIP: EHS GL za energiju vetra § 1.2 § 2.2	Tokom faze izgradnje, u kontinuitetu	Kao što je definisano posebnim postupcima OHS-a, tj.: - Postoje OHS plan, radne procedure i uputstva - pohađani kursevi obuke (o specifičnim procedurama i uputstvima za rizik) - Definisana lista PPE-a za svako radno mesto - Uspostavljen sistem konsultacija radnika u vezi sa pitanjima OHS	Izvođač i Podizvođači SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
OHS0 3	<p><u>Izbegavanje/Minimiziranje rizika:</u></p> <p>Usklađenost sa IFC/EBRD Smernicama za smeštaj radnika vezano za kamp(ove), uključujući, ali ne ograničavajući se na,</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Zone za presvlačenje, ■ Pijaću vodu, 	IFC /EBRD Smernica za smeštaj radnika	Tokom faze izgradnje, u kontinuitetu	Usklađenost sa IFC /EBRD Smernicama	Izvođač i Podizvođači SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Zone za obedovanje, Toalete, Objekte za pranje, uključujući tuševе. 					

4.3 Operativna faza

Tabela 5: Mere/akcije ublažavanja za operativnu fazu

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
OHS 04	<p>Izbegavanje rizika:</p> <p>Svim radnicima se osigurava sigurno i zdravo radno okruženje; Poslodavci i rukovodioci moraju da primene sve razumne mere predostrožnosti kako bi zaštitili zdravlje i bezbednost radnika i sprečili nezgode, povrede i bolesti povezane sa operativnim aktivnostima. To će se postići:</p> <ul style="list-style-type: none"> identifikovanje potencijalnih opasnosti po radnike analizom radnog rizika (JHA); Primena kodeksa ponašanja radnika pružanje preventivnih i zaštitnih mera za opasnosti za koje je utvrđeno da će biti uključene u posebne postupke i uputstva 	EBRD PR4 §23 IFC- EHS GL – § 2, §4.2 EHS GL za energiju vetra § 1.2 § 2.2 EU Direktiva za OHS	Tokom operativne faze, u kontinuitetu	Kao što je definisano posebnim postupcima OHS-a, tj.: -dokumentovani JHA i vezane mere uspostavljene -pohađani i časovi opšte obuke, -incidenti/nesreće su prijavljeni, -broj obavljenih inspekcija i revizija OHS-a, -uspostavljen sistem izveštavanja o nezgodama,	Izvođač i Pod-izvođači SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>OHS-a,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ obuka radnika; ▪ Inspekcije i revizije OHS-a; ▪ prijavljivanje nesreća, povreda i bolesti, i istraga uzroka; ▪ uspostavljen sistem medicinskog nadzora i imenovanje radnog lekara; ▪ prevencija, spremnost i reakcija u vanrednim situacijama 			povredama i bolestima i povezanim uzrocima ERP je uspostavljen		
OHS 05	<p><u>Izbegavanje/Minimiziranje rizika:</u></p> <p>Usklađenost sa IFC/EBRD Smernicama za smeštaj radnika vezano za kamp(ove), uključujući, ali ne ograničavajući se na,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zone za presvlačenje, ▪ Pijaću vodu, ▪ Zone za obedovanje, ▪ Toalete, ▪ Objekte za pranje, uključujući tuševe. 	EBRD PR4 §23 IFC- EHS GL – § 2, §4.2 GIIP: EHS GL za energiju vetra § 1.2 § 2.2	Tokom operativne faze, u kontinuitetu	<p>Kao što je definisano posebnim postupcima OHS-a, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Postoje OHS plan, radne procedure i uputstva - Pohađani kursevi obuke (o specifičnim procedurama i uputstvima za rizik) - Definisana lista PPE-a za svako radno mesto - Uspostavljen sistem konsultacija radnika u vezi sa pitanjima OHS 	<p>Izvođač i Podizvođači</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL

5.0 AKCIJE NADZORA

Sledeća tabela detaljno opisuje akcije nadzora utvrđene za aktivnosti upravljanja OHS-om tokom faze izgradnje. Cilj akcija nadzora je da se proverí da li su zaostali uticaji pod kontrolom i da li su mere/akcije ublažavanja bile efikasne.

Za svaku identifikovanu meru/akciju nadzora, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra aktivnosti nadzora (ID.);
- Aktivnost nadzora: opis aktivnosti nadzora;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda ili granične vrednosti (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme aktivnosti nadzora;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje aktivnosti nadzora;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL)

5.1 Izgradnja

Tabela 6: Akcije nadzora

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
OHS07	Uspostaviti program revizije i inspekcije OHS-a i sprovesti informacioni sistem za praćenje nesaglasnosti / neusklađenosti Uspostaviti statistiku o nezgodama, povredama i bolestima	EBRD PR4 IFC- EHS GL – § 2, § 4.2 Zdravlje i bezbednost na radu EHS GL za energiju vetra § 1.2 § 2.2 Direktiva 2008/50/EC Direktiva 97/68/EC Direktiva 89/391/EEC	Inspekcije HSE: nedeljno Revizije HSE: Tromesečno Ostalo: Prema specifičnim OHS postupcima koje se trebaju razviti	Nesaglasnost / neusklađenosti teže ka nuli Povrede teže ka nuli Nema fatalnih ili ozbiljnih povreda	Izvođači i podizvođači SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
OHS08	U slučaju da JHA utvrdi potrebu za specifičnim istraživanjima izloženosti radnika, sprovesti ankete pomoću metodologija navedenih u EU direktivama (ili nacionalnim propisima ako postoje).	Direktiva 2008/50 / EZ Direktiva 97/68 / EZ Direktiva 89/391 / EEZ Direktiva 2008/50/EC Direktiva 97/68/EC	Kao što je navedeno u JHA	U svakom slučaju ispod praga izloženosti Ako je prekoračeno 10% praga, moraće se sprovesti mere za smanjenje rizika	Izvođači i podizvođači SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
		Direktiva 89/391/EEC				
OHS09	<p>Radnici (uključujući radnike Podizvođača) moraju biti svesni da se njihove žalbe u vezi sa problemima OHS-a mogu rešavati putem prioriternih kanala komunikacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Odbori OHS kojima prisustvuju predstavnici radnika; ■ mehanizam za podnošenje žalbi radnika 	Zakon za OHS	Tokom faze izgradnje	<p>Žalbe su evidentirane</p> <p>Odgovoreno je na žalbe</p>	<p>NOTUS da evidentira i ponudi podatke vezano za lokalnu nabavku za SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL

5.2 Operacije

Tabela 7: Akcija nadzora za fazu operacija

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
OHS10	<p>Uspostaviti program revizije i inspekcije OHS-a i sprovesti informacioni sistem za praćenje nesaglasnosti / neusklađenosti</p> <p>Uspostaviti statistiku o nezgodama, povredama i bolestima</p>	<p>EBRD PR4 EBRD IFC- EHS GL – § 2, § 4.2</p> <p>EHS GL za energiju vetra § 1.2 § 2.2</p> <p>Direktiva 2008/50/EC</p> <p>Direktiva 97/68/EC</p> <p>Direktiva 89/391/EEC</p>	<p>Inspekcije HSE: nedeljno</p> <p>Revizije HSE: tromesečno</p> <p>Ostalo: Prema specifičnim postupcima koje treba razviti</p>	<p>Nesaglasnosti / neusklađenosti teže ka nuli</p> <p>Povrede teže ka nuli</p> <p>Nema fatalnih ili ozbiljnih povreda</p>	<p>Izvođači i podizvođači SOVI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
OHS 11	U slučaju da JHA utvrdi potrebu za specifičnim istraživanjima izloženosti radnika, sprovesti ankete pomoću metodologija navedenih u EU direktivama (ili nacionalnim propisima ako postoje).	Direktiva 2008/50/EC Direktiva 97/68/EC Direktiva 89/391/EEC	Kako je navedeno u JHA	U svakom slučaju ispod praga izloženosti Ako je prekoračen 10% praga, moraće se sprovesti mere za smanjenje rizika	Izvođači i podizvođači SOVI za prikupljanje podataka	WF/OHL
OHS 12	Radnici (uključujući radnike podizvođača) moraju biti svesni da se njihove žalbe u vezi sa problemima OHS-a mogu rešavati putem prioriternih kanala komunikacije: <ul style="list-style-type: none"> ■ Odbori OHS kojima prisustvuju predstavnici radnika; ■ Mehanizam za podnošenje žalbi radnika 	Zakon za OHS	Tokom faze izgradnje	Žalbe su evidentirane Odgovoreno je na žalbe	NOTUS da i evidentira ponudi podatke vezano za lokalnu nabavku za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Glavni aspekti OHS-a kojima bi se trebao baviti OHS plan Izvođača radova su:

- Prekomerno naprezanje, i ergonomske povrede i bolesti;
- Klizanje i slapovi na istoj nadmorskoj visini
- Rad na visinama, padanje s visine
- Udareni objektima vezanim za potencijalni pad materijala ili alata
- Izloženost prašini koju stvaraju različiti izvori
- Zatvoreni prostori i iskopavanja
- Pomeranje mašinerije
- Izloženost hemikalijama, opasnim ili zapaljivim materijalima, i otpadima.

JHA-i su potrebni za svako radno mesto; JHA će navesti postupke OHS i radna uputstva koja trebaju razviti sve kompanije koje rade na gradilištu i koje će obavljati eksploataciju i održavanje vetro-parka nakon izgradnje.

Postupak i radna uputstva moraju biti u skladu sa prirodom i obimom Projekta i moraju sadržati preventivne i zaštitne mere, uključujući modifikaciju, zamenu ili uklanjanje opasnih uslova ili supstanci.

Proces identifikacije opasnosti, procene rizika i izdavanja HS postupaka je stalni proces i mora se ponavljati / sprovesti svaki put kada se dogode značajne promene radnih uslova ili se nove radne operacije ili nova vrsta mašina koriste u svrhu Projekta. Postupci OHS i radna uputstva su stoga podložni stalnoj reviziji na osnovu rezultata procesa procene rizika.

Zaposleni u SOWVI nisu direktno uključeni u izgradnju i/ili rad u svojoj organizaciji. Građevinske operacije organizuje i izvodi EPC Izvođač i njegovi pod-izvođači. Zaposleni u SOWI uglavnom obavljaju kancelarijske aktivnosti i neke terenske aktivnosti koje se uglavnom sastoje od inspekcija i revizija.

Za vreme izvođenja radova po Ugovorima o izgradnji, Izvođač radova treba da se pridržava važećih nacionalnih i međunarodnih zahteva koji su detaljno navedeni u odeljku „Pravni i drugi zahtevi“ ovog Priručnika. Izvođač radova će u svakom trenutku sprovesti i pokazati poštovanje ovih zahteva.

Izvođač mora da se pozabavi zahtevima datih važećih standarda u obliku Specifičnog građevinskog OHS plana koji ispunjava SOWI-eve minimalne OHS standarde za građevinske ugovore i posebne zahteve projekta navedene u ESIA i ovom Priručniku. Projektne radne procedure/uputstva detaljno opisuju kriterijume rada koji su potrebni za sprovođenje standarda razvijenih analizom opasnosti za posao.

Spisak OHS postupaka i radnih uputstava koja mogu biti potrebna da se pripreme od strane Izvođača i Podugovarača za svoje radnike se nalazi u nastavku (potreba za OHS postupcima i radnim uputstvima se zasniva na JHA):

- Trening i orijentacija
- Bezbednost u kancelariji
- Bezbednost pri putovanju
- Spremnost za hitne slučajeve (medicinska, vatrogasna, hemijska, vremenska)
- Dozvola za rad

- Program za sprečavanje zloupotrebe supstanci
- Kontrola radnog vremena/raditi sam
- Sigurnost
- Industrijska higijena
- Prehrambeni i sanitarni objekti
- Rad na vrućini
- Peskarenje
- Komunikacija vezana za opasnosti
- Kontrola supstanci opasnih po zdravlje
- Kontrola azbesta koji se javlja prirodno
- Medicinski pregled pre projekta - međunarodni / nacionalni
- Prevencija bolesti
- Kontrola jonizujućeg zračenja
- Lična zaštitna oprema
- Zaštita od pada / Rad na visini
- Rad pri vrućini (zavarivanje, sečenje, sagorevanje)
- Oprema pod pritiskom / komprimovanim vazduhom i cilindri komprimovanog gasa/operacije
- Dizalice i postrojenja za dizanje - Uvod / Pred-upotreba
- Utovar i istovar materijala
- Industrijski kamioni (viljuškari)
- Dizalice, radne platforme koje se dižu, i dizalice za materijal/osoblje
- Rad u blizini nadzemnih linija napajanja
- Prenosne merdevine
- Skele
- Ručno upravljanje
- Ručni i prenosni električni alati
- Električna bezbednost na radu
- Iskopavanje, kopanje i podupiranje
- Zemljani radovi, beton i zidanje
- Operacije bušenja i eksplozija
- Spajanje korišćenjem toplote

- Podizanje/montaža čelične konstrukcije
- Čišćenje vodom pod visokim pritiskom
- Testiranje sistema rezervoara i cevovoda
- Ulazi u ograničene prostore/prostorije
- Zahtevi za smeštaj vezani za zdravlje i bezbednost

Pored toga, Izvođač mora da obezbedi da:

- Postoje resursi za sprovođenje zahteva ESMS-a;
- Osoblje Izvođača dobije potrebnu obuku za sigurno obavljanje dodeljenih zadataka;
- Su uspostavljeni sistemi za rutinsku reviziju i inspekciju, kako bi se osigurala usaglašenost sa važećim nacionalnim i međunarodnim zahtevima, i usklađenost sa SOWI ESMS zahtevima;
- Su uspostavljeni sistemi za izveštavanje i istraživanje događaja u životnoj sredini, izbegnutih nesreća, nesreća, incidenata i potencijalnih opasnosti u dogovorenom i zakonski određenom vremenskom okviru.

Izvođač mora podneti ažuriranja na dogovoreni način za SOWVI o napretku u vezi sa učinkom OHS-a.

Izvođač mora da čuva svu evidenciju i ostalu relevantnu dokumentaciju da bi dokazao usaglašenost / saglasnost sa Projektnim zahtevima tokom trajanja Ugovora

Izvođač radova mora pripremiti program nadzora OHS-a. Program nadzora OHS-a treba da verifikuje efikasnost preventivnih i kontrolnih strategija. Odabrani pokazatelji treba da predstavljaju najznačajnije opasnosti na radu, za zdravlje i bezbednost, i primenu strategija prevencije i kontrole. Stoga, program nadzora OHS-a mora biti usko povezan sa nalazima JHA-a. Program nadzora zdravlja i zaštite na radu, koji izvođač treba pripremiti, mora uključivati najmanje:

Bezbednosni pregled, ispitivanje i kalibraciju:

- OHS kritične opreme (tj. viljuškara, dizalica i dizala)
- Sve sigurnosne karakteristike i mere zaštite od opasnosti usredsređene na inženjerske i lične zaštitne karakteristike (tj. PPE nastavlja da pruža odgovarajuću zaštitu i nosi se prema potrebi);
- Opasnih postupaka za rad (tj. dozvola za rad),
- Nadzor izloženosti radnika: Metodologija nadzora, lokacije, učestalost i parametri treba da se utvrde pojedinačno za svaki zadatak ili aktivnost u skladu sa JHA (tj. praćenje nivoa prašine, praćenje kvaliteta vazduha posebnih zatvorenih prostorija)

6.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja se verifikuje unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima koji su sadržani u odeljku „Interna revizija“ „Priručnika o ESMS-u“, i u „Postupku revizije i neusklađenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije, kao i odgovorni unutrašnji revizori, su navedeni u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOWI.

Interna revizija treba da se bavi:

- Tačnom primenom ovog Plana upravljanja
- Ispravnim razvojem i primenom plana Izvođača
- Ispravnom i blagovremenom primenom sistema revizije i pregleda od strane Izvođača radova
- Svakom tačkom navedenom u tabelama u odeljku 4.0 (mere/akcije ublažavanja) i 5.0 (aktivnosti nadzora) ovog plana
- Uspostavljanjem procesa angažovanja aktera u vezi sa aspektima na koje se odnosi ovaj plan upravljanja

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije su uključeni u revizorskim izveštajima i u evidencije „Nesaglasnosti i preventivne/korektivne akcije“.

Rukovodstvo SOVI preispituje rezultate inspekcija i revizija i napredak preventivnih/korektivnih akcija i preduzima dodatne odgovarajuće mere po potrebi, prema pokazateljima sadržanim u odeljku 7 „Pregled rukovodstva“ priručnika ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj Plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije će se preduzeti da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja će biti odgovornost HSE Menadžera, koji je zadužen za ovaj Plan.

7.0 IZVEŠTAVANJE

Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koji se odnose na mere/akcije ublažavanja, aktivnosti nadzora i unutrašnju reviziju.

7.1 Izveštavanje za aktivnosti nadzora

Dokazi i rezultati aktivnosti nadzora (detaljnije u odeljku 5.0) se moraju detaljno opisati u odgovarajućim izveštajima o nadzoru. Ovi izveštaji o nadzoru moraju sadržati sledeće minimalne informacije/podatke (ako su relevantni):

- potvrde analiza iz laboratorije/a;
- lokalizacija aktivnosti nadzora (geografske koordinate u sistemu WGS84, i nadmorska visina);
- vreme prikupljanja podataka (datum početka i završetka);
- opis primenjene metodologije;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- odgovornost za sprovođenje određenih aktivnosti nadzora (uključujući reference na ovaj plan upravljanja i referenca na imenovanje trećih lica koje se eventualno ugovaraju za obavljanje dela aktivnosti (npr. spoljne laboratorije i konsultanti);
- zaključci o saglasnosti u odnosu na KPI, i eventualna zapažanja;
- postupci kontrole kvaliteta koji se primenjuju da bi se osigurala konzistentnost i pouzdanost analiza ili rezultata

7.2 izveštavanje za aktivnosti nadzora

Ispravna primena ovog Plana upravljanja treba da se verifikuje unutrašnjim revizijama koje će se sprovesti u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, postupku interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog Plana upravljanja.

Dokazi o sprovođenju mera/akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4.0), blagovremenog sprovođenja aktivnosti nadzora (detaljno u odeljku 5.0) i s tim povezanih rezultata su opisani u revizorskim izveštajima. Ovi revizorski izveštaji moraju sadržati sledeće minimalne informacije/podatke:

- spisak revidiranih predmeta (detaljno u odeljcima 4.0 i 5.0);
- informacije da li su stavke sprovedene unutar predviđenog vremenskog roka i učestalosti;
- dostizanje (ili ne) KPI-ova;
- opis neusklađenosti je na kraju identifikovan.

7.3 Izveštaj samo-nadzora

Podaci o nadzoru zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti će biti sažeti u tromesečnom izveštaju samo-nadzora koji će se obezbediti za zajmodavce svakog tromesečja, i eventualno i za aktere, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

Stranica sa potpisima

Golder Associates S.r.l.

Livia Manzone
Project Manager

Roberto Mezzalama
Direktor Project Director

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
R.E.A. Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.
Società soggetta a direzione e coordinamento di Enterra Holding Ltd. ex art. 2497 c.c.

[https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project files/5 technical work/working/delivery 1910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_occupational health&safety management final draft_ser.docx](https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project%20files/5%20technical%20work/working/delivery%201910903- documents translated in albania and serbian/from rrona serbian esmps/formatted/final_occupational health&safety management final draft_ser.docx)

golder.com

Bajgora projekat vetro-parka

Plan upravljanja Prevencijom Zagađenja (MP PP)

Dostavljen za:

SOWI Kosovo

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Dostavljen od strane:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12274 FINAL DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice

PP	Prevenција zagađenja
ESMS	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
KPI	Ključni pokazatelji učinka
PR	Zahtevi učinka (izdati od strane EBRD)
PS	Standard učinka (izdat od strane IFC)
HSE	Zdravlje, sigurnost i životna sredina
ESIA	Procena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja
EPC	Inženjering, nabavka i izgradnja
ERP	Plan hitnih reakcija
EU	Evropska unija
ESHS	Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost
ESMP(s)	Plan(ovi) za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima
MP	Planovi upravljanja
WF	Vetro-park
OHL	Nadzemni vod
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
OHS	Zdravlje i bezbednost na radu
BAT	Najbolja dostupna tehnika
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent: SOWI (Solar & Wind) Kosovo
Projekat: Vetro-park Selac 1, 2 i 3 se nalazi u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.

Postrojenja: Projekat se sastoji od 27 VTG-ova tipa GE 3,8-137 snage 3,83MW sa visinom glavčine 110m i ukupnim kapacitetom od 103,41MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Ova linija se smatra delom Projekta tokom njegove faze izgradnje i smatraće se pripadajućim postrojenjem za fazu rada.

EPC Izvođač: NOTUS
Upravljanje gradilištima: Sve ključne menadžerske uloge, uključene u upravljanje gradilištima i u radu vetro-parka se uglavnom odnose na osoblje SOWI.

Sadržaj

1.0 NAMENA I OBIM	2
2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI.....	3
3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI.....	5
3.1 Nacionalni standardi i propisi	5
3.2 Međunarodni standardi	5
3.3 Granične vrednosti projekta	6
4.0 MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA.....	9
4.1 Izgradnja.....	10
4.2 Operacije	17
5.0 AKCIJE NADZORA	25
5.1 Izgradnja.....	26
5.2 Operacije	30
6.0 REVIZIJA I PREGLED	36
7.0 IZVEŠTAVANJE	37
7.1 Izveštavanje za aktivnosti nadzora	37
7.2 Izveštavanje za aktivnosti nadzora	37
7.3 Izveštaj samo-nadzora	37
TABELE	
Tabela 1: Uloge i odgovornosti	3
Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi.....	5
Tabela 3: Međunarodni standardi	5
Tabela 1: Standard projekta – kvalitet vazduha	6
Tabela 2: Standard projekta - Buka	8
Tabela 3: Standard projekta – Otpadne vode	8
Tabela 4: Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje.....	10
Tabela 5: Mere/akcije ublažavanja za fazu operacija.....	17
Tabela 6: Akcije nadzora	26
Tabela 7: Akcije nadzora za fazu operacija.....	30

1.0 NAMENA I OBIM

Ovaj Plan upravljanja (MP) Prevencijom zagađenja (PP) identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje SOWI Sistema upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS) vezano za aspekte Prevencije zagađenja.

On je razvijen u skladu sa SOWI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovskim pravnim okvirom, sa EBRD Zahtevima za politike za zaštitu životne sredine, socijalne politike i učinak PR3, IFC standardima učinka PS3 i IFC opštim i sektorskim EHS smernicama.

Ovaj PP MP se odnosi i na **fazu izgradnje** i **fazu eksploatacije** Projekta. On daje smernice Izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjeringa, nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za rešavanje aspekata zaštite životne sredine i socijalna pitanja u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta stići u dogledno vreme; stoga se preporučuje da ovaj Plan podleže procesu sistematskog preispitivanja pre početka rada kako bi obuhvatili i razmotrili sve informacije koje se odnose na PP pitanja.

Prevencija zagađenja u ovom planu je zamišljena kao sprečavanje zagađenja koje može da se stvori od:

- Proizvodnja, upravljanje i rukovanje otpadom
- Ispuštanje mlazova otpadnih voda
- Emisija u vazduh koja utiče na kvalitet vazduha
- Emisija buke
- Upravljanje i rukovanje opasnim materijalima
- Efikasnost resursa

Cilj ovog MP-a je da se definišu:

- Projektni standardi za upravljanje pitanjima PP tokom faze izgradnje;
- opseg i primenljive interfeze za upravljanje rešavanja aktivnosti PP upravljanja i nadgledanja tokom faze izgradnje;
- odgovornosti, obaveze, operativni postupci i uputstva za sprovođenje ovog MP;
- mere ublažavanja koje se primenjuju na projekat u vezi sa aspektima PP-a
- i upravljanje učinkom aktivnosti nadzora u vezi sa aspektima PP-a

Ovaj MP se primenjuje za normalne uslove rada tokom aktivnosti izgradnje i eksploatacije, i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Vanredne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP-a je da identifikuje mere ublažavanja i nadzora, kako bi se postiglo:

- Da se usvoji hijerarhija ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, da se minimizira uticaj na životnu sredinu i vrati prvobitno stanje;
- Da se razviju i sprovedu politike, planovi i postupci za integrisanje socijalnih i aspekata zaštite životne sredine u sveukupni okvir upravljanja projektom tokom svog životnog ciklusa;
- Da se uspostavi program nadzora za procenu efekta zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- Da se izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi osiguraju korektivne akcije kako bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog Plana su navedene u Tabeli 1 ispod.

Tabela 1: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Rukovodstvo	<ul style="list-style-type: none"> Rukovodstvo će osigurati da se kontinuirano dodeljuju dovoljni i kvalifikovani resursi za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti nadzora pod odgovornošću SOWI-ja. Ovo će obuhvatati izbor specijalizovanih Izvođača za specifične zadatke koji će se obavljati u okviru primene ovog Plana upravljanja kao što su (ali ne ograničavajući se na) upravljačke ankete PP-a, aktivnosti nadzora i analiza podataka i izveštavanje Određivanjem specifičnog osoblja na gradilištu ili na administrativnom nivou, jasno definišite njihove uloge i odgovornosti u sistemu upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima; 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno odobrenje ovog Plana upravljanja i planova / postupaka za podizvođače za Projekat; Preduzimanje odgovarajućih akcija za rešavanje glavnih nesuglasica zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o nadzoru učinka i predloženom pristupu menadžera SOWI HSE
HSE Menadžer	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da je ovaj Plan ažuriran i da odgovara prirodi i obimu Projekta i da se osigura da se ovaj Plan upravljanja efikasno primenjuje; Programiranje inspekcija i revizorskih aktivnosti radi osiguravanja ispravne primene ovog Plana upravljanja; i specijalizovanih poslova Izvođača Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka nadzora, i izveštaja o praćenju učinka koje pružaju specijalizovani ugovarači, i dostavljanje rezimea rezultata takvih izveštaja rukovodstvu, akterima i Zajmodavcima 	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da se akcije/mere i aktivnosti nadzora koje su direktno u okviru odgovornosti SOWI sprovode blagovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Plana upravljanja Rešavanje neusaglašenosti kroz definisanje preventivnih / korektivnih akcija koje se predlažu rukovodstvu, ako je potrebno, izmene i/ili dopune ovog Plana Upravljanja i priprema revizija plana; Odmah upozoriti rukovodstvo na značajne nesuglasice;

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
EPC Izvođači i pod-izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Će osigurati da su dodeljeni dovoljni i kvalifikovani resursi ■ Efikasno izvršavanje specifičnih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim Planom upravljanja i sa ugovornim aranžmanima ■ Poštovanje EHS zahteva uključenih u ESMS; ■ slažu se sa vremenskim rasporedom i logistikom aktivnosti nadzora 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pružaju relevantne podatke o nadzoru i izveštaje o nadzoru kako je navedeno u ovom Planu; ■ mogu da predlažu izmene i integracije za aktivnosti nadzora uključene u ovaj Priručnik i u povezane ESMP-ove; predložene izmene procenjuju i odobravaju HSE menadžer i rukovodstvo.
Svi zaposleni i izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pridržavajte se zahteva za upravljanje životnom sredinom. ■ Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biološke raznolikosti 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dajte dokaz da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnom PP Planu upravljanja pravilno razmatraju, sprovode i nadgledaju tokom izvođenja radova

3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve date politike, standarde i zahteve za reference za ovaj Plan upravljanja koji su primenljivi na Projekat tokom faze izgradnje.

Ovaj odeljak sadrži reference:

- na odgovarajuće nacionalne zakone i propise, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- na važeće međunarodne standarde, tj. one koji su izdati od strane:
  - Zahtevi učinka EBRD-a (maj 2014.) i srodna dokumenta sa uputstvima, i regulatorni okvir EU-a (uredbe i direktive EU).
  - IFC standardi učinka (2012) i opšte i sektorsko-specifične smernice EHS-a FC.

Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za učinak EBRD-a (uključujući pravni okvir EU). Opšte smernice IFC-a za EHS će biti primenjive u slučaju nepostojanja važećih standarda Kosova i EU.

3.1 Nacionalni standardi i propisi

Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi

Kosovski pravni okvir
Zakon br. 03/I-025 o zaštiti životne sredine
Zakon br. 03/I-043 o integrisanoj kontroli sprečavanja zagađenja
Zakon br. 03/I-233 o zaštite prirode
Zakon br. 03/I-214 za procenu uticaja na životnu sredinu
Zakon br. 03/I-230 o strateškoj proceni životne sredine
Zakon br. 03/I-160 o zaštiti vazduha od zagađenja
Zakon br. 04/I-174 o prostornom planiranju

3.2 Međunarodni standardi

Tabela 3: Međunarodni standardi

Međunarodni standardi
EBRD Politike za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja i Zahtevi učinka (PR)
EBRD zahtevi učinka 3 - Efikasnost resursa i sprečavanje i kontrola zagađenja
Direktiva 2008/50/EC

Međunarodni standardi
Direktiva 97/68/EC
IFC Standardi učinka (PS) i napomene smernica (GN)
IFC PS3: Efikasnost resursa i sprečavanje zagađenja
IFC GN3: Efikasnost resursa i sprečavanje zagađenja
IFC opšte EHS smernice: § 1 Životna sredina
IFC opšte smernice: EHS Smernice za Izgradnju i demontažu
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Prenos i distribucija električne energije

3.3 Granične vrednosti projekta

Kvantitativne granične vrednosti primenjive na emisiju u vazduh koje se primenjuju su predstavljene u tabeli ispod. PP aktivnosti upravljanja životnom sredinom podležu graničnim vrednostima predstavljenim u IFC vrednostima uključenim u Opšte EHS smernice koje će biti primenjive u nedostatku važećih granica vrednosti na Kosovu i EU.

Tabela 1: Standard projekta – kvalitet vazduha

Zagađivač	Vreme/Prosečni period	Maksimalna dozvoljena granica		
		EU*, **	Kosovo	Standard projekta (strožiji će se primeniti)
SO ₂ (µg/m ³)	Po satu	350 µg/m ³		Po satu: 350 µg/m ³
	24 sata	125 µg/m ³	Mesečno: 23 µg/m ³ .	Dnevno: 125 µg/m ³
	Godišnje i zimska sezona (1 Okt – 31 Mar) (za divljinu i ekosistem)	-	20 µg/m ³	Mesečno: 23 µg/m ³ Godišnje: 20 µg/m ³
NO ₂ (µg/m ³)	Po satu	200 µg/m ³	200 µg/m ³	200 µg/m ³
	Godišnje	40 µg/m ³	40 µg/m ³	40 µg/m ³
PM ₁₀ (µg/m ³)	24 sata	50 µg/m ³	50 µg/m ³	50 µg/m ³
	Godišnje	40 µg/m ³	40 µg/m ³	40 µg/m ³

Zagađivač	Vreme/Prosečni period	Maksimalna dozvoljena granica		
		EU*, **	Kosovo	Standard projekta (strožiji će se primeniti)
Fine čestice (PM 2.5, $\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Godišnje	25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
Slegnuta prašina ($\text{mg}/\text{m}^2\text{dan}$)	24 sata	-		
	Dugoročno	210 $\text{mg}/\text{m}^2\text{dan}$	50 mg/Nm^3	210 $\text{mg}/\text{m}^2\text{dan}$ 50 mg/Nm^3
Ozon $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Maksimalni dnevni 8-satni proseku u kalendarskoj godini	120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	>120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
Pb i njena jedinjenja u slegnutoj prašini ($\text{mg}/\text{m}^2\text{dan}$)	Dugoročno****	-		
Cd i njena jedinjenja u slegnutoj prašini ($\text{mg}/\text{m}^2\text{dan}$)	Dugoročno	-		
Tl i njena jedinjenja u slegnutoj prašini ($\text{mg}/\text{m}^2\text{dan}$)	Dugoročno	-		
Koncentracija Olova (Pb) u PM10 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	1 godina	0.5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$		0.5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
Koncentracija Arsena (As) u PM10 (ng/m^3)	1 godina	6 ng/m^3		6 ng/m^3
Koncentracija Kadmijuma (Cd) u PM10 (ng/m^3)	1 godina	5 ng/m^3		5 ng/m^3
Koncentracija Nikla (Ni) u PM10 (ng/m^3)	1 godina	20 ng/m^3		20 ng/m^3

Zagađivač	Vreme/Prosečni period	Maksimalna dozvoljena granica		
		EU*, **	Kosovo	Standard projekta (strožiji će se primeniti)
CO	8h	10 mg/m ³		10 mg/m ³

Tabela 2: Standard projekta - Buka

Zagađivač	Vreme/Prosečni period	Maksimalna dozvoljena granica		
		EU*, **	Kosovo	Standard projekta (strožiji će se primeniti)
Buka	Dan (07:00 - 22:00)	70 dBA		70 dBA
	Noć (22:00 - 07:00)	70 dBA		70 dBA

Tabela 3: Standard projekta – Otpadne vode

Zagađivač	Vreme/Prosečni period	Maksimalna dozvoljena granica		
		EU*, **	Kosovo	Standard projekta (strožiji će se primeniti)
pH		6 – 9		6 – 9
BOD		30 mg/l		30 mg/l
COD		125 mg/l		125 mg/l
Ukupno nitrogena		10 mg/l		10 mg/l
Ukupno fosfora		2 mg/l		2 mg/l
Ulja i maziva		10 mg/l		10 mg/l
Ukupno suspendovane materije		50 mg/l		50 mg/l
Ukupno koliformne bakterije		400 MPN ^b /100 ml		400 MPN ^b / 100 ml

4.0 MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA

Na osnovu ESIA-e, mogući uticaji na komponente životne sredine koje proizilaze iz PP tokom faze izgradnje su:

- Povećana izloženost atmosferskim emisijama i zagađivačima;
- Promena u lokalnoj morfologiji;
- Uklanjanje / degradacija tla i vegetacije

Sledeća tabela detaljno opisuje upravljanje životnom sredinom i mere/akcije ublažavanja identifikovane za aktivnosti upravljanja PP MP tokom faze izgradnje. Za svaku identifikovanu meru/akciju, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra mere/akcije ublažavanja (ID.);
- Mera/akcija: opis mera/akcija ublažavanja;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme mera/akcija;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mera/akcija ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera/akcija;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL)

Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija/obnova, kompenzacija) se primenjuje za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu

Ovaj proces je zamišljen kao adaptivni sistem upravljanja unutar Projekta, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizaći iz programa nadzora opisanog u sledećem odeljku.

4.1 Izgradnja

Tabela 4: Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP01	<p><u>Izbegavanje (zalihe materijala):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Izbegavajte nekontrolisano skladištenje iskopanog materijala; svesti proizvodnju prašine iz privremenih zaliha iskopanog materijala na minimum, koristeći metode kontrole prašine, kao što su poklopci ili suzbijanje vode za gomile otvorenih materijala; upotreba sredstava za suzbijanje vode za smanjenje emisije prašine od transporta materijala po ne-asfaltiranom putu. u suvim periodima. zemljani putevi i zalihe zemlje treba prskati vodom da bi se smanjila prašina 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom suvih perioda faze izgradnje	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
PP02	<p><u>Izbegavanje (opasne materije):</u></p> <p>Da bi se sprečilo ili ograničilo širenje i ublažavanje curenja preduzeće se mere ublažavanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Cisterne za skladištenje i cisterne će se koristiti samo za njihovu namenu, Osoblje će biti obučeno za instaliranje i upotrebu potrebne opreme za kontrolu širenja, Apsorpcioni materijali će se koristiti za kontrolu curenja, Integritet rezervoara i kontejnera će biti obezbeđen, i oni će se uvek skladištiti u područjima sa kontrolom poplava Rezervoari za skladištenje će biti postavljeni unutar bazena za 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom suvih perioda faze izgradnje	Izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>prelivanje (koji imaju 10% više zapremine u odnosu na sam rezervoar)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Područja koja su posebno izdvojena će biti obezbeđena za proces utovara, istovara i transporta opasnih materija (nepropusna zemlja), ■ Ventili i zaptivke će biti pravilno postavljeni, ■ Sva creva i perači će biti pravilno postavljeni pre nego što se prime i distribuiraju goriva i druge tečnosti ■ Kabine za kapanje će biti postavljene iznad tačaka koje su statistički sklonije propuštanju, i iznad kontaktnih tačaka vozila, ■ Mobilni ili prenosni rezervoari za skladištenje loživog ulja će biti postavljeni ili pozicionirani tako da ublaže bilo koje curenje pre nego što dođu do prirodnih potoka, jezera ili drugih vodenih tela / vodotoka, i ■ Priključci creva će biti čvrsto pričvršćeni ■ Ostaci curenja će biti očišćeni u potpunosti, i neće se vršiti čišćenje područja crevom 					
PP03	<p>Minimiziranje (voda, opasne materije, energetska efikasnost): Potrošnja resursa vezana za:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ vodu, ■ goriva ■ struju/električnu energiju i ■ sirovine, će biti svedene na najmanju moguću meru 	EBRD PR3 IFC PS3 IFC - EHS GL PS3 IFC - GN3 §16 EHS	Godišnje	Količine potrošene robe Emitovane količine CO2	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
		Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP				
PP04	<p>Minimiziranje (emitovanje u atmosferu):</p> <p>Zagađivači atmosfere će biti smanjeni upotrebom:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Koristiće se zatvoreni sistem ubrizgavanja i niska isparljivost dizel goriva ■ Prašina iz otvorenih izvora će biti smanjena upotrebom kontrolnih mera poput prskanja vodom po zemlji pre prolaska vozila ■ Uredba o kontroli emisije izduvnih gasova, upotreba radnih mašina sa niskim emisijama i dobrim nivoom održavanja; ■ upotreba dizela sa niskim sadržajem sumpora ■ periodično održavanje mašina sa motorom sa unutrašnjim sagorevanjem; ■ brzinu vozila treba smanjiti na zemljanom putu unutar i izvan radnog mesta ■ osigurati da je sva oprema i vozila koja se koriste u građevinskim aktivnostima u dobrom stanju i dobro održavana; ■ osigurati da sva oprema i vozila odgovaraju normi emisije i buke <p>Mere ublažavanja emisija azbestnih vlakana u vazduhu razmatrane</p>	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom suvih perioda faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	su u posebnom samostalnom planu.					
PP05	<p>Minimiziranje (otpad):</p> <p>Otpad koji potiče iz aktivnosti će biti minimiziran putem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Smanjenjem količine otpada, recikliranjem ■ Tamo gde se otpad ne može ponovo upotrebiti, reciklirati ili preraditi, on će se pravilno odložiti ■ Izgradiće se prostor za privremeno skladištenje otpada, a otpad će se privremeno skladišti u trajnim, nepropusnim, sigurnim kontejnerima ■ Vrsta otpada, šifra, količina, izvor, postrojenje gde se šalje, informacije o prevozu i postupak odlaganja se beleže ■ Čvrsti kućni otpad od radnika će se skupljati u zatvorenim kontejnerima ■ Otpadna ulja će se sakupljati u posebnim kontejnerima i različite vrste ulja se ne smeju mešati ■ Otpadno biljno ulje će se skupljati odvojeno od ostalih otpadaka i ulja. Zatim će se otpadna biljna ulja isporučiti licenciranim kompanijama, ■ Plan zbrinjavanja otpadnih guma ■ Uvoz otpadnih guma je zabranjen ■ Električna i elektronska roba će se reciklirati ■ Obavlja se reciklaža, oporavak i odlaganje otpadne električne i 	<p>EBRD PR3</p> <p>IFC PS3</p> <p>EHS</p> <p>Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5</p> <p>GIIP</p>	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>elektronske robe</p> <ul style="list-style-type: none"> Otpad od gvožđa i čelika će se privremeno skladištiti na gradilištu i odlagati u licencirane kompanije za reciklažu <p>Za recikliranje i odlaganje, Izvođač radova koristi samo ovlašćene dobavljače i objekte za otpad</p>					
PP06	<p><u>Minimiziranje (Otpadne vode)</u></p> <p>Otpadne vode će se svesti na minimum putem:</p> <ul style="list-style-type: none"> Smanjenja potrošnje vode Upravljanje industrijskim otpadnim vodama sakupljanjem i prečišćavanjem; ako nije moguće, odlažite otpadne vode preko ovlašćenih izvođača radova Odlaganje kućnih otpadnih voda: koristite hemijske toalete kojima se upravlja preko ovlašćenih izvođača radova 	<p>EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP</p>	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/O HL
PP07	<p><u>Minimiziranje (opasne materije)</u></p> <p>Opasnim materijalima će upravljati:</p> <ul style="list-style-type: none"> Prevoznici opasne robe koji su autorizovani prema ADR standardima; Prevoznici su sertifikovani i poseduju ljudske resurse i odgovarajuću tehnologiju za rukovanje, transport i upravljanje opasnim materijalima o kojima je reč Prevoznici imaju postupke za upravljanje opasnim materijalom i procedure za hitno postupanje u slučaju nesreće i nepogoda; 	<p>EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP</p>	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Opasne materijale će u zonama lokacije premeštati ili prenositi samo kvalifikovani, obučeni operatori vozila, koristeći odgovarajuće industrijske viljuškare ili druga vozila 					
PP08	<p>Minimiziranje (buka)</p> <p>Nivo buke će biti sveden na minimum:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ograničavanje - građevinske aktivnosti će biti ograničene tokom noći. Biće odabrana oprema sa nižim nivoima zvučne snage koja će biti u skladu sa ograničenjima buke u skladu sa snagom (kW) opreme. Aktivnosti će se planirati u konsultacijama sa lokalnim zajednicama, tako da se aktivnosti sa najvećim potencijalom za stvaranje buke planiraju tokom perioda dana koji će rezultirati najmanjim smetnjama. Po potrebi će se instalirati odgovarajući prigušivači izduva motora i komponenti kompresora. Sati rada za određene mašine ili operacije, posebno mobilne izvore koji posluju kroz prostore zajednice, će biti ograničeni Usmeravanje prometa saobraćaja kroz područja zajednice će biti smanjeno kad god je to moguće. Redovno održavanje će se vršiti na građevinskoj opremi kako bi se osiguralo da se nivo buke održava unutar ograničenja 	<p>EBRD PR3</p> <p>IFC PS3</p> <p>EHS</p> <p>Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5</p> <p>GIIP</p>	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP09	<u>Izbegavanje (Kontrola erozije i obnavljanje)</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ izbegavanje saobraćaja van puteva ■ izbegavajte nekontrolisano ispuštanje atmosferske vode iz odvodne mreže u skladu sa promenama vetro-turbina i pristupnim putevima ■ izbegavajte nekontrolisano odlaganje iskopanog materijala tokom izgradnje deponija ■ izbegavajte ispuštanje atmosferske vode u skladu sa prirodnim močvarnim područjima 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
PP10	<u>Minimiziranje (Kontrola erozije i obnavljanje)</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ svesti na minimum površine za ravnjanje i iskopavanje; ■ smanjiti broj veštačkih nasipa; ■ smanjiti na minimum eroziju veštačkih nasipa i ravnih područja pomoću tehnika kontrole erozije i uređaja za zaštitu od erozije ■ smanjiti na minimum nadzemne građevine u poplavnim područjima na području ravnice reke Sitnice ■ svesti na minimum potencijalnu nestabilnost trajnih ležišta geotehničkim dizajnom, procenom stabilnosti i drenažom i upravljanjem atmosferskim vodama 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
PP11	<u>Obnavljanje (Kontrola erozije i obnavljanje)</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ obnavljanje depozitnih površina pomoću završnog pokrivača 	EBRD PR3 IFC PS3	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da evidentira i obezbedi	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>tla koji će biti zasađen autohtonim travama i grmljem;</p> <ul style="list-style-type: none"> obnavljanje fenomena početne erozije u nagibnim područjima uz pristupni put i u skladu sa vetro-turbinama i OHL-stubovima 	<p>EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP</p>			<p>podatke za SOWI za prikupljanje podataka</p>	

4.2 Operacije

Tabela 5: Mere/akcije ublažavanja za fazu operacija

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP12	<p><u>Izbegavanje (opasne materije):</u></p> <p>Da bi se sprečilo ili ograničilo širenje i ublažavanje curenja preduzeće se mere ublažavanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Cisterne za skladištenje i druge cisterne će se koristiti samo za njihovu namenu, Osoblje će biti obučeno za instaliranje i upotrebu potrebne opreme za kontrolu širenja, Apsorpcioni materijali će se koristiti za kontrolu curenja, Integritet rezervoara i kontejnera će biti obezbeđen, i oni će se uvek skladištiti u područjima sa kontrolom poplava 	<p>EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP</p>	<p>Tokom suvih perioda faze operacija</p>	<p>Godišnji izveštaj o životnoj sredini</p>	<p>NOTUS da i evidentira obezbedi podatke za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Rezervoari za skladištenje će biti postavljeni unutar bazena za prelivanje (koji imaju 10% više zapremine u odnosu na sam rezervoar) ■ Područja koja su posebno izdvojena će biti obezbeđena za proces utovara, istovara i transporta opasnih materija (nepropusna zemlja), ■ Ventili i zaptivke će biti pravilno postavljeni, ■ Sva creva i peraci će biti pravilno postavljeni pre nego što se prime i distribuiraju goriva i druge tečnosti ■ Kabine za kapanje će biti postavljene iznad tačaka koje su statistički sklone propuštanju, i iznad kontaktnih tačaka vozila, ■ Mobilni ili prenosni rezervoari za skladištenje loživog ulja će biti postavljeni ili pozicionirani tako da ublaže bilo koje curenje pre nego što dođu do prirodnih potoka, jezera ili drugih vodenih tela / vodotoka, i ■ Priključci creva će biti čvrsto pričvršćeni ■ Ostaci curenja će biti očišćeni u potpunosti, i neće se vršiti čišćenje područja crevom 					
PP13	<p><u>Minimiziranje (voda, opasne materije, energetska efikasnost):</u></p> <p>Potrošnja resursa vezana za:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ vodu, ■ goriva ■ struju/električnu energiju i 	<p>EBRD PR3</p> <p>IFC PS3</p> <p>IFC - EHS</p> <p>GL PS3</p> <p>IFC - GN3</p>	Godišnje	<p>Količine potrošene robe</p> <p>Emitovane količine CO2</p>	<p>NOTUS da i podatke</p> <p>evidentira obezbedi za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje</p>	

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> sirovine, će biti svedene na najmanju moguću meru 	§16 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP			podataka	
PP14	<p>Minimiziranje (emisije u atmosferu):</p> <p>Zagađivači atmosfere će biti smanjeni upotrebom:</p> <ul style="list-style-type: none"> Koristiće se zatvoreni sistem ubrizgavanja i niska isparljivost dizel goriva Prašina iz otvorenih izvora će biti smanjena upotrebom kontrolnih mera poput prskanja vodom po zemlji pre prolaska vozila Uredba o kontroli emisije izduvnih gasova, upotreba radnih mašina sa niskim emisijama i dobrim nivoom održavanja; upotreba dizela sa niskim sadržajem sumpora periodično održavanje mašina sa motorom sa unutrašnjim sagorevanjem; brzinu vozila treba smanjiti na zemljanom putu unutar i izvan radnog mesta <p>Mere ublažavanja emisija azbestnih vlakana u vazduhu razmatrane su u posebnom samostalnom planu.</p>	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom suvih perioda faze operacija	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP15	<p>Minimiziranje (otpad):</p> <p>Otpad koji potiče iz aktivnosti će biti minimiziran putem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Smanjenjem količine otpada, recikliranjem ■ Tamo gde se otpad ne može ponovo upotrebiti, reciklirati ili preraditi, on će se pravilno odložiti ■ Izgradiće se prostor za privremeno skladištenje otpada, a otpad će se privremeno skladišiti u trajnim, nepropusnim, sigurnim kontejnerima ■ Vrsta otpada, šifra, količina, izvor, postrojenje gde se šalje, informacije o prevozu i postupak odlaganja se beleže ■ Čvrsti kućni otpad od radnika će se skupljati u zatvorenim kontejnerima ■ Otpadna ulja će se sakupljati u posebnim kontejnerima i različite vrste ulja se ne smeju mešati ■ Otpadno biljno ulje će se skupljati odvojeno od ostalih otpadaka i ulja. Zatim će se otpadna biljna ulja isporučiti licenciranim kompanijama, ■ Plan zbrinjavanja otpadnih guma ■ Uvoz otpadnih guma je zabranjen ■ Električna i elektronska roba će se reciklirati ■ Obavlja se reciklaža, oporavak i odlaganje otpadne električne i elektronske robe ■ Otpad od gvožđa i čelika će se privremeno skladištiti na gradilištu i odlagati u licencirane kompanije za reciklažu ■ Za recikliranje i odlaganje, Izvođač radova koristi samo 	<p>EBRD PR3</p> <p>IFC PS3</p> <p>EHS</p> <p>Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5</p> <p>GIIP</p>	Tokom faze operacija	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da i evidentira obezbedi podatke za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	ovlašćene dobavljače i objekte za otpad					
PP16	<u>Minimiziranje (otpadne vode)</u> Otpadne vode će se svesti na minimum putem: <ul style="list-style-type: none"> ■ Smanjenja potrošnje vode ■ Upravljanje industrijskim otpadnim vodama sakupljanjem i prečišćavanjem; ako nije moguće, odlažite otpadne vode preko ovlašćenih izvođača radova ■ Odlaganje kućnih otpadnih voda: koristite hemijske toalete kojima se upravlja preko ovlašćenih izvođača radova 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze operacija	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da i evidentira podatke obezbedi za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	
PP17	<u>Minimiziranje (opasne materije)</u> Opasnim materijalima će upravljati: <ul style="list-style-type: none"> ■ Prevoznici opasne robe koji su autorizovani prema ADR standardima; ■ Prevoznici su certifikovani i poseduju ljudske resurse i odgovarajuću tehnologiju za rukovanje, transport i upravljanje opasnim materijalima o kojima je reč ■ Prevoznici imaju postupke za upravljanje opasnim materijalom i procedure za hitno postupanje u slučaju nesreće i nepogoda; ■ Opasne materijale će u zonama lokacije premeštati ili prenositi samo kvalifikovani, obučeni operatori vozila, koristeći odgovarajuće industrijske viljuškare ili druga vozila 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze operacija	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da i evidentira podatke obezbedi za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP18	<p>Minimiziranje (buka)</p> <p>Nivo buke će biti sveden na minimum:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Ograničavanje - građevinske aktivnosti će biti ograničene tokom noći. ■ Biće odabrana oprema sa nižim nivoima zvučne snage koja će biti u skladu sa ograničenjima buke u skladu sa snagom (kW) opreme. ■ Aktivnosti će se planirati u konsultacijama sa lokalnim zajednicama, tako da se aktivnosti sa najvećim potencijalom za stvaranje buke planiraju tokom perioda dana koji će rezultirati najmanjim smetnjama. ■ Po potrebi će se instalirati odgovarajući prigušivači izduva motora i komponenti kompresora. ■ Sati rada za određene mašine ili operacije, posebno mobilne izvore koji posluju kroz prostore zajednice, će biti ograničeni ■ Usmeravanje prometa saobraćaja kroz područja zajednice će biti smanjeno kad god je to moguće. ■ Redovno održavanje će se vršiti na građevinskoj opremi kako bi se osiguralo da se nivo buke održava unutar ograničenja ■ trebalo bi izvesti precizniji model širenja buke u cilju boljih detalja nivoa buke simuliranog na bilo kojem osetljivom receptoru, a posebno: <ul style="list-style-type: none"> ■ prema atmosferskim uslovima za lokaciju (smer i brzina vetra); ako nove simulacije potvrde stvarne rezultate ili planirane mere buke tokom operativne faze potvrde 	<p>EBRD PR3</p> <p>IFC PS3</p> <p>EHS</p> <p>Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5</p> <p>GIIP</p>	Tokom faze operacija	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da i</p> <p>evidentira podatke</p> <p>obezbedi</p> <p>za SOWI</p> <p>SOWI za</p> <p>prikupljanje</p> <p>podataka</p>	

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>trenutni procenjeni uticaj buke, biće neophodno razmotriti isključivanje vetro-turbina (I-01, I-02 i I-06) koje su najbliže receptorima RL8, RL10, RL11 i RL12 tokom noći (od 22:00 do 06:00).</p> <ul style="list-style-type: none"> Za receptore RL10 i RL11, koji su pokazali rezultate iznad granice IFC-a, ove mere ublažavanja omogućavaju da se ne pogorša trenutno stanje. Za RL8 receptor, primena ovog pristupa može značiti usklađenost sa noćnom granicom IFC-a. 					
PP19	<p>Izbegavanje (Kontrola erozije i obnavljanje)</p> <ul style="list-style-type: none"> izbegavanje saobraćaja van puteva izbegavajte nekontrolisano ispuštanje atmosferske vode iz odvodne mreže u skladu sa promenama vetro-turbina i pristupnim putevima izbegavajte nekontrolisano odlaganje iskopanog materijala tokom izgradnje deponija izbegavajte ispuštanje atmosferske vode u skladu sa prirodnim močvarnim područjima 	<p>EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP</p>	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da i evidentira podatke obezbedi za SOWI SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/O HL
PP20	<p>Minimiziranje (Kontrola erozije i obnavljanje)</p> <ul style="list-style-type: none"> svesti na minimum površine za ravnanje i iskopavanje; smanjiti broj veštačkih nasipa; smanjiti na minimum eroziju veštačkih nasipa i ravnih područja pomoću tehnika kontrole erozije i uređaja za zaštitu 	<p>EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra</p>	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	<p>NOTUS da i evidentira podatke obezbedi za SOWI SOWI za prikupljanje</p>	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>od erozije</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ smanjiti na minimum nadzemne građevine u poplavnim područjima na području ravnice reke Sitnice ■ svesti na minimum potencijalnu nestabilnost trajnih ležišta geo-tehničkim dizajnom, procenom stabilnosti i drenažom i upravljanjem atmosferskim vodama 	§ 1.1.2 §1.1.5 GIIP			podataka	
PP21	<p>Obnavljanje (<u>Kontrola erozije i obnavljanje</u>)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ obnavljanje depozitnih površina pomoću završnog pokrivača tla koji će biti zasađen autohtonim travama i grmljem; ■ obnavljanje fenomena početne erozije u nagibnim područjima uz pristupni put i u skladu sa vetro-turbinama i OHL-stubovima 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tokom faze izgradnje	Godišnji izveštaj o životnoj sredini	NOTUS da i evidentira podatke obezbedi za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

5.0 AKCIJE NADZORA

Sledeća tabela detaljno opisuje akcije nadzora utvrđene za aktivnosti upravljanja OHS-om tokom faze izgradnje. Cilj akcija nadzora je da se proverí da li su zaostali uticaji pod kontrolom i da li su mere/akcije ublažavanja bile efikasne.

Za svaku identifikovanu meru/akciju nadzora, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra aktivnosti nadzora (ID.);
- Aktivnost nadzora: opis aktivnosti nadzora;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda ili granične vrednosti (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme aktivnosti nadzora;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje aktivnosti nadzora;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL)

5.1 Izgradnja

Tabela 6: Akcije nadzora

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP2	<ul style="list-style-type: none"> Periodični vizuelni pregled privremenih zaliha materijala iskopanog na područjima koja su okarakterisana potencijalnim prisustvom azbesta koji se javljaju u prirodi, i provera primena mera za kontrolu prašine. 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tromesečno	Evidencija vizuelnog pregleda skladišnog materijala	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP23	<ul style="list-style-type: none"> Upravljanje reakcijama izlivanja / zagađenja Upotreba opreme za reagovanje na zagađenje, navedene u ERP <p>(ERP je plan koji obično razvija EPC Izvođač, i veoma je specifičan za lokaciju i kompaniju; Golder nije razvio ERP, ali je pružio neke opšte principe u ESMS priručniku; izvođač radova NOTUS razvija plan za vanredne situacije)</p>	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tromesečno	<p>Broj izlivanja koji se dogodio i kojima se upravljalo</p> <p>Broj postojećih pribora za izlivanje</p>	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP24	<p><u>Efikasnost resursa</u></p> <p>Kvantifikujte potrošnju resursa na periodičnoj (tj. mesečnoj) osnovi bazi instaliranjem odgovarajućih uređaja; evidentirajte i objedinite podatke o potrošnji sledećih resursa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Voda (za industrijske i civilne svrhe) 	EBRD PR3 IFC PS3 IFC - EHS GL PS3 EHS Smernice	Godišnje	<p>Količine potrošene robe</p> <p>Emitovane količine CO2</p>	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Goriva (za grejanje, dopunu vozila, proizvodnju električne energije) Električna energija (samo ako se napaja iz spoljnih izvora / mreže pomoću brojača) Sirovine (koje nisu opasne); za građevinski materijal Proceniti GHG emisije. Ako je prekoračen prag od 25.000 tona/godišnje CO₂ek emisije, kvantifikujte emisiju GHG u vazduh na osnovu godišnje prikupljenih podataka o potrošnji goriva i električne energije (vidi prethodnu stavku). 	za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 IFC - GN3 §16 GIIP				
PP25	<u>Kvalitet vazduha:</u> Nadzor PM ₁₀ , PM _{2.5} , i emisiju nataložene prašine na osetljivim receptorima ako se primi neka žalba Nadzor azbestnih vlakana u vazduhu je obrađeno u posebnom samostalnom planu.	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tromesečno	Standardi projekta PM ₁₀ , PM _{2.5} i koncentracija nataložene prašine	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP26	<u>Otpad:</u> Evidentirajte i objedinite podatke o količinama svih vrsta otpada nastalih na gradilištu: <ul style="list-style-type: none"> Čvrsti kućni otpad Otpad od ambalaže 	EBRD PR3 IFC PS3 GIIP EHS Smernice za energiju	Godišnje	Dnevno za proizvodnju čvrstog kućnog otpada I mesečno za ostale otpade	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gvožđe i čelik ■ Otpadne baterije i akumulatori ■ Gume ■ Otpadna ulja ■ Otpadna biljna ulja ■ Medicinski otpad ■ Opasni otpad (detalji za svaku proizvedenu vrstu otpada) ■ Nadzor validnosti ovlašćenja za otpad koje ima Izvođač. 	vetra § 1.1.2 §1.1.5				
PP27	<u>Otpadne vode:</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ Odlaganje kućnih otpadnih voda ■ Priprema uzoraka radi provere kvaliteta atmosferskih voda 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Posle uviđene kontaminacije i/ili žalbi javnosti	Mutnoća: nema promene veće od 25 NTU; Ulja i maziva: bez vidljivog filma; Pena: nema vidljivog prisustva. Pored toga: Ograničenje postavljeno u odeljku 2 ovog plana kao što je spomenuto u IFC Opštim smernicama EHS-a	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP28	<u>Opasne materije:</u> Evidentirajte i objedinite podatke o količini opasnih materija koje ulaze na gradilište: <ul style="list-style-type: none"> ■ Dizel ulja ■ Kočione tečnosti ■ Maziva ■ Aditivi za cement; 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Mesečno	Količine	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP29	<u>Buka:</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nadzor nivoa buke na osetljivom receptoru ako je primljena neka žalba 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Nakon žalbe	Nivo buke u Odeljku 2 ovog Plana kako je navedeno u IFC Opštim smernicama EHS-a	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP30	<u>Izbegavanje</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ Provera zabrane prometa u van-drumskom saobraćaju, posebno u području WF-a gde je nagib kosine i osetljivost tla na eroziju veća 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Nedeljno	Znakovi zabrane	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP31	Minimiziranje <ul style="list-style-type: none"> Kontrola i verifikacija umanjene erozije veštačkih nasipa i izravnanih površina u zonama vetro-elektrana pomoću tehnika kontrole erozije, za poboljšanje puta i izgradnju zona za skladišta/deponije Kontrola i verifikacija proširenja nadzemnih konstrukcija u područjima sklonim poplavama u odeljku OHL između stubova T-4 i T-13 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tromesečno	Prisustvo nadzemnih konstrukcija u područjima sklonim poplavama	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	OHL
PP32	Izbegavanje: <ul style="list-style-type: none"> Provera izbegavanja ispuštanja atmosferskih voda u skladu sa prirodnim močvarnim područjima, WL_01 e WL_02 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tromesečno	Prisustvo cevovoda za pražnjenje atmosferskih voda	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF

5.2 Operacije

Tabela 7: Akcije nadzora za fazu operacija

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
--------	----------------	------------------	------------------------------	-----	--------------	--------

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PPP P33	<ul style="list-style-type: none"> ■ Upravljanje reakcijama izlivanja / zagađenja ■ Upotreba opreme za reagovanje na zagađenje, navedene u ERP <p>(ERP je plan koji obično razvija EPC Izvođač, i veoma je specifičan za lokaciju i kompaniju; Golder nije razvio ERP, ali je pružio neke opšte principe u ESMS priručniku; izvođač radova NOTUS razvija plan za vanredne situacije)</p>	EBRD PR3 IFC PS3 IFC - EHS GL PS3 IFC - EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP		<p>Broj izlivanja koji se dogodio i kojima se upravljalo</p> <p>Broj postojećih pribora za izlivanje</p>		WF/OHL
PP34	<p><u>Efikasnost resursa</u></p> <p>Kvantifikujte potrošnju resursa na periodičnoj (tj. mesečnoj) osnovi bazi instaliranjem odgovarajućih uređaja; evidentirajte i objedinite podatke o potrošnji sledećih resursa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Voda (za industrijske i civilne svrhe) ■ Goriva (za grejanje, dopunu vozila, proizvodnju električne energije) ■ Električna energija (samo ako se napaja iz spoljnih izvora / mreže pomoću brojača) ■ Sirovine (koje nisu opasne); za građevinski materijal <p>Proceniti GHG emisije. Ako je prekoračen prag od 25.000 tona/godišnje CO₂eq emisije, kvantifikujte emisiju GHG u vazduh na osnovu godišnje prikupljenih podataka o potrošnji goriva i električne energije (vidi prethodnu stavku).</p>	EBRD PR3 IFC PS3 IFC – EHS EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GL PS3 IFC - GN3 §16 GIIP	Godišnje	<p>Količine potrošene robe</p> <p>Emitovane količine CO₂</p>	<p>NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
PP35	<p>Kvalitet vazduha:</p> <p>Nadzor PM10, PM 2.5, i emisiju nataložene prašine na osetljivim receptorima ako se primi neka žalba</p> <p>Nadzor azbestnih vlakana u vazduhu je obrađeno u posebnom samostalnom planu.</p>	EBRD PR3 IFC PS3 GIIP EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5	Tromesečno	Standardi projekta PM10, PM 2.5 i koncentracija nataložene prašine	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP36	<p>Otpad:</p> <p>Evidentirajte i objedinite podatke o količinama svih vrsta otpada nastalih na gradilištu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Čvrsti kućni otpad ■ Otpad od ambalaže ■ Gvožđe i čelik ■ Otpadne baterije i akumulatori ■ Gume ■ Otpadna ulja ■ Otpadna biljna ulja ■ Medicinski otpad ■ Opasni otpad (detalji za svaku proizvedenu vrstu otpada) ■ Nadzor validnosti ovlašćenja za otpad koje ima Izvođač. 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Godišnje	Dnevno za proizvodnju čvrstog kućnog otpada I mesečno za ostale otpade	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP37	Otpadne vode:	EBRD PR3	Posle uviđene	Mutnoća: nema	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za	WF/O

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Odlaganje kućnih otpadnih voda ■ Priprema uzoraka radi provere kvaliteta atmosferskih voda 	IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	kontaminacije i/ili žalbi javnosti	promene veće od 25 NTU; Ulja i maziva: bez vidljivog filma; Pena: nema vidljivog prisustva. Pored toga: Ograničenje postavljeno u odeljku 2 ovog plana kao što je spomenuto u IFC Opštim smernicama EHS-a	SOWI SOWI za prikupljanje podataka	HL
PP38	<p><u>Opasne materije:</u></p> <p>Evidentirajte i ujedinite podatke o količini opasnih materija koje ulaze na lokaciju:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Dizel ulja ■ Kočione tečnosti ■ Maziva ■ Boje i rastvarači i druge organske materije; ■ Aditivi za cement; 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Mesečno	Količine	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Kiseline i baze; Sintetička mineralna vlakna Cisterne za gas (detaljno opisane za supstancu, tj. acetilen, kiseonik, prirodni gas i TNG) Ostale opasne materije, itd. 					
PP39	Buka: Nadzor nivoa buke na osetljivom receptoru ako je primljena neka žalba	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Nakon žalbe	Nivo buke u Odeljku 2 ovog Plana kako je navedeno u IFC Opštim smernicama EHS-a	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
PP40	Izbegavanje <ul style="list-style-type: none"> Provera zabrane prometa u van-drumskom saobraćaju, posebno u području WF-a gde je nagib kosine i osetljivost tla na eroziju veća 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Nedeljno	Znakovi zabrane	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF
PP41	Minimiziranje <ul style="list-style-type: none"> Kontrola i verifikacija umanjene erozije veštačkih nasipa i 	EBRD PR3 IFC PS3	Tromesečno	Prisustvo nadzemnih	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za	OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski okvir i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>niveliranih površina u zonama vetro-elektrana pomoću tehnika kontrole erozije, za poboljšanje puta i izgradnju zona za skladišta/deponije</p> <ul style="list-style-type: none"> Kontrola i verifikacija proširenja nadzemnih konstrukcija u područjima sklonim poplavama u odeljku OHL između stubova T-4 i T-13 	EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP		konstrukcija u područjima sklonim poplavama	SOWI SOWI za prikupljanje podataka	
PP42	<p>Izbegavanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> Provera izbegavanja ispuštanja atmosferskih voda u skladu sa prirodnim močvarnim područjima, WL_01 e WL_02 	EBRD PR3 IFC PS3 EHS Smernice za energiju vetra § 1.1.2 §1.1.5 GIIP	Tromesečno	Prisustvo cevovoda za pražnjenje atmosferskih voda	NOTUS da evidentira i obezbedi podatke za SOWI SOWI za prikupljanje podataka	WF

6.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja se verifikuje unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima koji su sadržani u odeljku „Interna revizija“ „Priručnika o ESMS-u“, i u „Postupku revizije i neusklađenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije, kao i odgovorni unutrašnji revizori, su navedeni u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOWI.

Interna revizija treba da se bavi:

- Tačnom primenom ovog Plana upravljanja
- Ispravnim razvojem i primenom plana Izvođača
- Ispravnom i blagovremenom primenom sistema revizije i pregleda od strane Izvođača radova
- Svakom tačkom navedenom u tabelama u odeljku 4.0 (mere/akcije ublažavanja) i 5.0 (aktivnosti nadzora) ovog plana
- Uspostavljanjem procesa angažovanja aktera u vezi sa aspektima na koje se odnosi ovaj plan upravljanja.

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije su uključeni u revizorskim izveštajima i u evidencije „Nesaglasnosti i preventivne/korektivne akcije“.

Rukovodstvo SOVI preispituje rezultate inspekcija i revizija i napredak preventivnih/korektivnih akcija i preduzima dodatne odgovarajuće mere po potrebi, prema pokazateljima sadržanim u odeljku 7 „Pregled rukovodstva“ priručnika ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj Plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije će se preduzeti da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja će biti odgovornost HSE Menadžera, koji je zadužen za ovaj Plan.

7.0 IZVEŠTAVANJE

Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koji se odnose na mere/akcije ublažavanja, aktivnosti nadzora i unutrašnju reviziju.

7.1 Izveštavanje za aktivnosti nadzora

Dokazi i rezultati aktivnosti nadzora (detaljnije u odeljku 5.0) se moraju detaljno opisati u odgovarajućim izveštajima o nadzoru. Ovi izveštaji o nadzoru moraju sadržati sledeće minimalne informacije/podatke (ako su relevantni):

- potvrde analiza iz laboratorije/a;
- lokalizacija aktivnosti nadzora (geografske koordinate u sistemu WGS84, i nadmorska visina);
- vreme prikupljanja podataka (datum početka i završetka);
- opis primenjene metodologije;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- odgovornost za sprovođenje određenih aktivnosti nadzora (uključujući reference na ovaj plan upravljanja i referenca na imenovanje trećih lica koje se eventualno ugovaraju za obavljanje dela aktivnosti (npr. spoljne laboratorije i konsultanti);
- zaključci o saglasnosti u odnosu na KPI, i eventualna zapažanja;
- postupci kontrole kvaliteta koji se primenjuju da bi se osigurala konzistentnost i pouzdanost analiza ili rezultata.

7.2 Izveštavanje za aktivnosti nadzora

Ispravna primena ovog Plana upravljanja treba da se verifikuje unutrašnjim revizijama koje će se sprovesti u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, postupku interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog Plana upravljanja.

Dokazi o sprovođenju mera/akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4.0), blagovremenog sprovođenja aktivnosti nadzora (detaljno u odeljku 5.0) i s tim povezanih rezultata su opisani u revizorskim izveštajima. Ovi revizorski izveštaji moraju sadržati sledeće minimalne informacije/podatke:

- spisak revidiranih predmeta (detaljno u odeljcima 4.0 i 5.0);
- informacije da li su stavke sprovedene unutar predviđenog vremenskog roka i učestalosti;
- dostizanje (ili ne) KPI-ova;
- opis neusklađenosti je na kraju identifikovan.

7.3 Izveštaj samo-nadzora

Podaci o nadzoru zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti će biti sažeti u tromesečnom izveštaju samo-nadzora koji će se obezbediti za zajmodavce svakog tromesečja, i eventualno i za aktere, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

Stranica sa potpisima

Golder Associates S.r.l.

Livia Manzone
Projektni Menadžer

Roberto Mezzalama
Direktor Projekta

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
R.E.A. Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.
Società soggetta a direzione e coordinamento di Enterra Holding Ltd. ex art. 2497 c.c.

https://golderassociates.sharepoint.com/sites/109900/project_files/5_technical_work/working/delivery_1910903-documents_translated_in_albania_and_serbian/from_rona_serbian_esmps/formatted/final_pollution_prevention_management_plan_ser.docx

golder.com

Bajgora projekat vetro – parka

Plan upravljanja saobraćajem (TMP)

Dostavljen za:

SOWI Kosovo

Perandori Justinian, Soliteri 1/6, 10000, Prishtina, Kosovo

Dostavljen od strane:

Golder Associates S.r.l.

Via Antonio Banfo 43, 10155 Torino, Italia

+39 011 23 44 211

19122298/12275 FINAL DRAFT

3. oktobar 2019

Skraćenice

TMP	Plan upravljanja saobraćajem
ESMS	Sistem upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
KPI	Ključni pokazatelji učinka
PR	Zahtevi učinka (izdati od strane EBRD)
PS	Standard učinka (izdat od strane IFC)
HSE	Zdravlje, sigurnost i životna sredina
ESIA	Procena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja
EPC	Inženjering, nabavka i izgradnja
ERP	Plan hitnih reakcija
EU	Evropska unija
ESHS	Zaštita životne sredine, socijalno zdravlje i bezbednost
ESMP(s)	Plan(ovi) za upravljanje životnom sredinom i socijalnim pitanjima
MP	Planovi upravljanja
WF	Vetro-park
OHL	Nadzemni vod
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
OHS	Zdravlje i bezbednost na radu
BAT	Najbolja dostupna tehnika
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju

Klijent: SOWI (Solar & Wind) Kosovo
Projekat: Vetro-park Selac 1, 2 i 3 se nalazi u blizini sela Bajgora u opštini Mitrovica, na severu Kosova. Uključuje 20 km dalekovoda.

Postrojenja: Projekat se sastoji od 27 VTG-ova tipa GE 3,8-137 snage 3,83MW sa visinom glavčine 110m i ukupnim kapacitetom od 103,41MW. Energija će biti povezana na postojeću mrežu preko 110kV nadzemnog voda (OHL), dužine oko 20 km. Ova linija se smatra delom Projekta tokom njegove faze izgradnje i smatraće se pripadajućim postrojenjem za fazu rada.

EPC Izvođač: NOTUS
Upravljanje gradilištima: Sve ključne menadžerske uloge, uključene u upravljanje gradilištima i u radu vetro-parka se uglavnom odnose na osoblje SOWI.

Sadržaj

1.0	NAMENA I OBIM	2
2.0	ULOGE I ODGOVORNOSTI.....	3
3.0	OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI.....	5
3.1	Nacionalni standardi i propisi	5
3.2	Međunarodni standardi	5
3.3	Granične vrednosti projekta	6
4.0	MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA.....	7
4.1	Izgradnja.....	8
4.2	Operacije	12
5.0	AKCIJE NADZORA	17
5.1	Izgradnja.....	18
5.2	Operacije	21
6.0	REVIZIJA I PREGLED	26
7.0	IZVEŠTAVANJE	27
7.1	Izveštavanje za aktivnosti nadzora	27
7.2	izveštavanje za aktivnosti nadzora.....	27
7.3	Izveštaj samo-nadzora	27

TABELE

Tabela 1:	Uloge i odgovornosti	3
Tabela 2:	Nacionalni standardi i propisi.....	5
Tabela 3:	Međunarodni standardi	5
Tabela 4:	Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje.....	8
Tabela 5:	Mere ublažavanja za fazu operacije	12
Tabela 6:	Nadzor akcija za fazu izgradnje.....	18
Tabela 7:	Akcije nadzora za fazu operacija.....	21

1.0 NAMENA I OBIM

Ovaj Plan Upravljanja saobraćajem (TM) identifikuje i predstavlja okvir i strategiju za sprovođenje Sistema upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (ESMS) u odnosu na aspekte saobraćaja.

On je razvijen u skladu sa SOWI politikama, sa obavezama preuzetim u ESIA, sa Kosovskim pravnim okvirom, sa EBRD Zahtevima za politike za zaštitu životne sredine, socijalne politike i zahteve učinka PR3 i PR4, IFC standardima učinka PS3 i PS4 i IFC opštim i specifičnim EHS vodičima.

Ovaj TM MP se odnosi i na **fazu izgradnje** i **fazu eksploatacije** Projekta. On daje smernice Izvođaču zaduženom za aktivnosti inženjeringa, nabavke i izgradnje (EPC) Projekta za rešavanje aspekata zaštite životne sredine i socijalna pitanja u skladu sa gore spomenutim standardima.

Očekuje se da će dodatni detalji vezani za fazu rada Projekta stići u dogledno vreme; stoga se preporučuje da ovaj Plan podleže procesu sistematskog preispitivanja pre početka rada kako bi obuhvatili i razmotrili sve informacije koje se odnose na TM pitanja.

Svrha ovog Plana je da definiše:

- Projektne standarde za pitanja saobraćaja tokom faze izgradnje;
- opseg i primenljive interfeze za upravljanje rešavanjem saobraćajnih aktivnosti upravljanja i nadzora tokom faze izgradnje;
- odgovornosti, obaveze, operativni postupci i uputstva za sprovođenje ovog MP-a;
- mere ublažavanja primenjive na Projekat u vezi sa uticajima saobraćaja;
- upravljanje učinkom aktivnosti nadzora u vezi sa uticajima saobraćaja;

Ovaj MP se primenjuje za normalne uslove rada tokom aktivnosti izgradnje i eksploatacije, i ne odnosi se posebno na vanredne situacije. Vanredne situacije su obrađene u posebnom Planu za reagovanje u vanrednim situacijama (ERP).

Opšti cilj ovog MP-a je da identifikuje mere ublažavanja i nadzora, kako bi se postiglo:

- Da se usvoji hijerarhija ublažavanja radi predviđanja i izbegavanja, ili tamo gde izbegavanje nije moguće, da se minimizira uticaj na životnu sredinu i vrati prvobitno stanje;
- Da se razviju i sprovedu politike, planovi i postupci za integrisanje socijalnih i aspekata zaštite životne sredine u sveukupni okvir upravljanja projektom tokom svog životnog ciklusa;
- Da se uspostavi program nadzora za procenu efekta zaostalih uticaja na životnu sredinu;
- Da se izveštava o rezultatima periodičnih revizija i po potrebi osiguraju korektivne akcije kako bi se postigli planirani ciljevi.

2.0 ULOGE I ODGOVORNOSTI

Glavne uloge i odgovornosti za sprovođenje ovog Plana su navedene u Tabela 1 ispod.

Tabela 1: Uloge i odgovornosti

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
Rukovodstvo	<ul style="list-style-type: none"> Rukovodstvo će osigurati da se kontinuirano dodeljuju dovoljni i kvalifikovani resursi za postizanje efikasne primene akcija, mera i aktivnosti nadzora pod odgovornošću SOWI-ja. Ovo će obuhvatati izbor specijalizovanih Izvođača za specifične zadatke koji će se obavljati u okviru primene ovog Plana upravljanja kao što su (ali ne ograničavajući se na) upravljačke ankete TMP-a, aktivnosti nadzora i analiza podataka i izveštavanje; Određivanjem specifičnog osoblja na gradilištu ili na administrativnom nivou, jasno definišite njihove uloge i odgovornosti u sistemu upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima; 	<ul style="list-style-type: none"> Konačno odobrenje ovog Plana upravljanja i planova / postupaka za podizvođače za Projekat; Preduzimanje odgovarajućih akcija za rešavanje glavnih nesuglasica zasnovanih na revizorskim izveštajima, izveštajima o nadzoru učinka i predloženom pristupu menadžera SOWI HSE;
HSE Menadžer	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da je ovaj Plan ažuriran i da odgovara prirodi i obimu Projekta i da se osigura da se ovaj Plan upravljanja efikasno primenjuje; Programiranje inspekcija i revizorskih aktivnosti radi osiguravanja ispravne primene ovog Plana upravljanja; i specijalizovanih poslova Izvođača Prikupljanje, organizovanje i pregled podataka nadzora, i izveštaja o praćenju učinka koje pružaju specijalizovani ugovarači, i dostavljanje rezimea rezultata takvih izveštaja rukovodstvu, akterima i Zajmodavcima 	<ul style="list-style-type: none"> Osiguravanje da se akcije/mere i aktivnosti nadzora koje su direktno u okviru odgovornosti SOWI sprovode blagovremeno i na adekvatan način u skladu sa zahtevima ovog Plana upravljanja Rešavanje neusaglašenosti kroz definisanje preventivnih / korektivnih akcija koje se predlažu rukovodstvu, ako je potrebno, izmene i/ili dopune ovog Plana Upravljanja i priprema revizija plana; Odmah upozoriti rukovodstvo na značajne nesuglasice;

Uloga	Opšte odgovornosti	Specifične odgovornosti
EPC Izvođači i pod-izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Efikasno izvršavanje specifičnih zadataka dodeljenih u skladu sa ovim Planom upravljanja i sa ugovornim aranžmanima; ■ Poštovanje EHS zahteva uključenih u ESMS; ■ slažu se sa vremenskim rasporedom i logistikom aktivnosti nadzora 	<ul style="list-style-type: none"> ■ pružaju relevantne podatke o nadzoru i izveštaje o nadzoru kako je navedeno u ovom Planu; ■ mogu da predlažu izmene i integracije za aktivnosti nadzora uključene u ovaj Plan upravljanja; predložene izmene procenjuju i odobravaju HSE menadžer i rukovodstvo.
Svi zaposleni i izvođači	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pridržavajte se zahteva za upravljanje životnom sredinom. ■ Izveštavajte o svim aktivnostima koje izazivaju nepotrebna pitanja biološke raznolikosti. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dajte dokaz da se relevantne mere ublažavanja identifikovane u trenutnom TMP pravilno razmatraju, sprovode i nadgledaju tokom izvođenja radova.

3.0 OSNOVNE POLITIKE I STANDARDI

Ovaj odeljak uključuje sve date politike, standarde i zahteve za reference za ovaj Plan upravljanja koji su primenljivi na Projekat tokom faze izgradnje.

Ovaj odeljak sadrži reference:

- o primenjivim zakonima i propisima, uključujući one zakone koji sprovode obaveze zemlje domaćina prema međunarodnom pravu i ugovorima;
- o važećim međunarodnim standardima, tj. one koji su izdati od strane:
  - Zahtevi učinka EBRD-a (maj 2014.) i srodna dokumenta sa uputstvima, i regulatorni okvir EU-a (uredbe i direktive EU).
  - IFC standardi učinka (2012) i opšte i sektorsko-specifične smernice EHS-a.

Očekuje se da će projekat ostvariti ono što je strože među nacionalnim standardima i zahtevima za učinak EBRD-a (uključujući pravni okvir EU). Opšte smernice IFC-a za EHS će biti primenjive u slučaju nepostojanja važećih standarda Kosova i EU.

3.1 Nacionalni standardi i propisi

Tabela 2: Nacionalni standardi i propisi

Kosovski pravni okvir
Zakon br. 03/I-025 o zaštiti životne sredine
Zakon br. 03/I-043 o integrisanoj kontroli od zagađenja
Zakon br. 03/I-160 o zaštiti vazduha od zagađenja
Zakon br. 04/I-174 o prostorom planiranju

3.2 Međunarodni standardi

Tabela 3: Međunarodni standardi

Kosovski pravni okvir
EBRD Politike za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja i Zahtevi učinka (PR)
EBRD PR 3: Efikasnost resursa i sprečavanje i kontrola zagađenja
EBRD PR 4: Zdravlje i bezbednost
Direktiva 2008/50/EC
Direktiva 97/68/EC
IFC Standardi učinka (PS) i napomene smernica (GN)

Kosovski pravni okvir
IFC PS3 i GN3: Efikasnost resursa i sprečavanje zagađenja
IFC PS4 i GN4: Zdravlje, bezbednost i sigurnost zajednice
IFC GN3: Efikasnost resursa i sprečavanje zagađenja
IFC GN4: Zdravlje, bezbednost i sigurnost zajednice
IFC opšte EHS smernice: § 1 Životna sredina
IFC opšte EHS smernice: § 3 Zdravlje i bezbednost zajednice
IFC opšte EHS smernice: § 4 Izgradnja i demontaža
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Smernice za životnu sredinu, zdravlje, i bezbednost Energija vetra § 1.3.2 §1.3.6 §A1
IFC EHS Smernice za industrijski sektor: Prenos i distribucija električne energije

3.3 Granične vrednosti projekta

Projekat će podrazumevati korišćenje vozila sa niskom emisijom ugljenika. Što se tiče standarda kvaliteta vazduha odnosiće se na Plan sprečavanja zagađenja.

Prema proceni uticaja, autoput Albanija-Kosovo ne smatra se osetljivim receptorom, put Priština-Mitrovica delimično je izgrađen, a delimično završen 2016. godine, to je jedan od najprometnijih puteva Kosova gde je takođe prevoz teških kamiona. Kako se put obnavlja, može se zaključiti da je to kvalitetna infrastruktura i da treba da bude dovoljno jak za teške kamione koji će se koristiti za isporuku komponenti potrebnih za izgradnju vetro-parka. Put od Mitrovice do ulaza na lokaciju (dužine oko 18. km) vrlo retko koriste samo stanovnici, opšti kvalitet je dobar i očekuje se da u većini deonica ispuni teške transportne standarde. Međutim, put predstavlja neke kritične tačke koje će se morati proširiti za prolazak specijalnih samo-vozećih prikolica, koje će se koristiti za veoma dugačke propelere i adaptore tornja. Moguće je da će se tokom prevoza posebnih elemenata, poput propelera, putevi privremeno zatvoriti, što će uzrokovati poremećaje u lokalnom saobraćaju i poteškoće u kretanju po putu i prilazu selima ili pojedinim kućama. Zbog velike dužine propelera, na većini krivina puta biće potrebno uklanjanje saobraćajnih znakova, semafora i zaštitnih barijera ili ograda. Blíže lokaciji, krivine će biti potrebno proširiti, a dodatna geodetska merenja i analize staza će morati da se izvrše. Međutim, sela koja su uticana su relativno mala, a saobraćaj veoma nizak. U svakom slučaju, ove situacije će morati pažljivo da se upravljaju kako bi se smanjili poremećaji što je više moguće.

Istraživanje prevoza obavio je konzultant Zagreb Trans. Studija opisuje posmatrane uslove trase i objašnjava ogromne prevoze od luke Drač (Albanija) do granice Morine / Vrbnica (Albanija / Kosovo) prema budućem vetro-parku Bajgora. Istraživanje trase ne uključuje nijednu studiju na licu mesta, već istraživanje preko kompjutera, u posebnosti, istraživanje trase ne uključuje istrage o nosivosti bilo kakvih mostova.

Istraživanje je zaključilo da će prevoz komponentata za Projekat ovom trasom biti veoma težak zbog trenutnih planova građevinarstva i radova na civilnom putu. Kao što je prikazano na slikama, identifikovane su neke kritične tačke, a istraživanje je istaklo mesta gde će kamioni morati da modifikuju trasu ili koje ispunjavaju uslove za upravljanje i nadogradnju. Probna vožnja mora biti sprovedena kako bi se procenilo troškovno efikasno prilagođavanje istražene trase. Sve modifikacije puta na trasi moraju se izvršiti u skladu sa GE

zahtevima puta. Svi troškovi korišćenja privatnog zemljišta na trasi obaveza su investitora. Svi troškovi korišćenja državnog zemljišta na relaciji su obaveza GE.

4.0 MERE/AKCIJE UBLAŽAVANJA

Na osnovu ESIA-e, mogući uticaji na komponente životne sredine koje proizilaze iz upravljanja saobraćajem, tokom faze izgradnje su:

- npr. povećano izlaganje atmosferskoj emisiji i zagađivačima;
- promene u lokalnoj morfologiji;
- uklanjanje/ degradacija zemljišta i vegetacije.

Sledeća tabela detaljno opisuje upravljanje životnom sredinom i mere/akcije ublažavanja identifikovane za aktivnosti upravljanja MP saobraćajem tokom faze izgradnje. Za svaku identifikovanu meru/akciju, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra mere/akcije ublažavanja (ID.);
- Mera/akcija: opis mera/akcija ublažavanja;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme mera/akcija;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): kvantitativni pokazatelj usaglašenosti ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja koji se mogu koristiti za verifikaciju stvarne efikasnosti mera/akcija ublažavanja;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje mera/akcija;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL)

Cilj „hijerarhije ublažavanja“ (izbegavanje, minimiziranje, rehabilitacija/obnova, kompenzacija) se primenjuje za izbor mera kojima će se ograničiti što je više moguće negativni uticaji na životnu sredinu.

Ovaj proces je zamišljen kao adaptivni sistem upravljanja unutar Projekta, tako da će pristup ublažavanja i upravljanja biti prilagođen na osnovu bilo kakvih novih nalaza koji bi mogli proizaći iz programa nadzora opisanog u sledećem odeljku.

4.1 Izgradnja

Tabela 4: Mere/akcije ublažavanja za fazu izgradnje

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
TM01	<u>Izbegavanje:</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ Prilikom odabira trasa koje će se koristiti za prevoz materijala i proizvoda, identifikujte puteve koji mogu izazvati najmanji uticaj na lokalne zajednice, uslove ometanja pristupa i uznemiravanja stanovništva; ■ Izbegavati prevozne aktivnosti, posebno one koje uključuju teška vozila, tokom vršnih sati; ■ Izbegavati terenski saobraćaj; ■ Izbegavati nekontrolisano ispuštanje olujne vode iz odvodne mreže u skladu sa prostorima vetro-turbina i pristupnim putevima; ■ Izbegavati nekontrolisano skladištenje iskopanog materijala. 	OHS, Ekološki, H&S Obuke; Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost; Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Tokom faze izgradnje;	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
TM02	<u>Minimiziranje (povećana izloženost modifikaciji zemljišta):</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ Minimizirati produženje područja za izravnavanje i iskopavanje; ■ Minimizirati eroziju veštačkih nasipa i poravnata područja pomoću tehnika kontrole erozije i uređaja za zaštitu od erozije; ■ Minimizirati nisku propustljivost proširenih i nepropusnih površina; ■ Minimizirati ometanje lokalnih vodenih tela prouzrokovanih iskopinskim aktivnostima i privremenim ispuštanjem olujne vode iz radnih područja; 	EBRD PR 3 IFC PS 3 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost; Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Tokom suvih perioda faze izgradnje;	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Minimizirati širenje nadzemnih građevina na područjima sklonim poplavama u ravnici reke Sitnice; Aktivnosti razgradnje dizajniraju se tako da se minimizira poremećaj tla i uklanjanje vegetacije, useva i pašnjaka; 	GIIP				
TM03	<p><u>Minimiziranje (povećana izloženost atmosferskim zagađivačima):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Koristiće se zatvoreni sistem ubrizgavanja i niska isparljivost dizel goriva; Minimizirati proizvodnju prašine tokom iskopavanja i miniranja. U tim oblastima se moraju primeniti posebne tehnike kontrole prašine i mere zaštite radnika; Prašina iz otvorenih izvora biće smanjena upotrebom kontrolnih mera poput prskanja vodom po zemlji pre prelaska vozila; Uredba o kontroli upotrebe emisije izduvnih gasova radnih mašina sa niskim emisijama i dobrim nivoom održavanja; Upotreba dizela sa niskim sadržajem sumpora; Periodično održavanje mašina sa motorom za sagorevanje; U sušnim periodima zemljani putevi i zalihe tla treba prskati vodom da bi se smanjila prašina; Brzinu vozila treba smanjiti na zemljanom putu unutar i izvan mesta. 	EBRD PR 3 IFC PS 3 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost; Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1 GIIP	Tokom suvih perioda faze izgradnje;	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
TM04	<p><u>Minimiziranje (obuka vozača)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Svi vozači uključujući vozače za osoblje moraju biti licencirani; Sva vozila će biti registrovana, i potrebe održavanja će se nadzirati; Svi vozači će se redovno obučavati o pravilima u saobraćaju i 	EBRD PR 5 IFC PS 5	Tokom faze izgradnje;	Evidencija o obuci	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	bezbednosti. Dobiće instrukcije da izbegavaju vožnju izvan puteva;					
TM05	<p><u>Minimiziranje (ometanje lokalnog saobraćaja / saobraćajnih nezgoda):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Novoizgrađene puteve treba dugoročno smatrati samo uslužnim putevima projekta, kako se ne bi povećao, kroz sam projekat, saobraćaj vozila koji nije povezan sa projektom; ■ Bezbednost na putevima biće zagarantovana postavljanjem oznaka upozorenja na osetljivim mestima; ■ Ograničenja brzine biće definisana i primenjena na svim trasama izgradnje i zakonski uslovi biće primenjeni za javni put. ■ Vidljivi znakovi, signali i zastave biće postavljeni na neophodnim mestima i biće postavljeni službenici koji će regulisati tranzite. Tamo gde je potrebna privremena saobraćajna signalizacija (posebno na javnim putevima), detalji i lokacije znakova razgovaraće se sa nadležnim vlastima. ■ Znakovi će biti čvrsto pričvršćeni na način da se spreči otklanjanje ili pomeranje i biće vidljivi i razumljivi svima. Izvođač radova će biti odgovoran za proveru znakova radi njihovog čišćenja i osiguranja, kad god je to potrebno. ■ Vožnja izvan puteva biće strogo zabranjena; ■ Iako će sekundarne trase biti izbegavane, kad god je potrebno da se zatvore putevi, alternativni pravci će se unapred planirati i prijaviti nadležnima (uključujući hitne službe i službe javnog prevoza) i relevantnim 	EBRD PR4 IFC PS4 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost; Energija vetra; § 1.3.2 § 1.3.6 § A.1	Tokom faze izgradnje;	Evidencija o unutrašnjem uređenju; -	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	lokalnim stanovnicima (putem javnih sastanaka koji se organizuju pre izgradnje) i biće postavljeni odgovarajući znakovi.					
TM06	<p><u>Vraćanje:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Osigurati da se eventualne štete na postojećim putevima saniraju odmah i da se na kraju građevinskih aktivnosti putevi ostave u originalnim ili boljim uslovima; ■ Obnavljanje pojava početne erozije u nagibnim područjima uzduž pristupnog puta i u skladu sa vetro-turbinama i OHL-stubovima; ■ U područjima gde se planiraju aktivnosti obnavljanja, tokom radova na izravnavanju i iskopavanju podloge se moraju pravilno skladištiti na licu mesta. Koristiće se za rehabilitaciju lokacije u prvobitnom stanju; 	EBRD PR4 IFC PS4 IFC PS5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost; Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Tokom faze izgradnje;	Evidencija o unutrašnjem uređenju; -	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
TM07	<p><u>Kompenzacija:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nadoknaditi vlasnika zemljišta u slučaju sticanja zemljišta ili trajne štete na poljoprivrednom ili pašnom zemljištu; 	EBRD PR4 IFC PS4 IFC PS5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost; Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Tokom faze izgradnje;	Evidencija o unutrašnjem uređenju; -	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

4.2 Operacije

Tabela 5: Mere ublažavanja za fazu operacije

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF/OHL
TM08	<u>Izbegavanje;</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ Prilikom odabira trasa koje će se koristiti za prevoz materijala i proizvoda, identifikujte puteve koji mogu izazvati najmanji uticaj na lokalne zajednice, uslove ometanja pristupa i uznemiravanja stanovništva; ■ Izbegavati prevozne aktivnosti, posebno one koje uključuju teška vozila, tokom vršnih sati; ■ Izbegavati terenski saobraćaj; ■ Izbegavati nekontrolisano ispuštanje olujne vode iz odvodne mreže u skladu sa prostorima vetro-turbina i pristupnim putevima; 	<p>OHS, Ekološki, H&S Obuke;</p> <p>Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost ;</p> <p>Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1</p>	Tokom faze rada	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	<p>NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u;</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL
TM09	<u>Minimiziranje (povećana izloženost modifikaciji zemljišta):</u> <ul style="list-style-type: none"> ■ Smanjiti produženje izravnavanja zemljišta; ■ Minimizirati eroziju veštačkih nasipa i poravnata područja pomoću tehnika kontrole erozije i uređaja za zaštitu od erozije; 	<p>EBRD PR 3 IFC PS 3</p> <p>Vodiči za životnu sredinu,</p>	Tokom faze rada	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	<p>NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u;</p> <p>SOWI za prikupljanje</p>	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Minimizirati nisku propustljivost proširenih i nepropusnih površina; ■ Minimizirati ometanje lokalnih vodenih tela prouzrokovanih iskopinskim aktivnostima i privremenim ispuštanjem olujne vode iz radnih područja; ■ Minimizirati širenje nadzemnih građevina na područjima sklonim poplavama u ravnici reke Sitnice; ■ Osmisliti aktivnosti rušenja / demontaže kako bi se umanjilo uznemiravanje tla i uklanjanje vegetacije, useva i pašnjaka; 	<p>zdravlje i bezbednost ;</p> <p>Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1</p> <p>GIIP</p>			podataka	
TM10	<p><u>Minimiziranje (povećana izloženost atmosferskim zagađivačima):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Koristiće se zatvoreni sistem ubrizgavanja i niska isparljivost dizel goriva; ■ U ovim oblastima se moraju primeniti posebne tehnike kontrole prašine i mere zaštite radnika; ■ Prašina iz otvorenih izvora biće smanjena upotrebom kontrolnih mera poput prskanja vodom po zemlji pre prelaska vozila; ■ Uredba o kontroli upotrebe emisije izduvnih gasova radnih mašina sa niskim emisijama i dobrim nivoom održavanja; ■ Upotreba dizela sa niskim sadržajem sumpora; ■ Periodično održavanje mašina sa motorom za sagorevanje; ■ U sušnim periodima zemljani putevi i zalihe tla treba prskati vodom da bi se smanjila prašina; ■ Brzinu vozila treba smanjiti na zemljanom putu unutar i izvan mesta. 	<p>EBRD PR 3 IFC PS 3</p> <p>Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost ;</p> <p>Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1</p> <p>GIIP</p>	Tokom faze rada	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u;	WF/O HL
					SOWI za prikupljanje podataka	

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF/OHL
TM11	<u>Minimiziranje (obuka vozača)</u> <ul style="list-style-type: none"> Svi vozači uključujući vozače za osoblje moraju biti licencirani; Sva vozila će biti registrovana, i potrebe održavanja će se nadzirati; Svi vozači će se redovno obučavati o pravilima u saobraćaju i bezbednosti. Dobiće instrukcije da izbegavaju vožnju izvan puteva; 	EBRD PR 5 IFC PS 5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Tokom faze rada	Evidencija o obuci	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
TM12	<u>Minimiziranje (ometanje lokalnog saobraćaja / saobraćajnih nezgoda):</u> <ul style="list-style-type: none"> Novoizgrađene puteve treba dugoročno smatrati samo uslužnim putevima projekta, kako se ne bi povećao, kroz sam projekat, saobraćaj vozila koji nije povezan sa projektom; Bezbednost na putevima biće zagarantovana postavljanjem oznaka upozorenja na osetljivim mestima; Ograničenje brzine biće definisano i primenjeno tokom čitave operacije i zakonski uslovi biće primenjeni za javni put. Vidljivi znakovi, signali i zastave biće postavljeni na neophodnim mestima i biće postavljeni službenici koji će regulisati tranzite. Tamo gde je potrebna privremena saobraćajna signalizacija (posebno na javnim putevima), detalji i lokacije znakova razgovaraće se sa nadležnim vlastima. Znakovi će biti čvrsto pričvršćeni na način da se spreči otklanjanje ili pomeranje i biće vidljivi i razumljivi svima. Izvođač radova će biti odgovoran 	EBRD PR4 IFC PS4 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost ; Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Tokom faze rada	Evidencija o unutrašnjem uređenju; -	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<p>za proveru znakova radi njihovog čišćenja i osiguranja, kad god je to potrebno.</p> <ul style="list-style-type: none"> Vožnja izvan puteva biće strogo zabranjena; Iako će sekundarne trase biti izbegavane, kad god je potrebno da se zatvore putevi, alternativni pravci će se unapred planirati i informisati nadležnima (uključujući hitne službe i službe javnog prevoza) i relevantnim lokalnim stanovnicima (putem javnih sastanaka koji se organizuju pre izgradnje) i biće postavljeni odgovarajući znakovi. 					
TM13	<p><u>Vraćanje:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Osigurati da se eventualne štete na postojećim putevima saniraju odmah i da se na kraju građevinskih aktivnosti putevi ostave u originalnim ili boljim uslovima; Obnavljanje pojava početne erozije u nagibnim područjima uzduž pristupnog puta i u skladu sa vetro-turbinama i OHL-stubovima; U područjima gde se planiraju aktivnosti obnavljanja, tokom radova na izravnavanju i iskopavanju podloge se moraju pravilno skladištiti na licu mesta. Koristiće se za rehabilitaciju lokacije u prvobitnom stanju; 	EBRD PR4 IFC PS4 IFC PS5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Tokom faze izgradnje;	Evidencija o unutrašnjem uređenju; -	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/O HL
TM14	<p><u>Kompenzacija:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Nadoknaditi vlasnika u slučaju trajnih oštećenja poljoprivrednog zemljišta ili pašnjaka; 	EBRD PR4 IFC PS4 IFC PS5 Vodiči za životnu	Tokom faze izgradnje;	Evidencija o unutrašnjem uređenju; -	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za	WF/O HL

Stavka	Mere/akcije ublažavanja	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
		sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1			prikupljanje podataka	

5.0 AKCIJE NADZORA

Sledeća tabela detaljno opisuje akcije nadzora utvrđene za aktivnosti upravljanja TMP-om tokom faze izgradnje. Cilj akcija nadzora je da se proverí da li su zaostali uticaji pod kontrolom i da li su mere/akcije ublažavanja bile efikasne.

Za svaku identifikovanu meru/akciju nadzora, tabela prikazuje:

- Stavka: identifikaciona šifra aktivnosti nadzora (ID.);
- Aktivnost nadzora: opis aktivnosti nadzora;
- Izvorni dokument: je referenca na jedan ili više primenljivih standarda ili granične vrednosti (tj. Nacionalni propisi i dozvole, Zahtevi učinka EBRD-a i s tim povezane uredbe/direktive EU, IFC PS/smernice ili drugi GIIP);
- Vremenski okviri i učestalost: učestalost/vreme aktivnosti nadzora;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- Odgovornost: resurs odgovoran za sprovođenje aktivnosti nadzora;
- WF/OHL: naznaka da li je mera/akcija primenjiva na vetro-park (WF) i/ili nadzemnu liniju (OHL).

5.1 Izgradnja

Tabela 6: Nadzor akcija za fazu izgradnje

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
TM15	<ul style="list-style-type: none"> Komentari i / ili pritužbe dobijene tokom tekućih konsultacija ili žalbi radi poboljšanja ublažavanja saobraćaja; Pritužbe na transportne aktivnosti, posebno one u vršno vreme; Pritužbe na terenski saobraćaj; Žalbe na nekontrolirano ispuštanje olujnih voda iz odvodne mreže u skladu sa prostorima vetro-turbina i pristupnim putevima; 	OHS, Ekološki, H&S Obuke; Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Mesečno	Evidencija o pritužbama nad projektnim vozilima i vozačima	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
TM16	<ul style="list-style-type: none"> Verifikacija rezultata izravnavanja zemljišta; Verifikacija erozije veštačkih nasipa i poravnata područja pomoću tehnika kontrole i zaštite od erozije; Verifikacija odlaganja tla koji proizilazi od demontaže / rušenja; Verifikacija infiltracije vode; Provera čišćenja vegetacije, useva i pašnjaka; 	EBRD PR 3 IFC PS 3 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Mesečno	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
		GIIP				
TM17	<ul style="list-style-type: none"> Koristiće se sistemi ubrizgavanja i niska isparljivost hlađenja dizel goriva; Vizuelna procena proizvodnje prašine tokom iskopavanja i miniranja. U ovim oblastima se moraju primeniti posebne tehnike kontrole prašine i mere zaštite radnika; Upotreba kontrolnih mera poput prskanja vodom po zemlji pre prolaska vozila; Verifikacija upotrebe radnih mašina sa niskim emisijama i dobrim nivoom održavanja; Upotreba dizela sa niskim sadržajem sumpora; Periodično održavanje mašina sa motorom za sagorevanje; Provera zaliha tla prskanjem vodom; Provera brzine vozila na zemljanom putu unutar i van mesta. 	EBRD PR 3 IFC PS 3 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1 GIIP	Mesečno	Evidencija o obuci;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
TM18	<ul style="list-style-type: none"> Usvajanje najboljih bezbednosnih praksi u saobraćaju, obuka u vožnji, izbegavanje voznih performansi zbog prekomernog umora, izbegavanje opasnih trasa, adekvatan broj putnih znakova, poboljšana vidljivost signalizacije; Kontrola zagađenja, mere ublažavanja koje se odnose na: Vazduh: posebno u vezi sa upravljanjem izloženosti zajednice nad prašinom i drugim emisijama nastalim građevinskim aktivnostima i saobraćajem, merenja prašine, gradilište će se vlažiti kontrolisanom primenom vodenih sprejeva; 	EBRD PR 5 IFC PS 5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost ; Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1 GIIP	Mesečno	Evidencija o obuci;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
TM19	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osigurati praćenje i obuku vozača o pravilima i bezbednosti u saobraćaju. ■ Verifikacija izbegavanja vožnje van puteva. ■ Slučajna verifikacija vozačkih dozvola vozača i vozača za službenike; ■ Slučajna verifikacija saobraćajnih dozvola; ■ Slučajna verifikacija uslova održavanja vozila; 	EBRD PR 5 IFC PS 5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Mesečno	Evidencija o obuci;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
TM02	<ul style="list-style-type: none"> ■ Provera ograničenja brzine; ■ Vizuelni pregled putokaza i zastava; ■ Istraživanje incidenata i nezgoda i korišćenje naučenih lekcija za poboljšanje ublažavanja u saobraćaju. ■ Kontrola nad planiranim korišćenjem alternativnih trasa; 	EBRD PR4 IFC PS4 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost ; Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Kontinuirano;	Broj saobraćajnih nezgoda;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
TM21	<p><u>Vraćanje:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Ispitivanje mogućih oštećenja na postojećim putevima; ■ Izvođenje sanacije puteva tako da se građevinskim 	EBRD PR4 IFC PS4 IFC PS5 Vodiči za	Mesečno	Broj intervencija;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	aktivnostima putevi ostave u izvornim ili boljim uslovima; <ul style="list-style-type: none"> ■ Obnavljanje pojava početne erozije u nagibnim područjima uzduž pristupnog puta i u skladu sa vetro-turbinama i OHL-stubovima; ■ Verifikacija zaliha gornjeg tla. Kontrola nadlivanja u prvobitno stanje; 	životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1			podataka	
TM22	Kompenzacija: <ul style="list-style-type: none"> ■ Pritužbe koje su podignuli vlasnici zemljišta i kompenzacija pogođenim vlasnicima zemljišta; 	EBRD PR4 IFC PS4 IFC PS5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1	Mesečno	Broj pritužbi;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

5.2 Operacije

Tabela 7: Akcije nadzora za fazu operacija

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
TM23	<ul style="list-style-type: none"> ■ Komentari i / ili pritužbe dobijene tokom tekućih konsultacija 	OHS, Ekološki,	Mesečno	Evidencija o pritužbama nad	NOTUS treba registrovati i pružati	WF/

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	ili pritužbi radi poboljšanja ublažavanja saobraćaja; <ul style="list-style-type: none"> Pritužbe na transportne aktivnosti, posebno one u vršno vreme; Pritužbe na terenski saobraćaj; Žalbe na nekontrolirano ispuštanje olujnih voda iz odvodne mreže u skladu sa prostorima vetrenjača i pristupnim putevima; 	H&S Obuke; Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1		projektnim vozilima i vozačima	podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	OHL
TM24	<ul style="list-style-type: none"> Verifikacija rezultata izravnavanja zemljišta; Verifikacija erozije veštačkih nasipa i poravnata područja pomoću tehnika kontrole i zaštite od erozije; Verifikacija odlaganja tla koji proizilazi od demontaže / rušenja; Verifikacija infiltracije vode; Provera čišćenja vegetacije, useva i pašnjaka; 	EBRD PR 3 IFC PS 3 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1 GIIP	Mesečno	Godišnji izveštaj o životnoj sredini;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL
TM25	<ul style="list-style-type: none"> Koristiće se sistemi ubrizgavanja i niska isparljivost hlađenja dizel goriva; 	EBRD PR 3 IFC PS 3 Vodiči za	Mesečno	Evidencija o obuci;	NOTUS treba registrovati i pružati	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
	<ul style="list-style-type: none"> Vizuelna procena proizvodnje prašine tokom iskopavanja i miniranja. U ovim oblastima se moraju primeniti posebne tehnike kontrole prašine i mere zaštite radnika; Upotreba kontrolnih mera poput prskanja vodom po zemlji pre prolaska vozila; Verifikacija upotrebe radnih mašina sa niskim emisijama i dobrim nivoom održavanja; Upotreba dizela sa niskim sadržajem sumpora; Periodično održavanje mašina sa motorom za sagorevanje; Provera zaliha tla prskanjem vodom; Provera brzine vozila na zemljanom putu unutar i van mesta. 	životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra; § 1.3.2 § 1.3.6 § A.1 GIIP			podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	
TM26	<ul style="list-style-type: none"> Usvajanje najboljih bezbednosnih praksi u saobraćaju, obuka u vožnji, izbegavanje voznih performansi zbog prekomernog umora, izbegavanje opasnih trasa, adekvatan broj putnih znakova, poboljšana vidljivost signalizacije; Kontrola zagađenja, mere ublažavanja koje se odnose na: <ul style="list-style-type: none"> Vazduh: posebno u vezi sa upravljanjem izloženosti zajednice nad prašinom i drugim emisijama nastalim građevinskim aktivnostima i saobraćajem, merenja prašine, gradilište će se vlažiti kontrolisanom primenom vodenih sprejeva; 	EBRD PR 5 IFC PS 5 Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost Energija vetra; § 1.3.2 § 1.3.6 § A.1 GIIP	Mesečno	Evidencija o obuci;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
TM2 7	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osigurati praćenje i obuku vozača o pravilima i bezbednosti u saobraćaju. ■ Verifikacija izbegavanja vožnje van puteva. ■ Slučajna verifikacija vozačkih dozvola vozača i vozača za službenike; ■ Slučajna verifikacija saobraćajnih dozvola; ■ Slučajna verifikacija uslova održavanja vozila; 	<p>EBRD PR 5 IFC PS 5</p> <p>Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost</p> <p>Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1</p>	Mesečno	Evidencija o obuci;	<p>NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u;</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL
TM2 8	<ul style="list-style-type: none"> ■ Provera ograničenja brzine; ■ Vizuelni pregled putokaza i zastava; ■ Istraživanje incidenata i nezgoda i korišćenje naučenih lekcija za poboljšanje ublažavanja u saobraćaju; ■ Kontrola nad planiranim korišćenjem alternativnih trasa; 	<p>EBRD PR4 IFC PS4</p> <p>Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost</p> <p>Energija vetra; § 1.3.2 §1.3.6 §A.1</p>	Kontinuirano;	Broj saobraćajnih nezgoda;	<p>NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u;</p> <p>SOWI za prikupljanje podataka</p>	WF/OHL
TM2	<u>Vraćanje:</u>	EBRD PR4	Mesečno	Broj intervencija;	NOTUS treba registrovati i pružati	WF/

Stavka	Akcije nadzora	Izvorni dokument	Vremenski rok i učestalost	KPI	Odgovornosti	WF OHL
9	<ul style="list-style-type: none"> Ispitivanje mogućih oštećenja na postojećim putevima; Izvođenje sanacije puteva tako da se građevinskim aktivnostima putevi ostave u izvornim ili boljim uslovima; Obnavljanje pojava početne erozije u nagibnim područjima uzduž pristupnog puta i u skladu sa vetro-turbinama i OHL-stubovima; Verifikacija zaliha gornjeg tla. Kontrola nadlivanja u prvobitno stanje; 	<p>IFC PS4</p> <p>IFC PS5</p> <p>Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost</p> <p>Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1</p>			podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	OHL
TM30	<p>Kompenzacija:</p> <p>Pritužbe koje su podignuli vlasnici zemljišta i kompenzacija pogođenim vlasnicima zemljišta;</p>	<p>EBRD PR4</p> <p>IFC PS4</p> <p>IFC PS5</p> <p>Vodiči za životnu sredinu, zdravlje i bezbednost</p> <p>Energija vetra;§ 1.3.2 §1.3.6 §A.1</p>	Mesečno	Broj pritužbi;	NOTUS treba registrovati i pružati podatke SOWI-u; SOWI za prikupljanje podataka	WF/OHL

6.0 REVIZIJA I PREGLED

Ispravna primena ovog Plana upravljanja se verifikuje unutrašnjim inspekcijama i revizijama koje se sprovode u skladu sa zahtevima koji su sadržani u odeljku „Interna revizija“ „Priručnika o ESMS-u“, i u „Postupku revizije i neusklađenosti“.

Raspored, učestalost, obim i ciljevi revizije, kao i odgovorni unutrašnji revizori, su navedeni u programu revizije koji je razvio i ažurirao SOWI.

Interna revizija treba da se bavi:

- Tačnom primenom ovog Plana upravljanja
- Ispravnim razvojem i primenom plana Izvođača
- Ispravnom i blagovremenom primenom sistema revizije i pregleda od strane Izvođača radova
- Svakom tačkom navedenom u tabelama u odeljku 4.0 (mere/akcije ublažavanja) i 5.0 (aktivnosti nadzora) ovog plana a u posebnosti:
- uspostavljanje procesa angažovanja zainteresovanih strana u vezi sa aspektima na koje se odnosi ovaj plan upravljanja.

Učestalost unutrašnjih inspekcija mora se povećati kada se sprovode aktivnosti visokog potencijala za stvaranje prašine i za vreme dužih suvih ili vetrovitih uslova.

Dokazi i rezultati aktivnosti inspekcije i revizije su uključeni u revizorskim izveštajima i u evidencije „Nesaglasnosti i preventivne/korektivne akcije“.

Rukovodstvo SOWI preispituje rezultate inspekcija i revizija i napredak preventivnih/korektivnih akcija i preduzima dodatne odgovarajuće mere po potrebi, prema pokazateljima sadržanim u odeljku 7 „Pregled rukovodstva“ priručnika ESMS.

Tokom operacija u stabilnom stanju, ovaj Plan upravljanja će se revidirati na godišnjoj osnovi i sve potrebne revizije će se preduzeti da bi se odrazile promenljive okolnosti, operativne potrebe ili rezultati praćenja. Revizija ovog Plana upravljanja će biti odgovornost HSE Menadžera, koji je zadužen za ovaj Plan.

7.0 IZVEŠTAVANJE

Ovaj odeljak daje uputstva i zahteve za izveštavanje koji se odnose na mere/akcije ublažavanja, aktivnosti nadzora i unutrašnju reviziju.

7.1 Izveštavanje za aktivnosti nadzora

Dokazi i rezultati aktivnosti nadzora (detaljnije u odeljku 5.0) se moraju detaljno opisati u odgovarajućim izveštajima o nadzoru. Ovi izveštaji o nadzoru moraju sadržati sledeće minimalne informacije/podatke (ako su relevantni):

- potvrde analiza iz laboratorije/a;
- lokalizacija aktivnosti nadzora (geografske koordinate u sistemu WGS84, i nadmorska visina);
- vreme prikupljanja podataka (datum početka i završetka);
- opis primenjene metodologije;
- KPI (ključni pokazatelj učinka): regulatorna granična vrednost ili kvalitativni kriterijumi prihvatanja kojih se treba pridržavati;
- odgovornost za sprovođenje određenih aktivnosti nadzora (uključujući reference na ovaj plan upravljanja i referenca na imenovanje trećih lica koje se eventualno ugovaraju za obavljanje dela aktivnosti (npr. spoljne laboratorije i konsultanti);
- zaključci o saglasnosti u odnosu na KPI, i eventualna zapažanja;
- postupci kontrole kvaliteta koji se primenjuju da bi se osigurala konzistentnost i pouzdanost analiza ili rezultata.

7.2 izveštavanje za aktivnosti nadzora

Ispravna primena ovog Plana upravljanja treba da se verifikuje unutrašnjim revizijama koje će se sprovesti u skladu sa zahtevima sadržanim u „Priručniku za ESMS“, postupku interne revizije i odeljku 6.0 „Revizija i pregled“ ovog Plana upravljanja.

Dokazi o sprovođenju mera/akcija ublažavanja (detaljnije u odeljku 4.0), blagovremenog sprovođenja aktivnosti nadzora (detaljno u odeljku 5.0) i s tim povezanih rezultata su opisani u revizorskim izveštajima. Ovi revizorski izveštaji moraju sadržati sledeće minimalne informacije/podatke:

- spisak revidiranih predmeta (detaljno u odeljcima 4.0 i 5.0);
- informacije da li su stavke sprovedene unutar predviđenog vremenskog roka i učestalosti;
- dostizanje (ili ne) KPI-ova;
- opis neusklađenosti je na kraju identifikovan.

7.3 Izveštaj samo-nadzora

Podaci o nadzoru zajedno sa rezultatima revizorskih aktivnosti će biti sažeti u tromesečnom izveštaju samo-nadzora koji će se obezbediti za zajmodavce svakog tromesečja, i eventualno i za aktere, kako je dalje opisano u „Priručniku za ESMS“.

Stranica sa potpisima

Golder Associates S.r.l.

Livia Manzone
Project Manager

Roberto Mezzalama
Project Director

C.F. e P.IVA 03674811009
Registro Imprese Torino
R.E.A. Torino n. TO-938498
Capitale sociale Euro 105.200,00 i.v.
Società soggetta a direzione e coordinamento di Enterra Holding Ltd. ex art. 2497 c.c.

golder.com